FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

OSMANLI TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ OKÇULUK VE ATÇILIK MECMUASI (HÜSREV PAŞA 816) METİN VE GRAMER İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA YILMAZ

160101019

Danışman
Prof. Dr. Kemal YAVUZ
2. Danışman
Prof. Dr. Fikret TURAN

İSTANBUL 2020

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı'nda **160101019** numaralı **Seda YILMAZ**'ın hazırladığı **"Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Okçuluk ve Atçılık Mecmuası (Hüsrev Paşa 816) Metin ve Gramer İncelemesi"** konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** 14/07/2020, Salı günü saat 15.00'te çevrimiçi yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABUL 'ne OYBİRLİĞİ** ile karar verilmiştir.

Düzeltme verilmesi halinde:
Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı …/…/20…, tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde :

Tez adının ……
……
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ (*)	İMZA
Prof. Dr. Musa DUMAN	KABUL	
Prof. Dr. Kemal YAVUZ	KABUL	
Prof. Dr. Fikret TURAN	KABUL	
Prof. Dr. Hanifi VURAL	KABUL	
Doç. Dr. Murat ELMALI	KABUL	

BEYAN/ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Seda YILMAZ

İmza

TEŞEKKÜR

Bu tezin yazılmasında bana yardımcı olan ve çalışmamın her aşamasında beni yönlendirerek, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen saygıdeğer danışmanlarım, Prof. Dr. Kemal YAVUZ ve Prof. Dr. Fikret TURAN hocalarıma ve bu süreçte yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK ve Prof. Dr. Musa DUMAN hocalarıma, aynı zamanda benden maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen yakın bir zamanda kaybettiğim rahmetli eşim Recep YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Seda YILMAZ

İmza

OSMANLI TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ OKÇULUK VE ATÇILIK MECMUASI (HÜSREV PAŞA 816) METİN VE GRAMER İNCELEMESİ

Seda YILMAZ

ÖZET

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış ve incelemesini yaptığımız Okçuluk ve Atçılık Mecmuası, atçılık ve okçuluk üzerine verdiği kıymetli bilgiler ile hem yazıldığı dönemde bu işlerle uğraşanlar hem de günümüzde bu konular üzerine araştırma yapanlar için önemli bir kaynak niteliğindedir. Biz de bu çalışmamızda geçmişten günümüze Türk kültüründe ve yaşantısında önemli bir yeri olan atçılık ve okçuluk üzerine yazılmış bu eserin latin harfli transkripsiyonunu ve sözlüğünü yaparak yazıldığı dönemdeki gramer özelliklerini inceledik. Gramer incelemesinde yazıldığı dönemin dil özelliklerini değerlendirerek fonetik değişiklikler, ses hadiseleri, dil ve dudak uyumu üzerinde durduk. Bu çalışmayı yaparken atçılık, okçuluk, nişan taşları üzerine yapılan çalışmaları inceleyerek değerlendirdik. Eserde yer alan ayet ve hadislerde atçılık ve okçuluğun İslâm dininde önemli bir yeri olduğu kanaatine vardık. Ayet ve hadisleri orijinal metinde yazıldığı şekilde Arap harfleriyle harekeli şekilde metin-transkripsiyon kısmında yazdık. Arapçadan tercüme yoluyla dilimize kazandırılmış olan bu eser ile ilgili yapılan çalışmaları da inceleyerek 83 varaktan oluşan Hüsrev Paşa 816 mecmuasının tamamının incelemesinin yapıldığı geniş çaplı bir çalışmayla karşılaşmadık.

Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Atçılık ve Okçuluk Mecmuasının metin, sözlük ve gramer incelemesini yaptığımız çalışma, bu konularda daha önceden yapılmış ve bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Okçuluk, Atçılık, Osmanlı Türkçesi, Hüsrev Paşa 816 Numaralı Mecmua

ARCHERY AND HORSE BREEDİNG MAGAZINE, IN OTTOMAN TURKISH (HUSREV PASA 816) TEXT AND GRAMMER ANALYSIS

Seda YILMAZ

ABSTRACT

Archery and horse breeding Magazine, which was written in Ottoman Turkish and analyzed by us, is an important resource for those who are engaged in these works at the time of writing and those who are currently researching these issues with valuable information on horse breeding and archery. In this study, we have examined the grammatical features of this work in the period it was written by making its transcription and dictionary in Latin. This work was written on horse breeding and archery which has an important place in Turkish culture and life from past to present. In the grammer examination, by evaluating the language features of the period in which it was written, we focused on phonetic changes, voice events, language and lip compatibility. While doing this study, we evaluated the studies on horse breeding, archery and making stones. We concluded that horse riding and archery had an important place in the religion of Islam in verses and hadiths. We wrote verses and hadiths in the text-transcription section, in Arabic letters, as they were written in the original text. By examining the studies on this work, which was brought into our language by translation from Arabic, we did not encounter a large-scale study in which the entire Hüsrev Pasa 816 magazine consisting of 83 foil was examined.

The study, in which we have examined the text, dictionary and grammar of the horse breeding and Archery Magazine Written in Ottoman Turkish, will contribute to the previous and following studies on these issues.

Key words: archery, horse breeding, Ottoman turkish, Husrev Pasa 816 magazine

ÖN SÖZ

Osmanlı döneminde atçılık, okçuluk, nişantaşları, ünlü kemankeşler üzerine yazılmış olan bu mecmua, insanlık ortaya çıktığı zamandan beri insan hayatının vazgeçilmez iki unsuru olan at ve ok üzerine verdiği bilgiler açısından oldukça önemli bir eserdir. Ok atma şekilleri, okun yapılışı, nişantaşlarının dikilmesi, atçılık ve atlar üzerine önemli bilgiler içeren mecmuanın XV. ve XVI. yüzyıl Osmanlı Türkçesi özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

Dünya kültüründe olduğu kadar Türk kültüründe de önemini göz ardı edemeyeceğiz atçılık ve okçuluğun birçok kurala sahip olduğunu görüyoruz. Eserde ok ve atın insanlık tarihindeki yeri ve önemi hakkında edindiğimiz bilgiler yanında, özellikle İslam kültüründe de önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Peygamber efendimiz ok ve at üzerine birçok söz söylemiştir ve Kur'an-ı Kerim'de okçuluk ve atçılık hakkında sureler bulunmaktadır. Eserde surelerin adları ve bölümleri belirtilmiş ve hadislerin de Türkçe karşılıkları verilmiştir.

Eserin ilk bölümü olan okçuluk kısmında verilen bilgilere göre bu bölümün Arapçadan tercüme olduğunu görmekteyiz. Bölümde övgü kısımlarında Arapça kelime ve tamlamalar fazladır. Okçuluk ile ilgili verilen bilgilerin anlatıldığı kısımlarda ise dil sade ve Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşımaktadır.

İkinci bölümde, Osmanlının ünlü kemankeşleri ve nişantaşları hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Nişantaşlarının yerleri ve ok atmanın incelikleri anlatılmıştır. Bu bölümde, ayrı bir bölüm içinde ok atmanın belli kurallarına, ok atma şekillerine, okçuluk ile ilgili kelime ve terimlere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise okçuluktan başka bir konuya geçilerek atın insanlık tarihi ve İslam kültüründeki yeri anlatılmış, ayet ve hadislerden faydalanılmıştır. Aynı zamanda atlarla ilgili çeşitli hikâyelere de yer verilmiştir. Metinde atların insan

için faydaları, atların hakları, at yetiştiriciliği ve atların organlarının çeşitli hastalıklara faydası anlatılmıştır.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde Hüsrev Paşa 816 künyesiyle kayıtlı olan metin, insanlığın başlangıcından beri hayatta kalma mücadelesinde iki önemli unsur olan at ve ok hakkında bizlere kapsamlı bilgiler vermektedir. Eseri, elimizden geldiğince yaptığımız bu çalışmayla ilim dünyasına kazandırmaya çalıştık. İncelediğimiz eser ile bu konularda çalışmalar yapan ve yapacak olanlara bir nebze de olsa katkı sağlayabilmeyi diliyoruz. Bu çalışma sırasında her türlü yardımı ve sabrı gösteren kıymetli hocalarıma, yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşlarıma ve çocuklarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖN SÖZ ..... **vii**
RESİM LİSTESİ ..... **xv**
KISALTMALAR ..... **xvi**
HARF ÇEVİRİ VE ÇEVİRİ YAZI SİSTEMİ ..... **xviii**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **5**
1. OKÇULUK VE ATÇILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ **5**
1.1. OKÇULUĞUN TARİHİ GELİŞİMİ 6
1.1.1. Eski Türklerde Okçuluk **6**
1.1.2. İslami Dönemde Okçuluk **8**
1.2. ATÇILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ 13
1.2.1. Türk Kültüründe At ve Atçılık **13**
1.2.2. İslami Dönemde Atçılık **19**
1.3. METİNDE GEÇEN OKÇULUK İLE İLGİLİ TERİM VE TABİRLER 21
1.3.1. Atıcı **21**
1.3.1.1. Atıcılar tekyesi **21**
1.3.2. Atış **22**
1.3.2.1. Atışmaḳ **22**
1.3.3. Ayaḳ ṭaşı **22**
1.3.4. Ayaḳ yėri **23**
1.3.5. Baş **23**
1.3.6. Batman **23**
1.3.7. Bedel atmaḳ **24**
1.3.8. Behrām/Behrāmī **24**
1.3.9. Bend-i ḥarbi ṣaġ yaḳa **25**
1.3.10. Bir dürli daḫı çap-rast kiriş bendi **25**
1.3.11. Bir dürlü daḫı gönder bendi **25**
1.3.12. Börk dikmek **25**

1.3.13. Ceng-bāz 26
1.3.14. Çile 26
1.3.15. Çūdat 27
1.3.16. Demren 27
1.3.16.1. Demreni iç ḳabżaya getürmek/gelmek 28
1.3.17. Dezgāh/ Dergâh 28
1.3.18. Dü-ḳadem 29
1.3.19. Dülbend atmaḳ 29
1.3.20. Dülbend büzmek 30
1.3.21. Fenn-i ḳalḳan bendi 30
1.3.22. Fenn-i ṣaġ gez 30
1.3.23. Fenn-i ṣaġ ṣuret 31
1.3.24. Fenn-i ṣaġ yan başı 31
1.3.25. Fenn-i ṣaġ üzengü 32
1.3.26. Fenn-i ṣol gez 32
1.3.27. Fenn-i ṣol ṣuret 32
1.3.28. Fenn-i ṣol üzengü 33
1.3.29. Fenn-i ṭapu 33
1.3.30. Filk 33
1.3.31. Gez 34
1.3.31.1. Gezi rast ḳoymaḳ 34
1.3.31.2. Gezlemek 35
1.3.32. Girift 35
1.3.33. Gönder 36
1.3.33.1. Gönder ve ḳılıç bendi 36
1.3.33.2. Gönder ṭablası 36
1.3.34. Güş-keş 37
1.3.35. Ḫadenḳ 37
1.3.36. Hevācı/Havacı 38
1.3.36.1. Hevā'ī 38
1.3.37. Hevān-dilin atmaḳ 38
1.3.38. İç ḳabża 39
1.3.39. İdmān ėtmek 39
1.3.40. Ḳabża 39
1.3.41. Ḳadem 40
1.3.42. Ḳavs 41
1.3.43. Ḳavs-nāme 41
1.3.44. Kelle ḳomı 41
1.3.45. Kemān çekmek 42
1.3.46. Kemānger 42
1.3.47. Kepāze/ Kepāde 42

1.3.48. Ḳılıç bendi 43
1.3.49. Kiriş 43
1.3.49.1. Kiriş bendi 44
1.3.49.2. Kirişlemek 44
1.3.50. Ḳol bendi 45
1.3.51. Ḳom 45
1.3.52. Ḳurʿa 45
1.3.52.1. Ḳurʿa şalmaḳ 46
1.3.53. Ḳuş oḳı 46
1.3.54. Küşād/ Küşād vėrmek 47
1.3.55. Menzil 47
1.3.55.1. Menzil atmaḳ 48
1.3.55.2. Menzil bozmaḳ 49
1.3.55.3. Menzil oḳı 49
1.3.55.4. Menzil ṭaşı 49
1.3.56. Meydān başı 50
1.3.57. Naʿl bendi 50
1.3.58. Nīm-baḫş 50
1.3.59. Nīm-keş 51
1.3.60. Nişān 51
1.3.60.1. Nişān dikmek 51
1.3.61. Nüh-ḳadem 52
1.3.62. Oḳ 52
1.3.62.1. Oḳ atmaḳ 52
1.3.62.2. Oḳ ḳoşmaḳ 53
1.3.62.3. Oḳ şunmaḳ 53
1.3.63. Öç 54
1.3.64. Pehlevān/pehluvān 54
1.3.65. Perezvāne 55
1.3.66. Pertāb 55
1.3.67. Puta atmaḳ 55
1.3.68. Rast baġlamaḳ 56
1.3.69. Rast ḳoymaḳ 56
1.3.70. Remy 57
1.3.71. Sade gönder bendi 57
1.3.72. Ṣaġrı bendi 57
1.3.73. Ṣaġ kömündürük bendi 58
1.3.74. Ṣaġ yay bendi 58
1.3.75. Seng-i menzil 58
1.3.76. Ser-i çenber 59
1.3.77. Sīne-keş 59

1.3.78. Sir-ser ḳulāb 59
1.3.79. Sivriḳoz Çardāġı 60
1.3.80. Şol bendi 60
1.3.81. Şol kömündürük bendi 60
1.3.82. Şol ṣaġrı bendi 60
1.3.83. Şol yaḳa 61
1.3.84. Şol yan başı bendi 61
1.3.85. Şol yay bendi 61
1.3.86. Şaṣd/şaṣt 61
1.3.86.1. Şaṣt atmaḳ 62
1.3.86.2. Şaṣt cānibi 62
1.3.87. Taʿlim 62
1.3.88. Taʿlīmḫāne 62
1.3.89. Ṭamaḳ 63
1.3.90. Ṭaş dikmek 63
1.3.91. Tīrendaz 63
1.3.92. Tīrger 64
1.3.93. Tīrkeş 64
1.3.94. Tīrkeş bendi 65
1.3.95. Türkī 65
1.3.96. Yay 65
1.3.97. Zant dikmek 66
1.3.98. Zehgīr/zīhgīr 66
1.3.99. Zeyzān 67
1.3.100. Zīr seyri 67

1.4. METİNDE GEÇEN ATÇILIK İLE İLGİLİ TERİM VE TABİRLER 67

1.4.1. Aġzına uyan/oyan urmaḳ 67
1.4.2. Alnında ġurresi olmaḳ 68
1.4.3. Alnı ṣaḳar olmak 68
1.4.4. ʿArabī at 69
1.4.5. Aşḳar at 69
1.4.6. At ḳoşmaḳ 69
1.4.7. At sigirtmek/sigirtmek 70
1.4.8. Ayaġında sekili olmak 70
1.4.9. Bayṭārnāme 71
1.4.10. Birḳaşıḳ/ burḳaşuḳ tüler 71
1.4.11. Cündīlik 72
1.4.12. Dizgin 72
1.4.13. Eşkin 73
1.4.14. Eyer/Eger 73

1.4.15. Gem **74**
1.4.16. Ḫurmāyī ṭoru at **74**
1.4.17. Ḳolan **75**
1.4.18. Ḳom **75**
1.4.19. Kömündürük **76**
1.4.20. Ḳula at **76**
1.4.21. Kümeyt **77**
1.4.22. Öçile ḳoşdurmaḳ **77**
1.4.23. Öñdül **77**
1.4.24. Seklāvī **78**
1.4.25. Şikāl **78**
1.4.26. Tımār ėtmek **78**
1.4.27. Üzengi **79**
1.4.28. Yaşşı yaġrınlu **79**
1.4.29. Yügrük **80**

İKİNCİ BÖLÜM **81**

2. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER, İMLA VE GRAMER ÖZELLİKLERİ **81**

2.1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER 81

2.2. ESERİN İMLA VE GRAMER ÖZELLİKLERİ 84

2.2.1. Ünlüler **84**
2.2.1.1. /a/ ünlüsünün yazılışı **85**
2.2.1.2. /e/ ünlüsünün yazılışı **86**
2.2.1.3. /ı/ - /i/ ünlülerinin yazılışı **88**
2.2.1.4. Yuvarlak ünlülerin yazılışı **88**
2.2.2. Ünsüzler **90**
2.2.2.1. /b/-/p/ ünsüzlerinin yazılması **90**
2.2.2.2. /c/- /ç/ ünsüzlerinin yazılması: **91**
2.2.2.3. /d/- /t/-/ṭ/ ünsüzlerinin yazılması **92**
2.2.2.4. /k/-/g/, /ḳ/-/ġ/ ünsüzlerinin yazılması **94**
2.2.2.5. /s/-/ṣ/-/s̲/ ünsüzlerinin yazılması **95**
2.2.3. Ses Hadiseleri **96**
2.2.3.1. Ünlülerle İlgili Ses Hadiseleri **97**
2.2.3.1.1. Ünlü Düşmesi **97**
2.2.3.1.1.1. İle edatı ve i-mek cevher fiili: **98**
2.2.3.1.2. Ünlü Türemesi **99**
2.2.3.2. Ünsüzlerle İlgili Ses Hadiseleri **99**
2.2.3.2.1. Ünsüz Düşmesi **99**
2.2.3.2.2. Ünsüz Türemesi **100**

2.2.3.2.3. Ünsüz İkizleşmesi..... 100
2.2.3.2.4. Ünsüz Başkalaşması (Değişmesi), Sedalılaşma Hadisesi..... 100
2.2.3.3. Benzeşme veya Tonsuzlaşma..... 102
2.2.3.3.1. Ünsüz Benzeşmesi..... 102
2.2.3.3.2. Ünlü Benzeşmeleri..... 102
2.2.3.3.2.1. Dil Benzeşmesi veya Kalınlık-İncelik Uyumu..... 102
2.2.3.3.2.2. Dudak Benzeşmesi veya Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu..... 108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM..... 113

3. METİN VE SÖZLÜK..... 113

3.1. METİN..... 113

3.2. SÖZLÜK..... 213

SONUÇ..... 292

KAYNAKÇA..... 294

TIPKIBASIM..... 299

RESİM LİSTESİ

Resim 1 - (35a) Ṣūret-i Meydān Budur 148
Resim 2 - (41a) Bir Ok Atma Biçimi 153
Resim 3 - (42a) Fünūn-ı Gönder 155
Resim 4 - (42b) Sekiz Baş Silsile 156
Resim 5 - (43b) Bir Ok Atma Biçimi 157
Resim 6 - (44a) Kazan Han 158
Resim 7 - (44b) Canbaz 159
Resim 8 - (45a) Silahşor 160
Resim 9 - (46a) Silsile- Ḫalḳiyyāt 161
Resim 10 - (46b) 162
Resim 11 - (47a) Dört Baş Silsile 163
Resim 12 - (47b) İki Baş 164
Resim 13 - (48a) Berāber At Başı 165
Resim 14 - (48b) Ḫalḳiyyāt- Üstād 166
Resim 15 - (49a) 167
Resim 16 - (49b) Meydan Degiştirme 168
Resim 17 - (50a) Hüpārāye Boşanmak 169

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
a.y.	Yazara ait son zikredilen yer
b.a.	Eserin bütününe atıf
bkz.	Bakınız
bkz.: aş.	Eserin kendi içinde aşağıya atıf
bkz.:yuk.	Eserin kendi içinde yukarıya atıf
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
k.g.	Karşı görüş
karş.	Karşılaştırınız
s.	Sayfa/sayfalar
t.y.	Basım tarihi yok
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	Basım yeri yok
t.y.	Tarih yok

İncelemede Kullanılan Eserlerin Kısaltmaları

BTS: *Büyük Türkçe Sözlük* (https://sozluk.gov.tr/)

DS: *Derleme Sözlüğü* https://sozluk.gov.tr/)

DLT: (Çev. Besim Atalay), *Divanü Lügat-it Türk Tercümesi,* C. I., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

KAL: *Kubbealtı Lûgat* (http://lugatim.com/)

OTS: (Haz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.

ÖS: *Ötüken Türkçe Sözlük* (http://www.otukensozluk.com/)

YTS: Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.

HARF ÇEVİRİ VE ÇEVİRİ YAZI SİSTEMİ

ا (آ)	a, ā	ص	Ṣ, ṣ
أ	a, e	ض	ż, ḍ
ء	’	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	‘
ت	t	غ	Ġ, ġ
ث	s̲	ف	F, f
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ک	k, g
ح	ḥ	گ	G, g
خ	ḫ	ڭ	Ñ, ñ
د	d	ل	L, l
ذ	z̲, d̲	م	M, m
ر	r	ن	N, n
ز	z	و	Ū, ū
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, i, ī, ė
ش	ş		

GİRİŞ

Tarih boyunca insanoğlu, tehlikelere karşı hayatını devam ettirmenin yollarını aramıştır. Öncelikle temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek, vahşi hayvanlara ve düşmanlarına karşı kendini koruyabilmek için çeşitli yollar aramış, silahlar yapmaya çalışmıştır.

Başlangıçta basit araçları silah olarak kullanan insan, zamanla kendini ve kullandığı araçları da geliştirmiştir. İnsanlık tarihine baktığımızda çok eski dönemlerden beri ok, yay ve bununla birlikte atın insan hayatında ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Bugün içinde yaşadığımız teknoloji dünyasında bu kavramların o dönemlerdeki önemi kalmamış olsa da kültür tarihi ve insanlığın geçirdiği aşamaları görmemiz açısından ok ve at oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü barutun, ateşli silahların ve motorlu araçların icadına kadar insanlar gerek savaşlarda gerekse gündelik hayatlarındaki çeşitli ihtiyaçlarında hatta eğlencelerinde ok, yay ve attan vazgeçememişlerdir.

Savaşçı bir millet olan Türkler, adlarını tarih sayfalarına "okçu millet" olarak yazdırmışlardır. Türklerin yaptıkları oklar, kahramanlıkları kadar tanınmış ve gelişmelerinde önemli rol oynamıştır. Göktürk Kitabeleri'nde ok sözcüğü birçok yerde kullanılmıştır. Göktürk alfabesinde ok [↓] ve yay [ )] şeklinde iki ayrı harf vardır. Bu da ok ve okçuluğun Türklerin hayatlarının bir parçası olduğunu göstermektedir.[1]

Türklerin İslamiyeti kabul etmeleriyle birlikte dinleri değişmiş, ancak savaşçı kimliklerinde hiçbir değişiklik olmamıştır. Türkler için ok ve yay, dini yaymak için bir araç olmuştur. İslami dönemde ok ve okçuluk ile ilgili birçok eser yazılmıştır. Battalnâme, Menâkıbnâme, Gazavatnâme gibi eserlerde din uğruna savaşan kahramanların ok ve yay kullanmadaki ustalıkları, düşmana nasıl diz çöktürdükleri anlatılmıştır. Bu eserlerde okçuluk ile ilgili birçok bilgiye de yer verilmiştir. İslam

[1] Talat Tekin- Mehmet Ölmez, **Türk Dilleri**, Yıldız Dil ve Edebiyat 2, İstanbul, 2003, s.19.

dini ile ok ve yay, dinî bir anlam kazanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de ok ve yay ile ilgili ayetler bulunmaktadır ve ok atmanın sevabından bahsedilmiştir. Mesela Enfâl suresi 60. ayette Allah (c.c), "Yâ Muhammed gücünüz yettiğince gazilere ok atmayı, at binmeyi öğretin ki benim düşmanlarımdan intikam alsınlar." [2] diye buyurmuştur. Hz. Muhammed'in ok, yay ve at üzerine söylenmiş hadisleri bu konuda yazılmış kitap ve risalelerde yer almıştır. İncelemesini yaptığımız bu mecmuada peygamberimizin okçuluk ve atçılık ile ilgili hadisleri Arapça olarak verilmiş hemen ardından Türkçesi yazılmıştır. Peygamber efendimiz bir hadis-i şerifinde; "Allah tek bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete koyar: Onu yapan; yeter ki bunu hayır maksadıyla yapsın, onu atan ve atana ulaştıran." diye buyurmuştur. Kendisi de iyi bir atıcı olan Peygamber efendimiz ok atmanın önemini sürekli vurgulamış, hadis-i şeriflerinde ok atmanın faziletlerine yer vermiştir.

Osmanlı padişahları, şehzadeliklerinden itibaren iyi bir savaşçı olarak yetiştirilmekteydiler. Gönderildikleri sancaklarda usta kemankeşler tarafından eğitilen şehzadeler padişahlıkları sırasında da okçuluğa gereken önemi vermişlerdir. Savaş zamanı dışında okçuluk müsabakaları düzenlenmiş ve bazı şehirlerde ve bölgelerde ok meydanları yapılmıştır. Sadece bunlarla kalınmamış okçuluk, atıcılık üzerine birçok telif ve tercüme eserler oluşturulmuştur.

Ok ve at birbirinden ayrı düşünülmemiş, at üzerinde ok atma biçimleri, yazılan eserlerde tarif edilmiş ve hepsine bir isim verilmiştir. İncelediğimiz eserde de at üzerinde yapılan ok atışlarında, atıcının at üzerinde duruşuna göre yeni isimlendirmeler yapılmıştır. Bu terimlere "okçuluk ile ilgili terim ve tabirler" kısmında ayrıntılı olarak yer vermiş bulunmaktayız.

Ateşli silahların icadına kadar ok ve at günlük hayatın içinde kendine önemli bir yer edinmiştir. Özellikle Türkler için ok ve at birbirinden ayrı düşünülecek kavramlar değildi. Bu kavramların edebiyatımızda ve günlük hayatta kullandığımız kelimelerde, deyimlerde, atasözlerinde yerini aldığını görmekteyiz. Çünkü Türkler ok ve ata duygusal bir anlam da yüklemişlerdir. Onlar için ok ve at sadece kendilerini koruma, temel ihtiyaçlarını karşılama aracı olmanın ötesinde bir anlama sahiptir. Gerek halk şairleri gerek divan şairleri, şiirlerinde at ve oktan çokça bahsetmişlerdir.

[2] https://kuran.diyanet.gov.tr/

Divan şairleri oku bir mazmun olarak kullanmış, sevgilinin kirpiğini oka benzetmiş ve sevgiliden gelen oklardan şikayetçi olmamış hatta sevgilinin attığı oklardan memnun olmuştur. At da şiirlerde sevilen bir varlık olarak yerini almış ve halk şairleri atları için güzellemeler söylemişlerdir. At ve ok insan yaşantısıyla o kadar bütünleşmiştir ki edebiyatta da kendisine fazlasıyla yer bulmuştur.

Hayatın içine bu kadar yerleşen ok ve at kavramları ile ilgili olarak insanlar günlük konuşmalarında kullandıkları deyim ve atasözlerini oluşturmuşlardır. Mesela bir okçuluk terimi olan "okçuluğa yeni başlayanların kollarını alıştırmak için kullandıkları gevşek talim yayı olan kepaze" sözcüğünden bugün de kullandığımız "kepaze olmak" deyimi oluşturulmuştur. Ok ve atla ilgili olarak "ok gibi fırlamak", "ok gibi doğru olmak", "Atılan ok geri dönmez.", "Atı alan Üsküdar'ı geçti.", "At yiğidin yoldaşıdır.", "At sahibine göre kişner.", "At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır." gibi burada ancak birkaç örneğini verebileceğimiz birçok atasözü ve deyim oluşturulmuştur.[3]

İncelemesini yaptığımız "Atçılık ve Okçuluk Mecmuası" adlı eserin ilk bölümü olan okçuluk kısmında ok atmanın sevaplarından bahsedilmiş, Kur'an'daki ayetlere ve Hz. Muhammed'in hadislerine yer verilmiştir. Okçuluk kısmı kendi içinde bölümlere ayrılarak ok atmanın kuralları, ok yarıştırma ve kuralları, ok talimi yapmanın kuralları, kullanılacak okların özellikleri, kırk günlük birinci çile ve ardından ikinci çile gibi birçok konudan bahsedilmiş ve bu bölüm edeb babı ile sona ermiştir.

İkinci bölümde, ok menzilleri ve İstanbul, Edirne, Bursa ve Gelibolu'da dikilen nişantaşları hakkında bilgiler verilmiş ve döneminin ünlü tirendazları anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca okçuluk bir oyun olarak ele alınmış ve ok atış şekilleri açıklanmış ve okçulukla ilgili kaynaklarda bulamadığımız bazı kavramlara yer verilmiştir. Atıcıların ok atarken at üzerinde duruş şekilleri resimlerle gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde, okçuluk ile ilgili bilgilerden sonra atçılık konusuna geçilmiştir. Mecmuanın bu bölümünde "Kitâb-ı Makbûl Der Hâl-i Huyûl" adında bir kitaptan bahseder. Bu kitap bir mukaddime, bir hatime ve dört bölüm olarak telif

[3] Erdal Çakıcıoğlu, **Atasözleri Sözlüğü**, Şimşek Yayınları, İstanbul, 2003, s. 84-87.

edilmiştir. Mecmuanın atçılık bölümünde, övgülerden oluşan bir hatimeye ve devamındaki mukaddimede atlarla ilgili çeşitli hikâyelere ayet ve hadislere yer verilmiştir. Atçılık kısmının birinci bölümünde, gaza için at beslemenin faydaları, ikinci bölümünde iyi ve yeterli atların nasıl olduğu, üçüncü bölümünde atların korunması ve hakları, dördüncü bölümünde atların dişleri ve yaşları hakkında bilgi verilmiştir.

Sonuç olarak, çalışmamızın okçuluk ve atçılık hakkında verdiği değerli bilgilerin yanında, yazıldığı dönemin dil özelliklerinin zenginliği bakımından da bu alanda çalışmalar yapanlara katkı sağlayacağını umuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OKÇULUK VE ATÇILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ

Okçuluk ve atçılık tarihinin insanlığın ortaya çıktığı eski dönemlere kadar uzandığını biliyoruz. Çünkü insan öncelikle beslenme ihtiyacını karşılamak, avlanmak, vahşi hayvanların saldırılarından korunmak için çeşitli araçlar kullanmıştır. Başlangıçta hayvan boynuzları ve dişleri gibi sivri aletlerle avlanmaya çalışan insanoğlu, zaman içinde aklını kullanarak daha profesyonel araçlar yapmaya başlamıştır. Ok ve yay bu araçların başında gelmektedir. Daha sonra ise kılıç, bıçak gibi kesici aletleri yapan insanoğlu bugüne kadar önemli merhaleler katetmiştir.

Mekanik silahların ilk örneğinin ok ve yay olduğu bilinmektedir. İlk insanların yaş dalları büküp, bunları sarmaşıklarla bağlayıp ve ince dalların uçlarını sivrilterek ilk ok ve yay örneklerini verdikleri, mağara duvarlarına yapılan çizimlerden anlaşılmaktadır. Tarihin her döneminde ok ve yay, av ve savaş silahı aynı zamanda da yarışma aracı olarak insanlar tarafından çokça kullanılmıştır.[4]

Dünyada okçuluk faaliyetlerinin ilk olarak ne zaman ve nerede ortaya çıktığı ile ilgili elimizde kesin bilgiler mevcut değildir. Bu konuyla ilgili soruların cevabını araştırmacılar mağara duvarlarına yapılan resimlere, ok ve yay buluntularına dayandırsa da kesin bir şey söylemek mümkün değildir.[5]

İlkçağlardan beri atın faydalı bir hayvan olduğunu anlayan insanoğlu, atı hayatının en önemli parçası olarak görmüş ve onu evcilleştirerek hem ulaşım aracı olarak kullanmış hem de etinden, sütünden yararlanarak beslenme ihtiyacını karşılamıştır. Atın evcilleştirilmesiyle birlikte insanlık birçok yönden gelişmiştir. Mesela göçebe Türklerden bahsedilirken ilk akla gelen hayvanın birçok eserde at olduğu görülmektedir. Tarihte Türklerin savaşçı millet olarak tanınmasında atı ve

[4] Doğan Yıldız, **Türk Spor Tarihi**, Eko Matbaası, İstanbul, 1979, s. 72.
[5] Erkan Göksu, **Okla Yükselen Millet**, Okçular Vakfı, İstanbul, 2018, s. 49.

oku iyi kullanmalarının payının büyük olduğu bilinmektedir. At ve ok hem insanın hayatta kalmasını sağlayan hem de bugüne gelmesinde önemli iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde okçuluk ve atçılığın tarihini daha çok Türk tarihindeki gelişimiyle incelemeye çalışacağız.

1.1. OKÇULUĞUN TARİHİ GELİŞİMİ

1.1.1. Eski Türklerde Okçuluk

Tarihin ilk zamanlarından itibaren dünya tarihi sahnesinde yerini alan Türkler, birçok medeniyet tarafından savaşçı kimlikleriyle tanınmışlardır. Türklerin askeri başarılarının altında yatan en önemli unsur olarak onların gelişmiş silah teknolojisine sahip olmalarını göstermek mümkündür.[6]

Ok, yay ve okçuluğun Türkler tarafından dünyaya yayıldığı tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır. Maden çağının açılması, atın eğitilmesi ile Türkler Orta Asya bozkırlarından ellerinde ok ve yayları, altlarında atları ile gittikleri her yerde bu araçları kullanmışlar ve tanıtmışlardır.[7]

Türkler ok ve yayı bir savaş ve avlanma gereci olarak kullanmanın ötesinde, manevi bir kültür öğesi olarak görmüşler ve bu silahların yapımında büyük ustalık ve maharet göstererek tarihte "okçu millet" olarak isimlendirilmişlerdir.[8]

Eski Türklerde "ok" maddi kültür unsuru dışında anlamlar da taşımaktadır. Ok kelimesi "boy" anlamına da gelmektedir. Moğollar'da "ok" sözcüğü karşılığı olarak "sumun" sözcüğü kullanılmaktaydı ve bu da 120-200 kişiden oluşan bir grubu karşılardı. İran'ın "Lur" topluluğunda "tira" kelimesi hem "ok" hem de "boy" anlamına gelmekteydi. Araplarda "sehim" kelimesi de aynı anlamda kullanılmıştır. Buradan da ok kelimesinin geniş bir kullanım alanına sahip olduğunu görmek mümkündür.[9]

---

[6] Göksu, **a.g.e.**, s.55.
[7] Doğan Yıldız, **Türk Spor Tarihi**, Eko Matbaası, İstanbul, 1979, s. 72.
[8] Göksu, **a.g.e**., s.56.
[9] Hasan Basri Öngel, **Türk Kültür Tarihinde Spor**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 292-293.

Ünlü Türk Hakanı Oğuz Kağan'ın, üç oğluna "Bozok", diğer üç oğlunu da "Üçok" adını vermesi aynı zamanda ok ve yayın "boy, kabile" gibi anlamlara geldiğinin işaretidir.[10]

Orta Asya coğrafyasındaki kavimleri bir bayrak altında toplamayı başararak büyük bir devlet kuran Hunlar, o dönemde birçok devletin özellikle de Çinlilerin korkulu rüyası olmuşlardır. Çinliler Hun okçuları karşısında çaresiz kalmışlar ve Çin Seddi'ni inşa ettirmişlerdir. Aynı zamanda ordularında yeniliğe giderek askerlerini her yönden Hun ordularıyla mücadele edebilecek seviyeye getirmek için çalışmışlardır. Hunların savaşlarda bu kadar başarılı olmasında iyi eğitilmelerinin yanında ok ve yay yapımındaki ustalıkları da göz ardı edilemez. Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazılarda mezarların içine konulmuş olan ok ve yaylardan, Hunların o dönemde kullandıkları ok ve yayların şekli, kullanılan malzemeler hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Hun devletinin önemli hükümdarı olan Mete Türk ok ve yaylarıyla Hunları "yay çeken kavimler" olarak nitelendirmiştir. Mete tarafından yapıldığı rivayet edilen "ıslık çalan ok" ya da "vızıldayan" diye tabir olunan okların Hunlar tarafından kullanıldığı ve o dönemlerde Türk oklarının ne kadar meşhur olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır.[11]

Hunların bir kolu olan Göktürklerin, silah yapımı ve kullanımı konusunda diğer kavimlere göre ilerlemiş oldukları tarihi kaynaklardan bilinmektedir. O dönemlerde Göktürklerin kullandığı "boynuzla süslenmiş yay" ve vızıldayan oklar en dikkat çeken oklar olmuştur. Göktürklerin yıkılışından sonra kurulan Türk devletleri, bu şekildeki farklı ok ve yayları kullanmışlardır. Göktürklerde ok ve yayın ne kadar önemli olduğunu Çinliler ile yaptıkları savaşlarda görmek mümkündür. Çinliler yağmur yağdığı zaman Türklerin ok atamadıklarını anlamışlar ve böyle durumlarda onları kılıç ve balta gibi aletlerle yenmeyi başarmışlardır.[12]

Göktürklerin hem savaşlarında hem de sosyal yaşantılarında önemli yeri olan ok Göktürk Kitabeleri'nde çok fazla geçmemektedir. Bu durum Göktürklerin bu araçları kullanmadıkları anlamına gelmemelidir. Çünkü bu dönemde Göktürk

[10] Yıldız, **a.g.e.**, s. 72, 73.
[11] Göksu, **a.g.e.**, s.125-127.
[12] Göksu, **a.g.e.**, s. 89-92.

ordularının atlı birliklerden oluştuğu ve hepsinin de çok iyi ot atıp, yay çektikleri bilinmektedir.[13]

Ok ve yay Türklerde hâkimiyetin sembolü olarak kullanılmıştır. Göktürklerde ok "tabilik" yay ise "üstünlük" sembolü olarak görülmüştür ve kağanlar idareleri altındaki boylara ok gönderdiklerinde, boylar kuvvetlerini toplayıp kağanın yardımına gitmeleri gerektiğini anlamışlardır.[14]

Eski Türklerde okçuluk ve avcılık oldukça önemli yere sahiptir. Yaşadıkları coğrafyanın zorluğu itibariyle çocuklar küçük yaştan itibaren kız, erkek ayırt edilmeksizin ok atmayı, avlanmayı, ata binmeyi öğrenmekteydiler. Çocukların yaşları ilerledikçe ok ve yayları da ona göre geliştirilirdi. Büyüdükten sonra da savaşlara katılırlar ve bu şekilde toplumdaki yerlerini almış olurlardı.[15]

Eski Türklerin hayatında önemli bir yere sahip olan ok, yay ve at daha sonraki dönemlerde de etkinliğini geliştirerek sürdürmüştür. Türkler ok ve yay yapımında oldukça ustalaşmış ve Türklerin yaptığı ok ve yaylar dönemlerinde oldukça ses getirmiştir.

1.1.2. İslami Dönemde Okçuluk

Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle hayatlarında yeni bir dönem başlamış ve savaş kavramı "cihâd" anlayışıyla Allah için din uğruna savaşmaya dönüşmüştür. Bu uğurda ölmenin, "şehâdet" mertebesine ulaşmanın, cennete gitmekle müjdelenmesi de Türklerin İslam dinini kabul etmelerini hızlandırmıştır. Türkler hakkında bilgi veren Arap-İslâm kaynakları, Türklerin okçuluktaki ve savaşlardaki maharetlerini büyük bir övgüyle anlatmışlardır. Türklerin ok atmadaki ustalıkları anlatılırken Arapların en savaşçı kavimlerinden olan Hariciler ile Türkler karşılaştırılmış ve bir Harici askerinin yayına ok koyana kadar bir Türk'ün on tane ok attığından bahsedilmiştir.[16]

---

[13] Göksu, **a.g.e.**, s.91.
[14] Kürşat Aktepe, **Okçuluk**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 5.
[15] Mustafa Nuri Türkmen, **Osmanlı'da Av Kültürü**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2013, s. 10.
[16] Göksu, **a.g.e.**, s. 101.

İslami dönemde ok ve yaya dinî bakımdan manevi bir anlam yüklenmiştir. Bu manevi anlama göre ok ve yayın cennetten çıktığı ve Allah tarafından insanların kullanımına sunulduğu belirtilmiştir. İslami dönemde okçuluk ile ilgili birçok eser ve risale yazılmıştır. Bu eserlerde ok ve yayın nasıl yapıldığı, ilk okun insana nasıl ulaştığı ile ilgili hikâyelere yer verilmiştir. Bu hikâyelerde ilk ok atan kişinin Hz. Âdem olduğu belirtilmektedir. Bunlardan en çok bilineni, Hz. Âdem'e ekinlerini kuşlardan koruması için Allah tarafından Cebrail aracılığıyla verilen ok ve yaydır. İncelediğimiz eserde de (Hüsrev Paşa 816) bu şekilde bir hikâye mevcuttur. Eserin 11a kısmında bu hikâye şu şekilde anlatılmaktadır:

"Ḳur'ān-ı ʿAẕīm ve Kelām-ı Kadīm oḳuyanla diñleyenüñ ṣevābı birdür, oḳ daḫı atan ile ṣunanuñ ṣevābı birdür." dėdi. Daḫı Cebrāʿil maḳāmına ʿurūc ėtdi. Pes Resūl Ḫażreti dört ṣaḥābesini oḳutdı ki, atalar oḳ atmaḳlıġıñ ʿilmin bilürlerdi. ʿArab içinde meşhūrlardı. Zīrā bu yay ile oḳ ʿilmī cihānda ḳadīmden var idi. Şöyle kim Ḳaṣaṣ-i Ḫacerīde ėydür: "Ol vaḳtin kim Ādem Peyġamber hebūṭ ėtdi. Yaʿnī uçmaḳdan yėre indi. Cebrā'il Ādem'e geldi, ekincilik ṣanʿatın ögretdi. Ādem Ṣafī ʿaleyhi's-selām ekini ekdi, ḳarga geldi, ekdügi ekini ḳopardı, helāk ėyledi. Ādem Nebī anı menʿ ėtmekde sergerdān oldı. Tā ki bir gün Cebrā'il-i emīn Ādem'e geldi yay getürdi ve bir ṭutam oḳ vėrdi. Ḳudretden yaradılmış ṭutmaġın, atmaġın gösterdi Ādem anuñla ol ḳuşları ürketdi. Evvel Ādem oḳ atdı, yay ṭutdı. Andan soñra Cimşid Şāh ḳaçan kim dürlü dürlü taṣnīf ḳıldı. ʿAklı yayla oḳa daḫı dürlü dürlü ḳavller ėtmişdür. Duṭmasında, atmasında andan ṣoñra her bir server ki tecrübanlar ėtmekle hünerler arturdılar. (11a)"[17]

Kaşgârlı Mahmud, Dîvânu Lugât'it-Türk adlı ünlü eserinde Türk oklarının ve okçularının üstünlüklerini anlatmıştır. Eserde, İskender Uygur iline ulaştığında süvarilerin başlıklarının siperinin şahin kanatları gibi olduğunu ve süvarilerin atları koşarken, oku önlerine attıkları gibi aynı şekilde arkalarına da attıklarını belirtmiştir. Bunları gören İskender, bu süvarilerin kimseye muhtaç olmadan istedikleri gibi avlanıp yaşayacaklarını söylemiştir.[18]

[17] Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, **Hüsrev Paşa 816 Okçuluk Risalesi**.
[18] Yıldız, **a.g.e.**, s. 74.

Ok ve yayın dini bakımdan taşıdığı anlam ve önemi, Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerde ve Hz. Muhammed'in söylediği hadislerde görmek mümkündür. Peygamber efendimizin okçuluk ile ilgili olarak 40 kadar hadisi vardır. İncelediğimiz metinde de geçen bazı hadisler şu şekildedir:

"Size (ok) atıcılığını tavsiye ederim. Sizin oyunlarınızın en hayırlı olanı budur." 3b

"Allah tek bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete koyar. 1. Onu yapan; yeter ki bunu hayır maksadıyla yapsın. 2. Onu atan 3. Atana ulaştıran." Atıcılık ve binicilik öğreniniz. Atıcılık öğrenmeniz binicilik öğrenmenizden bana göre daha sevimlidir." 4b

"Her kim atıcılığı öğrenir de sonra terk ederse bizden değildir. Yahut muhakkak isyan etmiştir." 5a

"Kim kendisine atıcılık öğretildikten sonra onu terk ederse, Allah'ın kendisine ihsan ettiği nimete karşı şükrünü terk etmiş olur." 5a

"Kimin evinde gaza niyetine bir yay olursa ondan fakirlik kaldırılmıştır." 5b

"Melekler sizin temrenlerle ve at yarışlarıyla yaptığınız oyunlar hariç hiçbir eğlencenizde hazır bulunmazlar." 6b

"Kim gaza niyetine bir ok atsa onun her attığı oka cennet ölçüsünde sevap yazılır." 9a

"Evinde ok ve yay saklayan (bulunduran) kimsenin Allah'ın selâmeti üzerinedir." 20a

"Çocuklarınıza okun nasıl atılacağını öğretin." 20b

"Kim ok atmayı öğrenir sonra da onu terk ederse bizden değildir." 20b

Peygamber efendimizin hadislerinden onun oka, atıcılığa verdiği önem anlaşılmaktadır. "Bir rivâyetde, Hz. Muhammed'in at koşturan ve kılıç talimi yapan kişilerin yanından geçerken selam verdiği, ancak ok atanların yanından geçerken

onlara selam vermediği dikkat çekmiştir. Sebebi sorulduğunda ok atanların ibadette olduğunu ve rahatsız edilmemelerini söylemiştir."[19]

Dede Korkut kitabındaki hikâyelerde, ok ve yay yapımı, ok atımı hakkında bilgilere ratlanmaktadır. Hikâyelerde altın, gümüş, bakır, demir ve kayın ağacından yapılmış oklardan bahsedilmiştir. Salur Kazan ile ilgili hikâyede, Salur Kazan "okçu" namıyla tanınmıştır. Salur Kazan'ın "okçusu ve ona ok yapan" olarak bilinen Kuzan adlı kişi de ok yapmadaki maharetiyle bilinmektedir. Dede Korkut kitabında, "kayın okun düşmana varsun" diye edilen dualarda, okların sürgünleri düzgün ve esnek olduğu için ok yapımında kayın ağacının kullanıldığı anlaşılmaktadır.[20]

Selçuklular ok ve yay kullanmada oldukça maharetliydiler. Kaynaklarda Türk ok ve yaylarının üstün yapı ve teknik özelliklerine yer verilmiş, Selçuklu Türkmenlerinin ok ve yay kullanmadaki ustalıklarından övgüyle bahsedilmiştir. Anadolu'nun Türk yurdu olmasında Türk okçularının ve Türkmenlerin büyük rolü vardır. Nizamü'l-mülk'ün geliştirdiği gulâm eğitim sistemi ile usta okçular yetiştirilmiştir. Selçuklu sultanları da ok atmada oldukça maharetliydiler. Selçuklu sultanlarından Tuğrul Bey, ok ve yayı bir hâkimiyet sembolü olarak gördüğünden yanından ayırmazdı. Alp Arslan oksuz ve yaysız hiçbir yere gitmezmiş. Sultan Melikşah'ın attığı oklardan isabet etmeyen olmazmış.[21]

Eski Türklerde tuğra olarak ok ve yay kullanılmaktaydı, sonraki dönemlerde Selçuklu Tuğrası ve tuğra divânı müessesesi de buradan gelmiştir. Selçuklular'ın mektuplarının başında ok ve yay işaretleri bulunmaktaydı. Selçuklular Dandanakan Savaşı'nı kazanınca bu büyük zaferi tebliğ etmek için fetihnâmeler göndermişlerdir ve gönderdikleri fetihnâmenin başında da tuğra olarak ok ve yay işaretleri bulunmaktadır. Türk âlameti olan tuğra, Selçuklular'da ok ve yay işareti iken Osmanlı'da yazıda, mimarîde ifadesini bulmuştur. Selçuklu sikkelerinde büyük yay

[19] Aktepe, **a.g.e.**, s. 2.
[20] Öngel, **a.g.e.**, s. 311.
[21] Erkan Göksu, **a.g.e.**, s. 124-135.

ile küçük yay ve oktan meydana gelen, büyük yay ile küçük ok ve yayın yan yana olduğu damgalar basılmıştır.[22]

Osmanlılar döneminde okçuluk gelişmiş ve sistemli bir hâle getirilmiştir. Kendileri de usta birer okçu olan Osmanlı padişahları okçuluğa önem vermişlerdir. IV. Murad, III. Selim, II. Mahmud okçuluğa fazlasıyla değer vermişlerdir. Sultan II. Mahmud ok atıp yay çekmede döneminin önde gelen kemankeşlerinden biridir. II. Mahmud okçulukla ilgili birçok yenilikler yapmış, ok meydanlarında dolaşmış ve okçuların adlarının kaybolmaması için yarışlar düzenlemiş, ödüller koymuş ve okçuluk mektebi açmıştır. Padişahın ok atmadaki ustalığı hep takdir edilmiş ve onun bu atışlarından birinde Amerikan elçisinin korkuya kapıldığı belirtilmiştir.[23]

Osmanlı döneminde imparatorluğun birçok yerinde talimhaneler ve ok meydanları açılmıştır. Talimhaneciler, talimhaneye yeni gelenlere atış yapmayı öğretmişlerdir. İstanbul dışında Edirne, Bursa gibi büyük şehirlerde de talimhaneler kurulmuştur. Evliya Çelebi 17. yüzyılda İstanbul'da 45 talimhane ve 50 talimhaneci olduğunu belirtmiştir. İstanbul, Edirne, Bursa, Gelibolu gibi şehirlerde ok meydanları kurulmuştur. Bu meydanlarda birçok menzil atışları yapılmıştır.[24]

Osmanlı devletinin kuruluş yıllarından itibaren en etkin silah olan ok ve yay ile birçok önemli savaşlar kazanılmıştır. Fatih'in İstanbul kuşatması ile orduda ateşli silahların kullanılması ve XVI. yüzyıl ortalarından itibaren ok ve yay zamanla yerini tüfeğe bırakmıştır. Ancak Türklerin yaşantısında okçuluk hiçbir zaman silinmemiş ve önemli bir spor dalı olarak varlığını sürdürmüştür. Okçuluk başka hiçbir millet tarafından Türkler kadar benimsenmemiştir.[25]

---

[22] Neriman Görgünay, **Eski Türk Damgalarında Ok ve Yay**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
[23] Kemal Yavuz, Mehmet Canatar (hzl.), **Okçuluk Kitabı, Telhîs-i Resâilât-ı Rumât**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010, s. 20.
[24] Aktepe, **a.g.e.**, s. 10-13.
[25] M. Şinasi Acar, **Osmanlı'da Sportif Atıcılık Nişan Taşları**, Yem Yayın, İstanbul, 2013, s. 4.

1.2. ATÇILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ

1.2.1. Türk Kültüründe At ve Atçılık

İnsanlık tarihinin gelişiminde önemli rolü olan atın insanın hizmetine girmesi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Atın ehlileştirilmesi ile insanlığın ilerlemesi doğru orantılıdır. Öncelikle temel ihtiyaçlarını karşılamaya ve vahşi hayvanların saldırılarından, doğa olaylarından korunmaya çalışan ilk insanların hayatta kalabilmek için hangi araçları kullandıkları ve hangi hayvanlardan yararlandıkları mağara duvarlarına çizdikleri figürlerden anlaşılmaktadır.

At, Türklerin sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yere sahiptir. Attan sonra gelen diğer önemli hayvan koyundur. M.Ö. 2500'lerden ulaşılan kalıntılarda koyun kemikleri ile at kalıntıları birlikte görülmüştür. Bozkır Türklerinin hayatında önemli bir yere sahip olan at, aynı zamanda bir gıda maddesi olarak kullanılmıştır. Türklerde en çok at ve koyun eti yenmekteydi.[26]

Erken dönem uygarlık tarihine bakıldığında hayvanların aynı zamanda totemik anlamda kutsal bir değer kazandığı görülmektedir. Erken dönemde mesela Somoyedler için ren geyiği ne ise Türko-Moğollar için de at odur. Her ikisi de avcı çıkış noktasından gelmektedir ve her ikisinde de hayvan yetiştirmenin aklî ve dünyevî yönleri ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle hem ren geyiği hem de at, başlangıçta et ve yük hayvanı olarak kullanılmaktaydılar. Türklerin ataları olan Proto-Türkler tarafından atın evcilleştirilerek insanın hizmetine sokulmasıyla insanlık tarihinde önemli adımlar atılmıştır. Türkler "at" çevresinde gelişen hayatlarında bu şekilde yeni bir alt kültür oluşturmuşlardır.[27]

İlk dönem insanları için at, sadece etini yemek için avlanmaktaydı. İnsanlar, atı üzerine binmek ya da arabaya koşmak gibi işlerde kullanmayı bilmiyorlardı. Aynı zamanda o dönem atları üzerine binilmeyecek kadar güçsüz ve zayıftı. İnsanlar da henüz atı bağlayıp çektirecekleri arabayı icat etmediklerinden ilk dönemlerde atın böyle bir işlevi yoktu. Daha sonraki dönemlerde atın diğer hayvanlardan farkı anlaşılarak at yetiştiriciliği önem kazanmaya başlamıştır. Yoğun at yetiştiriciliğinin

[26] İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995, s. 304-305.
[27] Öngel, **a.g.e.**, s. 98-99.

Moğolistan steplerinde en yüksek noktalara ulaştığı bilinmektedir. At yetiştiriciliği bütün bozkır ülkelerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Hatta Türkler arasında daha da özel bir anlama sahiptir. Atın evcilleştirilmesi ile insanlar bir yerden başka yere daha kolay ulaşmışlardır. Bu durum hem savaşlarda hem de göçlerde insanlara uzun mesafeleri aşma konusunda büyük kolaylıklar sağlamıştır.[28]

İnsanlığın gelişiminde etkili hayvanlardan olan at sayesinde, göçebe topluluklar savaşlarda üstünlük sağlamışlar ve daha uzak coğrafyalara ilerlemişlerdir. At göçebe hayatta binek hayvanı, ulaşım aracı, yiyecek, içecek kaynağı gibi birçok amaçla kullanılmıştır. İnsanlar at sayesinde ürettiklerini başka yerlere taşıma, yer değiştirme gibi imkânlarla sosyo-kültürel hayatlarını geliştirmişlerdir. Atla birlikte göçebe toplumlarda "atlı kültür" olarak bilinen yeni bir dönem başlamış olur.[29]

Orta Asya coğrafyasının zorlu tabiat şartlarına karşı koyabilecek en uygun hayvanın at olduğu görülmüştür. Gerek dağları gerekse ucu bucağı görünmeyen düzlükleri aşmanın en rahat yolu olarak görülen at üstünde ilerlemek veya atlı arabalarla yapılan yolculuklar, atın önemini her dönemde insanoğluna göstermiştir. Ünlü dil bilimci W. Radloff "Sibirya'dan" adlı eserinde, atın bu coğrafya için ne kadar önemli olduğunu ve bu zor coğrafyada yaşayan insanların ata verdiği değeri eserinde sürekli tekrarlamıştır.

W. Radloff, Orta Asya coğrafyasında yaptığı gezi ve incelemeleri anlattığı "Sibirya'dan" adlı eserinde 16 Mayıs günü yolculuğunda, geç vakitte sağlam atlar tedarik ederek yolculuğa çıktığını ve 8 Haziran'da at üzerinde karanlık boğazları korku ile geçtiğini anlatmaktadır. Radloff, Çinlilerin çok fazla at beslediğini ve bazı Türk kavimlerinin kendilerine Çin sülâlesinden eş olarak bir prenses almak için M.Ö 107 yılında, Çin sarayına 1000 at yolladığını ve karşılığında prenses Si-Gün'ü aldığını söylemektedir.[30]

Çinlilerin kaynaklarında Tu-iku'lar diye adlandırılan bazı Türk kavimlerinde at oldukça önemli bir yere sahipti. Bir at çalmak ölümle cezalandırılmaktaydı.

[28] Öngel, **a.g.e.,** s. 99-100.
[29] Belek Kayrat, "Eski Türklerde At ve At Kültürü", **Gazi Türkiyat Dergisi**, Bahar 2015/16. s.111-128.
[30] W.Radloff, **Sibirya'dan I. cilt**, (çev.) Ahmet Temir, Maarif Matbaası, İstanbul, 1957, s. 2-125.

Birinin bir azasına zarar veren kimse ceza olarak bir at verirdi. Bir at veya başka bir şey çalan kimse onun değerinin on mislini ödemek zorundaydı. Ölen birinin akrabaları at veya koyun keserek ölünün olduğu çadırın önüne kurbanları sererler ve ölünün ruhuna gitmesi için bu hayvanları kurban ederlerdi. At üzerinde çadırın etrafında yedi kez dönerek yüksek sesle ağlarlar ve bu merasimi yedi kez tekrar ederlermiş. Sonraki günlerin birinde ölünün binek atını ve bütün eşyasını cesetle birlikte yakarlarmış, külleri bir kaba toplayarak yılın belli zamanlarında gömerlermiş. Bu durum, o dönem insanları için atın ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.[31]

Eski Türk kültüründe önemli yeri olan at, hayatın her alanında kendini göstermiştir. Atını yanından ayırmayan savaşçılar onları çok sevmişler ve atlarına manevi olarak bağlanmışlardır. Ölen savaşçıların atlarıyla birlikte gömüldüğüne mezar kalıntılarında rastlanmıştır.

İlk at kitabının tarihte, Hititler döneminde Anadolu'da yazıldığı bilinmektedir. Mitanniler'den Kikkuli isimli biri tarafından dört tablet üzerine yazılan kitap, at eğitim yöntemlerini anlatmış ve Hattutaş'ta bulunmuştur. Bu kitapta atların eğitiminin yanında, yazıldığı dönemin tarihi ve dil bilimi hakkında da bilgiler verildiği için önemli bir kaynak niteliğindedir.[32]

Atlarına fazlasıyla değer veren Türkler, at yetiştiriciliğine de önem vermişlerdir. At, Türklerin savaşlarında ve günlük yaşantılarında, avlarında, eğlencelerinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur.

Göçebe kültüründe, atın günlük yaşantıda önemli bir hayvan olarak değerlendirilmesinin yanında dinî bir anlamı da vardı. Türklerde atlara ait din ve kurban törenleri düzenlenmekteydi. At kurban etme geleneği Türklerden komşuları olan diğer milletlere de geçmiştir. Türklerde göğe, toprağa ve atalara, sığır yanında at da kurban edilmiştir. Fakat bu törenlerde atlar, diğer hayvanlar gibi bıçakla kesilmemiş, geçmişten gelen gelenekler devam ettirilerek ok ile avlanıp kurban

[31] Radloff, **a.g.e.**, s. 131.
[32] Murat Küçük, "Türkiye Türkçesi Ağızlarında, At Donları ve Nişâneleri ile ilgili Adlandırmalar", Turkish Studies-**International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume** 7/4, Fall 2012, Ankara-Turkey, p. 2287-2304.

edilmiştir. Gök Tanrı adına yapılan bu törenlerde "at takdisi, at kurbanı" birçok göçebe toplulukta devam etmiştir.[33]

İyi cins atlar, Merkezî Asya denilen Yenisey'den Tanrı Dağları'na kadar uzanan bölgedeki geniş ve yeşil ovalarda yetiştirilmiştir. Özellikle Fergana bölgesinde yetiştirilen asil atlar hakkında Çin kaynaklarında bilgilere rastlanmıştır. Çinliler Türk atlarının güzelliğine hayran kalmışlar ve bu cins atları elde etmek için savaşmak yerine Hunlarla iyi geçinmeyi tercih etmişlerdir. Çinliler Türk atlarını "kan damlayan atlar" olarak isimlendirmişlerdir.[34]

Orta Asya bozkırlarında yetiştirdikleri iyi cins atlarla tanınan Türkler arasında atların gök, ateş, su ve yelden yaratıldığına dair birçok efsaneler vardır. Bu efsanelerin hepsinde at, kutsal bir varlık olarak ele alınmıştır. Atlar bu efsanelerde rüzgâr kökenli atlar, sudan çıkan atlar, mağara ve toprak kökenli atlar, gök kökenli atlar şeklinde dört gruba ayrılmıştır. Süratle her yeri dolaşan zaman ve mekânın dışında rüzgârla hareket eden atlara rüzgâr kökenli atlar, dayanıklılığı ve sürati ile aranılan suyla bağlantılı atlara sudan çıkan atlar, Türk kökenli mağara rivayetlerinde güçlülüğün sembolü olan kan terleyen atlara toprak-mağara kökenli atlar, semavî bir kökten geldiğine ve kutsal olduğuna ve gökten tanrı tarafından indirildiğine inanılan atlara gök kökenli atlar denilmiştir. Mitlerle ilgili motiflerde atların sıradan bir hayvan olarak ele alınmadığı, tanrılarla ve onun kutsadığı varlıklarla ilgili olduğu görülmektedir.[35]

Bozkır kültürünün "atlı göçebelik" 'ten ibaret olduğu ve bu kültürün temelinde at yetiştiriciliği ve çobanlık faaliyetlerinin yer aldığı bilinmektedir. Bu faaliyetler için bazı görüşlere göre, Karadeniz'in kuzeyindeki düzlükler Kuzey Türkistan taraflarındaki İskit bölgesinin en uygun bölge olduğu düşünülmüştür. Atlı göçebe kültürünün M.Ö. 5-4. yüzyılda başladığı ancak bazı görüşlere göre de "Eurasia" bozkırlarında M.Ö. 1. bin başlarında "atlı" kavimlerin yaşadığı belirtilmiştir. Atlı kültürün Orta Asya'dan göçler vasıtasıyla Avrupa'ya taşındığı,

[33] Öngel, **a.g.e.**, s. 118-119.
[34] Osman Esin, "Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür: At", **Ulakbilge**, 2017, Cilt 5, Sayı 14, Volume 5, Issue 14, s. 1315-1334.
[35] Öngel, **a.g.e.**, s. 121-129.

Macaristan kazılarında bulunan bronz ve demir gemlerin Güney Rusya, Sibirya, Kafkaslar ve İran'da bulunanlarla benzerlikler gösterdiği görülmüştür. Kafkaslarda, M.Ö. 1200'lerden beri atın ehlileştirilmesinde Mezopotamya ve Ön Asya'nın rolü çok fazla olmuştur.[36]

Batıda yaygın bir anlayış olan "Aryanizm" görüşünün devamı sayılan Indo-Germen nazariyesine göre, çok erken dönemlerde Hint- Avrupalıların Çin'in Kansu bölgesine kadar Orta Asya coğrafyasına yayıldıkları ve göçebe oldukları, atı ehlileştirdikleri, ata binme sanatının dünyaya onlardan yayıldığı kabul edilmektedir. Atın ehlileştirilip insanlar tarafından kullanılması, insanlık tarihinde önemli gelişmelerin başlangıcı sayılmıştır. Bozkır kültüründe binicilik oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Başlangıçta binicilik, kalabalık sürüleri kollamak gibi ekonomik bir araç olarak ele alınmasına rağmen sonraki dönemlerde "askerî" bir amaca doğru ilerlemiş ve "bozkır savaşçılığı"nın temeli olmuş, atlar da zamanla savaş atı tipine doğru ilerlemiştir. Hunlar, kendilerinden önce Çin sahasında, henüz hiçbir millet tarafından atlı muharebelerin bilinmediği bir dönemde, kendi tipik kültürleri ile tarih sahnesinde ortaya çıktıklarında savaş atlarını da birlikte getirmişlerdir. Orta ve Doğu Asya'da savaş atı yetiştiriciliğinin ilk olarak Şan-si bölgesinde başladığı görülmektedir. Çeşitli kaynaklardan Çinlilerin ata binmeyi ancak M.Ö. 300'lerde Asya Hunları'ndan öğrendikleri anlaşılmaktadır.[37]

Eski çağlardan itibaren Türklerin siyasî, dinî, iktisadî ve sosyal hayatında at önemli bir yere sahip olmuş ve Türkler sürüler halinde atlar yetiştirmişlerdir. Bu atların etini yemişler, kurban olarak sunmuşlar ve savaş atlarından binlercesini ihraç ederek ekonomilerini sağlamışlardır. Çinliler ordularında Türk sistemini kullanarak okçu süvari birlikleri yapmışlar ve atları Türklerden ipek karşılığında almışlardır. Çin kaynaklarında sadece Göktürk döneminde 11 cins Türk atından bahsedilmiştir. Çinliler atı başlangıçta sadece savaş arabalarında kullanıyorlardı.[38]

Okçu Hun savaşçıları daha çocukluk yaşlarında eğitimlere başlıyorlar, önce koyun sırtlarında biniciliği öğreniyorlardı. Sincap, gelincik ve kuşlara, sonra da tilki

[36] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s.204-205.
[37] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 204-207.
[38] Kafesoğlu, **a.g.e**., s. 208-209.

ve tavşanlara ok atarak atıcılığı öğreniyorlar ve büyüdüklerinde mükemmel bir atlı savaşçı oluyorlardı. 4.-6. yüzyıl Batı kaynakları, henüz ayakta duran bir Hun çocuğunun yanında eyerlenmiş bir atın hazır bulunduğunu söylemişlerdir. Yine kaynaklar "Hunlar at üstünde yerler, içerler, alışveriş yaparlar, sohbet ederler ve uyurlar. At başka bir kavmi sırtında taşıdığı halde, Hunlar at üstünde ikâmet ederler." demişlerdir. 7-10. asır Bizans kaynaklarında "Türkler sanki at üstünde doğmuşlardır, yerde yürümesini bilmezler." denilmiştir.[39]

Çin kaynaklarındaki bilgilere göre, Asya Hunları eski çağlardan beri Uzakdoğu'da en iyi at terbiyecisi olarak bilinmekteydiler. Milat sıralarına doğru bile kimsenin dokunamadığı atları ehlileştirmişlerdir. Bozkır Türkleri, hayatlarında en önemli varlık olan ata büyük saygı göstermişler, onlara ad ve unvanlar vermişler, atları öldüğünde törenle gömmüşler, onlara gökten inmiş kutsal bir hayvan olarak bakmışlardır.[40]

Türk destanlarında at, destan kahramanın en vefalı arkadaşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bozkır ülkesinde atlıyı varacağı hedefe ulaştıran zafer yolunda uzakları yakın eden attır. Türkler atlarına büyük bir sevgiyle bağlanmışlardır. Eski Türklerde ava gitmek gibi savaşa gitmeye "atlanmak" denilmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nda "Oğuz Kağan gazaba gelip onun üzerine atlanmak diledi." şeklinde bir ifade geçmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan'ın çocukluğunda at sürüleri güttüğü ve ata bindiği, atıyla av avladığı anlatılır.[41]

Göktürk Kitabeleri'nde atların ne kadar önemli olduğu ve alpler gibi vazife gördüğü anlatılır. Kül Tigin ve Bilge Kagan'ın milletini, yurdunu bir arada tutmak için durmadan savaştıkları ve bu savaşlarda hangi ata bindikleri anlatılır. Kitâbelerde, "İlkin Tadıkın Çor'un boz atına binip hücum etti. At orada öldü. İkinci Işbara Yamtar'ın boz atına binip hücum etti. O at orada öldü. Kırgız kavmini ansızın bastık. Kağanı ile Sunga ormanında savaştık. Kül Tigin Bayırku'nun ak aygırına binip hücum etti. Kırgız kağanını öldürdük. İlini aldık." şeklinde geçmektedir. Kitâbelerde hangi atlara binildiğinin ve at isimlerinin belirtilmesi Türklerin ata verdiği önemi

[39] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 209.
[40] Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 209.
[41] Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I**, MEB yayınları, İstanbul, 1998, s. 34.

göstermesi bakımından önemlidir. Kül Tigin Azman, Alp Şalçı, Az Yağız, Öksüz isimli atlara binerek savaşlara katılmıştır. Türkler savaşların kazanılmasında atların uğuruna inanmışlardır.[42]

Atın hayatına girmesiyle büyük ilerlemeler kaydeden insanoğlu, ata sonsuz bir saygı ve sevgi beslemiştir. Ata manevi bir değer yükleyen Türkler için at sadece bir hayvan değil, aynı zamanda kutsal bir varlık olarak değerlendirilmiştir. Ata verilen değer her dönemde varlığını sürdürmüştür.

1.2.2. İslami Dönemde Atçılık

İslam'ın ilk devirlerinde attan pek fazla yararlanılmamış olsa da Araplar arasında at sahibi olmak üstünlük ve zenginlik alameti sayılmıştır. Hz. Ömer döneminde İslâm süvari birlikleri geliştirilmiş ve içinde 4000 atın kaldığı kışlalar yapılmıştır. Emeviler döneminde birçok yerde at ıslah sahaları açılmış "esb-i Türk" (Türk atı) denilen Türkmen atlarıyla kaynaştırılarak Arap atı denen cins atlar yetiştirilmiştir.[43]

Eski Türklerin ata verdiği değer ve atın kutsallığı İslami dönemde de devam etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de at ve ata binmek, at beslemek ile ilgili ayetlere yer verilmiştir. Peygamber efendimizin atlarla ilgili hadis-i şerifleri bulunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de "Gücünüz yettiğince kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın." ayetinde gerek savaşta gerekse başka ihtiyaçlar için atın vazgeçilmezliği açıklanmıştır. Yine bir başka ayette "Allah, atları, katırları ve merkepleri de sizin için binek ve süs hayvanı olarak yaratmıştır." denilmiştir. Peygamber efendimiz atıcılıktan başka atçılık ya da biniciliğin de öğrenilmesi gereken uğraşlardan olduğunu hadislerinde belirtmiştir. Bir hadisinde, "Hayır, kıyamet gününe kadar atların alın saçlarına bağlıdır." diyerek biniciliğin öneminden bahsetmiş ve çocuklara öğretilmesini istemiştir.[44]

---

[42] Banarlı, **a.g.e.**, s. 34.
[43] Osman Esin, "Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür: At", **Ulakbilge**, 2017, Cilt 5, Sayı 14, Volume 5, Issue 14, s. 1321.
[44] Nizamettin Duran, **Kültür, Uygarlık ve Spor**, Hatay'a Hizmet Vakfı Yayını, Antakya, 2003, s. 123-125.

Peygamber efendimiz ata binmeyi çok severdi. At dışında deve ve katıra da binmiş ve sık sık at yarışları düzenlemiş, yarışlara katılmıştır. Yapılan bir yarışta o güne kadar geçilemeyen Hz. Muhammed'in devesini bir arabinin devesi geçince, bu durum Müslümanların ağırına gider. Peygamber efendimiz de insanları sakinleştirmek için "Dünyada her yükselişe bir alçalış vermek, Allah üzerine bir haktır." diyerek bu olayın doğal bir olay olduğunu göstermeye çalışmıştır. Peygamberimiz atıyla yarışlara katılmış ve çoğunda birinci gelmiştir. Ayrıca yarışmalarda kazananları ödüllendirmiş ve teşvik etmiştir.[45]

Kur'an-ı Kerim'de "Ribat-ul-hayl" yani Hak yolunda savaş için beslenen, bağlanan atlardan bahsedilmektedir. Allah (c.c) atıcılığın ardından hemen atları zikretmiştir. Bu da ata olan ihtiyacın hiçbir zaman azalmayacağının göstergesidir. Günümüzde en mükemmel teknolojik aletlerle savaş aletleri yapılsa da yine de atlardan, süvarilikten vazgeçilememektedir.[46]

İslami dönemde at sevgisi Anadolu ve Balkanlar coğrafyasında gelişen destanlarda, hikâyelerde de kendini göstermiştir. Köroğlu Destanı'nda Köroğlu, Kır At'a sevgisini söylediği şiirlerde göstermiştir. Kır At, destanda Köroğlu kadar önemli bir yere sahiptir ve bir destan kahramanı gibi ele alınmıştır. Destanda Köroğlu, atını "inişte ceyran inişli, yokuşta keklik sekişli, bozkurt bakışlı, kız yeleli, alma gözlü olarak anlatmıştır.[47]

Dede Korkut Hikâyeleri'nde anlatılan hikâyeler içinde, atların övgüsüne birçok bölümde yer verilmiştir. "Açuk açuk meydana benzer senün aluncuğun, iki şebçırağa benzer senün gözceğizün" mısralarıyla boz atın övgüsü yapılmıştır. Hikâyelerde, Oğuz erkeklerinin atlarına gösterdikleri sevgi ve saygıları davranışlarından belli olmaktadır. Erkekler, sabah kalkar kalkmaz önce atlarının başına koşar, atlarını sever ve okşarlarmış. Atlar da sahiplerini görünce sevinçten kişneyerek sevgilerini anlatırlarmış. Atlar, sahiplerine büyük bir sadakâtle

[45] Duran, **a.g.e.**, s. 125-126.
[46] Duran, **a.g.e.**, s.117.
[47] Banarlı, **a.g.e.**, s. 34.

bağlanmışlar ve sahipleri tehlikeye düştüğünde onları kurtarmak için çabalamışlardır.[48]

Ata verilen değer İslami dönemde Selçuklular ve Osmanlılarda da devam etmiştir. Selçukları sultanları ata binmeden saraylarından çıkmazlarmış ve at dışında başka bir vasıtaya binmek küçüklük sayılırmış. Hem Selçuklularda hem de Osmanlılarda ordunun önemli bir bölümü atlı askerlerden oluşmaktadır. Bu nedenle Anadolu'nun birçok yerinde at çiftlikleri (haralar) kurulmuştur. Osmanlıların ilk askerî teşkilatı kurulurken yayaların yanında, atlı süvari birlikleri de meydana getirilmiştir. Osmanlılar ata çok fazla değer vermişler ve atın başka devletlerin eline geçmemesi için büyük çaba göstermişler ve tedbirler almışlardır. At hırsızlığı yapanlar ellerinin kesilmesi veya 200 akçe ile cezalandırılmışlardır.[49]

Türklerin İslamiyeti kabul ettikten sonra da atlara olan bağlılıklarında hiçbir değişiklik olmamıştır. Ata kutsal bir anlam yükleyen Türkler, yaşantılarının her döneminde ona gereken değeri ve sevgiyi göstermişlerdir.

1.3. METİNDE GEÇEN OKÇULUK İLE İLGİLİ TERİM VE TABİRLER

1.3.1. Atıcı

Atıcı kelimesi sözlüklerde *okçu, kemankeş, nişancı, iyi nişan alan, attığını vuran kimse, nişancı* anlamlarında kullanılmıştır. (BTS; KAL; ÖS)

Metinde 36 yerde geçmektedir.

*İkinci oyun oldur ki, oḳ **atıcı**lar birbiri-le oḳ ḳoşalar, yā nişān atalar, ġazā niyyetine ḳāfire urmaḳ ḳaṣdına.* (5b-7)

*Hem ol bir **atıcı**dur*. (6a-14)

1.3.1.1. Atıcılar tekyesi

Atıcılar tekyesi kaynaklarda "Okçular Tekyesi" olarak geçmektedir.[50]

[48] Banarlı, **a.g.e.**, s. 35.
[49] Yusuf Halaçoğlu, "At", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 4. Cilt, 1991, s. 28-31.
[50] Ünsal Yücel, **Türk Okçuluğu**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s. 394.

Ḥalvācı ḳarlığına ve andan ḳıbleye ṭoġrı Caʿfer-abād nām bāġçenüñ ḫendeḳine baʿde incir buñarına ve andan atıcılar bıñarı ayaġına baʿde ***atıcılar tekyesi*** *ḳurbındaki burunda vāḳiʿ ṭarīḳ-i ʿāmmdan nihāyet bolur.* (22a-1)

1.3.2. Atış

Atış kelimesi sözlüklerde *ateşli silahlarla ateş etme işi, atım* anlamında kullanılmıştır. (KAL, BTS) İncelediğimiz metinde *ok atma işi* anlamında kullanılmıştır.

Metinde 8 yerde geçmektedir.

Yā Resūlallāh bu yėriñ ***atış****ından fā'ide ol ḥāṣıl olur ki bu yay ṭutan ḳol direk gibi gerekdür, naẓar dürüst olur, düşmene ḳarşu ṭutmaġıñ yönin yöşün ġāzīler bu maḳāmda ögrenürler.* (9b-9)

Her kişi kim gögsine çeke aña sine-keş dėrler. Anuñ daḫı ***atış****ını ḳabūl ėtmeye.* (16a-10)

1.3.2.1. Atışmaḳ

Atışmaḳ kelimesi sözlüklerde karşılıklı *olarak birbirine bir şeyler atmak, birbirine atmak* anlamında kullanılmıştır. (YTS)

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Yāḫūẕ bir bölük cemāʿat ***atışmaġ****a gelseler, öç ile* ***atışmaḳ*** *dileseler* (7a-2)

1.3.3. Ayaḳ ṭaşı

Ayaḳ ṭaşı, okçuluk terimi olarak *bir menzilde kemankeşlerin atış yapacakları noktayı gösteren taş* anlamında kullanılmıştır.[51]

Metinde 3 yerde geçmektedir.

Ola ki bir pehlevān menzil atmaḳ ṭarīkinde pūyān u zamāne ve nām u nişānım ḳalsun dėyü raʿiyyet-künān olsa evvelā ṭurdugı maḥalle bir ṭaş diker, ol senge ***ayaḳ ṭaşı*** *dėrler.* (23a-3)

[51] Yücel, **a.g.e.**, s. 393.

Bunuñ ṭaşına Ḳaraḳaya dėyü şöhret vėrildi ve ortadan yılduz hevāsı ile atılmaḳ lāzım geldikde Ḳaraḳaya ***ayaḳ ṭaşı*** *iʿtibār olundı*. (25a-10)

1.3.4. Ayaḳ yėri

Ayaḳ yėri, okçuluk terimi olarak *menzil atışının yapıldığı, ayak taşının bulunduğu yer* anlamında kullanılmıştır.[52]

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Bu menziliñ ***ayaḳ yėri*** *meydān sınurınuñ nihāyetidür ki nāmına Çaḳallar Dėyesi dėnür.* (28b-9)

Daḥı ol beş ***ayaḳ yėri*** *üç adım ṣayalar, oḳuñ adımı bu ṭarīḳ-ile olur, dėmişler.* (15b-7)

1.3.5. Baş

Baş kelimesi *1. Okun gez kertiği bulunan arka ucu. 2. Yayın yukarı gelen ucu* anlamlarında kullanılmıştır.[53]

Metinde birçok yerde geçmektedir.

Baʿde ẕehgīrci ***baş*** *ardınca başcı ʿaḳabince sādāt zümresinde Emīr ʿAlī dört gez boy aşurı atmışdur.* (30b-13)

1.3.6. Batman

Batman kelimesi sözlüklerde "*7,692 kilogram olan ağırlık ölçü birimi","yerine veya ölçülen mala göre birimi değişen (ülkemizde 2 ile 8 okka arasında) eski bir ağırlık ölçüsü"* olarak kullanılmıştır. (KAL; BTS)

Kelimenin kökü kesin olarak belli değildir. Kelimenin Orta Farsça [Soğd.] *patmān* "ölçü"den geldiği düşünülmektedir. (KAL)

Metinde 12 yerde geçmektedir.

Evvelinde ḳuvveti on ***batman*** *ola ve ḳalan birer* ***batman*** *artuḳ ola.* (13a-2)

---

[52] Yücel, Ünsal, **a.g.e.**, s. 394.
[53] Yücel, **a.g.e.**, s. 394.

Evvelki yayuñ ḳuvveti on ***batman*** *ola, ikinci on beş* ***batman*** *ola, üçünci yigirmi* ***batman*** *ola.* (13a-6)

Ol bir yay ile kim on ***batman*** *idi, andan ikinci ḳırḳda ol on beş* ***batman*** *yayı eline ala.* (14b-14)

1.3.7. Bedel atmaḳ

Bedel atmaḳ okçuluk terimi olarak *1. Ok koşusunda rakibi kadar yere atmak. 2. Menzil atışında bir önceki rekor kadar atmak* anlamında kullanılmıştır.[54]

Metinde 2 yerde geçmiştir.

Ammā Aḥmed Aġa aġac oḳ-ıla ***bedel atup*** *bā yamızuñ düşmiş ve yay ḳırılmışdur.* (30b-4)

Anlar atup nişān dikmişdür, ḥatta Emīr ʿAli añın-ıla ***bedel atmışdur*** *ve bil-cümle Gelibolınuñ oḳ meydānı nevādir dörd kāddan ve muṣallāsı nuḥaf medāin-i enṣārdandur.* (31a-8)

1.3.8. Behrām/Behrāmī

Behrām, İran hükümdarlarından birkaçının adıdır. Bunlardan en meşhuru, yaban eşeği avına pek düşkün olan "Behrâm Gûr" dur. (OTS)

Behrām/Behrāmī kelimesi okçuluk terimi olarak sözlüklerde bulunmamaktadır. Fakat okçuluk ile ilgili metinlerde *bir kabza tutma şekli* olduğu anlaşılmaktadır. Elimizdeki metinde **behrām** 3 yerde ve **behrāmī** 1 yerde geçmiştir.

Gerek kim uzun boylu kişi cengā-bāz ḳabżadan ata, orta boylu kişi Türkī ḳabżadan ata, ḳışa boylı kişi ***behrām*** *ḳabżadan ata. (12a-14)*

Birisi cengā-bā ikincisi ***behrām****dur, üçüncisi Türkīdür, dördüncisi yalġūzekdür. Girift dėdükleri* ***behrām****dur, dėr.*(10b-10,11)

İkinci ḳabża ***behrāmī****, üçünci giriftdür.* (10b-6)

[54] Yücel, **a.g.e.**, s. 395.

1.3.9. Bend-i ḥarbi ṣaġ yaḳa

Bend-i ḥarbi ṣaġ yaḳa terimi metinden anlaşıldığı kadarıyla *atıcının dizgin ve kalkan solda iken yedi, sekiz veya on tane oku yakasına koyması ve bir oku gezleyerek oku atmaya hazır hale getirerek at hareket ettiğinde oku atması* şeklinde açıklanabilir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Bend-i ḥarbi ṣaġ yaḳa**, dizgin ve ḳalḳan ṣolda olup yedi sekiz dāne veya on dāne oḳı yaḳasına ḳoyup üslūb-ı sābıḳ üzre bir oḳı gezleyüp ḥāżır ṭuta, at ḳoparduḳda ata.* (40b-5)

1.3.10. Bir dürli daḫı çap-rast kiriş bendi

Bir dürli daḫı çap-rast kiriş bendi, terimi metinde anlatıldığı şekilde, *dizgin sağda, kalkan solda iken bir ok atıp yayın kirişini gevşeterek tekrar kurup kalkanı ve yayı sağına alıp, oku yan tablaya atıp ve yine kalkanı ve yayı sola değiştirerek, kabağa bir ok atup sonraki tablaya da bir ok daha atması* anlamında kullanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir

***Bir dürli daḫı çap-rast kiriş bendi**, dizgin ṣaġda, ḳalḳan ṣolda olup evvelā bir oḳ atup ve kirişin yaṣup ve yine ḳurup ve ḳalḳanı ve yayı ṣaġına degişüp bir oḳ yan ṭablasına atup ve yine ḳalḳanı ve yayı ṣola degişüp ve ḳabaġa bir oḳ atup ve andan āḫirdeki ṭablaya bir oḳ daḫı ata.* (38a-3,4)

1.3.11. Bir dürlü daḫı gönder bendi

Bir dürlü daḫı gönder bendi okçuluk terimi olarak metinde, *dizgin ve kalkanı sola vererek gönderin de önceki komdaki kılıç tablasında olmasıdır.*

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Bir dürlü daḫı gönder bendi**, dizgini ṣola ve ḳalḳanı daḫı ṣola vėrüp gönderi evvelki ḳom ki ḳılıç ṭablasıdur*. (40a-11,12)

1.3.12. Börk dikmek

Börk, sözlükte *hayvan postundan yapılan başlık* anlamında kullanılmıştır. (BTS)

Börk, *başa giyilen külah, kalpak gibi şeyler.*(YTS)

ok atımı yer anlamına gelmektedir.[55]

Börk dikmek, okçuluk terimi olarak metinde *ok atımı yapılan yere konulan işaret* anlamında düşünülebilir.

*Oḳ vardur ki bir ḳuyunuñ yanında yetmiş adım yirde bir **börk dikeler**, ḳuyunuñ içinden atalar.* (16b-7)

*Oḳ yuḳaru ṭoġrı çıḳa, daḫı döne ol **börke** doḳına. (16b-8)*

1.3.13. Ceng-bāz

Ceng- bāz kelimesi sözlükte *kahraman, savaşçı* anlamında kullanılmıştır. (OTS)

Okçuluk terimi olarak **ceng-bāz** kelimesi ile ilgili kaynaklarda pek fazla bilgiye rastlanmamıştır. Metinden hareketle kelimenin *bir kabza tutma biçimi olduğu* anlaşılmaktadır. Metinden bu kabza tutma biçiminin *uzun boylu kişiler için uygun olduğu* anlaşılmaktadır.

Metinde **ceng-bāz** okçuluk terimi olarak 3 yerde geçmektedir. Metinde 1 yerde **cengā-bāz** şeklinde geçmektedir.

*Amma ol beş dėyenlerüñ ḳavli budur ki bir ḳabża **ceng-bāz**dur. İkinci ḳabża behrāmī, üçünci giriftdür, dördünci ḳabża Türkīdür, beşinci yalġuzekdür.* (10b-5,6)

*Orta boylu ḳaçan kim **ceng-bāz** tutmaḳ dilese oḳ ṣalını çıḳar. Ḳışa boylu daḫı **ceng-bāz** ṭutmaḳ dilese ėrişdüremez.* (12b-2,3)

*Gerek kim uzun boylu kişi **cengā-bāz** ḳabżadan ata.* (12a-13)

1.3.14. Çile

Çile, okçuluk terimi olarak sözlüklerde *çok katlı ham ibrişimden yapılan yay kirişi. Hatayî (Hıyatî) cinsi ibrişimden yapılan makbuldü*. anlamında kullanılmıştır.[56]

Çok katlı ham ibrişimden yapılan yay kirişi, yaylara gerilen ipeğin kalınlığına göre 20 ile 40 kat arasında olabilen ipek iplik anlamında kullanılmıştır. (KAL; BTS)

---

[55] **Divanü Lügat-it Türk Tercümesi**, (çev. Besim Atalay), C. III, TDK Yayınları, Ankara, 1999, s. 370.
[56] Yücel, **a.g.e.**, s.397.

Çile, *yayı kurmak için ipekten bir aletin ismidir ve iki başına* ***tonç*** *denilirdi. İpeklerin tonca bağlandığı kısma* ***tonç döküm****, üzerine ortasına bir karış kadar sarılan kendirin gayrı renkteki yere* ***meydan****, gez yeri tayin edilerek üzerine ikinci defa sarılan ham ipeğe* ***dügül****, meydanın iki tarafına 1, 1.5 cm uzunluğunda sarılan beş parça ipeğe* ***gül****, çilenin katlarının düzlüğünü gösteren başka renkteki ipeğe* ***kılavuz*** *denirdi. Çilenin telleri ipeğin kalınlığına göre 20, 30, 40'a kadar, çilenin uzunluğu da yayın boyuna göre değişiklik gösterirdi.*[57]

Metinde 6 yerde geçmektedir.

Evvel ***çile*** *tamām oldugından soñra günlük ve maṣṭaki ve zeyd yağı ṭuzla ḳarışduralar, ḳaynadalar*. (14b-8)

Pes bil kim idmān ėtmegüñ fā'idesi var imiş. Andan ṣoñra ikinci ***çile****ye gire.* (14b-12)

Çün kim ikinci idmān çıḳa, orta barmagınuñ derisi daḫı ḳatagan ola, öküz boynuzı gibi ola, ikinci ***çile*** *daḫı tamām ola. Faṣlun ḳaçan kim üçünci* ***çile****ye başlaya. Ol yigirmi batman yay ile ol ṭoḳuz ṭutam zeyzānı ala, ḳırḳ gün daḫı anuñla idmān ėyleye. Üç* ***çile*** *daḫı müntehāsına ėrişdükde uzaḳ atmaḳ yaragın ėyleye.* (15a-4, 5, 6)

1.3.15. Çūdat

Okçuluk terimi olarak kullanılmış olan **çūdat** kelimesi metinde *çabuk, hızlı, tez* anlamlarında kullanılmıştır. Ancak bu şekilde atılan ok pek makbul tutulmamıştır. Metinde 1 yerde geçmektedir.

Her kişi tīz atsa aña ***çūdat*** *dėrler. Anı daḫı atıcılar ḳabūl ėtmeyeler.Her kişi kim gögsine çeke aña sine-keş dėrler. Anuñ daḫı atışını ḳabūl ėtmeye. Zīrā kim ʿacem vilāyetinüñ atıcıları çekmek üzerine bu beytide dėmişler. (16a-8)*

1.3.16. Demren

Demren ya da **temren** okçuluk terimi olarak sözlüklerde *Orta Türkçe [Oğuzca] temürgen < temür "demir" + küçültme eki +gen > temirgen > temiren > temren) [Demren şeklinde de kullanılmıştır.] Ok, mızrak vb. şeylerin ucundaki sivri demir, peykân* anlamında kullanılmıştır. (KAL)

[57] Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I, MEB Yay., İstanbul, 1993, s. 373.

Okun ucuna geçirilen demir ya da kemik parça.[58]

Harp oklarına takılan, çeşitli biçimlerde, keskin ve sivri çelik uç. Hedef atışında kullanılan okların temrenine "zeytunî demir temren" denilirdi, başak, sinan, peykân.[59]

Metinde 9 yerde geçmektedir.

Andan üç oḳ getüreler, ḳayın aġacından her oḳuñ ***demreni*** *üç miṣḳāl ola perezvānesi demür ola.* ***Demrenüñ*** *ucı dügme gibi degirmi ola, yaṣṣı ola.* (13a-8,9)

Tā kim ***demren*** *iç ḳabżaya geldi. Naẓar kim atdı, nişāna yayıñ ardın vėrdi idi.* (9b-15)

Gez ḳulaġına, ***demren*** *tırnaġına gele. Küşād vère, ṣol elinde ḳala, çıḳup gitmeye. Oḳ-ıla yay götürmek erkānı üç dürlüdür.* (14a-9)

1.3.16.1. Demreni iç ḳabżaya getürmek/gelmek

Demreni iç ḳabżaya getürmek veya **demren iç ḳabżaya gelmek** şeklinde kullanılmıştır. Okçuluk tabiri olarak kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Metinde *ok atma ile ilgili esaslardan biri* olarak değerlendirilebilir.

Metinde 1 yerde geçmektedir

Daḫı bir oḳ atmaġuñ yedi dürlü erkānı vardur. Biri oldur kim rast ṭuta ikinci erkānı oldur kim yayını naḳlī baġlaya, üçünci erkānı oldur ki gezin rast ḳoya, dördünci erkānı oldur ki çeke, beşinci erkānı oldur ki ***demreni iç ḳabżaya getüre****.* (16a-3)

Şaṣdın rast baġladı, gözin raset ṭutdı, çekdi. Yay ucundan oḳ ḳulaġına götürdi. Tā kim ***demren iç ḳabżaya geldi****.* (9b-14)

1.3.17. Dezgāh/ Dergâh

Okçuluk terimi olarak **dezgāh** kelimesi okçulukla ilgili diğer metinlerde **dergâh** olarak geçmektedir.

[58] Cem Dilçin, **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara, 1983, s. 63.
[59] Yücel, **a.g.e.**, s. 424.

Metinden anlaşıldığına göre *okçuluk eğitiminin ve ok atma talim ve yarışmalarının yapıldığı yer* olarak açıklanabilir. Yine metinde ***"dezgāh"*** *b*elli kurallara sahiptir ve oraya saygıyla, duayla girilmektedir.

Metinde 4 yerde geçmektedir

*Her atıcı kim **dezgāh** münkir ola, üstāẕsızdur her atıcı kim bir iḳlīme vara, anuñ erkānı işbu nevʿ-ile gerekdür.* (17a-14)

***Dezgāh** oldugı yère vara daḫı iki ḳademinüñ üzerinde bir fātiḥa ve üç iḫlāṣ oḳıya, ṭaş işigi ziyāret èyleye.* (17a-15)

*Ṣaġ ḳademin içerü başa **dezgāh** öñüne varınca her bir adımına üç kerre ṣalavāt getüre gele.* (17b-3)

1.3.18. Dü-ḳadem

Okçuluk terimi olarak **dü-ḳadem** kelimesinin metinde *bir çeşit ok atışı* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ve bir atmaḳ var ki aña **dü-ḳadem** dèrler. Ve bir atmaḳ var ki aña nüh-ḳadem dèrler.* (16a-15)

1.3.19. Dülbend atmaḳ

Dülbend atmaḳ okçuluk terimi olarak *menzil atışlarında okun ana taşını geçtiğini bildirmek için, havacıların havaya tülbent fırlatması. Menzildeki kaç taş aşırı atılmışsa o sayıda o sayıda tülbent atılırdı. Hava etmek (eylemek)*[60]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Eger gèrüdeki ṭaşa dek ki vara yāḫūd ikinci, üçünci ṭaşa menzil ala, hevācılar bu kerre **dülbend atalar**.* (23b-14)

[60] Yücel, **a.g.e.**, s. 398.

1.3.20. Dülbend büzmek

Dülbend büzmek okçuluk terimi olarak *belli bir mesafeyi geçince eldeki tülbendin büzülmesi* anlamında kullanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ammā ḳaçan ki cümleyi geçe, ḳaṭʿ-i menāzil ḳılup etyāz hevā'īler seçe, ol zemānda ***dülbend büzeler****. Cümleyi geçdik yeter himmetiñi murāduñ nişānına ėr gördüñ dimegi ıraḳdan işāret ve eşāġat ḳılalar. (*24a-1)

1.3.21. Fenn-i ḳalḳan bendi

Metinde geçen **fenn-i ḳalḳan bendi** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli olduğu* anlaşılmaktadır.

Metinden anladığımız kadarıyla *meydan başından at hareket ettiğinde önüne bir ok alarak kalkanı sol omuzundan sağ omuzuna vermesi, dizgin sağda durduğunda bir ok alıp yan levhaya atması ve kalkanı sol omuzuna vererek kabağa bir ok atıp, ondan sonra son levhaya bir ok at daha atması* anlamına gelmektedir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Fenn-i ḳalḳan bendi*, meydān başından üslūb-ı sābıḳ üzere at ḳopardıḳda öñine bir oḳ atup ḳalḳanı ṣol omuzından ṣaġ omuzına vėre. Dizgin ṣaġda durur, ṣol eliyle tīrkeşden bir oḳ alup yan ṭablasına ata ve yine ḳalḳanı ve yayı ṣol omuzına degişüp ḳabaġa bir oḳ ata. Andan ṣoñra aḥirde olan ṭablaya bir oḳ ata. (37a-12)*

1.3.22. Fenn-i ṣaġ gez

Metinde geçen **fenn-i ṣaġ gez** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde anlatılanlardan anlaşıldığına göre, *meydan başında dizgini sağ eline ve kalkanı sol omuzuna alıp, at harekete geçtiğinde okluktan bir ok alarak oku yüksek bir yere getirip atın kulağının yanından çekip üzengi tablasına atması ve üç yere dahi bu şekilde atması* anlamına gelmektedir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i ṣaġ gez**, meydān başına gelüp dizgini ṣaġ eline vėrüp ḳalḳanı ṣol omuzına vėrüp at ḳoparduḳda yayın tīrkeşden alup ve yayı öñine diküp oḳın depereden getürüp dirsegin diküp ve at ḳulaġına berāber çeküp yėrde yatan üzengü ṭablasına ata, üç ḳoma daḫı bu üslūb üzre ėde.* (36a-11)

1.3.23. Fenn-i ṣaġ ṣuret

Metinde geçen **fenn-i ṣaġ ṣuret** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde anlatılanlardan anlaşıldığına göre, *dizgin sağ elde iken üç tane oku bir yere gizleyip, ikisini parmakları arasına alıp, at hareket ettiğinde yay sağ elde iken önüne getirip oku atması ve ikinci oku önceki tablaya atması, üçüncü oku ikinci tablaya attıktan sonra okluktan bir ok alıp üçüncü tablaya atması, her oku attıktan sonra dizgini eline alması* anlamında kullanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i ṣaġ ṣuret**, dizgin ṣaġ elde ola ve üç dāne oḳ alup bir yėre gizleye ve ikisin parmaḳları arasına ala ve at ḳoparduḳda yay ṣaġ elde gizlenmiş iken öñine getürüp oḳın ata ve ikinci oḳı evvelki ṭablaya ura ve üçinci oḳı ikinci ṭablaya atup ve tīrkeşden bir oḳ daḫı ḳapup üçünci ṭablaya ata. Her bir oḳı atdıḳda dizgini eline ala. (36b-6,7)*

1.3.24. Fenn-i ṣaġ yan başı

Metinde geçen **fenn-i ṣaġ yan başı** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, *dizgini sağ ele, kalkanı sol ele verip, bir tane oku gizleyerek at hareket ettiğinde, oku önüne alıp okluktan bir oku alıp, atma tablasını geçerken dönüp tablayı vurması ve üç atışı da böyle yapması* anlamında kulanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i ṣaġ yan başı**, dizgini ṣaġ ele ve ḳalḳanı ṣola vėrüp ve bir dāne oḳ gizleyüp at ḳopardukda oḳı öñine atup ve tekrar tīrkeşten bir oḳ ḳapup ṭablayı geçerken dönüp ardına ṭablayı ura, üçine daḫı böyle ėde.* (37a-1,2)

1.3.25. Fenn-i ṣaġ üzengü

Metinde geçen **fenn-i ṣaġ üzengü** tabirinin *at üzerinde sağ üzengiye basarak yapılan bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, *atıcı sağ eliyle dizgini tutarken ve parmaklığı da sağda iken meydan başından atın hareket etmesiyle tirkeşten elini kaydırıp, sağ elinde olan dizgini sol eline verme işine* denir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i ṣaġ üzengü**, ṣaġ eliyle dizgin ṭuta, parmaḳlıġı daḫı ṣaġda ola. Meydan başından at ḳopardıkda yayın tīrkeşinden ḳayup ṣaġ elinde olan dizgini ṣol eline vėre.* (36a-1)

1.3.26. Fenn-i ṣol gez

Metinde geçen **fenn-i ṣol gez** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, *atıcının meydan başına gelerek dizgini sola verip, kalkanı da sağ omuzuna getirerek atması işine* denir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i ṣol gez**, meydan başına gelüp dizgini ṣola vėrüp ve ḳalḳanı ṣaġ omuzına getürüp evvelki ėde.* (36b-4)

1.3.27. Fenn-i ṣol ṣuret

Metinde geçen **fenn-i ṣol ṣuret** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.Metinde verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, *dizgini sola verip ve sol üzengi üstüne basarak atma işine* denir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i şol şuret**, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġ ele vėrüp evvelki üslūb üzere ėde.* (36b-13)

1.3.28. Fenn-i ṣol üzengü

Metinde geçen **fenn-i ṣol üzengü** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, *atıcının meydan başına gelerek dizgini sol ele alıp, kalkanı sağ omuzuna getirerek oku atması* anlamına gelmektedir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Fenn-i ṣol üzengü**, tekrār meydan başına gelüp dizgini ṣol ele vėrüp ve ḳalḳanı ṣaġ omuzına getürüp evvelki üslūb üzere ėde. (36a-8)*

1.3.29. Fenn-i ṭapu

Metinde geçen **fenn-i ṭapu** tabirinin *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, *okçulukta üstad olan bir ustanın yayına bir tane oku gezlemesi ve at harekete geçtiğinde, atıcının kolunu geriye doğru tutarak atın yolunda düzelip gelmesi* anlamında kullanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***fenn-i ṭapu**, üstād olan kimse evvelā yayına bir dāne oḳ gezleyüp ve meydandan at ḳoparup ḳolın geriye ṭutup at tamām yolına düzelüp gele. (35b-1)*

1.3.30. Filk

Filk kelimesi okçuluk terimi olarak *bir yay çeşidi* anlamına gelmektedir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Demreni sepsü ola, **filk**isinüñ uzunluġı bir sere ola. Dört yuñi ola, ḳartaldan ola. Ol yuñ aġırı on yedi miṣḳāl ola, ol oḳ ṣayan demrenden geçe.* (17a-11)

1.3.31. Gez

Gez kelimesi okçuluk terimi olarak *1. Okçulukta kullanılan (66cm.lik) uzunluk ölçüsü. 2. Havaya veya torbaya atılan yeleksiz ok. 3. Okun çileye takılan kertikli yeri. 4. Yayın başındaki çile toncu takılan kertikler. Tonç kertiği.*[61]

Gez, *1.Okun çileye takılan kertikli yeri [Gez yeri de denir]. 2.Yayın iki başındaki çile toncu takılan kertikler, tonç kertiği*. (KAL)

Okun, kirişe geçen ucundaki kertik. (BTS)

Kemankeşlerin talim (antrenman) için kullandıkları küçük ve yeleksiz ok.[62] anlamlarında kullanılmıştır.

Gez terimi metinde 39 yerde kullanılmıştır.

*Kim Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālā ʿaẓamet-ile bu ʿāleme **gez** fesādı vücūda getüren gögden yire degin dörüt menzil ḳodı.* (8a-13)

*"Yā Resūlullāh ol üç oḳ bir **gez**den mi atılur, yoḫsa her birinüñ bir **gez**i mi vardur?" dėdiler. Resūl Ḥażreti ėyitdi: "Her bir oḳuñ bir **gez**i vardur." dėdi. Şöyle kim altı arpa añı üç **gez** olır, şol oḳ kim terāzusı açuḳ ola, añı yuḳaru gizleyeler, atmaġa meyl ėdicek ḳabżayı kendü başından dört barmaḳ yuḳaru ṭutmaḳ gerekdür. Ol oḳuñ terāzusı yetmiş **gez**in ötede ḳoya, ḳabżasını başıyla berāber tuta. Ol oḳuñ kim terāzusı geçmiş ola, **gez**ini aşaġa ṭutalar, andan ṣoñra atalar.* (12a-4, 5, 6, 9, 10)

1.3.31.1. Gezi rast ḳoymaḳ

Gezi rast ḳoymaḳ tabirinin metinde *ok atmada dikkat edilen kurallardan biri olduğu* anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Daḫı dört barmaġını Cebrā'il yumdı, bir baş barmaġın açuḳ ḳodı, **gezi rast ḳodı**. Şaṣdın rast baġladı, gözin rast ṭutdı, çekdi. Yay ucundan oḳ ḳulaġına götürdi. Tā kim demren iç ḳabżaya geldi. Naẓar kim atdı, nişāna yayıñ ardın vėrdi idi. Küşād vėrdi, oḳ rastlıġına çıḳdı, nişāna ṭokundı.* (9b-13, 14)

---

[61] Yücel, **a.g.e.**, s. 399.
[62] İsmail Fazıl Ayanoğlu, **Ok Meydanı ve Okçuluk Tarihi**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1974, s. 48.

1.3.31.2. Gezlemek

Gezlemek kelimesi okçuluk terimi olarak *okun gezini çiledeki yerine takarak, baş, işaret ve orta parmakla sıkıca tutmak. Çileye ok bağlamak.*[63]

Okun gezini kirişe yerleştirmek. (BTS)

(Türkçe gez'den gez+le-mek) (Oku) Yayı kirişine takarak kurmak. (KAL)

Okun gezini kirişe yerleştirmek. (YTS)

Okçuluk terimi olan ***gezlemek*** metinde 14 yerde geçmektedir.

*Ol yayı **gezleye,** çeke iç ḳabżaya getüre, yine yėrine ḳoya. Andan bir yay daḫı ṭuta kim andan artıḳdur, budur.* (14a-15)

*Fenn-i ṭapu, üstād olan kimse evvelā yayına bir dāne oḳ **gezleyüp** ve meydandan at ḳoparup ḳolın geriye ṭutup at tamam yolına düzelüp gele.* (35b-2)

*Ve bir dāne oḳı **gezleyüp** ṣol elinde ṭuta. At ḳoparduḳda atup fī-l-ḥāl ḳalḳanı degişüp ṣol omuzına ala ve ṣaġ eli-le tīrkeşden bir oḳ alup üslūb-ı sābıḳ üzere ėyleye.* (37a-7)

*Ol ḳom üstinde dike ḳoya ve meydān başından at ḳoparduḳda ḥāżır **gezlenmiş** bir oḳ atup ve yayı ḳılıç üstine aşup ṣaġ eliyle ol dikilen gönderi alup ṣaġ ḳoltuġından iki üç def ʿa ḥamāilvāri çevirüp andan gönder ṭablasına sanca.* (40b-2)

*Andan ṣoñra yaḳasından birer birer alup depereden **gezleyüp** meydān başına varınca yetişdürdigi miḳdārı ata, dizgini elden ḳomaya.* (40b-8)

1.3.32. Girift

Girift kelimesinin okçuluk terimi olarak metinde *bir kabza tutma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

*İkinci ḳabża behrāmī, üçünci **giriftdür**.* (10b-6)

***Girift** dėdükleri behrāmdur.* (10b-10)

[63] Yücel, **a.g.e.**, s. 399.

1.3.33. Gönder

Gönder kelimesi okçuluk terimi olarak kaynaklarda *kargı, mızrak* anlamında kullanılmıştır. (YTS)

Eski Türkiye Türkçesinde *mızrak* olarak kullanılmıştır. (KAL)

Gönder kelimesi metinde 22 yerde geçmektedir.

*Baʿde at üstünden **gönder** ḥavāle ėdüp cümlesini deldi geçdi. Ḥālā yeñiçeri taʿlīmḫānesinde ol ḳalḳanlar aṣılmışdur.* (26b-8)

***Sade gönder bendi, gönderin** ṣaġ yanına ṭaḳup dizgini ṣol eline, ḳalḳanı daḫı ṣol eline alup üç dāne oḳ alup birin gezleyüp ve ikisin barmaḳları arasına alup ṣūret bendinde ėtdügi gibi at ḳopardukda birbiri ardınca iki oḳı atup üçünci oḳı evvelki ṭablaya urup fī-l-ḥāl yayın ḳılıca aṣup ve yayından **gönderün** alup ṣıḳı ėdüp ṭolap ėderek **gönder** ṭablasına geldikde **gönder**-ile ṭablayı urup andan **gönderin** kendüye çeküp ʿādet üstine yayına. **Gönder** ve ḳılıç bendi, dizgini ṣaġa, ḳalḳanı ṣola vėrüp ṣaġ yanında **gönderi** ṭaḳup ʿādet üzre bir oḳ alup at ḳopardukda atup ve ḳılıç bendinde ėtdügi gibi yalın ḳılıç olup kelleyi çalup ḳılıcı ḳına ḳatup ḳabaġa daḫı bir oḳ atup yanī ḳılıç üzerine aṣup yanından **gönderin** ḳapup **gönder** ṭablasın sanca eger ḳabaġa oḳ atarsa daḫı cā'izdür.* (39b- 40a)

1.3.33.1. Gönder ve ḳılıç bendi

Gönder ve ḳılıç bendi tabirinin metinde *at üzerinde bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır. Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Gönder ve ḳılıç bendi,** dizgini ṣaġa, ḳalḳanı ṣola vėrüp ṣaġ yanında gönderi ṭaḳup ʿādet üzre bir oḳ alup at ḳopardukda atup ve ḳılıç bendinde ėtdügi gibi yalın ḳılıç olup kelleyi çalup ḳılıcı ḳına ḳatup ḳabaġa daḫı bir oḳ atup yanī ḳılıç üzerine aṣup yanından gönderin ḳapup gönder ṭablasın sanca eger ḳabaġa oḳ atarsa daḫı cā'izdür.* (40a-4)

1.3.33.2. Gönder ṭablası

Gönder ṭablası okçuluk ile ilgili bir tabir olarak metinde kullanılmıştır.**Gönder** kelimesi *kargı, mzrak* anlamında kullanıldığına göre **gönder ṭablası** teriminin de *kargı, mızrak atılan levha* anlamında kullanıldığı düşünülmektedir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Andan berü ṣol cānibde yoldan ṭaşra bir yay uzunından ziyādece yėrde bir ḳom daḫı dikilüp üzerine **gönder ṭablası** dikile.* (34a-13)

1.3.34. Güş-keş

Okçuluk terimi olarak **güş-keş** kelimesinin Farsça **güş** گوشkulak ve *çekmek, çekme* anlamındaki **keşîden** کشیدنkelimelerinden birleşerek *kulağına çeken, kulağına çekici* anlamına geldiği düşünülmektedir.

Metindeki anlamından okçuluk terimi olarak *ok ve yayın kulak hizasına getirilerek yapılan bir tür ok atma biçimi* olduğu düşünülmektedir.[64]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Daḫı kişi vardır kim **güş-keş**dür.* (7b-1)

1.3.35. Ḫadenḳ

Ḫadenḳ, *kayın ağacından yapılan okun adıdır. Pişrev ve puta gibi bu da harp oklarındandır. Okun ucunda büyük ve müsellesi bir demir vardır*.[65]

Ḫadenḳ kelimesi okçuluk terimi olarak *tirkeş oku, harp oku* anlamlarında kullanılmıştır.[66]

Ḫadenḳ/ḫadeng *ok* anlamında kullanılmıştır. (KAL)

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Devr-i ġazāda küffāre işābet ėden bir oḳuñ yümn ü bereket-ile ol **ḫadengi** işleyen ve ol oḳı ve yayı düzüp kirişleyen ḫuşūṣa, ol oḳı atup ciḥāda saʿy ėyleyen cennete dāḫil olacaḳdır dėyü merdini ve berātını ümmete ṭuyurdılar ve bir ḫadīṯ-i şerīfede daḫı oḳuñ ṣalıġı ve rāvīsini ve muʿallimi buyurup ḳavsiñizi yėrine muʿallim-i ʿālem-i remy olan taʿyīn buyurdılar.* (20b-10)

[64] Mehmet Yastı, **Okçuluğun İlkeleri Umdetü'l Mütenāżilīn**, Palet Yayınları, Konya, 2016, s. 43.
[65] Pakalın, **a.g.e.**, c. I, s. 701.
[66] Yücel, **a.g.e.**, s. 400.

1.3.36. Hevācı/Havacı

Hevācı bir okçuluk terimi olarak *atılan okun düştüğü yeri tespit eden kişi* anlamında kullanılmıştır.

Hevācı veya **havacı** şeklinde kullanılmıştır.

Hevācı-havacı, *atışlarda hava yerinde durup okun düştüğü yeri ayak yerinde duranlara bildiren meydan görevlisi.*[67]

Hevācı veya havacı, *atılan okun düştüğü yeri gözetenler için kullanılan bir tabirdir. Şimdiki spor ıstılahlarında "hakem" demektir. Okun düştüğü yere "hava yeri" denilirdi.* [68]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Tīrendāzlar aña ***hevācı*** *taʿbīrin ėderler ki ilerüye varırlar, ʿöẕürlenüp gelmesini bilmek içün yėre ḳulan ururlar.* (23b-10)

1.3.36.1. Hevā'ī

Bir okçuluk terimi olarak **hevā'ī** kelimesinin metindeki **hevācı** kelimesiyle aynı anlamda olduğu düşünülmektedir. Bir önceki maddede **hevācı** kelimesiyle ilgili açıklama yapılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir

ḳaṭʿ-i menāzil ḳılup ebyāz ***hevā'īler*** *seçe, ol zemānda dülbend büzeler.* (24a-1)

1.3.37. Hevān-dilin atmaḳ

Metinde **hevān-dilin atmaḳ** tabirinin *bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Mezbūr Ṣolaḳ ẕenberekci baş olmışdur, biri daḫı ḳıble menzilidir ki evvelā ***hevān-dilin atmışdur.*** (30b-12,13)

[67] Yücel, **a.g.e**., s. 401.
[68] Pakalın, **a.g.e.**, c. I, s. 769.

1.3.38. İç ḳabża

İç ḳabża okçuluk terimi olarak bu kelime *yay kabzasının iç tarafa bakan yüzü* anlamında kullanılmıştır.[69]

Metinde 4 yerde geçmektedir.

*Tā kim demren **iç ḳabżaya** geldi.* (9b-15)

*Zīrā, cengā-bāz ḳabżanuñ ṭutmaġuñ aṣlı budur kim, demren **iç ḳabżadan** pes uzun boylunuñ ḳolı uzundur, ne kadar kim içeriden atarsa dinç atar.* (12a-15)

*Ol yayı gezleye, çeke **iç ḳabżaya** getüre, yine yėrine ḳoya.* (14b-1)

*Biri oldur kim rast ṭuta ikinci erkānı oldur kim yayını naḳlī bağlaya, üçünci erkānı oldur ki gezin rast ḳoya, dördünci erkānı oldur ki çeke, beşinci erkānı oldur ki demreni **iç ḳabżaya** getüre.* (16a-3)

1.3.39. İdmān ėtmek

İdmān ėtmek, okçuluk terimi olarak *alışkanlık kazanmak için yapılan talim* anlamında kullanılmıştır. (KAL)

Metinde 3 yerde geçmektedir.

*Ḳaçan kim ḳış faṣlı ėrişe gerekdür, atıcılar çār dīvār içine gireler, **idmān ėdeler**.* (9a-2)

*Pes bil kim **idmān ėtmegüñ** fā'idesi var imiş. Andan ṣoñra ikinci çileye gire. (14b-11, 12)*

1.3.40. Ḳabża

Ḳabża, okçuluk terimi olarak *1. Yayın sol elle kavranan orta kısmı. 2. Ok boyunu ölçmekte kullanılan, yaklaşık 9.cm.lik uzunluk ölçüsü. 3. Atıcıya göre hedefin sol taraf olduğu* anlamında kullanılmıştır.[70]

Ḳabża *Ok boyunu ölçmekte kullanılan, yumulmuş dört parmak uzunluğundaki eski bir uzunluk ölçüsü. (9 cm.)* (KAL)

---

[69] Yücel, **a.g.e.**, s. 402.
[70] Yücel, **a.g.e.**, s. 404.

Okçulukta ehliyet, ustalık. (KAL)

Okçulukta atıcıya göre sol taraf. (KAL)

Silahın tutulduğu yer anlamına gelen **ḳabża** kelimesi *ana-taşının solu* anlamına gelmektedir.[71]

*Baʿżı üstāẕlar dėmişlerdür ki **ḳabża**nuñ dördi aşikāre işlenür ve biri gizlüdür, dėrler.* (10b-4)

*Ol oḳuñ terāzusı yetmiş gezin ötede ḳoya, **ḳabża**sını başıyla berāber tuta*. (12a-9)

Metinde 35 yerde geçmektedir.

1.3.41. Ḳadem

Ḳadem kelimesi sözlükte *ayak, adım, uğur, yarım arşın uzunluğunda bir ölçü* anlamlarında kullanılmıştır. (KAL) Metinden anlaşıldığı kadarıyla bu kelimenin *bir ok atma şekli* olduğu düşünülmektedir. **Ḳadem** kelimesi metinde hem *okçuluk terimi* hem de *adım, ayak* anlamlarında kullanılmıştır.

Metinde 10 yerde geçmektedir.

*Ve bir atmaḳ var ki aña **ḳadem** dėrler*. (16a-14)

Aşağıdaki örnekte *adım, ayak* anlamında kullanılmıştır.

*Dezgāh olduġı yėre vara daḫı iki **ḳadem**inüñ üzerinde bir fātiḥa ve üç iḫlāṣ oḳıya, ṭaş işigi ziyāret ėyleye.* (17b-1)

*Andan evrādın oḳuya tekbir ve tehlīl ėde, ṣalavāt birle atmaġa başlaya, on iki biñ oḳ ata, **ḳadem**in ayırmaya, çün tamām ėde.* (17a-9)

Ḳadem kelimesi ile bağlantılı olduğunu düşündüğümüz **dü-ḳadem** sözcüğünün de *okçuluk ile ilgili bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Dü-ḳadem kelimesi metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ve bir atmaḳ var ki aña **dü-ḳadem** dėrler.*

[71] Ayanoğlu, **a.g.e.**, s. 48.

1.3.42. Ḳavs

Ḳavs, okçuluk terimi olarak *yay, keman* anlamında kullanılmıştır.[72]

Ḳavs, *yay biçiminde olan şey* anlamında kullanılmıştır. (KAL)

Ḳavs, *yay* anlamında kullanılmıştır.[73]

Metinde 11 yerde kullanılmıştır.

*Bir ḥadīṯ-i şerīfede daḫı oḳuñ ṣalığı ve rāvīsini ve muʿallimi buyurup **ḳavs**iñizi yėrine muʿallim-i ʿālem-i remy olan taʿyīn buyurdılar.* (20b-13)

*Yanlarında bir **Ḳavs**-i ʿArabī bulunduġı ḥalinde ḳarşularında ṭurdılar. Faḫr-ı ʿālem ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ki ʿalā ekremi **ḳavs**-ıla mutaḳallid gördi. Hakeẕā atanı Cebrā'īl mutaḳallide bi-miṣl-i heẕā'l-**ḳavs**-i Yevmi'l Bedir buyurdı.* (20a-2, 5,7)

*Mesʿūdī maḥallinde beyān ėylemişlerdür ki sehim ve **ḳavs** cennetden çıḳmışdur.* (21a-2)

*Emr-i Celīl ile Cebreīl nuzūl ėdüp cennetden bir **ḳavs** ve iki oḳ ve bir kiriş getürdi*. (21a-10)

1.3.43. Ḳavs-nāme

Ḳavs-nāme, okçuluk terimi olarak *okçuluk risalesi, risâle-i rumât, oknâme*.[74]

Ḳavs-nāme, *okçuluk risalesi, okçuluk ve okçular hakkında yazılan eser.* (KAL)

Metinde 2 yerde kullanılmıştır.

*Ol ʿazīz ḳarındaşumuz bu żaʿīf duʿācıdan **Ḳavs-nāme** ḫaberinden nesne ṣordı.* (2b-5)

*Dilerüz kim bu **Ḳavs-nāme**'yi ʿArab dilinden Türkī diline tercüme ḳılasın.* (2b-9)

1.3.44. Kelle ḳomı

Metinde geçen **kelle ḳomı** tabirinin *ok atışlarında üzerine belli bir işaret konulan nişan taşı* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

---

[72] Yücel, **a.g.e**., s. 406.
[73] Ayanoğlu, **a.g.e.**, s. 49.
[74] Yücel, **a.g.e.**, s. 406.

Bundan ṣoñra tekrār evvelki ḳomdan meydān başından yaña yedi yay uzunı yėrde bir ḳom diküp üzerine kelle ḳonacaḳ aġac dikile ve ***kelle ḳomından*** *meydān başından yaña sekiz yay uzunı yėrde bir ḳom dāḫı ėdeler.* (34a-1)

Kelle ḳomı*yla ikinci ḳomıñ ortası muḳābelesinde ṣaġ cānibde otuz yay uzunı yėrde bir ḳom daḫı ėdüp üzerine ḳalḳan batdı olduġı zamānda yan ṭablası dikile.* (34a-3)

1.3.45. Kemān çekmek

Okçuluk terimi olarak **kemān çekmek** tabiri metinde *yay çekmek* anlamında kullanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Bu daḫı üstād tīrendāzlar taḫḳīḳidir ki ***kemān çekmek*** *yigirmi dört baḫş ola*. (24a-12)

1.3.46. Kemānger

Kemānger okçuluk terimi olarak *yaycı ustası* anlamına gelmektedir.[75]

Kemānger, *yay (ok atmaya yarayan) yapan sanatkâr.* (OTS)

Metinde 3 yerde geçmektedir.

Cümleden biri ***kemāngere*** *ile hevā yüzine bir fındıḳ atarmış, menziline varup girü dönüp inerken bir fındıḳ daḫı ḳondırmış.* (25b-9)

Ardınca ***kemānger*** *Sinoblı Ḥācı Muṣṭafā ve anuñ ardınca Sīpāhī İsḥāḳ Beg baʿde Ḳapudan Aḥmed Beg gelüp ḫayli aşurı atdı ve evvel atduġı menzili bu maḥall oldı.* (29a-2)

1.3.47. Kepāze/ Kepāde

Okçuluk terimi olarak **kepāze/kepāde** *okçuluğa yeni başlayanların idmanda kullandıkları bol ve gevşek yay. Bu yaylarla ok atılmaz, sadece kol alıştırmak üzere çekilip bırakılırdı. Kemankeşler fazla gevşek buldukları yaylara, bu kelimeden bozarak "kepaze" derlermiş*.[76]

[75] Yücel, **a.g.e.**, s. 406.
[76] Yücel, **a.g.e.**, s. 406.

Kepāze/Kepāde *gevşek yay* anlamında kullanılmıştır.[77]

Kepāde, (Farsça) *okçuluğa yeni başlayanların sadece kol alıştırmak için kullandıkları bol ve gevşek talim yayı.* (KAL)

Kepāde, *kolay çekilir, kirişi gevşek talim okunun adıdır. Bunu okçuluğa yeni başlayanlar kullanırdı*.[78]

Kepāde terimi metnimizde **kepāze** şeklinde kullanılmıştır. Metinde 2 yerde geçmektedir.

*Andan ol idmān ėdenlerüñ birisi bir **kepāze** eline ala, birisi ėyde, kim "Neylersin." dėye bu yay ṭutan ėyde kim, "Çekerim." dėye ol ṣoran kişi ėyde.* (13a-12)

*Andan bu atan kişi ol aldugı **kepāze** birle oḳı aşaġa ḳoya. Andan ol on yay kim ḥāżir ḳılmışlardur.* (14a-13)

1.3.48. Ḳılıç bendi

Metinde **ḳılıç bendi** tabirinin at *üzerinde bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 5 yerde geçmektedir.

*Üzerine üzengi ṭablası ḳonılub **ḳılıç bendi**nde çalına.* (34a-3)

*Gönder ve **ḳılıç bendi**, dizgini ṣaġa, ḳalḳanı ṣola vėrüp ṣağ yanında gönderi ṭaḳup ʿādet üzre bir oḳ alup at ḳoparduḳda atup ve **ḳılıç bendi**nde ėtdügi gibi yalın ḳılıç olup kelleyi çalup ḳılıcı ḳına ḳatup ḳabaġa daḫı bir oḳ atup yayı ḳılıç üzerine aşup yanından gönderin ḳapup gönder ṭablasın sanca eger ḳabaġa oḳ atarsa daḫı cā'izdür.* (40a-4,7)

1.3.49. Kiriş

Kiriş, *yay çilesi. Genellikle sırım veya sinirden yapılanına kiriş denirdi*.[79]

Kiriş, *ok yayının iki ucuna gerilen esnek bağ.* (KAL)

Kiriş, *yay çilesi (Genellikle "sırım" [deri] veya sinirden yapılanına kiriş denir*.[80]

---

[77] Ayanoğlu, **a.g.e.**, s. 49.
[78] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 242.
[79] Yücel, **a.g.e.**, s. 407.

Metinde 15 yerde geçmektedir.

Bunları cemʿisini ol üstāẕ görmek gerek. Evvel bir defʿa ol cemāʿat yalıñuz atdurmaḳ gerek. Andan ṣoñra hem ***kiriş*** *ḳılmaḳ gerek.* (7b-5)

Ülüklü oḳuñ terāzusı gerek kim açuḳ ola. ***Kiriş*** *ülüklü oḳun terāzusı yetmiş, şemʿ-i endām oḳuñ terāzusı geçmiş aṣḥāb ėyitdiler.*(12a-2)

Elindeki oḳı terāzu ėde, daḥı ortalayu. Ol yayuñ ***kiriş****i birle baş aralıġında berkide.* (13b-2)

Yaʿnī "Yārabbi sen mübārek ėyle" dėyü duʿā ḳıluñ ve boyunlarına ḳılāde baġlañ. Kirişler baġlamañ dėmekdür. Ve ***kiriş*** *memnūʿ oldugınuñ vechi budur ki cā'izdür ki, gezdügi yėrde bir aġac ṭalına ilişe, daḥı ḳırılmaya boġula dėmişlerdür.* (67a-15)

1.3.49.1. Kiriş bendi

Metinde okçuluk terimi olarak **kiriş bendi** tabirinin *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Kiriş bendi*, dizgini ṣaġda ve ḳalḳanı ṣolda olup üslūb-ı sābıḳ üzere at ḳoparduḳda öñine bir oḳ atup ṣoñra kirişi yaṣup girü yayın ḳura ve yalın ḳılıç olup kelleyi çala ve andan ḳabaġa bir oḳ ata ve ilerüde olan kelleyi daḥı çala.* (37b-11)

1.3.49.2. Kirişlemek

Kirişlemek okçuluk terimi olarak *okun gezini çiledeki yerine takmak* anlamına gelmektedir.[81]

Kirişlemek, *(Yayın) kirişini germek, okun gezini çiledeki yerine takmak.* (KAL)

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Devr-i ġazāda küffāre işābet ėden bir oḳuñ yümn ü bereket-ile ol ḫadengi işleyen ve ol oḳı ve yayı düzüp ***kirişleyen*** *ḫuṣūṣa, ol oḳı atup ciḥāda saʿy ėyleyen cennete dāḫil olacaḳdır dėyü merdini ve berātını ümmete ṭuyurdılar ve bir ḫadīṯ-i şerīfede daḥı*

[80] Acar, M. Şinasi, **Osmanlı'da Sportif Atıcılık Nişan Taşları**, Yem Yayın, İstanbul, 2013, s. 255.
[81] Yücel, **a.g.e**., s. 407.

oḳuñ ṣalığı ve rāvīsini ve muʿallimi buyurup ḳavsiñizi yėrine muʿallim-i ʿālem-i remy olan taʿyīn buyurdılar. (20b-11)

1.3.50. Ḳol bendi

Metinde **ḳol bendi** tabirinin *bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır. *Kılıcı çıkarıp sağ kolu üzerine yatırıp üç tane oktan birini bir yere gizleyip diğer ikisini parmakları arasına alarak atmaya* denilmiştir.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

***Ḳol bendi**, ḳılıcı çıḳarup ṣaġ ḳolı üzerine yaturup ve üç dāne oḳ çıḳarup bir yėre gizleyüp ve ikisin barmaḳları arasına alup ṣuret bendinde ėtdügi gibi ola bir oḳ ata. İkinci oḳı evvelki ṭablaya ve üçünci oḳı ḳabaġa ata.* (38a-9)

1.3.51. Ḳom

Metinde **ḳom** tabirinin *yay uzunluğu ile belirlenen bir nişan işareti* olduğu anlaşılmaktadır. Atçılık ile ilgili terim ve tabirler bölümünde de bu sözcüğe diğer anlamlarıyla yer verilmiştir.

Metinde 37 yerde geçmektedir.

*Ammā baʿd bilgil ki silaḥşorlüḳ oynamaḳ lāzım geldikde evvelā meydān başı taʿyīn oluna ve meydān başından on üç tutam yay-ile ölçüp altmış yay uzunı yėrde evvelki **ḳom**ı ėdeler ve evvelki **ḳom**dan elli beş yay uzunı yėrde ikinci **ḳom**ı ėdeler ve ikinci **ḳom**dan yine elli beş yay uzunı yėrde üçünci **ḳom**ı ėdeler. (33b-7, 8, 9, 10)*

*Üzerine üzengi ṭablası ḳonılub ḳılıç bendinde çalına ve kelle **ḳom**ıyla ikinci **ḳom**ıñ ortası muḳābelesinde ṣaġ cānibde otuz yay uzunı yėrde bir **ḳom** daḫı ėdüp üzerine ḳalḳan batdı olduġı zamānda yan ṭablası dikile ve ikinci **ḳom**dan üçinci **ḳom**a ṣol cānibde beş yay uzunı yėrde yoldan ḫāric iki yay uzunı yėrde ḳabaḳ ṣırığı dikile ve ḳabaḳdan öte on beş yay uzunı yėrde yoldan ḫāric ṣaġ cānibde bir **ḳom** daḫı ėdeler.* (34a-3, 6, 9)

1.3.52. Ḳurʿa

Ḳurʿa okçuluk terimi olarak *ok koşularında aynı cins ok ve yay kullanılırdı. Haksızlık olmaması için aynı çeşit oklar bir araya toplanır, yarışmacı sayısına göre*

eşit öbeklere ayrılırdı. Koşuya katılmayan bir kişi, yarışmacıların zihgirlerini toplar, bunları gelişigüzel ok öbekleri üzerine bırakırdı. Zihgir sahipleri kendi kısmetlerine düşen öbeği alırlardı. Buna kurʿa denirdi şeklinde açıklanmıştır.[82]

Ḳurʿa, *cemiyetli meşklerde kemankeşlerin atacakları okların tayini ile ilgili olarak kullanılan bir tabirdir. Koşu denilen müsabakaya gireceklerin ne tür yay kullanacaklarını ve kaçar ok atacaklarını kararlaştırılırdı. Kaçar ok atacaklarsa bunlardan başka başka demetler yapılırdı. Atacakların zehgirlerini bunların kimlere ait olduğunu bilmeyen birine verirlerdi. O adam zehgirleri birer birer bu demetler üzerine bırakırdı. İşte onların bu ayrılışına* ***ḳurʿa*** *denilirdi. Kemankeşler zehgirlerinin bulunduğu demeti alır ve o demetteki oklarla müsabakaya katılırlardı*.[83]

Metinde 4 yerde geçmektedir.

Pes bir cemāʿat daḫı öç birle oḳ atmaḳ dileseler, ***ḳurʿa*** *ṣalışalar, ikişer olalar. Çün* ***ḳurʿa*** *bunları iki bölük ḳıla, döneler, atışalar.* (7a-5,6)

1.3.52.1. Ḳurʿa ṣalmaḳ

Ḳurʿa ṣalmaḳ tabirinin metinde *kura yapmak, kuraya tabi tutmak, kura çekmek* gibi anlamlarda kullanıldığı düşünülmektedir. **Ḳurʿa ṣalmaḳ** ile **oḳ bıraḳmaḳ** tabirinin aynı anlama geldiği anlaşılmaktadır.

Oḳ bıraḳmaḳ, *ok atmak, kura çekmek*. (YTS)

Metinde 3 yerde geçmektedir

Evvel ***ḳurʿa ṣalmaḳ*** *gerek. Yaʿnī* ***oḳ bıraġalar*** *zīrā* ***ḳurʿa ṣalmaḳ*** *Resūl Ḥażretinden sünnetdür.* (7a-3)

1.3.53. Ḳuş oḳı

Okçuluk terimi olarak **ḳuş oḳı** tabirinin metinde *bir ok çeşidi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

[82] Yücel**, a.g.e**., s. 408.
[83] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 323.

Ḳuş oḳı *ola, anuñ gezinde yımurṭa ola atıla. Ḳuş vardur ki gezsiz atıla,* ***ḳuş oḳı*** *vardur ki andan yigirmi dört oḳ atıla.* (16b-11, 12)

1.3.54. Küşād/ Küşād vėrmek

Okçuluk terimi olarak **küşād/küşād vėrmek** tabiri *ok atmak* anlamına gelmektedir.[84]

Küşād *yayın çekilerek okun atılması*. (KAL)

Küşād, *yayın çekilerek okun atılması yerinde kullanılan bir tabirdir. Buna "ıtlak" da denilir. Küşâdın ihtilâs, sâkin, mefrûk olmak üzere 3 çeşidi vardır.* ***İhtilâs****, kavsi süratle çekerek yay dolup küşad mahalline gelince hemen küşâd vermektir.* ***Sâkin****, kavsi yavaşça çekerek küşâd mahalline gelince sükûnetle düz küşâd vermektir.* ***Mefrûk****, kavsi yavaşça çekerek ok siperde küşâd yerine yanaşınca durup kalan oku süratle çekerek küşâd vermektir. Buna "hareke" de denilmiştir*.[85]

Metinde 11 yerde geçmektedir.

Düşmān ***küşād****ı ḳalḳan* ***küşād****ı budur kim ṣaġ eli ardına gire, ṣol gögsine.* (15b-10, 11)

Her kişi puta atmaḳ dört yüz adım yirden anuñ ***küşādı*** *mıṣrī gerek yedidür,* ***küşādı*** *altı dürlüdür ki dört dürlü atmaḳ üç yüz altmış altı taʿlīḳ vardur, dėmişlerdür.* (15b-13)

Ve kişi vardır, omuzda ***küşād*** *vėrür. Ve kişi vardur, ḳolda dirsek* ***küşād*** *vėrür.* (7b-3)

1.3.55. Menzil

Okçuluk terimi olarak **menzil** *ok meydanlarında belli bir rüzgârla 900 gezden aşırı ok atılıp açılan ve rekor kırıldıkça taş dikilen sabit atış yeri* anlamına gelmektedir.[86]

Menzil, *ok atma yarışlarında erişilen mesafe*. (BTS)

Menzil *ok meydanlarında, belli bir rüzgâr altında 900 gezden daha uzağa ok atılarak açılan ve kırılan rekorları göstermek için işaret taşları dikilen sabit atış yeri.* (KAL)

---

[84] Yücel, **a.g.e.**, s. 408.
[85] Pakalın, **a.g.e.**,c. II, s. 345.
[86] Yücel, **a.g.e.**, s. 409.

Metinde 96 yerde geçmektedir.

Menzil *anlaruñ münāṣib cihetinden menāzil ḳaṭʿ ėtmelerine ruḫṣat vėrmişlerdür.* (21b-4)

Ola ki bir pehlevān ***menzil*** *atmaḳ ṭarīkinde pūyān u zamāne ve nām u nişānım ḳalsun dėyü raʿiyyet-künān olsa evvelā ṭurdugı maḥalle bir ṭaş diker, ol senge ayaḳ ṭaşı dėrler.* (23a-1)

Menzil *oḳın atmaḳ irāde ḳıla. Üstādān-ı hüner-pīşe ve tīrendāzān-ı ṣalāḥ endīşe bilā-ʿarż ḥāżır olup seyl-i* ***menzil****e dikmege lāyık atarsa żiyāfetin ėtdürüp ḫayır duʿāsın edā ḳılup ḥüsn ü ittifāḳ ile ṭaş dikdürürler*. (23b-1, 2)

1.3.55.1. Menzil atmaḳ

Bir okçuluk terimi olarak **menzil atmaḳ** *tabiri menzilde rekor kırarak taş diktirmek, menzil belirlemek* anlamında kullanılmıştır.[87]

Menzil atmaḳ, *şimdiki spor tabiriyle rekor kırmak maksadıyla yapılan müsabaka yerinde kullanılan bir tabirdir. Kemankeşlerden menzil atmaya niyet edenler ilk önce ihtiyarlara (kemankeşlerin seçtikleri hey'et azası) gelir ve: " İhtiyarlar duanız ve izniniz ise müstahak ise filan menzile talibim diye müracatta bulunurlarmış. İhtiyarlar uygun görürlerse izin verirler ve hazır oldukları halde istekliye ok attırırlarmış*."[88]

Metinde 7 yerde geçmektedir**.**

Ola ki bir pehlevān ***menzil atmaḳ*** *ṭarīkinde pūyān u zamāne ve nām u nişānım ḳalsun dėyü raʿiyyet-künān olsa evvelā ṭurdugı maḥalle bir ṭaş diker, ol senge ayaḳ ṭaşı dėrler.* (23a-1)

İbn Baḫtiyār risālesi tārīḫine dek poyraz ve loṭos ve baṭı ve ḳıble ve yılduz nāmındaki beş rūzgār ile altmış beş miḳdārı ***menzil atılmışdur*** *ve cümleniñ ṭaşı yėrlü yėrine dikilmişdür*. (22a-8)

[87] Yücel, **a.g.e.**, s. 409.
[88] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 479.

1.3.55.2. Menzil bozmaḳ

Okçuluk terimi olarak **menzil bozmaḳ** *menzil atıp, o menzildeki son rekoru geçersiz kılmak* anlamında kullanılmıştır.[89]

Menzil bozmaḳ, *rekor kırmak yerinde kullanılan bir tabirdir. Başta " Meydan Şeyhi" olmak üzere kemankeşler huzuruyla yapılan atış müsabakası sırasında önceki menzili aşıranın okunun düştüğü yere menzil yani taş diktirilir ve bu defa okun düştüğü yere yeniden taş dikilmek suretiyle evvelki menzil yani mesafe bozulduğu için bu tabir meydana ortaya çıkmıştır.*[90]

Metinde 4 yerde kullanılmıştır.

Ḥattā Āḫī Pīri menzilin atduḳda Tozḳoparan ḥayatda idi. Aḥmed Aġanuñ atışı ve ḳadd u ḳāmet zūr-ı bāzū ile revişini gördikce andan ḫavf u ḫaşyetini iṣbātde idi ve benim ***menzillerimi bozarsa*** *bu bozar dėyü taṣavvurātda idi.* (27b-5)

1.3.55.3. Menzil oḳı

Okçuluk terimi olarak **menzil oḳı** *menzil atışında kullanılan ok; pişrev oku. Bazı özel menzillerde heki ve azmâyiş oku da atılırdı*.[91] anlamında kullanılmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ḫaylice maḳbūl ṭutarlar ve bir oḳ ki me'mūlden ziyāde gitse oḳ ḳaçırdı lāfın ėylerler, bundan māʿada ki bir pehlevān ki meydāna çıḳa, ***menzil oḳın*** *atmaḳ irāde ḳıla.* (23a-1)

1.3.55.4. Menzil ṭaşı

Okçuluk terimi olarak **menzil ṭaşı** *bir menzilde kırılan rekoru belirtmek için diktirilen işaret taşı. Çoğunun üzerinde rekor sahibinin adı, mesleği, rekor ölçüsü ve tarihi yazılı bir kitabe bulunurdu. Seng-i menzil*. [92] şeklinde kullanılmıştır.

Metinde 2 yerde **menzil ṭaşı**, 2 yerde de **seng-i menzil** olarak geçmektedir. Seng-i menzil maddesinde de "seng-i menzil" tabiri açıklanmıştır.

[89] Yücel, **a.g.e.**, s. 409.
[90] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 479.
[91] Yücel, **a.g.e.**, s. 410.
[92] Yücel, **a.g.e.**, s. 409.

Her ḳaçan ki ***menzil ṭaşı****ndan ıraḳlığı otuz adımdan eksik ola.* (23a-9)

Lākin mürūr-ı zamān-ile ṭaş belürsiz oldı, gitdi. Baʿde Ustaʿ Ömer nām Dilāver atup ***menzil ṭaşı*** *dikdi*. (29b-10)

Evvelā Ẕikirci Ḳāsım atmış, ṯāniyen mü'ellif-i risāle Baḫtiyār Ḥacı Ḥasan ***seng-i menzil*** *dikmişdür*. (30a-10)

1.3.56. Meydān başı

Okçuluk terimi olarak **meydān başı** tabirinin metinde, *atış yapmaya başlandığında ok meydanında belli bir sınır belirleme işi* anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ammā baʿd bilgil ki silaḥşorlüḳ oynamaḳ lāzım geldikde evvelā ***meydān başı*** *taʿyīn oluna ve meydān başından on üç tutam yay-ile ölçüp altmış yay uzunı yėrde evvelki ḳomı ėdeler ve evvelki ḳomdan elli beş yay uzunı yėrde ikinci ḳomı ėdeler ve ikinci ḳomdan yine elli beş yay uzunı yėrde üçünci ḳomı ėdeler.* (33b-5)

1.3.57. Naʿl bendi

Okçuluk terimi olarak **naʿl bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Naʿl bendi*, dizgin ṣaġda ve ḳalḳan ṣolda olup at ḳoparduḳda aşaġadan gezleyüp şahin ḳanadı çeküp ve yayı başından aşurup arḳası üzerine yatup atuñ ḳıç naʿl baṣdugı yėre ata. Yāḫūd atuñ ḳuyruġı üstinde küçük ṭabla baġlayup aña ata.* (39b-2)

1.3.58. Nīm-baḫş

Okçuluk terimi olarak **nīm-baḫş** tabirinin metinde *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ve bir atmaḳ var ki aña ***nīm-baḫş*** *dėrler*. (16a-14)

1.3.59. Nīm-keş

Okçuluk terimi olarak **nīm-keş** tabirinin metinden *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Her kişi ṭoluya getürse ve atsa aña **nīm-keş** dėrler.* (16a-7)

1.3.60. Nişān

Nişān kelimesi kaynaklarda *1. Ok atılan her çeşit sabit hedef; puta, amaç. 2. Rekor kıran okun düştüğü yeri gösteren işaret*.[93]

Nişān, *(okçuluk) rekor kırılan yere bir işaret taşı dikmek*. (KAL)

Nişān, *hedefi vurmak için silah, ok vb. gerekli doğrultuyu verme*. (BTS)

Nişān, *amaç, hedef, vurulması istenilen nokta*. (OTS)

Metinde 22 yerde geçmektedir.

*İkimüzden her ḳanḳımuz ol **nişān**ı ururssa üzerinde bu ḳadar nesne olsun." dėye.* (6b-14)

*Naẓar kim atdı, **nişān**a yayıñ ardın vėrdi idi. Küşād vėrdi, oḳ rastlığına çıḳdı, **nişān**a ṭokundı. Üç nevbet bu resm-ile oḳ atdı. Ḳarşu oḳına kendü alurdı, kendü atardı. Ol dikdügi **nişān**ı ururdı.* (10a-1, 2, 4)

*Cümleyi geçdik yeter himmetiñi murāduñ **nişān**ına ėr gördüñ dėmegi ıraḳdan işāret ve eşāġat ḳılalar.* (24a-2)

1.3.60.1. Nişān dikmek

Nişān dikmek okçuluk terimi olarak *rekor kırdığı yere bir işaret taşı dikmek* [94] anlamında kullanılmıştır.

Metinde 2 yerde kullanılmıştır.

*Gāh olur ki bir pehlevān menzil atar, **nişān dikmek** ẓiyāfetine ne ḳudreti olur ne güci yeter.* (23b-6)

---

[93] Yücel, **a.g.e.**, s. 414.
[94] Yücel, **a.g.e.**, s. 414.

1.3.61. Nüh-ḳadem

Okçuluk terimi olarak **nüh-ḳadem** tabirinin metinde *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ve bir atmaḳ var ki aña **nüh-ḳadem** dėrler.* (16a-15)

1.3.62. Oḳ

Oḳ, *tîr, sehm, nâvek, pertav*[95]

Oḳ, *yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır*.[96]

Oḳ, *yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim, nâvek* (KAL)

Oḳ, *yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk*. (BTS)

Metinde pek çok yerde geçmektedir.

*Ḥażretinden **oḳ**uñ ḳadri üzre bir ʿaẓīm ḥadīṯ ėşidüp dururam, anı saña söyleyeyim.*(4a-14)

*Bir **oḳ** atmaḳ sebebinden üç kişi uçmaġa girse gerekdür.* (4b-9)

*Yaʿnī **oḳ** bıraġalar zīrā ḳurʿa ṣalmaḳ Resūl Ḥażretinden sünnetdür. Pes bir cemāʿat daḫı öç birle **oḳ** atmaḳ dileseler, ḳurʿa ṣalışalar, ikişer olalar.* (7a-3,4)

***Oḳ** atmaḳ üzerinde şöyle kim yaz aylarında **oḳ** ḳayın aġacından düzülmiş ola anı atalar. Çün yay faṣlı ėrişe, ḳamış **oḳ** atalar. Çün güz faṣlı ėrişe, çam aġacı **oḳı** atalar ki, bu üç faṣılda ol üç aġacıñ **oḳı** yürür dėmişlerdir. Tabīʿat bābınca ol **oḳ**lar kim ḳavaḳ aġacından düzülmiş ola, anı uġraş güninde atalar.* (8b-11, 12, 13, 14, 15)

1.3.62.1. Oḳ atmaḳ

Oḳ atmaḳ, *iyice gerilmiş olan yayın kirişine takılan oku yayı birdenbire serbest bırakmak suretiyle ileriye doğru fırlatmak.*(KAL)

---

[95] Yücel, **a.g.e.**, s. 414.
[96] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 717.

Metinde 74 yerde geçmektedir.

Oḳ Atmaḳlıġunuñ *Şeref ve Şevābı ve Ecrini Söyleyelüm.* (3a-8)

Ey aṣḥābım vācibdür üzeriñüze ***oḳ atmaḳlıġı*** *ögrenmek, peyġamberiñüz dükeli yėrlerde nuṣreti anıñla boldı*. (3b-14)

Ḫālid bin Zeyd ile ikimüz **oḳ *atmaġa*** *çıḳduḳ.* (4a-2)

Bile hem-rāh olup ***oḳ atmaġa*** *çıḳduk*. (4a-3)

ʿĀrab içinde bu ʿUkbe ***oḳ atmaḳ****lıġ-ıla geldi, beni menzilümden aldı.* (4a-5)

Yā Ḫālid gel yine ***oḳ atmaġa*** *gidelüm*. (4a-6)

Her kişi kim ***oḳ atmaḳ****lıġı ögrenüp yine terk ėylese Ḥaḳ Teʿālā ḳatında ʿāṣilerden yazılur.* (5a-5)

Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālānuñ ferişteleri sizüñ oyunlarıñuzdan hiç birinde ḥāżır olmazlar, illā ki ***oḳ atmaḳ****da ve at ḳoşmaḳda dėr.* (6b-6)

Oḳ atmaḳ *üzerinde şöyle kim yaz aylarında oḳ ḳayın aġacından düzülmiş ola añı atalar.* (8b-11)

1.3.62.2. Oḳ ḳoşmaḳ

Okçuluk tabiri olarak **oḳ ḳoşmaḳlıḳ** metinden *ok atmak, ok talimi yapmak* anlamında kullanıldığı düşünülmektedir.

Okçuluk terimi olarak **oḳ ḳaçurmaḳ** tabiri de *yanında ok bulundurmak* anlamında kullanılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Oḳ ḳoşmaḳlıḳ *üzerine gelen ḥaberleri ve daḫı şarṭların ve ṣūretlerin ve aḥvāllerin üzerine gelen ḫaberleri söylenür. Amma biliñüz kim* ***oḳ ḳoşmaḳlıḳ*** *cā'izdür.* (6a-2)

1.3.62.3. Oḳ ṣunmaḳ

Oḳ ṣunmaḳ, *atış yapan kemankeşe ok vermek* anlamına gelmektedir. *Bir hadise göre ok sunmanın, ok yapmak ve ok atmak kadar sevabı vardır.*[97]

[97] Yücel, **a.g.e.**, s. 416.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Yok yā Resūlullāh siz ṭurun **oḳ**uñuzı ben **şun**ıvėreyim ki atan ile ṣunanuñ s̱evābı birdür.* (10b-14,15)

1.3.63. Öç

Öç, 1. *Bahis, kumar için bahis; kumar ve bahis parası*. (YTS)

Metinde 9 yerde geçmektedir.

*Riḥāndan murād **öç** ile at ḳoşmaḳdur*. (6b-7)

***Öç**i ne resmile ḳosunlar ki, şerʿ içinde ḫelāl ola dediler.* (6b-10)

1.3.64. Pehlevān/pehluvān

Pehlevān/pehluvān, *kemankeş, tîrendâz*[98]

Pehlevān/pehluvān, *ok atmakta maharet sahibi olan tanınmış kemankeşler (okçular) hakkında kullanılan bir tabirdir. Farsça bir kelimedir. **Pehlevān** iri gövdeli, bünyesi kuvvetli adam, yiğit; güreşçi* anlamına gelmektedir.[99]

Pehlevān/pehluvān, *(okçuluk) usta kemankeş.* (KAL)

Metinde 35 yerde geçmektedir**.**

*Ḳaçan-kim ol işi daḫı tamām ola, şanʿatı içinde **pehlevān** ola*. (17a-13)

*Ḫod meydānlarından seng seng ẕikr olunacaḳ **pehluvānlaruñ** cemʿiyete raġbet ėtmediler.* (18b-12)

*Dillerde maʿrūf ve me ẕkūr oḳ meydānlarında seng-i menzil diküp meşhūr olan civān-merdān zümresi ki bunlarıñ cümleden meşāhiri Şücāʿ-i Bursevī nām **pehluvān** ve İskender Tozkoparan ve Mīr Aḥmed ḳapudan ve anlara aḳrān olan tīrendāzān zevātdan kimler ėdügini cedde beyān ėylemediler.* (18b-15)

[98] Yücel, **a.g.e.**, s. 418.
[99] Pakalın, **a.g.e.**, c.II, s. 766.

1.3.65. Perezvāne

Okçuluk terimi olarak **perezvāne** tabirinin Farsça *zebāne* ya da *zıvāna* kelimesinden *perezvāne* şeklinde olduğu düşünülmektedir.

Zebāne ya da zıvana, *bir parçanın diğerine oturmasını, yuvasına yerleşmesini sağlamak için parçalara açılmış girinti ve çıkıntılardan her biri.*[100]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Andan üç oḳ getüreler, ḳayın aġacından her oḳuñ demreni üç miṣḳāl ola ***perezvānesi*** *demür ola*. (13a-8)

1.3.66. Pertāb

Okçuluk terimi olarak **pertāb** tabiri Farsça *uzağa düşen ok* anlamına gelmektedir. (OTS)

Pertāb, *harp oku, tîrkeş oku*. Bazen *menzil oku* için de bu kavram kullanılır.[101]

Metinde **pertāb** tabirinin *okçulukta bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ol oḳuñ kim terāzusı geçmiş ola, gezini aşaġa ṭutalar, andan ṣoñra atalar. Amma ***pertāb*** *atan ādemüñ üç dürlü ḳāmeti vardur: Biri uzun boylu, biri orta boylu, biri ḳıṣa boyludur.* (12a-11)

1.3.67. Puta atmaḳ

Okçuluk terimi olarak **puta atmaḳ** *putaya yapılan ok atışı, menzil atışı* anlamına gelmektedir.[102]

Puta atışı, *karşıya konulan hedefe ok atmak yerinde kullanılan bir tabirdir. Hedefe atış müsabakaları kişiler arasında yapıldığı gibi ekipler arasında da yapılır ve hedefe en çok isabet ettiren kişi müsabakayı kazanırdı. Ok atmanın birtakım kuralları vardı. İki taraf bir bahis karşılığında ok atacaklar ise ilk önce ilk defa kimin veya karşı tarafın atış yapacağı anlaşılmak üzere kur'a atılırdı. Atma sırası*

[100] Mehmet Yastı, **Okçuluğun İlkeleri Umdetü'l Mütenāżilīn**, Palet Yayınları, Konya, 2016, s. 138.
[101] Yücel, **a.g.e.**, s. 419.
[102] Yücel, **a.g.e.**, s. 419.

kendisine gelen taraf putaya karşı tayin olunan yere gider, diz çöküp muayyen sayıda ok atar ve karşı taraf yayları sağ omuzlarında puta civarında dururlar ve sıraları gelince oklarını atarlardı. Kazanan galip tarafa öndül verilirdi. Bu şekilde yapılan bir atış biçimi olarak açıklanmıştır.[103]

Puta oḳu, *ucu zeytûnî demir temrenli nişan oku*. (KAL)

Metinde **puta atmaḳ** tabiri 1 yerde geçmektedir. Ancak **puta** kelimesi ve bu kelimeyle bağlantılı diğer kelimeler aşağıda belirtildiği gibi metnin değişik sayfalarında geçmektedir.

Puta, *deriden yapılmış, içi pamuk çekirdeği ve talaş dolu armut biçimindeki ok hedefi. Bir direğe yerleştirilir, vuruşlarda ses vermesi için etrafına küçük çanlar asılırdı*.[104]

*Her kişi **puta atmaḳ**, dört yüz adım yėrden anuñ küşādı mışrī gerek yedidür, küşādı altı dürlüdür ki, dört dürlü atmaḳ üç yüz altmış altı taʿlīḳ vardur, dėmişlerdür.* (15b-12)

1.3.68. Rast bağlamaḳ

Okçuluk terimi olarak **rast bağlamaḳ** tabirinin Farsça *doğru*, *düz* anlamına gelen rast kelimesinden *düz tutmak* şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Şaṣdın **rast bağladı**.* (9b-14)

1.3.69. Rast ḳoymaḳ

Okçuluk terimi olarak **rast ḳoymaḳ** tabirinin metinden anlaşıldığı ve aşağıdaki örnek cümlede gösterildiği kadarıyla *ok atmanın yedi kuralından üçüncüsünün olduğu ve okun atılmadan doğru bir şekilde yerleştirilmesi işi olduğu* anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Daḫı bir oḳ atmaġuñ yedi dürlü erkānı vardur. Biri oldur kim rast ṭuta ikinci erkānı oldur kim yayını naḳlī bağlaya, üçünci erkānı oldur ki gezin **rast ḳoya**, dördünci*

[103] Pakalın, **a.g.e.**, c. II, s. 782-783.
[104] Yücel, **a.g.e.**, s. 419.

erkānı oldur ki çeke, beşinci erkānı oldur ki demreni iç ḳabżaya getüre, altıncı erkānı oldur ki naẓarını yayuñ ardından ėyde, yedinci erkānı oldur ki küşād vère. (16a-2)

1.3.70. Remy

Remy, *ok atma.*[105]

Remy, *(Arapça) atma, fırlatma.* (KAL)

Remy, *atmak*[106]

Metinde 5 yerde geçmektedir.

İmdi ḫafī olmaya ki ʿilm-i ***remy*** *taʿlīmi sünnet olan mühimmātdandur.* (19b-5)

Fenn-i ***remy*** *īmāsını irade ḳıldılar ve yine ġazavāt-ı benūviyeniñ birinde Leyṯullāhi'l-maḥārib ʿAlī bin Ebī Ṭālib Kerrema'llāhu veche Ḥażret-i Resūlullāh ḥużūrına vardılar.* (20a-3)

1.3.71. Sade gönder bendi

Okçuluk terimi olarak **sade gönder bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış şekli* olduğu anlaşılmaktadır. Metinden alınan aşağıdaki örnekte bu tabir açıklanmıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Sade gönder bendi, *gönderin ṣaġ yanına ṭaḳup dizgini ṣol eline, ḳalḳanı daḫı ṣol eline alup üç dāne oḳ alup birin gezleyüp ve ikisin barmaḳları arasına alup ṣūret bendinde ėtdügi gibi at ḳoparduḳda birbiri ardınca iki oḳı atup üçünci oḳı evvelki ṭablaya urup fī-l-ḥāl yayın ḳılıca aṣup ve yayından gönderün alup ṣıḳı ėdüp ṭolap ėderek gönder ṭablasına geldikde gönder-ile ṭablayı urup andan gönderin kendüye çeküp ʿādet üstine yayına.* (39b-8)

1.3.72. Ṣaġrı bendi

Okçuluk terimi olarak **ṣaġrı bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır. Metinde 2 yerde geçmektedir.

---

[105] Yücel, **a.g.e.**, s. 420.
[106] Ayanoğlu, **a.g.e.**, s. 49.

Şaġrı bendi *dizgini ṣaġa ve ḳalḳanı ṣola vėrüp at ḳoparduḳda tīrkeşden yayın ve oḳın ḳapup depereden getürüp gezleye ve evvelki ḳomda olan üzengi ṭablasına dutup ṣaġrı ata. Bu üslūb üzre üç ḳoma daḫı ata.* (39a-4)

1.3.73. Ṣaġ kömündürük bendi

Okçuluk terimi olarak **ṣaġ kömündürük bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır. Kıpçak Türkçesi sözlüğünde **kömüldrük** ya da **kömüldürük** *at göğüslüğü* anlamında bir kelime bulunmaktadır. Ancak **kömündürük** şeklinde bir kullanıma diğer kaynaklarda rastlanmamıştır. Metinde bu tabir aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Ṣaġ kömündürük bendi, *dizgini ṣaġa ve ḳalḳanı ṣola vėrüp at ḳoparduḳda aṣaġadan gezleyüp şahin ḳanadı çeküp aylandırup atuñ ṣaġ yanından boynı altından yėrde olan üzengi ṭablasına ata, üç ḳomda daḫı böyle ėde.* (39a-9,10)

1.3.74. Ṣaġ yay bendi

Okçuluk terimi olarak **ṣaġ yay bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış biçimi* olduğu anlaşılmaktadır. Metinde 2 yerde geçmektedir.

Ṣaġ yay bendi*, ḳalḳanı arḳasına baġlayup dizgin ṣaġda olup ve bir dāne oḳ gezleyüp üslūb-ı sābıḳ üzere ata ve yayı ṣol elinden eñsesinden ṣaġ eline vėre ve ṣaġ eliyle yayı atı boġazı altından ṣol eline vėre ve muḥkem egilüp ḳomda dikilen iki dāne oḳı alup birin ilerü birin ḳabaġa ata ve ṣol ṭablaya daḫı bir oḳ ata.* (38b-13)

1.3.75. Seng-i menzil

Seng-i menzil, *menzil taşı*.[107]

Seng-i menzil, *(okçuluk) eskiden okçuluk yarışmalarında kırılan bir rekor için dikilen taş, menzil taşı*. (KAL)

Ammā icmāl-i menāzil ki dār-ül-mülk-i İstanbul miyānında muḳārin ***seng-i menzil****dür. Evvelā Burusalı Şecāʿin lodos menzili vardur ki Tozkoparan añı añdukça taḫassür çekerdi. Menzil atılınca öyle atılsa dėyü gözyaşları dökerdi.* (28b-3)

[107] Yücel, **a.g.e.**, s. 421.

Lakin ol ziyādesine ḳā'īl olmayup tekrār atdı. Evvelki menzilden otuz beş adım aşurı düşüp ***seng-i menzil*** *dikdi.* (29a-5)

1.3.76. Ser-i çenber

Okçuluk terimi olarak **ser-i çenber** tabirinin metinde *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Bir dürlü daḫı atmaḳ vardur ki aña ***ser-i çenber*** *dėrler.* (16a-12)

1.3.77. Sīne-keş

Okçuluk terimi olarak **sīne-keş** ile ilgili kaynaklarda Farsça *göğüs, kalp* anlamına gelen **sīne** ile Farsça *çekmek, çeken* anlamına gelen **keşīden** kelimesinin birleşiminden oluşan **sīne-keş** tabirinin *göğsüne çeken* yani *göğüsten yapılan bir ok atma biçimi* olduğu düşünülebilir. Ancak bu atış şekli pek makbul tutulmamıştır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ve kişi vardır, ***sīne-keş****dür, yaʿnī gögsine çekicidür. Ve kişi vardır, omuzda küşād vėrür. Ve kişi vardur, ḳolda dirsek küşād vėrür. Bunları cemʿisini ol üstāẕ görmek gerek.* (7b-1)

Her kişi kim gögsine çeke aña ***sine-keş*** *dėrler. Anuñ daḫı atışını ḳabūl ėtmeye.* (16a-9, 10)

1.3.78. Sir-ser ḳulāb

Okçuluk terimi olarak **sir-ser ḳulāb** tabirinin metinde *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ve bir atmaḳ vardur ki aña ***sir-ser ḳulāb*** *dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña nīm-baḫş dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña ḳadem dėrler*. (16a-13)

1.3.79. Sivriḳoz Çardāġı

Sivriḳoz Çardāġı, *Fatih devrinde Okmeydanı Tekyesi henüz yokken kemankeşlerin dinlendiği çardak. Bazı kaynaklarda Sivriceviz Çardağı, Sorkun Çardağı diye de geçmektedir.*[108]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Tā Sulṭān Bāyezīd zamānına dek atucılarıñ ***Sivriḳoz Çardāġı*** *dėmekle maʿrūf bir yėrcegez var idi. Tīrendāzān-ı pay-ı taḫt anda edā-yı ṣalavat ėdüp eglenürler idi.* (22a-12)

1.3.80. Ṣol bendi

Okçuluk terimi olarak **ṣol bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ṣol bendi, *dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėre evvelki üslūb üzre ėde.* (39b-7)

1.3.81. Ṣol kömündürük bendi

Okçuluk terimi olarak **ṣol kömündürük bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Ṣol kömündürük bendi*, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėrüp üslūb-ı sābıḳ üzre ėde.* (39b-1)

1.3.82. Ṣol ṣaġrı bendi

Okçuluk terimi olarak **ṣol ṣaġrı bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Ṣol ṣaġrı bendi*, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėrüp evvelki üslūb üzre ėde.* (39a-8)

---

[108] Yücel, **a.g.e.**, s. 422.

1.3.83. Şol yaḳa

Okçuluk terimi olarak **şol yaḳa** tabirinin metinden *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***şol yaḳa**, dizgin ṣaġda ve ḳalḳan ṣolda olup üslūb evvel üzre ėde*. (40b-11)

1.3.84. Şol yan başı bendi

Okçuluk terimi olarak **şol yan başı bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

***Şol yan başı bendi**, dizgin ṣol elde, ḳalḳan ṣaġ elde ola. Evvelki üslūb üzere ėde.* (37a-10)

1.3.85. Şol yay bendi

Okçuluk terimi olarak **şol yay bendi** tabirinin metinde yapılan açıklamada *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 3 yerde geçmektedir.

***Şol yay bendi**, zikr olunan üslūb üzre **şol yay bendi** ėde. Ṣaġrı bendi dizgini ṣaġa ve ḳalḳanı ṣola vėrüp at ḳoparduḳda tīrkeşden yayın ve oḳın ḳapup depereden getürüp gezleye ve evvelki ḳomda olan üzengi ṭablasına dutup ṣaġırı ata.* (39a-3)

1.3.86. Şaṣd/şaṣt

Okçuluk terimi olarak **şaṣt**, *1. Zihgir. 2. Atıcıya göre menzilin sağ tarafı. Okçuluk literatüründe sağ ve sol sözleri kullanılmaz, yay kabzası sol elle tutulduğu için sol tarafa kabza, şast sağ el başparmağına takıldığı için sağ tarafa şast denilirdi.*[109]

Şaṣt, *1. Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları, kirişin titremesini önleyen ve okun hedefi bulacak şekilde düz gitmesini sağlayan yüzük, zıhgir, küştiban. 2. Başparmağın yay çekilen yeri. 3. Ok atan kimseye göre menzilin sağ tarafı.* (KAL)

Metinde 3 yerde geçmektedir.

[109] Yücel, **a.g.e.**, 1999, s. 423.

***Şaṣd**ın rast bağladı, gözin rast ṭutdı, çekdi.* (9b-14)

*Ḳaçan ki ṭağına aṭup oḳı ṭaşrasına nāzil olsa **şaṣt** atdı taʿbīr olınur. Niteki ṣolından ṭarafa ṭaşra atılan oḳa ḳabżadan atdı dėyü taḳrīr ėderler.* (23a-7)

*Ḫuṣūṣa iki kerre atmışdur evvelkisi **şaṣt** cānibine olup nizāʿ mebdī olmaġla tekrār iṯbāt ėtmişdür ve her neye teveccüh ėtdiyse dest-res bulmışdur.* (26b-11)

1.3.86.1. Şaṣt atmaḳ

Şaṣt atmaḳ, *menzil atışında okunu ana taşının sağ tarafına düşürmek* anlamına gelmektedir.

Metinde **şaṣt atmaḳ** tabiri 1 yerde geçmektedir.

*Ḳaçan ki ṭağına aṭup oḳı ṭaşrasına nāzil olsa **şaṣt atdı** taʿbīr olınur*. (23a-7)

1.3.86.2. Şaṣt cānibi

Şaṣt cānibi, *atıcıya göre menzilin sağ tarafı* olmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ḫuṣūṣa iki kerre atmışdur evvelkisi **şaṣt cānibi**ne olup nizāʿ mebdī olmaġla tekrār iṯbāt ėtmişdür ve her neye teveccüh ėtdiyse dest-res bulmışdur*. (26b-11)

1.3.87. Taʿlim

Okçuluk terimi olarak **taʿlīm**, *bir şeyi öğretmek için yapılan düzenli çalışma, alıştırma, egzersiz* anlamında kullanılmıştır. (KAL)

Metinde 2 yerde geçmektedir.

*Resūl Ḥażreti Cebrā'il birle olan ḳażiyyeyi buyurdı, ol dört ṣaḥābeye **taʿlīm** ḳıldı. Cebrā'il **taʿlim**i üzre, "Ḳalan ṣaḥābeye daḫı siz ögrediñ." dėdi*. (11b-7,8)

1.3.88. Taʿlīmḫāne

Taʿlīmḫāne, *hedef atışları yapılan resmi veya ücretli özel poligon.*[110]

Taʿlīmḫāne, *askerlerin talim yaptıkları alan.* (KAL)

[110] Yücel, **a.g.e.**, s. 423.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Cebrā'il ḳanad birle çaldı, bir yār ayrıldı, bir dizge gibi oldı. Yaʿnī bir **taʿlīmḫāne** *ṣıfat oldı. Andan Cebrā'il ol açdugı yėrde bir nişān ḳodı.* (9b-3)

1.3.89. Ṭamaḳ

Ṭamaḳ, *(okçuluk) sağ el başparmağına takılan ve atış yüzüğünün (zihgir) başparmağa oturan uzunca kısmı, kaş.* (KAL)

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Daḥı egile, şehādet barmagın sag̀ eliyle zehgīrüñ ***ṭamagındandan*** *ḳoya*. (14a-4)

Andan yayuñ ayagına zehgīri şöyle geçüre, kim zehgīrüñ ***ṭamagı*** *yuḳaru geçe, çenber aşaġa ola.* (13b-3)

1.3.90. Ṭaş dikmek

Okçuluk terimi olarak **ṭaş dikmek (diktirmek)**, *menzil taşı diktirmek, menzil dikmek, nişan taşı diktirmek.*[111] anlamında kullanılmıştır.

Ṭaş dikmek, *rekor kırmak yerine kullanılan bir tabirdir. Okçulukta rekor kıranlar için taş dikildiği için bu tabir ortaya çıkmıştır*.[112]

Metinde 18 yerde geçmektedir.

Lākin sālifi yère olmagın ***ṭaş dikmek****de nizāʿ olınup ėrtesi yine meydāna geldi ve cemīʿ pehlevānlar ḥāżır iken tekrār otuz beş adım aşurı iki gün biri biri ardınca menziliñ ḥükmin icrā ėdüp* ***ṭaşın dikdi****. Evvelā* ***ṭaş diken*** *Ḳazzāz Aḥmed baʿde atıcı Sinān nām pehlevān mü'eyyeddür. (29a-10,11)*

1.3.91. Tīrendaz

Tīrendāz, *okçu, kemankeş; atlı veya yaya savaş okçusu*.[113]

Tīrendāz, *ok atıcı anlamında kullanılan bir tabirdir. Halk dilinde becerikli, eline ayağına çabuk kimseler için de kullanılan bir tabirdir*.[114]

---

[111] Yücel, **a.g.e.**, s. 424.
[112] Pakalın, **a.g.e.**, c. III, s. 419.
[113] Yücel, **a.g.e.**, s. 425.

Tīrendāz, *ok atıcı, ok atan*. (OTS)

Tīrendāz, *Ok atan, okçulukta maharet sahibi olan (kimse), okçu, kemankeş.* (KAL)

Metinde 14 yerde geçmektedir.

*Bu taḳdīr **tīrendāzlaruñ** pīrleri melā'ikeden Cebrā'il olur. ʿAleyhi's-selām beşer zümresinden ṣafīullāh Celīl ėdügi taḥḳīḳ olur.* (21a-14)

*Pehlevānlar edeb-i riāʿyet ėdüp ṭınmamışlar idi. Baʿde zamān pehlevān Bāyezīd nām **tīrendāz** ki Bāyezīddır ki Bāyezīd Ḫān Amasya'da şehzāde iken bulunmış idi. Tekrār ʿAcem'den gelüp peşkeş çekdükde **tīrendāzān**-ı Rūm añı ziyāret ėtmek buyurulmuşdı*. (22b-1)

*Mezbūruñ müşterili ḳulu Kemāl nām bir pehlevān **tīrendāz** peydā oldı ki kemāl-i celādetle beyn-el-aḳrān engüşt-nümā idi.* (25b-12)

1.3.92. Tīrger

Tīrger, okçu ustası.[115]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ammā aġaç oḳ-ıla atduġı menzilin biri evvelā Ḥācı Ḥasan **tīrger** atdı.* (29b-14)

1.3.93. Tīrkeş

Tīrkeş, *ok ve yay çantası, sadak, gedeleç*.[116]

Tīrkeş 1. *Ok atan kimse, okçu* 2. *Ok kabı, okluk, kuburluk, sad*ak. (OTS)

Tīrkeş 1. *Ok atan kimse, okçu.* 2. *Okçuların arkalarında taşıdıkları, süvarilerin atlarının eyer kaşına taktıkları, meşinden tabanca kılıfı şeklinde yapılmış, elliye yakın ok alan ok mahfazası, ok kuburu, okluk, sadak.* (KAL)

Metinde 11 yerde geçmektedir.

*Meydān başından at ḳopardıkda yayın **tīr-keşinden** ḳayup ṣaġ elinde olan dizgini ṣol eline vėre.* (36a-3)

---

[114] Pakalın, **a.g.e.**, c. III, s. 507.
[115] Yücel, **a.g.e.**, s. 425.
[116] Yücel, **a.g.e.**, s. 425.

Fenn-i ṣaġ yan başı, dizgini ṣaġ ele ve ḳalḳanı ṣola vėrüp ve bir dāne oḳ gizleyüp at ḳopardukda oḳı öñine atup ve tekrār ***tīr-keşten*** *bir oḳ ḳapup ṭablayı geçerken dönüp ardına ṭablayı ura, üçine daḫı böyle ėde.* (37a-4)

1.3.94. Tīrkeş bendi

Okçuluk terimi olarak **tīr-keş bendi** tabirinin metinde *at üzerinde bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır. Metinde 2 yerde geçmektedir.

Tīr-keş bendi*, dizgin ṣaġda ḳalḳan daḫı ṣaġda olup ve yalın ḳılıcı ṣol ḳolı üzerine yaturup eline bir oḳ alup gezleyüp at ḳopardukda atup andan yayı ṣaġ ḳulaġına ve ḳılıcı ṣol ḳoltuġına ḳısdırup ṣol eliyle yayı ve ḳalḳanı ve ṣaġ eliyle ḳılıcı ṭutup ḳalḳanı degişüp ve ḳılıcla evvelki kelleyi çala. Andan ḳına ḳatup ḳabaġa ata, andan ṭablaya bir oḳ ata.* (38b-3)

1.3.95. Türkī

Okçuluk terimi olarak **türkī** tabirinin metinde *bir tür kabza tutma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde **türkī** tabiri bir tür kabza tutma biçimi anlamında 3 yerde geçmektedir.

Dördünci ḳabża ***Türkī****dür*. (10b-7)

İkincisi behrāmdür, üçüncisi ***Türkī****dür, dördüncisi yalġūzekdür*. (10b-7)

Gerek kim uzun boylu kişi cengā-bāz ḳabżadan ata, orta boylu kişi ***Türkī*** *ḳabżadan ata, ḳışa boylı kişi behrām ḳabżadan ata.* (12a-13)

1.3.96. Yay

Yay, *iki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma aleti, kavis*. (KAL)

Yay, *kavs, keman*[117]

Yay, *ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk.* (BTS)

Metinde 137 yerde geçmektedir.

[117] Yücel, **a.g.e.**, s. 427.

*Evvel bu **yayuñ** almağınuñ daḫı ṭarīḳi vardur.* (13a-13)

*Evvel anları yèrine getürgil. Andan oḳa el urgıl dèye eline alan kişi, elindeki **yayuñ** kirişin yer yüzinde ḳoya, **yayuñ** arḳasını yuḳaru ḳıla.* (13a-15)

*Ṣağ **yay** bendi**,** ḳalḳanı arḳasına bağlayup dizgin ṣağda olup ve bir dāne oḳ gezleyüp üslūb-ı sābıḳ üzere ata ve **yayı** ṣol elinden eñsesinden ṣağ eline vère ve ṣağ eliyle **yayı** atı boġazı altından ṣol eline vère*. (38b-10, 12, 13)

***Yay**ın ḳılıca aṣup ve **yay**ından gönderün alup ṣıḳı èdüp ṭolap èderek gönder ṭablasına geldikde gönderle ṭablayı urup andan gönderin kendüye çeküp ʿādet üstine yayına.* (40a-1)

1.3.97. Zant dikmek

Okçuluk terimi olarak **zant dikmek** tabirinin metinde *hedef dikme, nişan tahtası dikme* anlamına geldiği düşünülmektedir.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

***Zant** dikilüp oḳ atılmalu olduḳda üç dāne **zant** diküp biri birinden aralığı ḳırḳar yay uzunı ola ve yoldan ṭaşra beş yay uzunı ola ve **zanta** berāber varmadın gönder uzunluġı yèrden oḳa ḫalāṣ vère.* (40b-12)

1.3.98. Zehgīr/zīhgīr

Zehgīr/zīhgīr, *sağ el başparmağına takılan atış yüzüğü. Yayın kirişine takılarak kirişin kolay çekilmesi ve parmak dibini yaralamaması sağlanırdı. Parmak üzerine binen uzunca yerine damak veya kaş, iç tarafına yapıştırılan deri parçasına kulak, kiriş takılan iç kenarına ise eşik denilirdi. Bazı okçular uğur sayıp hiç çıkarmazlardı. Şast, küştibân, engüştvâne, puta zihgiri*.[118]

Zehgīr/zīhgīr, *(okçuluk) sağ elin başparmağına takılan atış yüzüğü, şast, küştiban*. (KAL)

[118] Yücel, **a.g.e**., s. 430.

Zehgīr/zīhgīr, *kemankeşin yayı çekmek için parmağına geçirdiği bir nevi yüksüktür.*[119]

Metinde 5 yerde geçmektedir.

Andan yayuñ ayaġına ***zehgīri*** *şöyle geçüre, kim* ***zehgīrüñ*** *ṭamaġı yuḳaru geçe, çenber aşaġa ola. (13b-2)*

Zehgīr *gele, baş barmaġına gire.* (14a-5)

1.3.99. Zeyzān

Okçuluk terimi olarak **zeyzān** tabirinin metinde *bir ok çeşidi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 4 yerde geçmektedir.

Çün ol iş tamām ola, üç yayuñ birini eline ala, daḫı bir zeyzān ala. Kim, ol ***zeyzān****uñ uzunı sekiz ṭutam iki barmaḳ ola.* (14b-3)

İkinci ḳırḳda ol on beş batman yayı eline ala. Daḫı ol ***zeyzān****laruñ birin ala kim sekiz ṭutam üç* barmaġdı. (14b-15)

1.3.100. Zīr seyri

Okçuluk terimi olarak **zīr seyri** tabirinin metinde *bir ok atma biçimi* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ve bir atmaḳ vardur ki aña ***zīr seyri*** *dėrler. Ve bir atmaḳ vardur ki aña sir-ser ḳulāb dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña nīm-baḫş dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña ḳadem dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña dü-ḳadem dėrler* (16a-12)

1.4. METİNDE GEÇEN ATÇILIK İLE İLGİLİ TERİM VE TABİRLER

1.4.1. Aġzına uyan/oyan urmaḳ

Uyan [oyan], *dizgin, gem, yular*. (YTS)

Uyan/oyan urmaḳ, *gem, dizgin takmak*. (YTS)

[119] Ayanoğlu, **a.g.e.**, 1972, s. 49.

Uyan [oyan], *gem* kelimesinin Türkiye Türkçesindeki karşılığıdır. XIV. yüzyıl metinlerinden itibaren yaygın olarak kullanılmıştır. Geçen yüzyılın ikinci yarısında ise uyan [oyan] kelimesi sadece taşrada kullanılan bir deyim haline gelmiştir.[120]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Atlar daḫı insana tesḫīr olunmış, arḳasına eyer ve **aġzına uyan urup** istedügi yėrde biner ve iner, aṣlā muḫālifet ėtmez, eger tesḫīr ḥaḳ olmasa kimse yanına ḳarīb olamazdı.* (61b-9)

1.4.2. Alnında ġurresi olmaḳ

Ġurre, (A) *1. Parlaklık, nurlu olma. 2. Atın alnındaki beyaz leke*. (KAL)

Ġurre, *1. Aklık, parlaklık. 2. Atın alnındaki beyazlık, akıtma.* (OTS)

Atların hayırlısı olan kara atların alnında, burnunda ve üst dudağında *çok küçük bir **ġurre*** yani *aklık, beyazlık* olması makbul tutulmuştur. Bu beyazlığın fazlası uğursuzluk sayılmıştır. Peygamber efendimiz bu durumu bir hadis-i şerifinde metnimizin 73a bölümünde açıklamıştır.

Metinde 4 yerde geçmektedir.

*Yā al ata veya siyāh ata ki **alnında ġurresi** ve ayaġında sekili ola dėmekdür.* (73a-11)

1.4.3. Alnı ṣaḳar olmak

Ṣaḳar *1. Alında uğursuz sayılan nişan ve kendisinde bu nişan bulunan. 2. Atın alnında olan beyazlık*. (YTS)

Ṣaḳar, *hayvanların ve özellikle atların alnındaki uğursuz sayılan beyaz leke, küçük akıtma.* (KAL)

Metinde de Peygamber efendimizin bir hadis-i şerifinde zikrettiği gibi alnında küçük miktarda **ṣaḳar** olan atın gaza için makbul tutulduğu görülmektedir.

Metinde 1 yerde geçmektedir.

---

[120] Faruk Sümer, "Türklerde Atçılık ve Binicilik", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, 9. Sayı, Sivas, 2000, s. 94-95.

*Yaʿnī: "Ḳaçan ġazā ėtmek dileseñ bir at al ki alnı **şaḳar** ola, ayaḳları sekil ola, şaġında sekil olmaya. Taḥḳīḳā sen ṭoyum olursun ve selāmet üzre olursun." dėmekdür. Ḥāṣılı böyle olan at ġāyet mübārek ve uġurlu olur.* (73b-8)

1.4.4. ʿArabī at

At ve atlarla ilgili olarak **Arabī at** tabirinin metinde *bir at cinsi* olduğu anlaşılmaktadır. Bu at cinsinin makbul olduğu görülmektedir.

Metinde 4 yerde geçmektedir.

*Ki anda cins ʿ**Arabī** ve yaḫşi at ola dėmekdür.* (71a-1)

*Ol kişi gitdi bir ʿ**Arabī at** aldı, evine götürdügi gibi ṭaş kesildi, atılmaz oldı.* (71a-5)

1.4.5. Aşḳar at

Aşḳar, *1. koyu al 2. doru at.* (OTS)

Aşḳar, *doru at.* (YTS)

Aşḳar, *al renkli. (at)* (KAL)

Aşḳar, *hayvanların başındaki beyazlık*. (DS)

At ve atlarla ilgili olarak **aşḳar** kelimesi çeşitli sözlüklerde *doru at* anlamında kullanılmıştır. Metinde **aşkar at**, *rengi al, kuyruğu ve yelesi kızıl olan attır.* Peygamber efendimiz bu atlar hakkında, *"Bir yerde toplanan atlar salıverilse hepsini geçen aşkar olan attır."* demiştir.

Metinde 3 yerde geçmektedir.

*Atlaruñ ḫayır ve bereket ve ḳuvveti allarındadur. Yaʿnī: "**Aşḳar** olan **at** ėyüdür." dėmekdür. "Ve **aşḳar** oldur ki al ola ve yelesi ḳuyruġı ḳızıl ola."* (74a-3,4)

1.4.6. At ḳoşmaḳ

At ve atlarla ilgili olarak **at ḳoşmaḳ**, tabiri *adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek* (BTS) anlamında kullanılmıştır. Metinde **at ḳoşmaḳ, at sigirtmek, sigirtmek** aynı anlamlarda kullanılmıştır.

Metinde 3 yerde geçmektedir.

Ḥaḳ Subḥānehu ve Te'ālānuñ ferişteleri sizüñ oyunlarıñuzdan hiç birinde ḥāżır olmazlar, illā ki oḳ atmaḳda ve ***at ḳoşmaḳda*** *dėr. Ezherī ėydür: "Riḥāndan murād öç ile* ***at ḳoşmaḳdur****." dėr*. (6b-6)

Ve şöyle maʿlūm ola ki öçüşüp ***at ḳoşmaḳ*** *nā-meşrūʿ oldugı şol zamāndadur ki öñdül iki cānibde ola.* (63a-11)

1.4.7. At sigirtmek/sigirtmek

Sigirtmek*, koşmak*. (DS)

At sigirtmek, *"koşmak"* anlamına gelen **sigirtmek** kelimesinden ve metindeki anlamından yola çıkarak *atı çok hızlı koşturmak* anlamı çıkarılabilir.

Metinde **at sigirtmek, sigirtmek** 12 yerde geçmektedir**.**

Daḫı āvāz vėrürler dėmekdür. Żabıḥ dėyü ʿArab dilinde ***at sigirtdügi*** *zamānda ḳatı ḳatı vėrdügi nefesüñ āvāzına dėrler ve ġāzīlerüñ Ḥaḳ Teʿālā ḥażretinde mertebelerin bundan bilmek gerekdür ki kelām-ı ḳadīminde anlaruñ atlarıñ ẕikr ėdüp yemīn ėyler.* (61b-14,15)

Zīrā ḳatı çoḳ ***at sigirtmek*** *kişinüñ bedenine żarar ve ḳuvāsına żaʿf ve ḥevāsına ḫalel vėrür. Baʿżı ʿulemā dėmişlerdür ki ata binmek maraż gibidür ve* ***at sigirtmek*** *maraż-ı mevt gibidür.* (78b-14)

Zīrā iḫtimāldür ki at yıḳıla, ṣāḥibi helāk ola. ***Sigirtmekde*** *ise bu iḫtimāl daḫi artıḳdur*.(79a-2)

1.4.8. Ayağında sekili olmak

Sekil, seki, 1. *Atın ayaklarında olan beyazlık.* 2. *Ayağında sekisi olan, sekili.* (YTS)

Sekil, seki, *At, eşek ve sığırların ayaklarında bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık, seki.* (DS)

Sekil, seki, *(At için) Ayağında sekisi olan*. (KAL)

At ve atçılık ile ilgili olarak **ayağında sekili ola** tabirine göre atların ayağındaki sekilin büyüklüğü ve hangi ayağında sekil olduğu önemli olmuştur.

Metinde 17 yerde geçmektedir.

*Yā al ata veya siyāh ata ki alnında ġurresi ve **ayaġında sekili ola** dėmekdür.* (73a-11)

*Yaʿnī atlaruñ ḫayırlusı kara atdur ki alnında ve burnında ve üst ṭudaġında azacuḳ ola ve ayaḳları **sekil** ola ve öñ ayaḳlarınuñ ṣaġı **sekili** olmaya*. (73b-1)

*Nārīn mizāçdur ve atuñ maḳbūlı oldur ki kümeyt olup hiç **sekili** olmaya. Belki alnında altun ḳadar ġurresi ola. Ve eger **sekil** olursa beni ṭarafında ve ḳıç ayaġında ola*. (77a-5)

*Ve ġayet uġurlu ṭutarlar. Ve çapraz **sekiliñ** uġurlusı oldur ki öñi bini ṭarafından ve ḳıçı ḳamçı ṭarafından sekili ola **sekiliñ** iç yanında siyāh beñler olsa ṣaḥibine żarar yėtişür*. (77a-13, 14)

1.4.9. Bayṭārnāme

Bayṭārnāme, *İslam uygarlığı çağında, hayvanların bakımı, beslenmesi, hastalıkları ve bu hastalıkların tedavileri konularında yazılmış eserlerin genel adı, esbname, haylname*.(BTS)

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ve taḥṣīl olunan maʿārif-i cüz'iyyeden biri ʿilm-i ferāsetdür ki ʿālem-i ṣuġradan ḥāl-i kübrā[ya] dek ol vādīde daḫı çok tekāpū-yı ve cüst u cūy ve tecribe-yi efrāsinüñ ḫūy ve bed-ḫūy olınup ve niçe **bayṭārnāme**ler tetebbuʿ ḳılınup ve taḫayyül-i ḫayāl-i ḥāl-i ḫayl niçe menāfiʿa sebeb neyl olmışdı*. (55b-7)

1.4.10. Birḳaşıḳ/ burḳaşuḳ tüler

At ve atlarla ilgili bir tabir olarak **birḳaşıḳ/burḳaşuḳ tüler**, *bükülmüş, kıvrılmış, bükük,kıvrık tüyler* anlamında kullanılmıştır.

Burḳaşuḳ/burġaşuḳ, *bükülmüş, kıvrılmış, bükük, kıvrık.* (YTS)

tü, *tüy, ince kıl.* (DS)

Metinde 4 yerde geçmektedir.

*Eger bir atuñ boynında **birḳaşıḳ** ḳılcaġazları ḳulaġına yaḳın olursa eşkin olmaz*. (76b-1)

Ammā boynunda ***burḳaşuḳ tüler*** *olsa aña Cenāḥü'l feres dėrler, ġayet eyü ṭutarlar ve bini ṭarafında olan öñ ayaġı ile iki ḳıçları sekili olsa aña Muṭlaḳu'l Yemīn dėrler.* (77a-10)

1.4.11. Cündīlik

At ve atlarla ilgili bir tabir olarak **cündīlik**, *ata binme, kılıç ve mızrak kullanma, binicilik* (KAL) anlamlarında kullanılmıştır.

Cündī, *askerî süvari, sipahi, ata iyi binen, binici* (OTS) anlamına gelen kelimeye -lık, -lik yapım eki getirilerek binicilik anlamında **cündīlik** kelimesi yapılmıştır.

Cündīlik, *ata binmek, kılıç ve mızrak kullanmak anlamına gelen cündīlik, Türklerin en eski ve en esaslı hünerlerinden biridir*.[121]

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Cündīlik*de atlardan ẓuhūr ėden efʿāl bir kimseden daḥı vücūda gelmedi ve gelmez.* (60a-4)

1.4.12. Dizgin

At ve atlarla ilgili bir tabir olarak **dizgin**, (Eski Türk. *tizgin* < *tiz-mek* "dizmek. *Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı idare etmeye yarayan kayış.* (KAL, BTS)

Dizgin, Kaşgârlı Mahmud'da ***tizgin*** şeklinde geçmektedir. Kelime her iki şekliyle bugünkü lehçelerin çoğunda varlığını sürdürmektedir.[122]

Metinde 32 yerde geçmektedir.

Evvelki ṭablaya varduḳda ***dizgini*** *ṣalıvėrüp yay ḳabżasın ḳapup şāhin ḳanadı yanına çeküp bir miḳdār gitdikde öñine getürüp orta ṭablaya varduḳda gerisinden oḳıñ ḳışdurup ve oḳın yaydan alup tīrkeşine ḳoya*. (35b-6)

Fenn-i ṣol gez, meydān başına gelüp ***dizgini*** *ṣola vėrüp ve ḳalḳanı ṣaġ omuzına getürüp evvelki ėde. Fenn-i ṣaġ ṣuret,* ***dizgin*** *ṣaġ elde ola ve üç dāne oḳ alup bir yėre gizleye ve ikisin parmaḳları arasına ala ve at ḳopardukda yay ṣaġ elde gizlenmiş iken öñine getürüp oḳın ata ve ikinci oḳı evvelki ṭablaya ura ve üçinci oḳı ikinci ṭablaya*

[121] Pakalın, **a.g.e.**, c. I, s. 317.
[122] Sümer, **a.g.e.**, s.104.

atup ve tīr-keşden bir oḳ daḫı ḳapup üçünci ṭablaya ata. Her bir oḳı atdıḳda ***dizgini*** *eline ala.* (36b-5, 7, 13)

Ve atı üç dizginden ve her ***dizginde*** *bir milden artuḳ sigirtmeyeler. Zīrā beslü at ki üç* ***dizginden*** *ziyāde sigirdeler, çatlar, helāk olup ṣaḥibine çoḳ günāh olur*. (78b-3,4)

1.4.13. Eşkin

Eşkin/eşkün, *1. Açık adımlarla hızlı yürüyen (at). 2. Atın bu çeşit yürüyüşü*. (YTS)

Eşkin, *atın dörtnal ile tırıs arasındaki hızlı yürüyüşü*. (BTS)

Eşkin, *(Eski Türk. eşkin < eş-mek "koşmak") 1. Açık ve düzenli adımlarla yürüyen (at) 2. Atın dört naldan daha rahat ve daha az sıçrayarak düzenli adımlarla yürüme biçimini anlatır, tırıs.* (KAL)

Metinde 3 yerde geçmektedir.

Eger bir atuñ boynında birḳaşıḳ ḳılcaġazları ḳulaġına yaḳın olursa ***eşkin*** *olmaz.* (76b-1)

Ammā ne ḳadar ḳulaġından ıraḳ olsa ol-ḳadar ***eşkin*** *olur. Bu ẕikr olunan nişānlar cümlesi bir atda cemʿ olmaḳ ḳatı az olur.* (76b-2)

Raḫat güzel yaraşur ve ṣovuġa ṭayanur ve hünerlü olursa at yavuz, ***eşkin*** *ve yügrük olur.* (76b-12)

1.4.14. Eyer/Eger

At ve atlarla ilgili tabir olarak **eyer**, (Eski Türk. *eḏer*) *Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne.* (KAL, BTS)

Eyer, Kaşgârlı Mahmud'da **ezer** şeklinde kullanılmıştır. Bunun Yağma, Çiğil, Tohsı ve hatta Uygurlar'ın söyleyiş şekli olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de *eyer* ve *eger* şeklinde iki kullanılışı da mevcuttur.[123]

Metinde 3 yerde geçmektedir.

[123] Sümer, **a.g.e.**, s. 67.

Atlar daḫı insana tesḫīr olunmış, arḳasına ***eyer*** *ve aġzına uyan urup istedügi yėrde biner ve iner, aṣlā muḫālifet ėtmez, eger tesḫīr-i ḥaḳ olmasa kimse yanına ḳarīb olamazdı*. (61b-9)

Zīrā üzengileri boş ḳoyup ṣıḳleti ***eyer****e vėrmek atı yaġır ėder. Ve derlemiş atuñ eyerin tiz almayalar ve duḫāndan ve yaġmurdan atı bek ṣaḳınalar*. (78a-10)

1.4.15. Gem

Gem, *atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç*. (BTS)

Gem, *Zaptetmek veya istenilen tarafa çevirmek için atın ağzına takılan demir alet.*(KAL)

Gem kelimesi XVI. yüzyılda dilimize yerleşmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında edebi ve resmî dilde rakipsiz duruma gelen **gem** kelimesi kısa zaman içinde halkın çoğunluğunu oluşturan köylüler tarafından da benimsenmiştir. Gem kelimesinden önce kullanılan *uyan/oyan* sözcüğü unutulup gitmiştir.[124]

1.4.16. Ḫurmāyī ṭoru at

At ve atlarla ilgili olarak **ḫurmāyī ṭoru at** tabirinin metinde *bir at türü* olduğu anlaşılmaktadır.

ṭoru, ṭorı>doru *gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi koyu renkli olan yağız at* anlamına gelmektedir.(BTS) Buradan da *kızıl, koyu renkli bir at çeşidi* olduğu anlaşılmaktadır. Bu at cinsinin diğer türlere göre daha güçlü ve dayanıklı olduğu anlaşılmaktadır. Metinde de bu cins atların makbul ve bütün atların sultanı olduğu belirtilmektedir.

Metinde 3 yerde geçmektedir.

Ṭoḳuzıncı gün gördiler ṭoru at żaʿīf olmış, onuncı gün gördiler ***ḫurmāyī ṭoru*** *at ayaġ üzre ṭurur.* (59a-14)

Evvelā siyāh at gördi andan ***ḫurmāyī ṭorı*** *gördi. Pes bu ikisinden yüz yigirmi biñ at seçdiler, anlar ile ẓulümāta gitdiler.* (59b-2)

[124] Sümer, **a.g.e.**, s. 95.

*Yaġız **ḫurmāyī ṭoru at** ki yelesi ḳuyruġı ince ve uzun ola, hünerlü olur. Cümle atlaruñ ṭorusı ṭorusıdur. Yaʿnī cümlenüñ sulṭānı gibidür.* (76b-6)

1.4.17. Ḳolan

Ḳolan, (Eski Türkçeden beri kullanılır) [Kelime Bulgarca, Sırpça ve Arapçaya da geçmiştir] *1. Atın eyer ve semerini bağlamak için karnının altından geçirilerek bağlanan yassı bağ.* (KAL)

Ḳolan, *At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer*. (BTS)

Ḳolan, *enli yün iplikten yapılmış 3-5cm. enindeki dokuma ipi. Dokuma, deri, kenevir vb. maddelerden yapılan yassı ve enlice bağ.* (DS)

Ḳolan, kelimesi Kaşgârlı Mahmud ve Evliya Çelebi'de de geçmektedir. Ayrıca Anadolu coğrafyası dışındaki Türk dünyasında da değişik telaffuz şekilleriyle kullanıldığı bilinmektedir.[125]

Anadolu coğrafyasında kadınlar kolan ile çocukları arkasına sararlarmış.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

*Ḥāṣıl-ı kelām ġazā niyyetine beslendügi zamānuñ cümlesinde ne ḳadar yem yediyse ve ne ḳadar ṣu içdiyse ve ne denlü fulān ve **ḳolan** ėylediyse hep mizānına ḳorlar, cümlesi ḥasenātdan ṣayılur dėmekdür.* (62b-4)

*Ve belin egmeye ve belinüñ **ḳolañ** yėri ince olup ḳarnı yaṣṣı ola.* (76a-9)

1.4.18. Ḳom

Atçılık ve okçuluk ile ilgili tabir olarak **ḳom** kaynaklarda aşağıdaki sözlüklerde bulduğumuz anlamıyla yer almaktadır. Ancak metindeki kullanılışı ile sözlüklerdeki anlamı tam olarak eşleşmemektedir.

Ḳom, *halk ağzında davar ağılı olarak geçmektedir*. (BTS, KAL)

Ḳom, *1. Bir başı kalın ve yuvarlak çoban, bekçi sopası. 2.Çadır kazıklarını çakmak için kullanılan bir çeşit tokmak*. (DS)

[125] Sümer, **a.g.e.**, s. 77-78.

Metinde 34 yerde geçmektedir.

Bir dürlü daḫı gönder bendi, dizgini ṣola ve ḳalḳanı daḫı ṣola vėrüp gönderi evvelki ***ḳom*** *ki ḳılıç ṭablasıdur. Ol ḳom üstinde dike ḳoya.* (40b-13)

Ve evvelki ***ḳomda*** *olan üzengi ṭablasına dutup ṣaġrı ata. Bu üslūb üzre üç* ***ḳoma*** *daḫı ata. Ṣol ṣaġrı bendi, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėrüp evvelki üslūb üzre ėde. Ṣaġ kömündürük bendi, dizgini ṣaġa ve ḳalḳanı ṣola vėrüp at ḳopardukda aşaġadan gezleyüp şahin ḳanadı çeküp aylandırup atuñ ṣaġ yanından boynı altından yėrde olan üzengi ṭablasına ata, üç* ***ḳomda*** *daḫı böyle ėde.* (39a-6,7, 13)

1.4.19. Kömündürük

At ve atçılıkla ilgili olarak **kömündürük** tabirinin metinde *at üzerinde bir atış şekli* olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bu kelime ile ilgili olarak Kıpçak Türkçesi sözlüğünde **kömüldrük** ya da **kömüldürük** *at göğüslüğü* anlamında bir kelime bulunmaktadır. Ancak **kömündürük** şeklinde bir kullanıma diğer kaynaklarda rastlanmamıştır.

Metinde 4 yerde geçmektedir.

Ṣol ***kömündürük*** *bendi, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėrüp üslūb-ı sābıḳ üzre ėde.* (39b-1)

1.4.20. Ḳula at

Ḳula, *gövdenin sarı veya kirli sarı renkte, yele, kuyruk ve bacağın alt kısmındaki kılların koyu renkte olduğu at donu.* (BTS)

Ḳula, *vücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at.* (DS)

Ḳula, *al ile kır arasında bir at rengi.* (KAL)

At ve atlarla ilgili tabir olarak **ḳula at**'ın sözlüklerdeki ve metindeki anlamından yola çıkarak *bir at türü olduğu* anlaşılmaktadır. Vücudu sarı, kirli sarı, kuyruk ve bacağındaki kılları siyah ya da koyu renkte olan bu at çeşidi, diğer at türlerine göre zayıf kaldığından pek makbul tutulmamıştır.

Metinde 3 yerde geçmektedir.

*Dördünci gün yine naẓar ėtdiler, gördiler ki **ḳula at** żaʿīf olmış. Anı daḫı iḫrāc ėtdiler.*

***Ḳula at** ḥaḳḳında dėmişler: "At kim ola **ḳula** alma anı bir pula.*" (76b-14)

1.4.21. Kümeyt

At ve atlarla ilgili bir tabir olarak ***kümeyt*** *koyu doru at* (KAL) anlamında kullanılmıştır. Metinde de *kara ile kızıl arasında bir renk olduğu* açıklanmıştır. Bu at cinsinin makbul tutulan atlardan olduğu belirtilmiştir.

Metinde 3 yerde geçmektedir.

*Eger bu ẕikr olınan ṣıfatlar üzre siyāh at bulunmazsa **kümeyt** ola dėyü buyurdı. **Kümeyt** dėdükleri ḳara ile ḳızıl ortasında bir renkdür dėmişler.* (73b-2,3)

*Nārīn mizāçdur ve atuñ maḳbūlı oldur ki **kümeyt** olup hiç sekili olmaya. Belki alnında altun ḳadar ġurresi ola.* (77a-4)

1.4.22. Öçile ḳoşdurmaḳ

Öç, *bahis, kumar için bahis; kumar ve bahis parası* (YTS) anlamına gelmektedir. **Öçile ḳoşdurmaḳ**, tabirinin *bahis yapılarak ve para konularak yapılan at yarışı* olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde okçuluk ile ilgili terimler kısmında da yer verdiğimiz **öç** kelimesi atların para karşılığında koşturulması anlamında 1 yerde kullanılmıştır.

*İkincisi ol atdur ki, ṭoġurduġı murād oluna ve yük urıla. Üçüncisi ol atdur ki, ḳoşdurıla ve üzerinde ḳumār olına. Yaʿnī **öçile ḳoşdurıla**.* (63a-4)

1.4.23. Öñdül

Öñdül, *i. (< öñdül)* E. T. Türk. ve halk ağzı.1. *Yarışmalarda kazananlara verilen mükâfat, yarış mükâfatı, ödül.* 2. *Armağan, hediye, mükâfat, ödül.* (KAL)

Öñdül, *güreşte, at yarışlarında, yarışmalarda kazananlara verilen armağan*.(DS)

At ve atlarla ilgili bir tabir olarak aldığımız **öñdül** kelimesi metinde de sözlükte verilen anlamda *ödül, mükâfat* karşılığında kullanılmıştır.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Ve şöyle maʿlūm ola ki öçüşüp at ḳoşmaḳ nā-meşrūʿ olduġı şol zamāndadur ki ***öñdül*** *iki cānibde ola. Ammā şöyle ki* ***öñdül*** *aḫerden yā bir cānibden ola, meṯelā bir kişi, bir kişiye eger senüñ atuñ benim atımı geçerse, ben saña beş altun vėreyin dėye.* (63a-11, 14)

1.4.24. Seklāvī

At ve atlarla ilgili olarak **seklāvī** tabirinin metinde *bir at türü* olduğu anlaşılmaktadır. *Bu at türünün atların iyisi ve güzellerinden olduğu metinde belirtilmiştir.* **Seklāvī** *cinsinin hem dış görünüş hem de hızlı koşan at cinsi olarak diğer at cinslerine göre üstün olduğu belirtilmiştir.*

Metinde 1 yerde geçmektedir.

Ve cümle atlaruñ eyüsi ve güzeli ***"Seklāvī"*** *cinsidür ki, uzun boyunlu, ince boġazlu ve küçücek başlı ve suñaḳ burunlu ve yügrük olur.* (77b-6)

1.4.25. Şikāl

Şikāl, (Arapça) *üç ayağı sekili (beyaz) at.* (OTS)

Metinde **şikāl** kelimesi, *ön ayağının sağı ve kıç ayağının solunda* ***sekil*** *olması* şeklinde açıklanmıştır. **Sekil** kelimesi **ayaġında sekili ola** maddesinde açıklanmıştır. Atlarda **sekil** olması makbul sayılmazdı. Peygamber efendimiz de atlarda **şikāl** olmasını sevmezmiş.

Metinde 2 yerde geçmektedir.

Ebū Hüreyreden raẕihu mervīdür ki, Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem Ḥażreti atda ***şikāl*** *olduġın sevmezdi.* (74b-2)

Şikāl *aña dėrler ki atuñ öñ ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç ayaġınuñ ṣolı sekil ola*. (74b-3)

1.4.26. Tımār ėtmek

Tımār ėtmek, *binek hayvanlarının derisini, kıllarını kaşağı, fırça, sünger vb. ile temizleme işi.* (KAL, BTS)

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ve günde iki kerre muḥkem **tımār ėdeler**. Ve üç gün yatırmayup bineler, gezdüreler, ayaḳları açıla.* (78a-3)

1.4.27. Üzengi

Üzengi, *eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan ve hızlı gitmesi için tepilerek atın karnına vurmaya yarayan altı düz demir halka.* (BTS)

Üzengi, (*üz-mek:* kesmek, ayırmak, koparmak'tan, *üzengi:* kişiyi yerden ayıran, kaldıran alet) 1. *Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eyerin yanına asılmış, altı düz mâdenî halka.* (KAL)

Metinde 13 yerde geçmektedir.

*Anlaruñ ata biniciligi ol mertebe idi ki, ṣaġ eli ile kendüniñ ṣol kulaġını ṭutup, ṣol eli ile ṣaġ ḳulaġını ṭutup, iki eli iki ḳulaġında iken **üzengiye** başmayup ṣıçrar, ata biner idi.* (60a-2)

*Ve öñ ayaġınuñ **üzengi** ṭoḳunacaḳ yėrinde burḳaşıḳ tüler biter. Aña Şaʿr-ı Maḥlūḳ dėrler.* (77a-7)

*Ve ata binerken **üzengiye** bek başup aġızlıġın vėrmeyeler. Hemān tizçek üstüne bineler. Andan ṣoñra **üzengi** bekleyeler. Siyāhi oldur ki iki **üzengis**i içine iki aḳçe ḳosalar ayaġı altında ḳalsa bir ḳonaḳ yėr gide, ol aḳçeler düşmeye. Zīrā **üzengileri** boş ḳoyup ṣıḳleti eyere vėrmek atı yaġır ėder.* (78a-9)

1.4.28. Yaşşı yaġrınlu

Yaġrın, *sırt, sırtın yukarı kürek kısmı*. (KAL)

Yaşşı, *yayvan düz.* (BTS)

Metinde **yaşşı yaġrınlu** tabirinin *sırtı düz olan at için* kullanıldığı anlaşılmaktadır**.**

Metinde 1 yerde geçmektedir.

*Ḥāṣıl-ı kelām oldur ki atuñ eyüsi ve hünerlüsi güzel olur. Nitekim insānda daḫı bir kişi güzel yüzlü ve heybetlü ve ḳuvvetlü ve uzun boylu ve **yaşşı yaġrınlu** ve ḫoş āvāzlu olsa ekṣeriyā ḫūyı daḫı güzel olur.* (75b-2)

1.4.29. Yügrük

Yügrük, *1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek. 2. Yürürlük, hızlı gitme.*(YTS)

Yügrüklik, 1. *Hızlı koşma***.** (YTS)

Metinde 13 yerde geçmektedir.

Ve yine geldiler ve maʿlūm ola ki insandan soñra atdan güzel ve ḳuvvetlü ve göregen ve işitgen ve ***yügrük*** *hiçbir ḥayvān yoḳdur.* (59b-5)

Ve ġāyet ***yügrük*** *olan ḥayvānātı ki ceyrān ve ṭavşan ve yaban ḳoyunı ve öküzi ve eşegi ve deveḳuşıdur.* (59b-8)

İKİNCİ BÖLÜM

2. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER, İMLA VE GRAMER ÖZELLİKLERİ

2.1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Üzerinde çalıştığımız eser Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde Hüsrev Paşa 816 numarada kayıtlı bir el yazmasıdır. Eserin yazılış tarihi ile ilgili olarak metinde herhangi bir tarih belirtilmemiştir. Eser içinde üç ayrı risale bulunduğu için bu bölümlerin her birinin yazılış tarihinin ayrı olduğu düşünülmektedir. Mecmuanın dil özellikleri ile ilgili olarak ses ve şekil özellikleri, eklerin kullanılışı ve müelliflerinin yaşadıkları dönemler göz önünde bulundurulduğunda eser XIV.- XVI. yüzyıl arası Osmanlı Türkçesi dil özelliklerine sahiptir. İncelediğimiz yazma eser 83 varaktan oluşmaktadır.

Hüsrev Paşa 816 numarasıyla kayıtlı eser, 3 ayrı mecmuadan oluşmaktadır. 1. bölüm okçuluk ve ok atmanın kuralları, ok atmanın sevâpları, idman etmenin çeşitleri, okçuluk ile ilgili ayetler, hadisler hakkında bilgi vermektedir. Bu bölüm eserde belirtildiğine göre "ʿUmdetü'l Mütenāşılīn" olarak adlandırılmıştır. *"Ol ġāzīler ki İslām dīni yolında dürüşmişler, āḥvāllerinden bir nėçe bāb bu risāle içinde yād ḳıldum. Elden geldügince vüsiʿ-i ṭāḳat olduġınca adını* ***ʿUmdetü'l Mütenāşılīn*** *ḳodum. Pes Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālānuñ ʿaẓametinden dilegimüz oldur kim ʿavnını ve ʿināyetini yoldaş ėde. Bu nüsḫa-i ġarībüñ içündeki ḫaberleri oḳuyanlaruñ, oḳuduḳların, ṭutanlaruñ göñüllerin aydın ḳıla. Cihād ėtmekligi heveslerin artura. Ḳuvvetlerin ve nuṣretlerin ve furṣatların ziyāde ḳıla, bim-mennihi."* (3a)

Bu bölümün Arapçadan Türkçeye tercüme olduğu metinden anlaşılmaktadır. Müellif, okçuluk sanatına ilgi duyanların bu risaleyi okuyup ondan faydalanmaları için tercüme ettiğini söylemektedir. ***"Dilerüz kim bu Ḳavs-nāme'yi ʿArab dilinden Türkī diline tercüme ḳılasın.*** *Tā ki bu ṣanʿata heves ėdenler ve ʿışḳ getürenler bu risāleyi oḳuyalar, içinden fā'ide duyalar. İşledükleri işe hevesleri ve raġbetleri artuḳ ola. Siz daḫı ṣevāb içinde olasız".* (2b)

Bu bölümün müstensihi metinde ***Sāre Muḥammed İbn-i Şeyḫ Muṣtafa*** olarak belirtilmiştir. *Ḥaḳ Teʿālānüñ yolına ḳurbān ḳılmaġa ʿahd ėdenlere kim bu risālenüñ cemʿ olmaġınuñ sebebi işbu nevʿ ile oldı ki biz eżʿaf-ı ʿibād kim anı* ***Sāre Muḥammed İbn-i Şeyḫ Muṣtafa****'ya es-seyr ʿafī Allāhu ʿanhu ve ʿan cemīʿül-müslimīn ʿālem içinde seyyāhlu ḳılarken şarḳı ve ġarbı geşt ėdüp Resūl Ḥażretinüñ ḫaberlerin ʿāşıḳlarınuñ semʿine ėrişdürürken seyrimüz Rūm velāyetinde āli ʿOṯmān iḳlīminde Emīr Süleymān bin Bāyezīd Ḫān bin Murād Ḫān zamānında, ḫalladāllahu milkehu ve şeyyede erkānehu, Anḳad şehrine yetişdi* (2a)

Sâre Muhammed İbni Şeyh Mustafa'nın, kaynaklarda Yıldırım Beyazıd'ın şehzadesi Emir Süleyman Çelebi döneminde yaşamış bir âlim olduğu bilinmektedir.[126]

Eserdeki bilgilere göre bu bölümün 1403 ile 1411 yılları arasında yazıldığı ve Osmanlı mülküne ulaştığında Emir Süleyman zamanı olduğu zikredilmektedir.[127]

ʿ**Umdetü'l Mütenāşılīn** isimli bu bölüm harekeli nesih ile 18 varak olarak yazılmıştır. Metinde hadis ve ayetlerin olduğu kısımlar ve bazı önemli başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. İlk sayfa 12 satır, diğer sayfalar 15satır ve son sayfa da 5 satır olarak yazılmıştır. Metinde sayfa numaralandırılması yapılırken 10. sayfadan 12. sayfaya geçilmiştir. Sayfa numarasını 11'den devam ettirdik ve diğer sayfaları da bu şekilde düzenledik.

ʿUmdetü'l Mütenāşılīn isimli risalenin incelediğimiz Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa 816 mecmua dışında nüshaları olduğunu gördük. İstanbul Millet Kütüphanesinde Ali Emiri Koleksiyonu'nda ve Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesinde birer nüshaları bulunmaktadır. Ayrıca eserin bir de Fransa nüshası bulunmaktadır. Fransa nüshası Mehmet Yastı tarafından Okçuluğun İlkeleri ʿUmdetü'l Mütenāżılīn ismiyle çalışılmıştır.

Mecmuanın ikinci bölümü, 18b sayfasının 7. satırından başlayıp 52a sayfasında sona ermektedir. Yalnız bu kısım kendi içinde iki ayrı bölüm olarak

[126] Mehmet Yastı, **Okçuluğun İlkeleri-Umdetü'l- Mütenāżılīn**, Palet Yayınları, Konya, 2016, s.31.
[127] Necip Fazıl Şenarslan, "Osmanlı Sahasında Tercüme Edilmiş İlk Okçuluk Risalesi: Umdetü'l Mütenâsilîn", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, 2016, s. 1077-1104.

karşımıza çıkmaktadır. 18b'den 33b'ye kadar olan birinci bölümünde çeşitli yerlerde dikilen menzil taşlarını ve 45 yılda yetişen ünlü atıcıları anlatmıştır. "*Bu ḥaḳīr anıñ zübdesini iḫtiyār ve intiḫāb ėyledim ve tārīḫ-i risāleden tārīḫ-i te'līf kitāba gelince ḳırḳ beş yılda ẓuhūr ėyleyen hünerverleri daḥı kemāyenbaġi bildürdim*." Bu bölümün adı eserde **Künhü'l-Aḫbār** olarak belirtilmiştir. Bu bölümün ikinci kısmı 33b'den başlayıp 52a'ya kadar devam etmektedir. Bu bölümde ok atma şekilleri anlatılmaktadır. Bölümün sonunda metinde anlatılan ok atma şekillerinden bazıları resimlerle anlatılmıştır.

Mecmuanın üçüncü bölümü 52b'den başlayıp 83b'de sona ermektedir. Bu bölümde atlardan ve atçılıktan bahsedilmektedir. Atların faziletleri, faydaları, hakları, dişleri ve yaşları gibi konular hakkında bilgi vermektedir. Bu bölüm bir mukaddime, bir hatime ve dört bölümden oluşmuştur. Hatime bölümü Arapça övgü ile başlar, övgüden sonra mukaddime bölümünde atların yaratılışı ve çeşitleri hakkında bilgi verir. Birinci bölüm, atlarla ilgili ayet ve hadislerden ibarettir. İkinci bölüm, atların iyiliği ve yetkinliği hakkında, üçüncü bölüm atların hakları hakkında, dördüncü bölüm atların dişleri ve yaşları hakkında bilgiler vermektedir. Bu bölümün adı eserde **Kitāb-u Maḳbūl Der Ḥāl-i Ḫuyūl**, müellifi de Şeyḫ Muḥammed Ḳaḍızāde olarak geçmektedir. *Ümīddür ki ḥayz-ı kabūlde vāḳiʿ ola ve tefe'ülen bu kitāb-ı miskīn-i niḳāb müsteṭābuñ ismini Kitāb-u Maḳbūl Der Ḥāl-i Ḫuyūl ėdüp ve bir muḳaddime ve bir ḫātime ve dört bāb üzre tertīb ėtdüm.* (56b)

Kadızâde Şeyh Muhammed Efendi'nin Sultan I. Ahmed ilim adamlarından Ayasofya Camii vaizi olduğu bilinmektedir. Bu eser padişaha "Savaş Meydanlarının Biniciler Binicisi" unvanı verilmesi üzerine yazılmış ve kendisine sunulmuştur. Yazarın eserde idarenin bozukluğundan ve pahalılıktan yakınıp, eleştirmesi sonra da öğüt vermesi sert mizaçlı padişaha karşı müellifin cesaretini göstermesi bakımından önemlidir. Buna karşılık padişahın hoşgörüsünün de üzerinde düşünmeye değer bir konu olduğu görülmektedir.[128]

[128] Tahir Galip Ser'atlı (sadeleştiren), **Şeyh Kadızâde Mehemmed Kitab-ı Makbul, Atalarımızın Gözüyle At**, Neşreden Uğur Yaraman, İstanbul, t.y., s. 54.

2.2. ESERİN İMLA VE GRAMER ÖZELLİKLERİ

Dil özelliklerinden yola çıkarak incelediğimiz eser, tam olarak tarihi belli olmasa da dil özelliklerinden Eski Anadolu Türkçesi dönemine uygundur. Arap yazı sistemine uygun ve harekeli bir nesih yazı ile yazılan metinde yer yer düzensiz imlâ şekillerine rastlanmaktadır. Bazı kelimelerde hareke kullanılmasına rağmen bazılarında harekeye yer verilmemiştir. Harekelerin yanlış kullanıldığı kelimeler olmuştur.Bu durum kelimelerin okunuşunda sıkıntılara sebebiyet vermiştir. Kelimelerin okunmasını zorlaştıran durumlardan biri de bazı kelimelerde ünlülerin yazılmamış olmasıdır. Aynı kelimenin yazılışında bazı yerlerde ünlü kullanılmış bazılarında ise kullanılmamıştır. Eserin tamamında karşılaştığımız sorunlardan biri de aynı kelimenin farklı şekillerde yazılmış olmasıdır. Bu durum kelimelerin okunuşunda birtakım zorluklar yaşamamıza sebep olmuştur. Ünsüzlerin yazımında yapılan hatalar, kelimelerin okunuşunda tereddüte düşmemize sebep olmuştur. Eserin ilk bölümünde kullanılan yazı şekli ile diğer bölümlerdeki yazı şekilleri zaman zaman değişiklik göstermektedir. İkinci bölümde harekelere daha fazla dikkat edilmiş, bütün kelimeler harekeli bir şekilde yazılmıştır. Eserin üçüncü bölümü, birinci bölümdeki aynı yazı şekliyle ve harekeli bir şekilde yazılmıştır. Eserde bunun gibi okumayı güçleştiren sorunlar olsa da genel olarak okunaklı bir şekilde yazılmış olduğu görülmektedir.

İncelediğimiz eserde yukarıda bahsettiğimiz imla ile ilgili özellikleri metinden tespit ettiğimiz ünlüler ve bazı ünsüzler (b-p, c-ç, d-t-ṭ, k-g-ḳ, s- ṣ- s̲) ile ilgili farklılıkları örnek kelimeler ile açıklamaya çalışacağız.

2.2.1. Ünlüler

Eserde ünlüler genellikler “elif, vay, ye”)ا,و,ى(harfleriyle gösterilmiştir. Ünlülerin kullanılmadığı yerlerde harekeler kullanılmıştır. Bazı kelimelerde ise ünlü ve hareke birlikte kullanılmıştır. Harekeli yazılanlardan bazıları şu şekildedir:

دُورُش مِشلَر dürüşmişler (3a-1)

وَارِدْ اولْدِی vārid oldı (3b-4)

اولْدُوغِجَهْ olduġınca (3a-2)

بيُورِدِى buyurdı (3b-4)

قُودُمْ ḳodum (3a-3)

چِقْدُق çıḳduḳ (4a-2)

اُولُنْمِشْدُر olunmışdur (56b-13)

چَالِشْمَقْدُرْ çalışmaḳdur (57b-5)

اُولْمِشْ olmış (59a-9)

اُوسْتُنْدَه üstünde (59b-10)

يِكِرْمِى yigirmi (60a-8)

حَيْوَانُكْ ḥayvānuñ (61a-1)

سِكِرْدِرلَرْ sigirdirler (62a-2)

طُغُورْدُوغِى ṭoġurduġı (63a-2)

اَرقَمْلَرِنْدَه arḳalarında (64a-7)

وَارْدُوغِى varduġı (70a-3)

Aynı kelimenin hem harekeli hem de harekesiz yazıldığı şekiller mevcuttur:

تَقْمَق atmaḳdur (3b-3)

تَقْمْق atmaḳdur (3b-3)

2.2.1.1. /a/ ünlüsünün yazılışı

Bu ünlünün kelime başında üstünlü elifle اَ yazıldığı görülmektedir. Metinde bazı yerlerde asarlı elifle آ yazılışlara da rastlanmaktadır.

تَقْمَقْلِغِلَه atmaḳlıġıla (4a-5)

كَدُوغِى añduġı (3b-3)

لَدَنْ andan (7b-5)

لَدِى aldı (70a-2)

يَيرْتْلَر ayırtlar (72a-9)

اَلْنَلَرِنْدَه دُرْ alınlarındadur (73a-2)

لَلْمااجغی almacığı (76a-4)

تُكُنْ atuñ (76b-1)

آدَمْ adam (76a-1)

شَعَه aşaġa (76a-1)

اَلْنُقَه anuñla (64b-2)

يَاغی ayaġı (66a-13)

Kelime içinde yazılan eliflerde kimi yerde hareke kullanılmış, kimi yerde kullanılmamıştır. Harekelerin kullanımında belli bir kural yoktur.

نِشْلَيِ nişānı (10a-14)

قَرْتْلَدَنْ ḳartaldan (17a-11)

اوُچمَاق uçmaḳ (9a-10)

حَسَنَاتْ ḥasenāt (64b-4)

مُورَادْ murād (67b-8)

صِفَتُمِی ṣıfātumı (69a-2)

دُنْيَاده dünyada (70a-7)

قَلْقَنْلَی ḳalḳanı (38a-7)

قَتَارْلَنُوب ḳatarlanup (61b-6)

Uzun a ünlüsü ile ve ayın ع ile yazılanlarda da karışık bir hareke biçimi kullanılmıştır.

عَلَمْ ʿāleme (8a-13)ا

عَقْلْ ʿaḳl (8b-10)

عَرَبْ ʿArab (11a-4)

2.2.1.2. /e/ ünlüsünün yazılışı

e ünlüsü kelime başında üstünlü elifle أَ , iç seslerde üstünle, son seste ise güzel he ه ve ی ile yazılmıştır.

مَحْلُوقَاتِكْ maḫlūḳātıñ (8a-6)

اَغْلَنْدُوكْ eglendüñ (4a-10)

حَيْوَانْلُوْ ḫayvānlu (8a-10)

اوُچمَاق uçmaḳ (9a-10)

يِلَسِينْ yelesin (73a-5)

وِرْمَدُكْ vėrmedüñ (72a-10)

يِمكُدُرْ dėmekdür (72a-7)

Son hecede yazımlara örnek:

نِشَانَه nişāna (10a-1)

اوتْمِيهْ ötmeye (15a-14)

اوقُيَانَه oḳuyanla (11a-1)

وِرْمَيهْ vėrmeye (18a-8)

اُولَه ola (12a-1)

زَمَانْدَه zamanda (19a-14)

دُشْمَنِمَه düşmenime (70a-3)

اَوْلَادِقَه evlādıña (69a-14)

اَوِينَه evine (71a-5)

اِلَنَهْ eline (5a-13)

كِيمسَنَه kimesne (72a-11)

Metinde ė ünlüsünün yazılışında genel olarak ى kullanılmıştır.

يِتْدِى ėyitdi (4a-10)

يِدُوكْ dėdük (14a-11)

يِرِىْ yėri (15b-7)

يِلَيَه ėyleye (17b-2)

2.2.1.3. /ı/ - /i/ ünlülerinin yazılışı

İlk hecede ve orta hecelerde /ı/ ve /i/ ünlüleri şu şekilde yazılmıştır:

بـلِـَلـْرْ bileler (7b-14)

يـاڭِـلـُوبْ yeñilüp (7a-9)

يـِڭـِرْمـِ yigirmi (8a-2)

قـَيِـنْ ḳayın (8b-11)

ڈِـنْـدَه dilinde (8b-3)

ڈِـسْـَرسـِنْ istersin (72b-5)

سـِلـْدِى sildi (72b-11)

سـِيـَاهْـْدُر siyāhdur (73b-4)

Son hecede şu şekilde yazılmıştır:

اوقـِى oḳı (8a-4)

اُورَكـْتـَدَى ürketdi (11a-12)

يـَارَتـْدى yaratdı (8b-8)

اَصـْحـَابـِى aṣḥābı (11b-11)

طُوتـْدى ṭutdı (9b-7)

قـُيـُرُوغـِى ḳuyruġını (78a-2)

اَيـَقـْلَرِى ayaḳları (78a-4)

نـَفـْسـِڭـُزِى nefsiñüzi (78b-12)

قـُيـُنـْجـِغـِى ḳoyuncıġı (80a-3)

يـُورُلـْتـْدى yorultdı (80a-5)

2.2.1.4. Yuvarlak ünlülerin yazılışı

Yuvarlak ünlülerin yazılışında, kelime başında ötreli elif vav) أُو (veya sadece ötreli elif) أُ(ya da ötre ُ) (; kelime içinde sadece ötre ُ) (veya ötreli vav

) ۇْ(; kelime sonunda da vav)ٗ و(ٗ ve ötreli vav) ۋْ (bazen de sadece ötre) ٗ (kullanılmıştır.

İlk hecede yuvarlak ünlülerinin yazılışı:

دُوكْمەْ dügme (13a-9)

اُوتَه orta (15a-3)

اوُزوُنِيْ uzunı (15a-10)

طُوتامْدُرْ ṭutamdur (14a-15)

طُولُودَنْ ṭoludan (16a-6)

يُوكِى yuñi (17a-11)

قُيُونْ ḳoyun (80a-4)

يُوقَرُوسُى yuḳarusı (82a-5)

طُوپَلاَق ṭopalaḳ (82b-3)

طُوغُومَز ṭoġurmaz (82b-8)

جُمْلَهْدَن cümleden (29b-6)

قُولْلَرِندَن ḳullarından (30a-2)

قُولَغَه ḳulaḳına (38b-6)

Orta hecelerde yuvarlak ünlülerin yazılışı:

كَتُورْكَلْ getürgil (13a-14)

طُقُوزْ ṭoḳuz (13a-3)

يِدُوكْ dėdük (14a-11)

كَمُوكِنِى kemügini (83a-1)

كِنْدُونُكْ kendünüñ (83a-3)

اِچْدُوكِى içdügi (64b-3)

بُيُونْلَرِنْدَه boyunlarında (64a-7)

Son hecede yuvarlak ünlülerin yazılışı:

وَارْدُرْ vardur (16a-12)

بَغْلَمِشْلَرْدُرْ bağlamışlardur (13a-5)

ḫَيْوَانْلُوْ ḫayvānlu (8a-10)

قِيرَاطْدُر ḳıraṭdur (16a-7)

بِاغْلُو bağlu (8a-10)

اُورمَسُونْ urmasun (18b-5)

پَرْدَهْدُرْ perdedür (64a-9)

بَغْلَيُوْ bağlayu (65a-10)

كُونْدُزْ gündüz (66a-3)

كِبِيدُر gibidür (67a-5)

كُونْدَهْرُرْ gönderür (68b-2)

بُويْنْلُو boyunlu (69a-7)

يَارَتْمَدُمْ yaratmadum (69b-1)

مَنْزِلْدُر menzildür (30a-9)

كَچِمِشْدُر geçmişdür (30a-14)

2.2.2. Ünsüzler

Eserde ünlülerin yazımında tam bir tutarlılık olmasa da ünsüzlerin yazımında daha dikkatli davranılmıştır. Bu bölümde bütün ünsüzlerin yazımını değil sadece belli başlı ve yazımı karıştırılan ünsüzlerin yazımı incelenmiştir. Bunlar b-p, c-ç, k-g, ḳ-ġ, d-t-ṭ, s-ṣ-s̱ gibi ünsüzlerdir. Metinden örnekler verilerek bu seslerin kullanımında karşılaşılan farklılıklar incelenecektir.

2.2.2.1. /b/-/p/ ünsüzlerinin yazılması

Türkçede b-p değişikliği kelime başında karşımıza çıkmaktadır. Türkçede b ile başlayan bazı kelimeler sonraki dönemlerde p'ye dönüşmüştür. Eski Anadolu

Türkçesinde b şeklinde kullanım yaygındır. Bu b'lerin p olması ise aynı dönemin sonlarında başlamıştır: barmak>parmak, basdırma> pastırma, bek > pek gibi.[129]

İncelediğimiz metinde *b-p* ünsüzlerinin yazımı ile ilgili yazımda tam bir kesinlik söz konusu değildir. Metinde bu seslerin yazımı ile ilgili olarak ön seste genellikle *b* sesi kullanılmıştır. Ancak bu şekildeki yazımlarda tam bir tutarlılık söz konusu değildir. Ön seslerde bazı yerde *b* ب kullanılırken bazı yerde *p* پ sesi kullanılmıştır. Metinde bu şekildeki yazılışları *b* ب şeklinde okumayı uygun gördük. Aşağıdaki örneklerde *b* ve *p* sesinin kullanımı görülmektedir.

Ön seste:

بَرْمَقْلَرِنِڭْ barmaḳlarınuñ (9b-6), بَرْمَغِی barmaġını (9b-12), پَرْماغُمِی parmaḳlarınuñ (10a-8) Bu örnekler ikili yazılımlara da örnek gösterilebilir.

Son seste:

Son seste *b* ب ile yazılan sesleri *p* پ ile okumayı uygun gördük.

اُلُوبْ: olub (5b-12) Metinde *olup* şeklinde okunmuştur.

ایشِدُوبْ: ėşidüb (4b-2) Metinde *ėşidüp* şeklinde okunmuştur.

2.2.2.2. /c/- /ç/ ünsüzlerinin yazılması:

c-ç ünsüzleri yazılırken tam bir tutarlılık söz konusu değildir. Aynı kelimenin yazılışında cim ج̇ ve çim چ̇ şeklinde iki ayrı yazılış görmek mümkündür. Noktalı ünsüzlerin noktalarının gösterildiği durumlar görülmektedir. Aynı şekilde c ج kullanımının bazı yerlerde ç'ye چ dönüşmeden devam ettiği görülmektedir.

یتِشْدُكْجَه yetişdükce (8a-7)

Bu dönem eserlerinde olduğu gibi incelediğimiz eserde ç kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. (*uçmaḳ, içinde, çayırlu, çemenlü, uçar*)

اُوچْمَاقْ uçmaḳ (8a-9)

ایچِنْدَه içinde (8a-9)

چَمَنْلُو çemenlü (8a-9)

[129] Muharrem Ergin**, Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993, s. 80.

چَيِرلُو çayırlu (8a-9)

اُوچَرْ uçar (8a-9)

چِقُوبْ çıḳup (25b-14)

نچَه niçe (26a-4)

Uzaḳ atıñuz gücüñüz yetişdükce ki oḳ atıldugı demden düşdügi yere degin menzil ne ḳadar ise, her bir oḳa Ḥaḳ Teʿālā ***uçmaḳ*** *içinde, ol ḳadar* ***çayırlu****,* ***çemenlü****, aḳarşulu,* ***uçar*** *ḳuşlu yügrük vuḫūş yaʿnī yaban ḫayvānlu ev, bāġlu, bāḳçelü, köşklü, serāylu maḳām vėrür.*

Arapça bir kelime olan ʿ**urūc** metinde ç ile ʿ**urūç** عُرُوچ şeklinde yazılmıştır. Bu durum sondaki yumuşak ünsüz *c*'nin *ç*'ye dönüşmeye başladığını göstermektedir.

Ön ve son sesteki c seslerinin ç'ye dönüştüğünü, ancak iç sesteki c'lerin ç'ye dönüşmediğini görmekteyiz.

اُوچُنجی üçünci (13a-6,11)

كَچُورُوب gecürüp (27a-6)

اَچمَازدَن açmazdan (27b-3)

كَچمِشْدُر geçmişdür (30a-14)

Ön sesteٔ جٔارشَنبِهْ: cihārşenbih (14b-6) kelimesindeki *c* sesi *ç* sesine dönüşmemiştir.

2.2.2.3. /d/- /t/-/ṭ/ ünsüzlerinin yazılması

Kelime başında görülen *d-t* değişikliği Batı Türkçesinde geniş ölçüde vuku bulmuştur. Eski Türkçede kelime başında *d*ٔ) د (sesi bulunmamaktadır. Eski Türkçede kelime başında görülen d'lerٔ) د (Eski Türkçede t) ت (şeklinde idi. Eski Türkçede kelime başında bazı t'ler) ت (sonradan d'yeٔ) د (dönüşmüştür.[130]

d-t ünsüzlerinin yazımında dal)دٔ (, teٔ)تٔ(, tı) طٔ(sesleri kullanılmıştır. İncelediğimiz metinde ince sesler için dal) دٔٔ(ve teٔ)تٔ (kalın sesler için tı) ط (sesi kullanılmıştır.

[130] Ergin, **a.g.e.**, s. 88.

İlk hecede ince d sesleri dal) ْد (harfiyle yazılmıştır.

دِدی dėdi (4a-14)

ْدُورُلْمِشْ düzülmiş (8b-15)

دِيكْدُوكی dikdügi (10a-4)

دُوطمَرنْدهْ duṭmasında (11a-14)

دُورلِيْ dürli (10b-1)

دِيُوْ dėyü (62a-3)

دِيمكْدُرْ dėmekdür (62b-2)

دُشْمَنْ düşmen (64b-9)

دُنْيَا dünya (67b-3)

دگِلدُر degildür (25b-8)

دِكْمَمِشْدُر dikmemişdür (25a-2)

İç ve son hecelerde d sesi henüz tonlulaşma yönünde değişim göstermediğinden bu şekildeki ekler iç seslerde ince d sesleri dal) د (ile gösterilmiştir.

دِيكْدُوكی dikdügi (10a-4)

دِتمِشْدُر ėtmişdür (11a-14)

دِكْدِی ekdi (11a-8)

گِيدَسِنْ gidesin (4a-13)

أُوگْرَهْ يِجِسِيْ ögredicisi (4a-12)

گِبِيدُر gibidür (67a-5)

أُولمِشْدُرْ olmışdur (68a-8)

بُيُورْدِلَرْ buyurdılar (70a-4)

گتُورْدُوگِی getürdügi (71a-6)

گُورْدِلَرْ gördiler (72a-8)

سَوْمَزْدى sevmezdi (74b- 3)

كُورْكْدَه gördükde (76a-9)

اَرْدِنْجَه ardınca (77b-1)

قُورِيدُوب ḳurıdup (82a-14)

يِمُردَه yımurda (83a-2)

Kalın ṭ sesi tı) ط (harfi ile gösterilmiş olup çeviri yazı sisteminde ṭ şeklinde gösterilmiştir. İncelediğimiz metinde kalın ṭ) ط (harfi henüz d'ye dönüşmemiştir. Bu ses genellikle ön seste kullanılmıştır.

طُوتْدى ṭutdı (9b-6)

طُورْدى ṭurdı (9b-8)

طُوغْرِلْدي ṭoġruldı (10a-6)

طَمَغ ṭamaġı (13b-3)

طَمَغْدَنْ ṭamaġından (14a-4)

طُورَلَرْدَنْ ṭuranlardan (14a-7)

طُويُوقْدُرْ ṭoyumluḳdur (67b-14)

طُوتُبْ ṭutup (79b-10)

طُولَاشْقْ ṭolaşıḳ (76a-3)

طُيُورمِشلَردُر ṭuyurmışlardur (24b-5)

İnce t metinde t) ت (şeklinde gösterilmiştir. بَتْمَيَهْ atmaya (15a-2), يِتْمِش yetmiş (16b-6), بَتْدى atdı (11a-12)

2.2.2.4. /k/-/g/, /ḳ/-/ġ/ ünsüzlerinin yazılması

Eski yazı sisteminde k-g/ ünsüzlerini ayrı ayrı karşılayan farklı bir harf olmadığı için ince k-g sesleri kef) ك (harfiyle karşılanmıştır. Bu durum kelimenin k veya g şeklinde okunmasında kimi zaman karışıklıklara sebep olmuştur. كُشَادى*küşādı* (15b-11) *Küşād* kelimesi bazı okumalarda *güşād* şeklinde okunmuştur; k ve g sesinin tek bir sesle karşılanması bu şekilde farklı okumaları karşımıza çıkarmaktadır. Bu

şekildeki kelimeleri, incelediğimiz metinde *k* şeklinde okumayı, *geldi, gördi* şeklindeki kelimelerde ise *g* şeklinde okumayı uygun gördük. Ön seste: كُورْلَرْ gördiler (6a-7), كَرَكْدُرْ gerekdür (9a-1), كِشِى kişi (72b-12), گلُوبْ gelüp (73b-12), كِرْپِكْلَرِى kirpikleri (75b-11)

İlk hecede: دِگِرْمِىْ: digirmi (13a-9), ٔ ايْكِنْجِى : ikinci (75a-8), يُوگُرْكِى yügrügi (74a-9), دِيدُكْلَرِى: dėdükleri (73b-3), يُوكْسَكْ yüksek (74b-13)

Son hecede: دُوشْدُوكِىْ : düşdügi (8a-8) شِرْنِكِىْ:şinigi (9a-10), گُورْدُكْدَه gördükde (76a-9), بَرَكَتْbereket (73a-2),

Eski Türkiye Türkçesi metinlerinde görülen kef) ك (harfinin üstüne nokta koyma eğilimi incelediğimiz metinde de birçok kelimede kendini göstermektedir. Şu örneklerde görülmektedir: ṭutmaġıñ (9b-11), uçmaġuñ (9a-13), yayuñ (13b-1)

Kalın ḳ-ġ sesleri kaf (ق)ve (غ) gayın harfleri ile karşılanmaktadır. غَازِى: ġāzī (5b-6), غَازَا: ġazā (5b-6), بِـرَهْ غَرَ bıraġalar (7a-3), قَچَن: ḳaçan (7a-10), قُولَرِىْنْ ḳolların (15a-2), قَلْقَانْ ḳalḳan (15b-11), بَـقَمَغَه baḳmaġa (25b-14)

2.2.2.5. /s/-/ṣ/-/ş/ ünsüzlerinin yazılması

Eski yazı sisteminde s sesini karşılayan üç ayrı harf bulunmaktadır. Arap harfli yazı sisteminde sin) س (sad) ص (se) ث (harfleriyle karşılanan bu sesler latin alfabesinde tek bir sesle karşılandığı için okumalarda karışıklıklara sebep olmaktadır. Ancak bu durum çeviri yazı metinlerinde s, ṣ, ş harfleriyle gösterildiğinde bu karışıklık ortadan kalkmaktadır. Metinde geçen bu şekildeki kelimeleri şu şekilde incelemek mümkündür:

Sin س harfinin kullanılışı:

İlk hecede: سِيِّاهْلُو seyyāhlu (2a-10), سُلَيْمَانْ Süleymān (2a-13), سَرَايْلُو serāylu (8a-10), سِنُكْ senüñ (70a-12), سِگِرْتْسَه sigirtse (71b- 11), سُوِينِى: südini (82b-7)

İç hecelerde: هَوَسْلَرِىْنْ ٔ : heveslerin (3a-6) گِيدِهْسِىْنْ gidesin (4a-13), لَسَرْلَر:dileseler (12b-9),بَسْلَيَجَكْ besleyicek (71a-2), طُورُوسِيدُرْ: ṭorusıdur (76b-7),اِنْسَانُكْ: insānuñ (82a-8), اَغْرِسِنَه : aġrısına (82b-14)

Son hecede: اِبْلِيسْ iblīs (71a-12)

Sad ص harfinin kullanılışı:

Ön ses veya ilk hecede: صَلْمَق ṣalmaḳ (7a-3), صَلَشْمَلَرْ ṣalışalar (7a-5), صُڭْرَهْ ṣoñra (11a-15),

صَتُونْ ṣatun (70a-1), صَيُوبْ ṣayup (70a-2), صُورَسِنْ ṣorarsın (71a-14), صِغِرِنَه ṣığırına (75a-4), صُوُغَه ṣovuġa (76b-11), صَارُو ṣaru (81b-10), صُولِى ṣolı (74b-4)

صُونَرْ ṣunar (81a-10)

İç ses veya iç hecede: مُڭْصَرَ: muḫtaṣar (2b-6), نَصْرِلَرِنْnuṣretlerin (3a-7), فُرصَتْلَرِنْ furṣatların (3a-7), يَصّىyaṣṣı (75a-11)

Se ث harfinin kullanılışı:

ثَوَابْsevāb (2b-13), حَدِيثḥadīṯ (5b-4) kelimelerinde yazılışları görülmektedir.

2.2.3. Ses Hadiseleri

Ses hadiseleri, seslerin birbiriyle bazı şekillerde birleşmeleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bütün sesler dil birliklerinde kendiliğinden yan yana gelmemişlerdir. Bazı sesler bazı seslerle birleşmezler, bazı sesler bazı yerlerde kendilerini muhafaza edemezler; bazıları birbiriyle yer değiştirmek ihtiyacı duyarlar, bazıları yanlarındaki sesleri etkiler; bazıları değişir, bazıları birbirine karışır; bir gramer birliğinde bir araya gelen sesler belli bir düzen içinde birbirine bağlanır ve birliklerini devam ettirirler. Bu yüzden seslerin birbirlerine bağlanmaları ile ses hadiseleri meydana gelmektedir.[131]

Anlam ile ilgili olmaksızın kelimenin kökünde veya eklemeler sırasında bazı seslerin düşmesi, yeniden türemesi ya da yer değiştirmesi gibi olaylara oturuşma denilmektedir. Çoğu kez kurallı ya da rastlantılı olan bu değişmeler kelimenin söyleyişini kolaylaştırmak, kökle eki kaynaştırmak, yabancı kelimeleri Türkçeye benzeştirmek gibi dilde pratik sonuçlar sağlamaktadır ve dilin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır.[132]

[131] Ergin, **a.g.e.**, s. 49.
[132] Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, TTK Basımevi, Ankara, 1986, s.58.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi ses hadiseleri dilimizde pek çok kelimede karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde, incelediğimiz metinde karşılaştığımız ses hadiselerini metinden örnekler vererek göstereceğiz. Ayrıca metinde ses hadisesine uymayan durumları da mümkün oldukça göstermeye çalışacağız.

2.2.3.1.Ünlülerle İlgili Ses Hadiseleri

2.2.3.1.1. Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi, bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin erimesi, düşmesine denir.[133]

Ünlü düşmesi, kelimeden bir ünlünün çeşitli sebeplerle kaybolması, seslendirilmemesidir. Kelimede heceyi ünlü sesler kurduğundan ünlü düşmesi aynı zamanda hece düşmesidir.[134]

كُوكْسْنَه gögsine (7b-2)

طُوزْلَه ṭuzla (14b-9)

Ünlü düşmesi kuralının metinde bazı kelimelerde özellikle, orta hecede gerçekleşmediği durumlar da görülmektedir.

اوُمُونِنَه : **omuzına** (36b-6) Bu kelimede orta hece ünlüsünün düşmediği görülmektedir.

بيُورُغِيْ: **buyuruġını** (9b-2) Bu kelimede vurgusuz orta hece ünlüsünün henüz düşmediği görülmektedir. Bu kelimenin daha sonraki dönemlerde ***buyruḳ*** şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

يْلِكُزْ : **yalıñuz** (7b-5) Bu kelimede orta hece ünlüsünün henüz düşmediği görülmektedir.

قَرِنْدَشْمْ : **ḳarındaşım** (9a-11, 10a-6) Bu kelimede orta hece seslerinin henüz düşmediği görülmektedir. Bu kelime daha sonraki dönemlerde ***ḳardaş*** şekline dönüşmüştür.

[133] Ergin, **a.g.e.**, s. 50.
[134] Musa Duman, **Vasiyyet-name- Birgili Muhammed Efendi**, R Yayınları, İstanbul, 2000, s. 71.

بـِرىبْـِرِينَه **biri birine** (58a-6) Bu kelimede orta hecedeki ünsüzün henüz düşmediği görülmektedir. Sonraki dönemlerde ***birbirine*** şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

Metinde bazı yerlerde *biri birine* şeklinde yazılan kelimenin ***birbirine*** بـِرْبـِرِينَه (6b-12), بـِرِبـِرِينُك***birbirinüñ*** (30a-7) şeklinde yazılışları da mevcuttur.

2.2.3.1.1.1. *İle edatı ve i-mek cevher fiili:*

İle edatı ve ***i-mek*** cevher fiilinde birleşme sırasında düşme görülebilir. Metinde bazı yerlerde ile edatı birleşmiş bazı yerlerde birleşme olmamıştır.

Aşağıdaki örneklerde ***ile*** edatının yazımında tam bir kesinlik söz konusu değildir. Bazı yerlerde ***ile*** edatı kelimeye bitişik yazılmış, kimi yerde ***i*** ünlüsü hareke ile gösterilirken kimi yerde ى sesiyle gösterilmiştir.

تَـْقْلِغَهْ **atmaḳlıġ-ıla** (4a-5), قَصْلِهْ : **ḳaṣd-ıla** (5a-11) Bu kelimelerde ***ile*** birleşik şekilde kelimeye yazılmış ***i*** ünlüsü hareke ile gösterilmiş ve düşme olmamıştır. Bu kelimeler ünlü uyumlarına uygun şekilde yazılmıştır.

بـِرْبـِرِلَهْ**birbiri-le** (5b-8) Bu kelimede ***ile*** yazılırken hareke yerine ىْ ünlüsü yazılmış ve ünlü düşmesi yapılmamıştır.

رَسْلِهَهْ **resmile** (6b-10) Bu kelimede ***ile*** bitişik yazılmış ve ***i*** ünlüsü hareke ile gösterilmiştir.

اوچْلِهَهْ **öç ile** (6b-7, 9) Bu kelimede ***ile*** edatı ayrı olarak yazılmıştır. Aynı kelime olan **öçi-le** kelimesi başka bir yerde اُوچِلَه (63a-4) **öçi-le** şeklinde bitişik yazılmıştır.

طَرِقْلَه **ṭarīḳ-ile** (15b-8, 19a-5) Bu kelimede ***ile*** bitişik yazılmış ve ***i*** sesi hareke ile gösterilmiştir.

خَـْتُونِلْغَه **ẖātūnıñla** (72a-1) Bu kelimede ile edatı ***i*** ünlüsü düşürülerek kullanılmıştır.

يْـَيْلِه **yay-ıla** (16b-15) Bu kelimede ile edatının ***i*** ünlüsü ى ile gösterilmiştir.

اُقْلَه **oḳı-la** (17b-6) Bu kelimede ile edatının ***i*** ünlüsü hareke ile gösterilmiştir.

اوقِيله **oḳ-ıla** (27b-11) Bu kelimede ile edatının ***i*** ünlüsü ى ile gösterilmiştir.

اَلِيلَه **eliyle** (17b-15) Bu kelimede ile edatının ***i*** ünlüsü ى ile gösterilmiş ve iki ünlü yan yana geldiğinden bu kelime y kaynaştırma sesi kullanılarak okunmuştur.

ﻳْﻠَﺎﻏْﻠَﻪ **ayaġıyla** (15b-6) Bu kelimede ile bitişik şekilde yazılmış ve okurken y kaynaşma ünsüzü ile okunması uygun görülmüştür.

i-mek cevheri fiil yazılırken aşağıdaki örneklerde birleşme olduğunu görmekteyiz. Bu metinde ***i-mek*** cevher fiili yazılırken genellikle ***i*** ünlüsü düşürülmüş ve hareke kullanılmamıştır. Aşağıda ***i-mek*** cevher fiilinin yazılışına dair birkaç örnek verilmiştir.

ﻳِﺮِﺷْﺪُﺭُﻛَﻦْ **ėrişdürürken** (2a-12), ﺩِﻳﻤِﺸﻜَﻦْ **dikmişken** (29b-6), ﺑَﺮﻣَﻎْﺪی **barmaġdı** (15a-1)

2.2.3.1.2. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi, ses özellikleri ve birleşme şartlarına göre bazı kelime ve eklerde meydana gelen türemelere denir.[135]

Metinde bu duruma birkaç örnek bulunmaktadır:

ﺣُﻜُﻢْ **ḥüküm** (8b-6) Arapça ***ḥükm*** kelimesi, Türkçede ***ḥüküm*** şeklinde arada ünlü türetilerek kullanılmıştır.

ﭽَﺎﺷِﻨی **çāşinī** (5b-13) kelimesi Farsça ***çāşnī*** den gelmekte ve bizdeki kullanımında orta hece ünlü türemesi ortaya çıkmıştır.

Metinde birkaç kelimede iç seste ünlü türemesi hadisesine rastlanmaktadır. Aşağıdaki örnekte bu şekilde kullanıma yer verilmiştir.

دﻭُﺭُﺗْ **dörüt** (8a-15) (>dört/dörd)ˀ Bu kelimede ***dört*** sözcüğü metinde harekelendirilerek iç seste ***ü*** ünlüsü türetilmiş ve ***dörüt*** şeklinde yazılmıştır.

2.2.3.2.Ünsüzlerle İlgili Ses Hadiseleri

2.2.3.2.1. Ünsüz Düşmesi

Seslerin birbiriyle ilişkilerinde gramer birliğinin bünyesindeki ünsüzlerden birinin düşmesidir.[136]

[135] Duman, **a.g.e.**, s. 74.
[136] Ergin, **a.g.e.**, s.49.

Türkçe ek ve köklerle alıntı kelimelerde düşmenin olduğu görülmektedir. Türkçe kelimelerdeki lehçe ve ağız farklılıklarını ortaya çıkaran fonetik farklılaşma değil daha çok başka seslerle birlikte bir çeşit Türkçeleşme eğilimi olarak görülmektedir.[137]

كُوجَكْ **kücücek** (75b-10, 77b-7) Bu kelimede getirilen ekin etkisiyle kelime sonundaki sert (tonsuz) ünsüz ***–k***'nin düştüğü görülmektedir.

2.2.3.2.2. Ünsüz Türemesi

Ünsüz türemesi kelimenin başında, ortasında ve sonunda olabilir. Çeşitli sebeplerle ortaya çıkan bu türemeler Türkçede fazladır.[138]

Metinde ünsüz türemesi ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

2.2.3.2.3. Ünsüz İkizleşmesi

Ünsüz ikizleşmesi veya konsanant ikizleşmesi adı verilen ses hadisesi bir gramer birliğinde bir ünsüzün iki defa söylenmesi hadisesine denir ve bu hadise Türkçede çok fazla değildir.[139]

İncelediğimiz metinde bu hadiseye şu kelime örnek oluşturmaktadır:

كُوجُك **küccük** (29b-2) Bu kelimede ünsüz ikizleşmesi harfin tekrarıyla değil hareke ile sağlanmıştır.

2.2.3.2.4. Ünsüz Başkalaşması (Değişmesi), Sedalılaşma Hadisesi

Türkçede bazı kelimelerde teşekkül noktası bakımından birbirine yakın kelimelerde ünsüzlerde değişme görülebilir.[140]

Ünsüz başkalaşması ya da değişmesi, kelimelerin sonunda patlamalı katı b,c,d,g sesdeşleri –ğ bulunmaz ve ünsüzleri olan p,ç,t,k sesleri bulunur. Bunlar eklemede iki sesli arasında veya kendilerinden önceki bir bölünlü ile bir sesli

[137] Duman, **a.g.e.**, s. 78.
[138] Duman, **a.g.e.**, s.80.
[139] Ergin, **a.g.e.**, s.50.
[140] Duman, **a.g.e.**, s. 80.

arasında kaldıklarında kelimesine göre iki türlü davranırlar; ya değişmezler ya da ünlüleşirler ve b,d,c,ğ seslerine dönüşür.[141]

Ünsüz değişmesi kuralına metnimizde çok fazla rastlanmaktadır. Aşağıdaki kelimelerde sondaki kef ك ve kalın ḳaf ق sesleri g- ك ve ġ- غ ‘a dönüşmüştür:

خُوشْنُولُغِيْ ḫoşnūdlı**ġ**ı (2a-4)

قَلْمَغَهْ ḳılma**ġ**a (2a-7)

أُوچْمَاغَهْ uçma**ġ**a (4b- 15)

بـرَهْقَلَر bıra**ġ**alar (7a-3)

بـيِغَه bıyı**ġ**ına (7b-1)

صنْدُغی ṣandu**ġ**ı (12b-10)

صنْدُوغَه ṣandu**ġ**a (12b-12)

طُورْدُغیْ ṭurdu**ġ**ı (23a-2)

ٱيْرقْلَغی ırāḳlı**ġ**ı (23a-10)

قُولَاغیْ ḳula**ġ**ı (35b-5)

قَبَاغَهْ ḳaba**ġ**a (37b-4)

طُغُورْدُوغی ṭo**ġ**urdu**ġ**ı (63a-2)

صِرِغی ṣırı**ġ**ı (34a-8)

ٱلْمَاجِغِيْ almacı**ġ**ı (76a-4)

قُويُرْغُنْ ḳuyru**ġ**ın (76a-14)

حَيْوَانْجِغِيْ ḥayvāncı**ġ**ı (78b-12)

قَيُونْجِغی ḳoyuncı**ġ**ı (80a-3)

طَلَاغِيْ ṭala**ġ**ını (82b-4)

بلْچِغِيْ balçı**ġ**ını (78a-13)

چِكِرْدَكَه çekirde**g**e (14b-4)

بِتْمَكْلِكِيْ ėtmekli**g**i (3a-6)

اَغَچْدَنْ a**ġ**a**c**ından (8b-11), قِيلِچی ḳılı**c**ı (65a-10) Bu kelimelerde kelime sonundaki ***ç*** sesi kendinden sonra gelen ünlünün etkisiyle ***c***'ye dönüşmüştür.

گيدَسْيِنْgi**d**esin (4a-13) Bu kelimedeki ***t*** sesi kendisinden sonra gelen ünlüden dolayı ***d*** sesine dönüşmüştür.

قَنَادِیḳana**d**ı (70a-13) Bu kelimede ***t*** sesi kendisinden sonra gelen ünlüden dolayı ***d*** sesine dönüşmüştür.

Tek heceli kelimelerde ünsüz değişmesi kuralı gerçekleşmemesine rağmen bazı kelimelerde bu kurala uyulmamıştır. Aşağıdaki kelimede tek heceli *süt* kelimesi kendisinden sonra gelen ünlünün de etkisiyle d ünsüzüne dönüşmüştür.

[141] Banguoğlu, **a.g.e.**, s. 93.

سۈدِينِيْ sü**d**ini (82b-7)

İncelediğimiz metinde birçok kelimede ünsüz değişmesi veya tonlulaşması kuralına uyulurken bazı kelimelerde ise bu kurala uyulmadığı görülmektedir.

چَارداقِيْ çārdā**ḳ**ı (22b-6) Bu kelimede ünsüz değişmesi kuralı gerçekleşmemiştir.

كـۆرِنچَه görin**ç**e (22b-6), حِسَابِنچَه ḥisābın**ç**a (24b-2), اولچَقْ olı**ç**aḳ (35b-11) Bu kelimelerde ünsüz değişmesi veya tonlulaşması kuralına göre ***ç***'nin ***c***'ye dönüşmesi kuralına uyulmamıştır.

2.2.3.3. Benzeşme veya Tonsuzlaşma

2.2.3.3.1. Ünsüz Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde, bir kelimede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı bir arada bulunan iki sesten birinin diğerine etki ederek onu kendine benzettiği ve böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülmektedir. Bir ses başka bir sese çeşitli bakımlardan benzeşmektedir. Ancak bu bölümde seda bakımından benzeşme ile ilgili örneklere yer verilmektedir. Seda bakımından benzeşme ise bir sesin, diğer bir sesi sedalılık sedasızlık bakımından kendisine benzetmesine denilmektedir.[142]

Tonsuzlaşma hadisesi ile ilgili olarak incelediğimiz metindeki kelimelerde henüz bu hadisenin gerçekleşmediği görülmektedir.

لَنْكِجَه endükce (64a-8), يَشْلَنْقُجَه yaşlanduḳca (82a-4), يِتِشْكُجَه yetişdükce (8a-7)

Benzeşme veya tonsuzlaşma hadisesi ile ilgili incelediğimiz metinde örneğe rastlanmamıştır.

2.2.3.3.2. Ünlü Benzeşmeleri

Ünlü benzeşmeleri veya sesli benzeşmeleri bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirine uyması şeklinde açıklanmaktadır. Ünlü benzeşmelerini dil benzeşmeleri ve dudak benzeşmeleri veya kalınlık-incelik uyumu, düzlük-yuvarlaklık uyumu şeklinde iki bölümde açıklama mümkündür.

2.2.3.3.2.1. *Dil Benzeşmesi veya Kalınlık-İncelik Uyumu*

[142] Ergin, **a.g.e.**, s. 50-51.

Dil benzeşmesi veya kalınlık-incelik uyumu bir kelimenin ilk hecesinde bir kalın sesliden sonra yine kalın seslinin gelmesine veya ilk hecede ince sesliden sonra gelen sesin ince sesli olmasına denilmektedir.[143]

Türkçenin tarihi gelişimine bakıldığında bu uyumun dilin aslî unsurlarından biri olduğu görülmektedir. Türkçe ses düzeninde Türkçe kelimelerde, ses uyumlarından kalınlık-incelik uyumunun olduğu dilin tarihî gelişimi içerisinde incelenen birçok metinde görülmektedir.

Türkçede uyum bakımından ekler tabi olan, kökler de tabi olunan gramer birlikleridir. Bu nedenle de Türkçede eklerin kalın ve ince şekilleri vardır. Kalın bir köke ekin kalın şekli, ince bir köke de ekin ince şekli eklenir.[144]

Arapça ve Farsça kelimelerde ve Arap harfli imlada bu şekildeki ses uyumu kuralını gerçekleştirmek oldukça zor olmaktadır. Metinden vereceğimiz örneklerde Türkçe kelimeler incelenerek kalınlık-incelik uyumu kuralı örneklendirilmeye çalışılmıştır.

İncelediğimiz metinde kalınlık-incelik uyumu kuralına uyan ve uymayan çok sayıda kelime olduğundan her sayfadan iki ya da üç örnek verilmesi uygun görülmüştür. Aşağıda gösterilen bazı kelimeler şunlardır:

[143] Banguoğlu, **a.g.e.**, s. 79.
[144] Ergin, **a.g.e.**, s. 68.

ḫoşnūdlığı (2a-4)
ḳılmaġa (2a-7)
şehrine (2a-15)
ėrişdürürken (2a-12)
elimüzde (2b-6)
dilinden (2b-10)
dürüşdüm (2b-15)
geldügince (3a-2)
furṣatların (3a-7)
ėşitdüm (3b-1)
ikimüz (4a-2)
geldi (4a-5)
menzilümden (4a-5)
atmağından (4a-11)
uçmaġa (4b-10)
girmese (5a-13)
yoḳsulluġu (5b-4)
ḳoşmaḳlıḳ (6a-2)
oyunlarıñuzdan (6b-5)
gelmeyen (7a-1)
bölük (7a-2)
çekicidür (7b-1)
atdurmaḳ (7b-5)
gücüñüz (8a-4)
menzilin (8a-15)
müddeti (8b-2)
aġacından (8b-11)
şinigi (9a-12)
buyurugını (9b-2)
ṭutmaġıñ (9b-11)
ḳulaġına (9b-15)
ṭokundı (10a-2)
yumulmaġa (10a-13)
dėyenlerüñ (10b-5)
oḳuyanla (11a-2)
ürketdi (11a-12)
yolında (11b-1)
uzaġa (11b-9)
gizleyeler (12a-7)
ḳabżayı (12a-7)
boylunuñ (12b-1)
dileseler (12b-9)
çigit (12b-11)
şanduġı (13a-1)
digirmi (13a-9)
ortalayu (13b-1)
zehgīrüñ (13b-2)
götürmek (14a-10)
çekirdege (14b-4)
ḳolların (15a-2)
ḳataġan (15a-4)
getüreler (15b-6)
gögsine (16a-9)
igneliyenler (16b-4)
ṣabāhdan (16b-5)
daḳalar (17a-1)
ṭopuġına (17a-7)
yoldaşlıḳda (17b-8)
elinüñ (17b-11)
ṣunıcaḳ (18a-1)
eksiginden (18b-4)
fethinden (19a-7)
atmaġa (20b-7)
vėrilecekdür (20b-8)
ekdikde (21a-5)
toḫumuñ (21a-8)
dikmeyeler (21b-8)
çardaġı (21b-10)
burunda (22a-1)
bostānını (22a-4)
bulunmaġın (22b-4)
görinçe (22b-6)

ṭurduġı (23a-2)
düşdügi (23a-4)
dikmege (23b-2)
ṭaşlar (23b-8)
ırakḳdan (24a-2)
çekmege (24a-4)
buyurulmışlar(24b-4)
ṭutamdan (24b-6)
dikenlerüñ (24b-12)
dikmemişdür (25a-2)
zümresinden (25a-6)
kimesne (25a-7)
bölüge (25b-1)
yolda (25b-2)
cümleden (25b-9)
içün (26a-2)
yeñiçeri (26a-10)
ṭartardı (26b-2)
olmışdur (26b-11)
kendüsi (26b-2)
yaşında (27a-3)
ḳaldırmış (27a-4)
ṭayandırmaġın(27a-5)
atduḳda (27b-3)
ḳapudan (27b-6)
degmede (27b-9)
atduġı (27b-11)
atıcılıkları (28a-6)
menzilini (28a-5)
getürdi (28a-6)
dökerdi (28b-5)
altıncı (28b-6)
sınurınuñ (28b-9)
devletmendīdür(29a-1)
aşurı (29a-5)
dikmekde (29a-8)
ardınca (29a-10)
mermerdür (29b-2)
atmaḳda (29b-4)
dikmişken (29b-6)
aşurdı (30a-1)
ḳullarından (30a-2)
oḳdan (30a-9)
menzillleri (30b-2)
düşdükden (30b-5)
yigirmi (30b-8)
bulmışdur (31a-4)
yükseklikle (31a-12)
ḥayvānuñ (61b-1)
bindügüñüz (61b-1)
gücümüz (61b-4)
mertebelerin (62a-1)
sigirdirler (62a-2)
baġlasun (62b-1)
beslendügi (62b-3)
yediyse (62b-3)
ṭoġurduġı (63a-2)
urıla (63a-4)
boyunlarında (64a-8)
yoḫluḳdan (64a-9)
ırmaḳ (64b-2)
içdügi (64b-3)
buyurulmışdur(65a-3)
baġlamaġa (65a-6)
murādı (65b-5)
kimesneler (65b-7)
zamānda (66a-1)
gündüz (66a-3)
alınlarında (66b-13)
ṭutup (67a-3)
ṣadaḳadan (67a-5)
ḳırılmaya(67b-1)

barmaġıyla (67b-11)
yetmiş (68a-5)
ḥażırlamış (68a-7)
poyrāz(68b-7)
şaçıña (68b-11)
yaratdı (68b-10)
şıfatları (69a-1)
boyunlu (69a-7)
üzeriñüzedür (69b-1)
ulularından (69b-4)
söylediler (70a-2)
şehīdlerindendür (70a-5)
cennetde (70a-6)
dėmekdür (70b-8)
baġlamaḳ (70b-12)
besleyicek (71a-2)
köylerden (71b-1)
kişnedügidür (71b-2)
eglence (71b-9)
ḫātūnıñla (72a-1)
gördiler (72a-8)
otururdı (72b-4)
aşayın (72b-5)
yelesin (73a-5)
ėtmişlerdür (73a-4)
azacuḳ (73b-1)
renkdür (73b-3)
yaġız (74a-1)
ḳuyruġı (74a-4)
sevmezdi (74b-3)
bilekleri (74b-4)
deveye (75a-4)
üçüncüsi (75a-6)
ṭırnaġı (75a-13)
ḳulaġı (75b-8)
kirpikleri (75b-10)
almacıġı (76a-4)
ḳuyruġın (76a-14)
ḳılcaġazları (76b-1)
ḳuyruġı(76b-6)
açlıġa (77a-3)
alnında (77a-6)
ardınca (77b-1)
gerekdür (77b-3)
ḳuşluḳda (78a-1)
bekleyeler (78a-7)
vėrmekle (79b-8)
serçenüñ (79b-12)
ḳoyuncıġı (80a-3)
yorultdı (80a-5)
kemirmege (82a-1)
dişinden (82a-3)
ṭalaġını (82b-4)
dögseler (82b-6)
sürseler (82b-6)
südini (82b-7)

Metinde kalınlık-incelik uyumuna uygun olmayan kelimeler şunlardır:

seyyāhlu (2a-10)
ḳılarken (2a-11)
ḫaberlerin (2a-12)
ġarīb (2b-2)
aḥvāllerinden (3a-1)
nuṣretlerin (3a-7)
dünyāda (5a-13)
ṣūretlerin (6a-1)
mevcūdāt (6b-4)
miḳdārlu (7a-13)
ḳademlerini (7b-8)
ḳādir (9a-8)

ḳudretden (11a-11)
endāmda (11b-13)
terāzusı (12a-2)
iḥtimāli (12b-7)
dīvārdan (12b-14)
perezvānesi (13a-8)
şehādet (14a-4)
zeyzānuñ (14b-3)
müntehāsına (15a-7)
şimāl (15b-1)
velāyetinüñ (16a-15)
kāmiller (17a-3)
ziyāret (17b-2)
üstāẕlar (18a-3)
tercüme (18b-5)
tīrendāzān (19a-9)
ḫadengi (20b-10)
tenāvüline (21a-8)
baġçenüñ (21b-15)
miḳdārı (22a-7)
vefāt (22b-9)
pehlevān (23a-1)
ḫaberde (23b-8)
kemāh (24a-12)
ḥisābınça (24b-1)
benāmdur (25a-1)
tedārikinde (25a-3)
siyāseti (25a-12)
iltifāt (25b-7)
imtiyāz (26a-6)
ḳuvvetüñ (26b-5)
şehzāde (27a-1)
meydānda (27b-2)
miyānında (28a-14)
nihāyetidür (28b-9)
tekrār (29a-9)
evvelā (29b-14)
ʿalāmetini (30a-3)
ḳudreti (30b-14)
birāder (31a-2)
deryādan (31a-11)
ġāzīlerüñ (61b-13)
ḳıyāmet (62a-9)
mizānına (62b-4)
cānibde (63a-11)
baġçede (64a-12)
faẓīleti (64b-9)
mālik (66a-1)
ṣāḥibleri (66b-14)
mübārekdür (67a-1)
ġanimetdür (67b-14)
faḳirden (68a-14)
miḳdār (68b-9)
ṣūretin (69a-5)
dünyā (69b-5)
ġāzīlerinden (70a-5)
ḥiṣārlardan71b-1)
ihānet (72a-6)
muḳābelesinde (72b-6)
ġurresi (73a-10)
siyāhdur (73b-4)
miḳdār (74a-12)
meẕkūrdur (74b-6)
terāzulayup (75b-14)
ẓarīf (76a-1)
cānibden (77b-13)
siyāhi (78a-8)
insān (79b-4)
şefḳatları (80a-9)
insānuñ (82a-8)

2.2.3.3.2.2. *Dudak Benzeşmesi veya Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu*

Dudak benzeşmesi Batı Türkçesinde tarihî bir süreç içinde gelişen uyumdur. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde dudak benzeşmesinin varlığından bahsetmek zordur. Kelime tabanları ve eklerde bu uyumun orta Osmanlıca devresinde hızlı bir şekilde gelişmeye başladığı görülmektedir. Ancak bu devrede imla kalıplaştığından, bu gelişmeyi daha çok transkripsiyon metinlerinin malzemelerinden takip etmek bir gelenek haline gelmiştir.[145]

Dudak benzeşmesi veya düzlük-yuvarlaklık uyumu tarihî dönemlerde kalınlık-incelik uyumu kadar sağlam bir şekilde karşımıza çıkmaz. Batı Türkçesinin dudak uyumları ya da düzlük- yuvarlaklık uyumu bakımından en düzensiz dönemi Eski Türkiye Türkçesi dönemidir. Bazı eklerin düşme, analoji gibi etkilerle yuvarlaklaşması sebebiyle bu uyumun ancak Klâsik Osmanlı Türkçesi devresinin ilk zamanlarında başladığı söylenebilir.[146]

Dudak benzeşmesi veya düzlük-yuvarlaklık uyumunda iki ayrı özellik görülür. 1. Bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü varsa sonrasında gelen ünlü de düz olur. 2. Bir kelimenin ilk hecesinde yuvarlak ünlü varsa iki ayrım yapılır: **a**. Sonraki hecelerin ünlüleri darsa yuvarlak olur. **b**. Sonraki hecelerden herhangi birinin ünlüsü genişşse düz kalır ve ondan sonra gelen hecelerin seslileri de ona uyarlar. Ünlüler arasında olan bu benzeşmeye dudak benzeşmesi veya düzlük-yuvarlaklık uyumu adı verilir.[147]

Muharrem Ergin, dudak benzeşmesini vokal uyumları maddesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu şeklinde incelemiştir. Bu uyum bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine uyması anlamına gelmektedir. Bu uyuma göre bir kelimede yuvarlak ünlülerden sonra dar-yuvarlak ve düz-geniş ünlülerin gelmesidir. Türkçede yuvarlak ünlüler: o, ö, u, ü, dar-yuvarlak: u, ü, düz-geniş: a, e ünlüleridir.[148]

---

[145] Hayati Develi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s.49.
[146] Duman, **a.g.e.**, s. 57.
[147] Banguoğlu, **a.g.e.**, s.79-80.
[148] Ergin, **a.g.e.**, s.68.

Başlangıcından itibaren düzlük-yuvarlaklık uyumu, kalınlık incelik uyumu kadar aslî bir unsur olarak görülmemektedir. Ancak Türkçenin gelişim sürecinde düzlük-yuvarlaklık uyumu Türkçe kelimelerde yerini sağlamlaştırmıştır. Türkçenin yapısına göre köklere eklenen ekler de düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Metnimizde eklerde henüz düzlük yuvarlaklık uyumunun olmadığını görülmektedir. Ekler yuvarlaklaşma temayülünden henüz kurtulmadığından ek alan birçok kelimede bu uyuma ait kuralın henüz gerçekleştirilmediği görülmektedir. Aşağıda, incelediğimiz metinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan ve uymayan kelimelere örnekler verilmektedir.

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun olan kelimelerden örnekler:

ḳılmaġa (2a-7)	eline (9b-5)	yigirmi (17a-2)
bilesince (2a-4)	ṭuruñ (10a-5)	görüşe (17b-4)
göñüllerin (3a-6)	içinde (10b-3)	vėrmeyeler (18a-8)
atmaḳlıġı (3b-14)	atmaḳlıġıñ (11a-4)	urmayalar (18b-3)
yėrlerde (3b-15)	uzaġa (11b-9)	zümresi (19a-9)
atmaġa (4a-2)	gizleyeler (12a-7)	atmaḳdan (20a-1)
buyurur (4b-9)	boylunuñ (12b-1)	kirişleyen (20b-11)
yoḳsulluġu (5b-4)	berkideler (13a-1)	ekdikde (21a-5)
ḳoşmaḳlıḳ (6a-2)	barmaġın (14a-4)	çardaġı (21b-10)
feriştehleri (6b-5)	çekirdege (14b-4)	bostānını (22a-4)
yükletmeyeler (7a-1)	yanları (15a-2)	çārdāḳı (22b-6)
ṭuranlar (7b-8)	menzilin (15b-1)	ṭaşına (23a-5)
gücüñüz (8a-4)	baġlaya (16a-2)	dikmege (23b-2)
dilinde (8b-2)	develer (16b-3)	ıraḳdan (24a-2)
atımına (9a-10)	ṣabāhdan (16b-5)	yaylardan (24b-1)

dikmek (25a-3)
bölüge (25b-1)
ėyledi (26a-4)
ṭartardı (26b-2)
ṭayandırmaġın(27a-5)
açmazdan (27b-3)
atıcılıkları (28a-6)
olmadı (28b-1)
menzilleri (29a-11)
cümleden (29b-6)
ardınca (30a-14)
başcı (30b-3)
yükseklikle (31a-12)
şınıf (56b-15)
besleyeler (57a-3)
bedene (57b-2)
meskenin (58a-12)
olunmaḳda (58b-12)
sebebden (59a-2)
öñlerinden (59b-1)
işitgen (59b-5)
ayaḳları (60a-4)
girmezler (61a-4)
gücümüz (61b-4)
mertebelerin (62a-1)
bineler (63a-1)
boyunlarında (64a-7)
ėdinse (64b-3)
bağlamaġa (65a-6)
kimesneler (65b-7)
gėcede (65b-7)
ėyledi (66a-2)
beslemek (66b-8)
boyunlarına (67a-14)
ḳırılmaya (67b-1)
yetmiş (68a-5)
ṭoḳuzı (68b-2)
boyunlu (69a-7)
atları (69b-6)
ulularından (69b-4)
cennetde (70a-6)
evimde (71a-4)
melekler (71b-10)
ayırtlar (72a-9)
ṭutar (72a-7)
ḳazanasın (72b-6)
ḳırḳmaḳdan (73a-6)
dileseñ (73b-8)
yelesi (74a-4)
yügrügi (74a-9)
bilekleri (74b-4)
kişneyeler (74b-10)
beñzeye (75a-3)
uzunluḳda (75a-13)
sevmese (75b-6)
yüzlü (75b-7)
geñiş (76a-3)
ayaḳların (76a-3)
cümlesi (76b-3)
ḳuyruġa (77a-1)
şusuzluġa (77a-3)
ḳarnında (77b-4)
sekili (77b-2)
ağızlığın (78a-6)
düşmeye (78a-9)
yuyalar (78a-3)
dizginden (78b-4)
alamaz (78b-10)
gözetmemekle(79a-13)
esirgemez (79b-6)
vėrmekle (79b-8)
ṭutduñ (80a-5)

aşaġadan (81b-6)
yaşına (81b-10)
kemirmege (82a-1)
çeñesinden (82a-3)
kimesneye (82b-2)
yedirseler (82b-3)
sürseler (82b-6)
eliñde (83a-11)

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun olmayan kelimelerden örnekler:

ėrişdürürken (2a-12)
olmaġınuñ (2a-8)
ėtdüm (2b-8)
dürüşmişler (3a-1)
yetdügince (3a-13)
gidelüm (4a-6)
ėşitdüm (5a-8)
nesnenüñ (5b-5)
söylenür (6a-2)
oyunlarıñuzdan(6b-5)
sünnetdür (7a-4)
çekicidür (7b-2)
çayırlu (8a-9)
uçmaġuñ (9a-13)
barmaḳlarınuñ (9b-6)
açduġı (9b-4)
ṭoġruldı (10a-6)
dikdügi (10a-4)
dėyenlerüñ (10b-5)
ekdügi (11a-8)
yolında (11b-1)
yuḳaru (12a-8)
ėrişdüremez (12b-3)
demür (13a-8)
demrenüñ (13a-9)
zehgīrüñ (13b-3)
ṭutamdur (14a-15)
zeyzānlaruñ (14b-15)
siñirinüñ (15a-11)
meydānuñ (15b-3)
ḳırāṭdur (16a-6)
bacalu (16b-9)
ṭopuġına (17a-7)
hünerdür (17b-7)
ṣunanuñ (18a-6)
dikilmişdür (19a-11)
ḳarşularında (20a-6)
ṭuyurdılar (20b-12)
çıḳmışdur (21a-3)
gelmişlerdür (21b-3)
eglenürler (22a-13)
bulunmış (22b-2)
yolından (23a-9)
görilür (23b-9)
atduġı (24a-11)
ṭuyurmışlardur(24b-5)
dikmemişdür (25a-2)
degildür (25b-8)
ṭurduġı (26a-14)
olmışdur (26b-11)
buyurılmış (27a-9)
ḳapudan (27b-6)
buyuruldı (28a-2)
sınurınuñ (28b-9)
ḳılmışdur (29a-7)
mermerdür (29b-2)
geçmişdür (30a-14)
menzilidür (30b-5)
aşurmışdur (31a-3)
olunmışdur (56b-13)

bunlaruñ (57a-8)

çalışmaḳdur (57b-5)

ḳarışduralar (58b-5)

aḫura (59a-6)

tüyinüñ (59b-7)

yensüz (60a-3)

başmayup (60a-2)

olduġı (61a-4)

ḥayvānuñ (61b-1)

kimsenüñ (62a-10)

ṭoġurduġı (63a-2)

günāhdur (64a-2)

içdügi (64b-3)

baġlayu (65a-10)

ḳatındadur (65b-10)

ṣaḥibinüñ (66a-14)

vėrdüginüñ (66b-3)

gibidür (67a-5)

buyurduġı (67b-8)

faḳirden (68a-14)

ḳorḳduġından(68b-14)

ḳılınduñ (69a-9)

üzeriñüzedür (69b-1)

ḳarşu (70a-3)

şehīdlerindendür (70a-5)

götürdügi (71a-6)

kişnedügidür (71b-2)

ḥaḳdandur (72a-2)

dėmişlerdür (72b-2)

burnında (73a-15)

azacuḳ (73b-1)

renkdür (73b-3)

olurdı (74a-8)

ayaġınuñ (74b-3)

omuzlı (75b-10)

aġzınuñ (76a-6)

olmasıdur (76b-4)

yaraşur (76b-11)

uġurlusı (77a-13)

tekerlenür (77b-2)

gezdüreler (78a-4)

nefsiñüzi (78b-12)

bindügüñüz (78b-11)

ḫayırlusı (79a-6)

teklīflerinüñ (79a-14)

delügine (79b-10)

kendüñi (80a-6)

ėtdüklerinüñ (80a-8)

ṭoḳuzında (81b-14)

yuḳarusı (82a-5)

kişinüñ (82b-11)

kemügini (83a-1)

maḳṣūduñ (83a-8)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN VE SÖZLÜK

3.1. METİN

1b

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ[149]

لَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَصَلَّى اللهُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّ اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ[150]

Hezārān hezār bār şükür ve minnet ol ʿaẓīmü cebbāruñ ʿaẓametine kim cihādı yaʿnī ġazā ėtmekligi Muḥammed Muṣtafānuñ ol Resūl-ı müctebānuñ ol Nebī-yi mühtedānuñ ol İmām-ı muḳtedānuñ üzerine farż ḳıldı. İslām u dīn yolında mü'minler nefislerini ve māllarını fedā ḳılduḳlarını kendü ʿaẓametine farż ḳıldı. Şöyle kim Ḳur'ān-ı ʿAẓīm ve Kelām u Ḳadīm içinde yād ḳıldı. Ḳavluhu Teʿālā ˚

اِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَ اَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ[151]

Yaʿnī be-dürüstī Ḥak Teʿālā celle celāluhu ṣatun aldı. Ol mü'minlerden nefislerin kim kendünüñ ʿaẓameti yolına ḳurbān ḳıldılar ve ol mü'minlerüñ mālların kim kendünüñ rıżāsına ṣarf ėtmişlerdir yėrine bedel uçmaġını

2a

vėrdi. Daḫı bī- ḥadd ü taḥiyyāt-ı bī-ʿadd ol ḥabībüñ üzerine olsun-kim ṣāḥibü'z-zeriʿ ve'l-maġfiri ve'l-levā'-i ve'l-menber ḫātemü'r-rusuli ve hādie's-subuli Muḫammed er-Resūlullāhi ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem[152] daḫı Allāhu Teʿālānüñ ḫoşnūdlıġı ėrişsün āline ve aṣḥābına ve etbāʿına ve ḫadd u ümmetine ve eḥibbā'ına ammā baʿdehu şöyle maʿlūm ola ki dīn yolında ġazā ḳılmaġa cehd ėdenlere ve daḫı rūḥ-ı revānların Ḥaḳ Teʿālānüñ yolına ḳurbān ḳılmaġa ʿahd ėdenlere kim bu risālenüñ

[149] Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
[150] Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Hazret-i Muhammed'e onun ailesine, ashâbına ve tüm peygamberlere salat ve selam olsun.
[151] Tevbe Sûresi 111.ayet https://kuran.diyanet.gov.tr/
[152] Toprak (tarla), miğfer, sancak sahibi,peygamberlerin sonuncusu ve yolların rehberi (kılavuzu) Allah'ın elçisi Muhammed salat ve selam onun üzerine olsun.

cemʿ olmaġınuñ sebebi işbu nevʿ ile oldı ki biz eżʿaf-ı ʿibād kim añı[153] Sāre Muḥammed İbn-i Şeyḫ Muṣtafaya es-seyr ʿafi Allāhu ʿanhu ve ʿan cemīʿül-müslimīn ʿālem içinde seyyāhluḳ ḳılarken şarḳı ve ġarbı geşt ėdüp Resūl Ḥażretinüñ ḫaberlerin ʿāşıḳlarınuñ semʿine ėrişdürürken seyrimüz Rūm vilāyetinde[154] āli ʿOṯmān iḳlīminde Emīr Süleymān bin Bāyezīd Ḫān bin Murād Ḫān zamānında, ḫalledāllahu milkehu ve şeyyede erkānehu, Anḳad şehrine yetişdi kim aña ʿāmm luġatında maʿrūf meşhūr

2b

Engürī de ėydürler. Ol mübārek milküñ içinde bir dil-rubā ve dīl-ġarīb bir ġarr ve ʿādet hüneri birle cemʿ olurlar. Ḥażretine ġarīb ḳarındaşa[155] uġradım-ki Pehlevān bin-el Ḥācı Muḥammed bin-el Ḥācı Beg, "dāme ʿömrehu ve zāde ḳuvvetehu"[156] bilesince bir niçe ülfet ve ṣoḥbet ėtdük. Ol ʿazīz ḳarındaşumuz bu żaʿīf duʿācıdan Ḳavs-nāme ḫaberinden nesne ṣordı. Meger kim ol dem elimüzde bir nüsḫa-yı muḫtaṣar, illā ʿizzetin bilenler ḳatında muʿteber var idi. Anı ḥażretlerine ʿarż ėtdüm. Ol maḫdūm-ı mükerrem, ol ṣāḥib-i ṣanāʿat-ı muʿaẓẓam kendü keremlerinden istidʿā ėtdiler. Dilerüz kim bu Ḳavs-nāmeyi ʿArab dilinden Türkī diline tercüme ḳılasın. Tā ki bu ṣanʿata heves ėdenler ve ʿaşḳ getürenler bu risāleyi oḳuyalar, içinden fā'ide duyalar. İşledükleri işe hevesleri ve raġbetleri artuḳ ola. Siz daḫı ṣevāb içinde olasız. Biz daḫı ecr-i cezīl ḥāṣıl ḳılavuz dėdi. Pes bu kemīneler kemīnesi daḫı ol sözi ḳabūl ḳıldum. Bunca gün ichād ėtdüm, dürüşdüm. Ol ġāzīler ki İslām

3a

dīni yolında dürüşmişler, aḥvāllerinden bir nėçe bāb bu risāle içinde yād ḳıldum. Elden geldügince vüsiʿ-i ṭāḳat olduġınca adını ʿUmdetü'l Mütenāṣılīn ḳodum. Pes Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālānuñ ʿaẓametinden dilegimüz oldur kim ʿavnını ve ʿināyetini yoldaş ėde. Bu nüsḫa-i ġarībüñ içündeki ḫaberleri oḳuyanlaruñ,

[153] Metinde "anı" şeklinde yazılmıştır; ancak bu şekildeki yazılışlar dönemin dil özelikleri göz önünde bulundurularak "añı" şeklinde okunmuş ve yazılmıştır.
[154] Velayetinde şeklinde harekelendirilmiştir.
[155] Metinde "karne işe" şeklinde yazılmıştır. Yanlış yazıldığını düşünülerek ve anlam bakımından "ḳarındaşa" şeklinde okunmuştur. Ancak "kardeş" anlamında "karna eşe" şeklinde de yazılmış olabilir.
[156] Allah onun mülkünü daim kıldı (sonsuz kıldı) ve temellerini esaslarını inşa etti. (oluşturdu)

oḳuduḳların ṭutanlaruñ gönüllerin aydın ḳıla. Cihād ėtmekligi heveslerin artura. Ḳuvvetlerin ve nuṣretlerin ve furṣatların ziyāde ḳıla, bi-mennihi.

Faṣl-ı Evvel

Oḳ Atmaḳlıġunuñ Şeref ve Ṣevābı ve Ecrini Söyleyelüm.

Ḥaḳ Teʿālā ʿaẓameti birle Kelām-ı Ḳadīm ve Kur'ān-ı ʿAẓīm içinde ġāziler içün Resūl Ḥażretine emr ėyledi kim ḳavluhu Teʿālā:

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ[157]

Yaʿnī Ḥaḳ Teʿālā ėydür ki: "Yā Muḥammed ögrediñüz ġāzīlere ki gücüñüz yetdügince ḳuvvetden [yaʿnī remyiden] daḫı at hünerinden tā ki ol ögrendükleri birle benüm düşmenlerimden daḫı kendü düşmanlarından daḫı kim kāfirlerden intiḳām alalar." dėdi. ʿUḳbe bin ʿĀmirü'l-

3b

Cühenī ėydür: "Ben Resūl Ḥażretinden ėşitdüm ki Peyġamber ʿaleyhi's-selām ėydür, Ḥaḳ Teʿālā ʿaẓameti birle Kur'ān içinde ḳuvvet dėyü añduġı oḳ atmaḳdur." Ol ḥadīṯ kim Resūl Ḥażreti bu emir üzerine buyurdı, iş budur ki nėçe ḥadīṯ vārid oldı. Ḥażret-i Resūl'dan ʿUḳbe bin ʿĀmirü'l Cühenī rivāyet ider. Ḳāle resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem:

اَلا اِنَّ الْقُوَّةَ فِى الرَّمْىِ اَلا اِنَّ الْقُوَّةَ فِى الرَّمْىِ اَلا اِنَّ الْقُوَّةَ فِى الرَّمْىِ[158]

Zīrā Ḥaḳ Teʿālā buyurmışdur ki: وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ[159]

Resūl Ḥażreti üç kerre tekrār ėtdigi ḳuvvet oḳ atmaḳdır dėdi. Ṣadaḳa Resūlullāhi ve ṣadaḳa Ḥabībullāh yine Resūl Ḥażreti Meṣābihde buyurur ki, Ebi Saʿīd Ḥudrī rivāyet ėder. Resūl Ḥażretinden ėşiddüm, Ḳāle Resūlullāh ṣalavātullāh ʿaleyhi ve's-selām,

أَلَا إِنَّ الرَّمْيَ هُوَ الرَّمْيُ إِنَّ رَمْيَكُمْ نُصُبَ فِي الْمَوَاطِنِ الْقَوِيَّةِ[160]

---

[157] Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve atlı birlikler hazırlayın ki Allah'ın düşmanını, kendi düşmanınızı korkutasınız.Enfal Sûresi 60.ayet https://kuran.diyanet.gov.tr/

[158] "Şüphesiz ki kuvvet atıcılıktadır. Şüphesiz ki kuvvet atıcılıktadır." Sahih-i Müslim. Kitabu'l – İmare B.52, Hds 167.

[159] Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet hazırlayın. Enfal Sûresi 60.ayet

[160] Atıcılık size gereklidir. Çünkü Nebinize onunla yurdun tamamında zafer verildi.

Yaʿnī ol cihān faḫrı buyurur kim: “Ey aṣḥābım vācibdür üzeriñüze oḳ atmaḳlığı ögrenmek, peyġamberiñüz dükeli yėrlerde nuṣreti anıñla buldı.” dėdi. Yine

4a

Saʿ īd bin Ebī Zeyd ʿUnvī ėydür: Radiyallāhu ʿanhu, Ḫālid bin Zeyd ile ikimüz oḳ atmaġa çıḳduḳ. İbn-i ʿĀmir bizüm ḫaberimüzi ėşitmiş, ḳātımuza geldi bile hem-rāh olup oḳ atmaġa çıḳduk. Her-bār bizüm eksigümüzi ögredürdi. Zīrā ʿĀrab içinde bu ʿUkbe oḳ atmaḳlığ-ıla geldi, beni menzilümden aldı. Ḫālid bin Zeyd evine varduḳ, ėyitdük: “Yā Ḫālid gel yine oḳ atmaġa gidelüm.” dėdük. Ḫālid ėyitdi ki: “Siz varuñ, ḫoş ben daḫı ardıñuzdan ėrişirüm.” dėdi. Saʿīd bin Zeyd ėydür: “Biz ʿUḳbe ile oḳ meydānına ėrişdük, bir zaman oḳ atduk, andan geldi.” Ḫālid bin Zeyde ʿUḳbe ėyitdi: “Yā Ḫālid, niye eglendüñ.” dėdi. Ḫālīd ėyitdi: “Bir mühim işüm var idi, anı bitürdüm, daḫı geldüm.” dėdi. ʿUḳbe ėyitdi: “Yā Ḫālid ne ḳadar mühim işüñ ola, her ḳaçan kim oḳ atmaġa daʿvet ėtseler ol işi terk ėdüp oḳ atmaġa gidesin.” dėdi. “Zīrā kim bir gün Resūl Ḥażretinden oḳuñ ḳadri üzre bir ʿaẓīm ḥadīṯ ėşidüp dururam, anı saña söyleyeyim.”

4b

dėdi. Ḫālid ėyitdi: “Buyur yā ṣaḥābe-yi Resūlullāh dėdi. Ben daḫı anı ėşidüp bir fā’ide ḥāṣıl ėdeyim.” dėdi. ʿUḳbe ėyitdi: Yā Ḫālid, ben Ḥażret-i Resūldan ėşitdüm ėydür: ve ḳāle resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem,

اِنَّ اَللّٰهَ يُدْخِلُ اَلسَّهْمَ اَلْوَاحِدَ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ اَلْجَنَّةَ صَانِعَهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ اَلْخَيْرَ وَالرَّامِيَ بِهِ وَمُنَبِّلَهُ[161]

ṣadaḳa resūlullāh ve ḳāle resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem

اِرْمُوا وَاَنْ تَرْكَبُوا وَاَنْ تَرْمُوا اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ تَرْكَبُوا[162]

[161] Allah tek bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete koyar.1. Onu yapan; yeter ki bunu hayır maksadıyla yapsın. 2. Onu atan 3. Atana ulaştıran. Hadis kitaplarında bu hadis şu şekilde geçmektedir:
اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةَ صَانِعَهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ وَالرَّامِيَ بِهِ وَمُنَبِّلَهُ وَارْمُوا وَارْكَبُوا وَاَنْ تَرْمُوا اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ تَرْكَبُوا. (Allah tek bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete koyar: Oku yapan; yeter ki bunu hayır maksadıyla yapmış olsun, oku atan ve okun ucuna sivri demir yapan kişi. Nesaî, 25 / Cihâd, 26 (h.no: 3148)

dėdi. Yaʿnī ol eşref-i maḫlūḳāt ve ḫulāṣa-yi mevcūdāt Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi efḍalü's-selām evvelki ḥadīṯ-i şerīfinde buyurur: "Bir oḳ atmaḳ sebebinden üç kişi uçmaġa girse gerekdür. Evvel düzücisi ṣanʿatında hüner göstere. Tā kim atan kişi atmaġından incinmeye. İkinci, atıcısı kim atduġında hüner-bend ola, yaʿnī uz ata. Üçünci, ögredicisi kim üstāẕdan gördügini paḫıllık ėtmeye, bildügini ögrede." dėdi. Ve daḫı ikinci ḥadīṯ oldur kim: "Atuñ oḳı ve binüñ ata. Niyyet-i ġazā içün, illā biliñüz ki benüm ḳatımda oḳ atmaḳ ata binmekden sevgülüdür."

5a

dėdi. Yine Saʿīd bin Ebī Vaḳḳāṣ Zührī radiyallāhu ʿanhu ėydür: Bir gün Resūl Ḥażretinden ėşitdüm, Uḥud ġazāsından dönicek, buyurdı-kim, Ḳāle el-nebiyyi ʿaleyhi efḍal u el-ṣalavāt ve ekmelut-taḥiyyāt[163]

مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمْيَ وَتَرَكَهُ فَقَدْ عَصَى صَدَقَ رَسُولُ اللهِ[164]

Yaʿnī ol server-i dü-cihān ėydür: "Her kişi kim oḳ atmaḳlıġı ögrenüp yine terk ėylese Ḥaḳ Teʿālā ḳatında ʿāṣilerden yazılur. Yine Cündeb bin ʿÖmer radiyallāhu ʿanhu ėydür: Resūl Ḥażretinden ėşitdüm, buyurdı, ḳāle ṣalavātullāh ʿaleyhi ve's-selām: مَنْ تَرَكَ الرَّمْيَ بَعْدَ مَا عَلِمَهُ رَغْبَةً عَنْهُ فَإِنَّهُ نِعْمَةٌ تَرَكَهَا[165]

Ṣadaḳa Resūlullāh, yaʿnī şefīʿ-i maḫlūḳāt, Muḥammed Muṣṭafā ėydür: "Her kişi ki oḳ atmaḳlıġı terk ėtse, ögrendükden soñra ḳaṣd-ıla bilsüñ ki ol bir niʿmetdür ki ol kimse ol niʿmeti elinden çıḳarur ki anuñ gibi niʿmet dünyāda eline girmese gerekdür." dėdi. Yine ʿÖmer bin El-Ekvāʿ raẕiyallāhu ʿanhu ėydür: Bir gün Ḥażret-i Resūl ʿaleyhi's-selāmdan ėşitdüm ki, Ḳāle ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem:

---

[162] "Atıcılık ve binicilik öğreniniz. Atıcılık öğrenmeniz binicilik öğrenmenizden bana göre daha sevimlidir. Ebu Dâvud, Cihâd 23. Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd 11.Nesaî, Cihâd 26 (6,28), Sayl 8, (6, 22, 223)

[163] Nebi şöyle buyurdu: En üstün salavat ve en mükemmel tahiyyat (şudur):

[164] "Her kim atıcılığı öğrenir de sonra terk ederse bizden değildir. Yahut muhakkak isyan etmiştir." Müslim, İmâre 169

[165] Kim kendisine atıcılık öğretildikten sonra onu terk ederse, Allah'ın kendisine ihsan ettiği nimete karşı şükrünü terk etmiş olur." Ebu Davûd, Cihâd 23, Tırmizî, Nesâî, Hayl 8

5b

مِنَ الْحَقِّ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ الْفَقْرَ [166]

buyurdı. Ṣadaḳa Resūlullāhi, yaʿnī ol Resūl Ḥażreti ėydür: “Her kişi ki ġazā niyyetine bir yay alsa evinde ṣaḳlasa, Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālā ol kişinüñ evinden yoḳsulluġu defʿ ėde.” dėdi. Ve ḥadīṯde vārid olupdur ki Ḥażret-i Resūl ėydür: “Oyunlarda üç nesnenüñ oyunı ḥelāldür. Birisi oldur ki bir ġāzī ġazā niyyetine bir at ögrede, yine evinde yügrüge ḳoşa, yėr ḳılındura. İkinci oyun oldur ki oḳ atıcılar birbiri-le oḳ ḳoşalar, yā nişān atalar, ġazā niyyetine ḳāfire urmaḳ ḳaṣdına. Üçünci oyun oldur ki iki ḥelāl biri biri-le evinde güleşeler, bunlar cemʿīsi ḥelāldür. Ve daḫı Resūl Ḥażretinden bu oḳ atmaḳ ḥaḳḳında çoḳ ḥadīṯ-i şerīf vardır. Dükeli cemʿ olup bu risālede şerh ėtmek olmaz. Her bir ʿanberden bir avuç çāşinī gösterelüm, her bir ḥaberden bir nėçe aḳvāl söyleyelüm ki,

خَيْرُ الْكَلَامِ مَا قَلَّ وَ دَلَّ [167]

dėmişler. Yaʿnī sözüñ ḫayırlusı oldur ki, az ola ve çoḳ nesneye delīl ola. Oḳ ḳoşmaḳlıḳ üzerine

6a

gelen ḥaberleri ve daḫı şarṭların ve ṣūretlerin ve aḥvāllerin üzerine gelen ḫaberleri söylenür. Ammā biliñüz kim oḳ ḳoşmaḳlıḳ cā’izdür. Şöyle kim Ebū Hureyre, radiyallāhu ʿanhu rivāyet ėder ėydür kim: Bir gün Reṣūl Ḥażreti beni aldı, gitdi. Medīneden ṭaşra çıḳduḳ, gördük, bir bölük aṣḥābı ṭururlar, oḳ atarlar. ʿÖmer bin El-Ekvā radiyallāhu ʿanhu ortalarunda, Reṣūl Ḥażretinüñ mübārek cemālini gördiler, ḳarşu geldiler. Reṣūl Ḥażreti bunlara buyurdı ki:

اِرْمُوا وَاَنَا مَعَ ابْنِ الْأَكْوَاعِ [168]

Yaʿnī ol seyyīd–i kā’ināt buyurur: “Atuñ oḳı ben ʿÖmer bin Ekvāʿa yardım ėdeyim.” dėdi. Döndiler aṣḥāb ėyitdiler:ʿ

[166] Kimin evinde gaza niyetine bir yay olursa ondan fakirlik kaldırılmıştır. Hadisin orijinali şu şekildedir: مِنْ بَيْتِهِ فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ الْفَقْرَ أَوْ عَنْهُ سَبْعُونَ بَابًا

[167] Sözün hayırlısı az ve öz olanıdır.

[168] “Siz oku atın, ben Ömer bin Ekvâʿa yardım edeyim.”

يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ فَيْفَ نَرْمِي وَلَسْتَ مَعَنَا بِالنِّبْلِ الْكِوَاعِ[169]

dėdiler. Yaʿnī, ey Tañrı Resūli Ḥaḳ Te’ālānuñ raḥmeti sizüñ üzeriñüze olsun, biz nice oḳ atalum. Çünki siz ʿÖmer bin El- Ekvāʿa yardım ḳılarsız.” dėdiler. “Hem ol bir atıcıdur.” dėdiler. Döndi, Reṣūl Ḥażreti tebessüm ėdüp ėydür:

ارْمُوا وَأَنَا مَعَكُمْ كُلِّكُمْ[170]

“Yaʿnī, atıñuz ki ben dükeliñüze

6b

yardım ėderim.” dėdi. Yine Mücāhidden rivāyetdür, ėydür: Ben Reṣūlullāhdan ėşitdüm ki**:**

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَلَا مَلَائِكَةُ لَا يَحْضُرُونَ لَهْوَكُمْ إِلَّا الْقَصَّالَ وَالرَّمَّاءَ"[171]

Yaʿnī ol ḫulāṣa-yi mevcūdāt buyurur kim: “Ḥaḳ Subḥānehu ve Te’ālānuñ ferişteleri sizüñ oyunlarıñuzdan hiç birinde ḥāżır olmazlar, illā ki oḳ atmaḳda ve at ḳoşmaḳda dėr. Ezherī ėydür: “Riḥāndan murād öç ile at ḳoşmaḳdur.” dėr. Ebu İsḥāḳ Dimāvendī, Kirmānī vilāyetinüñ be-nām atıcısıydı, ėydür: Resūl Ḥażretinden şordılar, ėyitdiler: “Yā Resūlullāh atanlar kim öç ile oḳ atmaḳ dilerler. Öçi ne resm-ile ḳosunlar ki şerʿ içinde ḫelāl ola dėdiler. Reṣūl Ḥażreti ėyitdi: “Atıcılar oḳ atmaġa ṭurduḳları vaḳtin birbirine dėye kim: Eger sen beni yeñersen, saña işbu miḳdār nesne neẕr olsun ki saña vėreyim.” dėye. Yāḫūd ėyde kim: “İkimüzden her ḳanḳımuz ol nişānı ursa üzerinde bu ḳadar nesne olsun.” dėye. Maʿlūm ėde kim ol kişinüñ aña

7a

ḳudreti ola elinden gelmeyen nesne anuñ üzerine yükletmeyeler. Yāḫūẕ bir bölük cemāʿat atışmaġa gelseler, öç ile atışmaḳ dileseler, evvel ḳurʿa şalmaḳ gerek. Yaʿnī oḳ bıraġalar zīrā ḳurʿa şalmaḳ Resūl Ḥażretinden sünnetdür. Pes bir cemāʿat daḫı öç birle oḳ atmaḳ dileseler, ḳurʿa şalışalar, ikişer olalar. Çün ḳurʿa bunları iki bölük ḳıla,

[169] Allah’ın rahmeti üzerinize olsun ki, “Biz nasıl ok atalım, siz Ömer bin Ekvâa yardım ediyorsunuz, onların tarafını tutuyorsunuz.”
[170] “Atın! Ben hepinize yardım ederim, her iki tarafı da tutuyorum.”
[171] Hz. Peygamber buyurdu ki “Melekler sizin temrenlerle ve at yarışlarıyla yaptığınız oyunlar hariç hiçbir eğlencenizde hazır bulunmazlar.

döneler, atışalar. Elbette kim, bir bölük yeñse[172] gerekdür, bir bölügi yeñilse gerekdür. Anlar kim yeñilürler, öci anlar vėrürler. Tā kim, yeñilenler ġāyetde raġbet ėdüp heves ėdeler, ögreneler, nėçe bir yeñilüp öç vėrelüm dėyeler ve atduḳların uz atalar. Ammā Zührī radiyallāhu ʿanhu ėydür: "Ḳaçan kim, atıcılar oḳ atmaġa çıḳalar, atduḳları eger uc-ıladur ve eger ucsızdur. Gerek kim, bir kendülerden üstāẕlar bilgilü aralarında ḥakem ola. Her kişiyi naẓar-ile ne miḳdārlu ėdügin bile kim her kişi miḳdārlu miḳdār-ile ḫaṣmıdur da yėñen alev-ile alevi[173] yeñilene ḫaṣım ėtmeye. Zīrā ādem vardır, kesik boyludur ve daḫı kişi vardır kim

7b

güş-keşdür. Yaʿnī bıyıġına çekicidür. Ve kişi vardır, sīne-keşdür**,** yaʿnī gögsine çekicidür. Ve kişi vardır, omuzda küşād vėrür. Ve kişi vardur, ḳolda dirsek küşād vėrür. Bunları cemʿisini ol üstāẕ görmek gerek. Evvel bir defʿa ol cemāʿat yalıñuz atdurmaḳ gerek. Andan şoñra hem kiriş ḳılmaḳ gerek. Daḫı öç ḳoyıcaḳ atıcılar ayaḳları altında bir devr çekeler. Yaʿnī terāzu birle bir ip bıraḳmaḳ gerekdür, yā bir çizi çekilmek gerekdür. Tā kim bu atmaġa ṭuranlar ḳademlerini ol çizide ḳoyalar, berāber duralar, ilerü gėrü ṭurmayalar. Ve daḫı dükelinüñ oḳı bir ola, yayları bir ola. Ṭuruşları, ṭutuşları, ḳabżaları, küşādları berāber ola. Andan atışalar, ol vaḳtin yegilük elinüñ ululıġı biline dėmişdür. Süheyl bin Ahmed ėydür: "Vācibdür oḳ atıcılara kim oḳuñ ḥaddin bileler, yayıñ daḫı ḥaddin bileler. Tā ki ol vaḳtin atduḳları oḳ ne ḳadar yürür bileler. Şöyle kim peyġamber aṣḥābı ġāyet uzaḳ atduḳları Mekke arşūnı birle

8a

üç yüz arşūn atarlardı. Andan artuḳ kimse atmazdı. İllā ʿUḳbe bin ʿĀmir Cühenī geldi, üç yüz yigirmi arşūn atdı. Ḳalan aṣḥābı üç yüzi geçmedi. Tā kim bu Peyġamber ḥażretine söyleşdi kim Resūl Ḥażreti ėyitdi: "Ne ḳadar gücüñüz yėterse oḳı uzaḳ atıñuz kim"

[172] Metinde "şense" şeklinde yazılmıştır. Yanlış yazıldığını düşünülerek ve cümlenin anlamına göre değerlendirerek "yeñse" şeklinde okumayı uygun gördük.
[173] Bu kısımda bazı kelimelerin hatalı yazıldığı düşünülmektedir.

مَا بَيْنَ الْأَرْضِ إِلَى السَّمَاءِ مِنْ رَوْضَةٍ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ[174]

dėdi. Yaʿnī ol maḫlūḳātıñ muḫtārı Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi's-selām buyurur kim: "Uzaḳ atıñuz gücüñüz yetişdükce ki oḳ atıldugı demden düşdügi yère degin menzil ne ḳadar ise, her bir oḳa Ḥaḳ Teʿālā uçmaḳ içinde, ol ḳadar çayırlu, çemenlü, aḳarşulu, uçar ḳuşlu yügrük vuḫūş yaʿnī yaban ḫayvānlu ev, baġlu, baḳçelü, köşklü, serāylu maḳām vèrür." dėdi. Daḫı māteḳaddemdeki ulular uzun[175] zamān-ıla tecārübler ėtdiler**.** Ve çün ṣınamaḳlıġ-ıla bu ʿilmüñ üzerine ʿömür çürütdiler, ėyitmişler: Kim Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālā ʿaẓamet-ile bu ʿāleme gez fesādı vücūda getüren gögden yère degin dört[176] menzil ḳodı. Dördünci menzilin ṭopraḳ menzilin ḳodı, döndi. Faṣılları daḫı

8b

ḳudret birle dört baḫş ėtdi. Evvel faṣlı bahār ḳodı. Kim, aña Türkī dilinde yaz ayı dèrler ḥadd u müddeti üç aydur. Andan ṣayf faṣlı ḥükm[177] ėderler. Aña Türkī dilinde yay dèrler, anuñ ḥadd u müddeti üç aydur. Andan ḥarīż faṣlı ḥükm ėder, aña daḫı Türkī dilinde güz ayı dèrler. Anuñ daḫı ḥadd u müddeti üç aydur. Andan ṣoñra şitā faṣlı ḥükm ėder kim, anuñ daḫı Türkī dilinde ḳış ayı dèrler. Pes Ḥaḳ Teʿālā ʿaẓametiyle Ādem peyġamber ki aleyhi's-selāmı yaratdı. Cesedin yaʿnī gövdesini bu dört dürli terkīpden mürekkeb ėtdi. Biri ṣafra ve biri sevdā ve biri balġam ve biri ḳan. Pes ʿaḳl issi olanlar bu dört faṣlıñ baḫşīn ḳıldılar. Oḳ atmaḳ üzerinde şöyle kim yaz aylarında oḳ ḳayın aġacından düzülmiş ola anı atalar. Çün yay faṣlı èrişe, ḳamış oḳ atalar. Çün güz faṣlı èrişe, çam aġacı oḳı atalar ki, bu üç faṣılda ol üç aġacıñ oḳı yürür dėmişlerdir. Tabīʿat bābınca ol oḳlar kim ḳavaḳ aġacından düzülmiş ola, anı uġraş güninde atalar.

[174] Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanmamıştır. Metinde verilen açıklamaya göre şu şekilde açıklanabilir. "Gücünüz ne kadar yeterse oku o kadar uzağa atınız."
[175] Metinde "uzuf" şeklinde yazılmıştır. Yanlış yazıldığı düşünülerek ve anlam bakımından da "uzun" şeklinde okumanın uygun olacağını düşündük.
[176] Metinde "dörüt" şeklinde harekelendirilmiştir.
[177] Metinde "ḫüküm" şeklinde harekelendirilmiştir.

9a

Ḳaçan kim ḳış faṣlı ėrişe gerekdür, atıcılar çār dīvār içine gireler, idmān ėdeler. Şöyle kim bir gün ol eşref-i maḫlūḳāt ve ḫulāṣa-yi mevcūdāt Muḥammed Muṣṭafā odur ṭāvūs-ı melā'ik peyk Ḥażreti Maṭūḳ bi'n-nūr Cebrā'il-i emīn ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem geldi. Ėydür yā Resūlullāh:

يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَيَخُصُّكَ بِالتَّحِيَّةِ وَالْإِكْرَامِ[178]

Ey Tañrı peyġamberi Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālā size selām ḳılur. Selām birle dürūd esenlik vėriberür. Buyur ki oḳ atmaḳ üzerine ḳādir oluñuz dėr ve ümmetiñüze daḫı diñ ġazā içün oḳ atmaġa dürüşsünler. Kim her kim ġazā niyyetine oḳ atsa, her bir atımına uçmaḳ şinigi birle bir şinik ṣevāb vėrürler dėdi. Peyġamber Ḥażreti ėyitdi: "Yā ḳarındaşım Cebrā'il, uçmaġuñ şinigi ne ḳadar ola." dėdi. Cebrā'il ėyitdi: "Yā Resūlullāh uçmaġuñ şinigi yėrle gök arasıncadur." dėdi, döndi. Resūl Ḥażreti ėyitdi: "Yā Cebrā'il, oḳ ne resme atmaḳ, idmānın ne ṣıfatda ėtmek gerek baña ögretgil.

9b

Tā ki ben daḫı aṣḥābuma taʿlīm ėdem, Ḥaḳ Subḥānehu ve Teʿālā Ḥażretinüñ buyuruġını yėrine getürem." dėdi. Cebrā'il ḳanad birle çaldı, bir yėr[179] ayrıldı, bir dizge gibi oldı. Yaʿnī bir taʿlīmḫāne ṣıfat oldı. Andan Cebrā'il ol açduġı yėrde bir nişān ḳodı. Andan bir yay eline aldı. Daḫı yedi yay uzın yėrde ṭurdı, daḫı iki ḳademin ḳavşuña ṭutdı. Şöyle kim ayaḳlarınuñ barmaḳlarınuñ iç yüze bir birine ḳarşu ṭutdı. Ökçelerin ṭış yüzine ḳıldı, daḫı ḳā'im oldı. Elīf gibi ṭurdı, yayını daḫı ṭoġrultdı, ḳolın ḳā'im ṭuṭdı, ėyitdi: "Yā Resūlullāh bu yėriñ atışından fā'ide ol ḥāṣıl olur ki bu yay ṭutan ḳol direk gibi gerekdür, naẓar dürüst olur, düşmene ḳarşu ṭutmaġıñ yönin yöşün ġāzīler bu maḳāmda ögrenürler." dėdi. Daḫı dört barmaġını Cebrā'il yumdı, bir baş barmaġın açuḳ ḳodı, gezi rast ḳodı. Şaṣdın rast baġladı, gözin rast ṭutdı, çekdi. Yay ucundan oḳ ḳulaġına götürdi. Tā kim demren iç

[178] "Rabbim selâm ediyor ve sana selâm ile ikrâm ediyor."
[179] Metinde "yar" şeklinde yazılmış; ancak devamındaki kelimelerde "yėr" şeklinde yazıldığı için bu şekilde okunmuştur.

10a

ḳabżaya geldi. Naẓar kim atdı, nişāna yayıñ ardın vėrdi idi. Küşād vėrdi, oḳ rastlıġına çıḳdı, nişāna ṭokundı. Üç nevbet bu resm-ile oḳ atdı. Ḳarşu oḳına kendü alurdı, kendü atardı. Ol dikdügi nişānı ururdı. Andan döndi, ėyitdi: “Yā Resūlallāh ṭuruñ, siz daḫı atın.” dėdi. Resūl Ḥażreti ṭurdı, ol yėre vardı kim Cebrā’il ʿaleyhi’s-selām gine ṭoġrıldı, ṭurdı. Daḫı ol mübārek elini atmaġa uzatdı, ėyitdi: “Yā ḳarındaşım Cebrā’il, ben daḫı baş barmaġumı açuḳ mı ṭutayım?” dėdi. Cebrā’il ėyitdi: “Yoḳ yā Resūlullāh siz mübārek barmaġıñuz yummaḳ gerekdür.” dėdi. Daḫı oḳ çekilecek eydür kim: [180]"بِسْمِ اللهِ مَجْرِيهَا وَ مُرْسٰيهَا" dėyüñüz.” Andan atıñuz. Resūl Ḥażreti ėyitdi. “Yā Cebrā’il sen barmaġıñı niçün açık ṭuṭduñ, yummadıñ.” dėdi. Cebrā’il ėyitdi: “Yā Resūlullāh feriştehlerüñ barmaḳları cemʿī yumulmaġa destūr yoḳdur.” Zīrā şöyledür: “Yėr yüzinüñ maḫlūḳātınuñ her birinüñ nişānı vardır ki anuñla bulunur. Gök ehlinüñ daḫı anuñ gibidür. Her bir gök ferişteşinüñ

10b

bir dürli nişānı vardur ki anuñla bulunur.” dėdi. Ammā ḳabża-yi üstād beş ṣıfatdur. Dördi ḫalḳ içinde işlenür biri gizlüdür, anı üstādlar bilürler, bu ʿilm içinde ḳādir dururlar. Baʿżı üstāẕlar dėmişlerdür ki ḳabżanuñ dördi aşikāre işlenür ve biri gizlüdür, dėrler. Ammā ol beş dėyenlerüñ ḳavli budur ki bir ḳabża ceng-bāzdur. İkinci ḳabża behrāmī, üçünci giriftdür, dördünci ḳabża Türkīdür, beşinci yalġuzekdür.[181] Ol ḳabża Cebrā’il ṭutduġı ḳabżadur üstāẕlar içindeki gizlü ḳabża yalġuzekdür. Ve ammā anlaruñ ḳavli kim ḳabżanuñ aṣlı dört dėrler. Birisi cengā-bā[182] ikincisi behrāmdür, üçüncisi Türkīdür, dördüncisi yalġuzekdür. Girift dėdükleri behrāmdur, dėr. Bu iki ḳavli anuñçün yazduḳ ki kimseye müşkül ḳalmaya. Çün Ḫażret-i Resūl ṣāllallāhu ʿaleyhi ve-sellem atdı, daḫı diledi kim atduġı oḳı kendü mübārek eliyle yėrinden ala. Nitekim Cebrā’il almışdı, döndi. Cebrā’il ėyitdi: “Yok yā Resūlullāh siz ṭuruñ oḳuñuzı ben ṣunıvėreyim ki atan ile ṣunanuñ ṣevābı birdür. Şöyle kim Ḳur’ān-ı

[180] Hûd sûresi 41. ayet “Onun yürümesi ve durması Allah’ın adıyladır. https://kuran.diyanet.gov.tr/
[181] Metinde “yılġızekdür” şeklinde yazılmıştır. Aynı kelime sonraki satırda “yalguzekdür” şeklindedir. İkinci yazımın doğru olduğunu düşünülerek birinci yazımı da aynı şekilde değerlendirdik.
[182] Metinde cengā-bā şeklinde yazılmış, ancak cengā-bāz olması düşünülmektedir.

11a

ʿAẕīm ve Kelām-ı Kadīm oḳuyanla diñleyenüñ s̱evābı birdür, oḳ daḫı atan ile ṣunanuñ s̱evābı birdür." dėdi. Daḫı Cebrāʿil maḳāmına ʿurūc ėtdi. Pes Resūl Ḫażreti dört ṣaḥābesini oḳutdı ki, atalar oḳ atmaḳlıġıñ ʿilmin bilürlerdi. ʿArab içinde meşhūrlardı. Zīrā, bu yay ile oḳ ʿilmi cihānda ḳadīmden var idi. Şöyle kim Ḳaṣaṣ-i Ḥacerīde ėydür: "Ol vaḳtin kim Ādem Peyġamber hebūṭ ėtdi. Yaʿnī uçmaḳdan yėre indi. Cebrā'il Ādem'e geldi, ekincilik ṣanʿatın ögretdi. Ādem Ṣafī ʿaleyhi's-selām ekini ekdi, ḳarġa geldi, ekdügi ekini ḳopardı, helāk ėyledi. Ādem Nebī anı menʿ ėtmekde sergerdān oldı. Tā ki bir gün Cebrā'il-i emīn Ādeme geldi yay getürdi ve bir ṭutam oḳ vėrdi. Ḳudretden yaradılmış ṭutmaġın, atmaġın gösterdi Ādem anuñla ol ḳuşları ürketdi. Evvel Ādem oḳ atdı, yay ṭutdı. Andan soñra Cimşid Ṣāh ḳaçan kim dürlü dürlü taṣnīf ḳıldı. ʿAklı yayla oḳa daḫı dürlü dürlü ḳollar atmışdur. Duṭmasında, atmasında andan ṣoñra her bir server ki tecriyānlar[183] ėtmekle hünerler arturdılar Ḥaḳ Subḥānehu

11b

ve Teʿālā Ḥabībi dünyāya ẓuhūr ėtdi. İslām dīni yolında ġazā ḳılmaḳ emir oldı ve hem farż-ı kifāye oldı. Cebrā'il geldi, şöyle kim ḥikāyet kitāb evvelinde beyān olundı. Çün ol dört ṣaḥābeyi oḳutdı. Birisi Saʿīd bin Ebī Vaḳḳās Zührī, birisi ʿAmr İbn'ül-Ekvāʿ Cühenī, birisi Cündeb bin ʿĀmir ve birisi ʿUḳbe bin ʿĀmirī Cühenī idi. Ḥāżir geldiler, Resūl Ḥażreti Cebrā'il birle olan ḳażiyyeyi buyurdı, ol dört ṣaḥābeye taʿlīm ḳıldı. Cebrā'il taʿlimi üzre, "Ḳalan ṣaḥābeye daḫı siz ögrediñ." dėdi. Döndiler, ol aṣḥāblar ėyitdiler: "Yā Resūlullāh uzaġa atmaḳ var mıdur?" dėdiler. Resūl Ḥażreti, "Vardur." dėdi. Ėyitdiler: "Yā Resūlallāh anuñ gibidür, bize buyuruñ." dėdiler. Ėydür: "Yā aṣḥābı ḳaçan-kim uzaġa oḳ atmaḳ dileseñüz biliñüz ki ol oḳ üç dürlü endāmda atılmaḳ gerekdür. Evvel bir şemʿendāmdur, ikincisi ipek ülüklüdür**,** üçüncisi kiriş ülüklüdür. Daḫı gerek kim ol atılan oḳlaruñ içi mücevvef ola, müdevver ola yunşaları müretteb ola. Yöñi

[183] Diğer nüshalarda "tecrübātlar" şeklinde okunmuştur.

12a

şuprek ola, ipek ola. Ülüklü oḳuñ terāzusı gerek kim açuḳ ola. Kiriş ülüklü oḳun terāzusı yetmiş, şemʿ-i endām oḳuñ terāzusı geçmiş aṣḥāb ėyitdiler: “Yā Resūlullāh ol üç oḳ bir gezden mi atılur, yoḫsa her birinüñ bir gezi mi vardur?” dėdiler. Resūl Ḥażreti ėyitdi: “Her bir oḳuñ bir gezi vardur.” dėdi. Şöyle kim altı arpa anı üç gez olır, şol oḳ kim terāzusı açuḳ ola, anı yuḳaru gezliyeler, atmaġa meyl ėdecek ḳabżayı kendü başından dört barmaḳ yuḳaru ṭutmaḳ gerekdür. Ol oḳuñ terāzusı yetmiş gezin ötede ḳoya, ḳabżasını başıyla berāber tuta. Ol oḳuñ kim terāzusı geçmiş ola, gezini aşaġa ṭutalar, andan ṣoñra atalar. Amma pertāb atan ādemüñ üç dürlü ḳāmeti vardur: Biri uzun boylu, biri orta boylu, biri ḳıṣa boyludur. Gerek kim uzun boylu kişi cengā-bāz ḳabżadan ata, orta boylu kişi Türkī ḳabżadan ata, ḳıṣa boylı kişi behrām ḳabżadan ata. Zīrā, cengā-bāz ḳabżanuñ ṭutmaġuñ aṣlı budur kim, demren iç ḳabżadan

12b

pes uzun boylunuñ ḳolı uzundur, ne ḳadar kim içeriden atarsa dinç atar. Orta boylu ḳaçan kim ceng-bāz ṭutmaḳ dilese oḳ ṣalını çıḳar. Ḳıṣa boylu daḫı ceng-bāz ṭutmaḳ dilese ėrişdüremez. Bu üç boylu ādem, uzunlu ḳıṣalu üçi daḫı bir idmān ėtseler, üçi çıḳup bir ḳabżadan oḳ atsalar, uzun boylunuñ oḳına orta boylunuñ ḳıṣa boylunuñ oḳı ėrmeye. İllā her boy kendü ḳabżasından atsalar, berāber çıḳmaġa iḥtimāli ola dėmişler.

Faṣıl

İdmān Ėtmekligüñ Nevʿin Söyler.

Ammā ol erenler ki oḳ-ıla yayuñ idmānın ėtmek dileseler ol idmān üç nevʿ-iledür. Evvel nevʿ budur ki Rūm ṣanduġı gibi bir ṣanduḳ alalar. Daḫı üç kile çigit bir kile kepek getüreler, döneler. Ol çigide, kepegi üç baş ışladalar, ṣu ile daḫı ol ṣanduġa ḳoyalar. Daḫı bir dīvāruñ içine oḳ adımıyla üç adım ölçeler, adım dükendügi yėrde duralar. Daḫı dīvārdan yaña ṭoġrulalar, ḳabżayı başıyla berāber ṭutalar, ol ḳabża boyı yėrde ṭutalar,

13a

ölçeler. Daḫı ṣanduġı berkideler, andan ṣoñra on getüreler. Evvelinde ḳuvveti on batman ola ve ḳalan birer batman artuḳ ola. Andan soñra üç çubuḳ getüreler, biri ṭoḳuz ṭutam bir barmaḳ, biri ṭoḳuz barmaḳ iki ṭutam, biri ṭoḳuz ṭutam üç barmaḳ ola. Andan ol erenler kim idmāna bel bağlamışlardur, üç yay daḫı getüreler. Evvelki yayuñ ḳuvveti on batman ola, ikinci on beş batman ola, üçünci yigirmi batman ola. Andan üç oḳ getüreler, ḳayın ağacından her oḳuñ demreni üç miṣḳāl ola perezvānesi demür ola. Demrenüñ ucı dügme gibi digirmi ola, yaṣṣı ola. Evvelki oḳuñ uzunı sekiz ṭutam iki barmaḳ ola. İkinci oḳ sekiz ṭutam üç barmaḳ ola, üçünci ṭoḳuz ṭutam ola. Andan ol idmān ėdenlerüñ birisi bir kepāze eline ala, birisi ėyde, kim "Neylersin." dėye bu yay ṭutan ėyde kim, "Çekerim." dėye ol ṣoran kişi ėyde. Evvel bu yayuñ almaġınuñ daḫı ṭarīḳi vardur. Evvel anları yėrine getürgil. Andan oḳa el urgıl dėye eline alan kişi, elindeki yayuñ kirişin yėr yüzinde ḳoya, yayuñ arḳasını

13b

yuḳaru ḳıla. Elindeki oḳı terāzu ėde, daḫı ortalayu. Ol yayuñ kirişi birle baş aralığında berkide. Andan yayuñ ayaġına zehgīri şöyle geçüre kim zehgīrüñ ṭamaġı yuḳaru geçe, çenber aşaġa ola. Daḫı kendü yayuñ ayaġınuñ baş barmaġun getüre, ṣol ayaġınuñ baş barmaġı üzerinde ḳoya. Daḫı boynunı ve belini öñüne egerek edeb ile ṭura. Daḫı bu nev‘ ile vird oḳuya, vird budur:

اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ مَزَارَانْ حَمْدُ وَثَنَابِرْ خَالِقِ عَالَمْ دَوَانْ فَلَكِ يِنَنْ دَبِنِى اَدَمْ رَاوَدُودِ هَايِبِى حَقُّ بَرْ اَرْوَاحِ لَيْ اِيء حَقْ اُولْ اَدَمْ صَفِى رَاوَنُوحْ نَجِى رَا وَنِبْرَيِم خَلِيلْ رَاو نِلِمَ عْلِ نَبِيحْ رَا وَ نِلِ حَقْ فَصَرِيحْ رَاوَمُوسَى كَلِيمُ اللّٰهْ رَاوَ عِيسَى رُوحُ اللّٰهْ رَاوَ مُحَمَّدْ رَسُولُ اللّٰهْ رَاوَ هِمَّتِى عْدُ اَزْ كُلَّ اَءِ سِيَ دِلْ مُرْسَلِينَ اَوَلْ نَبِى كِرْصِدِّيقْ رَاوَعُمَرْ بِنِ لْخَطَّابْ رَاوَ عُثْمَانِ بْنْ عَفَّانْ رَاوَ عَلِيِّ مُرْتَضَى رَاوَ حَسَنْ وَحُسَيْنْ دِى رَاوَ حَمْزَهِ بِنْ عَبْدُ لْمُطَّلِبْ سَيِّدُ شُهَدَا رَا وَعَبَّاسِ بِنْ عَبْدُلْ مُطَّلِبْ جَدُّ لْكُلَّ اَرَاوَ سَائِرْ لْصَحَابِ لْكِرَام وَبَرُّ اَتِ اَدْ وَقُطَابْ

14a

رَاْوَ اَلْاَحْيَاءِ مَمْضٰى وَسْرْوَرَانْبَقِىْ وَصْلَوَاتُ اللّٰهِ عَلٰى الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ وَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ[184]

dėye. Daḫı çevire ṭuran üstādlara ikrām ėde. Andan üç kez şehīdler rūḥına tekbīr ėde. Daḫı egile, şehādet barmaġın saġ eliyle zehgīrüñ ṭamaġından ḳoya. Zehgīr gele, baş barmaġına gire. Andan yayuñ ṣaġ yanına ṭura, yüriye. Ṣol elini ḳabżaya ṣuna, ṣaġ elin oḳa ṣuna, döne. Ṭuranlardan destūr dileye. Daḫı oḳ-ıla yayı yėrden getüre, ṣaġ eliyle oḳı çevire, ṣol eliyle çevire. Yayı gezini meydānda ḳoya, çeke. Gez ḳulaġına, demren tırnaġına gele. Küşād vėre, ṣol elinde ḳala, çıḳup gitmeye. Oḳ-ıla yay götürmek erkānı üç dürlüdür. Ṣaḥīḥi budur ki, dėdük her ḳanḳı atıcı ki erkānı göstermeye anuñ atıcılıġı maḳbūl dutmayalar. Andan bu atan kişi ol alduġı kepāze birle oḳı aṣaġa ḳoya. Andan ol on yay kim ḥāżır ḳılmışlardur. Birin eline ala ki on batmandur. Daḫı ol cıbuḳlaruñ birisin getüre, kim ṭoḳuz ṭutamdur ve bir barmaḳdur. Ol yaya gezleye,

14b

çeke iç ḳabżaya getüre, yine yėrine ḳoya. Andan bir yay daḫı ṭuta kim andan artıḳdur, budur. Çün ol iş tamām ola, ol üç yayuñ birini eline ala, daḫı bir zeyzān ala. Kim, ol zeyzānuñ uzunı sekiz ṭutam iki barmaḳ ola. Daḫı ṣanduḳ içindeki çekirdege bu nevʿ-ile daḫı ėde. Üç günde barmaġın urıla ve ḳına yaḳa. Haftada bir kerre ḥammāma gire, ḥammāmdan çıḳup oḳ atmaya. Cihārşenbe güni daḫı oḳ atmaya, ḳırḳ gün tamām olıcaḳ barmaklarınuñ derileri birer ḳat ḳavlamış ola. Evvel çile tamām oldıġından soñra günlük ve maṣṭaki ve zeyd yaġı ṭuzla ḳarışduralar, ḳaynadalar. Daḫı ḥammāmda dürtineler tā kim küfeti ṣoyula, daḫı gele, ol ḳalan beş yay kim çekilmişdür, bu nevbet çeke. Pes bil kim idmān ėtmegüñ fā'idesi var imiş. Andan ṣoñra ikinci çileye gire. Faşlun ḳaçan kim bu daḫı er erligi ḳırḳ gün tamām ėde. Ol

[184] İki âlemi bir anda yaratan Cenâb-ı Allah'a hamd ü sena olsun. Ve sınırsız rahmetler, Hakk'ın peygamberleri evvel Âdem Safiyullah'a, Nuh bin Neci'ye, İbrahim Halil'e, İsmail bin Zebih'e, İshak-ı Fasîh'e, Musa Kelimullah'a, İsa Ruhullah'a ve Muhammed Resulullah'ın ruhları üzerine olsun ve nihayetsiz himmetler, Seyyid'ül Mürselin'in halifelerinden ilki Ebubekir Sıddık'a, Ömer bin Hattab'a, Osman bin Affan'a, Aliyyü'l- Mürteza'ya, Hasan ve Hüseyn-i Veli'ye ve şehitlerin efendisi Hamza bin Abdulmuttalip'e, halifelerin atası Abbas bin Abdulmuttalip'e, diğer sahabe-i kirâm'a, gavslara ve kutuplara, geçmiş velilere ve hâl-i hazırda bulunan ulların üzerine olsun. Sâlât ve selam, önceki ve sonrakilerin üzerine olsun. Hamd ancak âlemlerin Rabbine'dir.

bir yay ile kim on batman idi, andan ikinci ḳırḳda ol on beş batman yayı eline ala. Daḫı ol zeyzānlaruñ birin ala kim sekiz ṭutam üç

15a

barmaġdı. Daḫı yine idmāna başlaya nitekim idmān içindedür. Aġaç atmaya, ṭaş atmaya daḫı ḳolların yeñinden çıḳarmaya, yanları üstüne yatmaya. Çün kim ikinci idmān çıḳa, orta barmaġınuñ derisi daḫı ḳataġan ola, öküz boynuzı gibi ola, ikinci çile daḫı tamām ola. **Faṣlun** ḳaçan kim üçünci çileye başlaya. Ol yigirmi batman yay ile ol ṭoḳuz ṭutam zeyzānı ala, ḳırḳ gün daḫı anuñla idmān ėyleye. Üç çile daḫı müntehāsına ėrişdükde uzaḳ atmaḳ yaraġın ėyleye. Ḫırman vaḳti ola, bir yay getüre, kim ol yayuñ tertībi elma aġacından ola. Ammā boynuzı ola, siñiri deve siñiri ola. Ṭutḳalı balıḳ ṭutḳalı ola, uzunı on iki dönüm ola, siñirinüñ ṭortusı altmış dirhem ola, endāmı yaṣṣı ola, boġazları dik ola, ḳabżası aç ola. Dört buçuḳ dirhem kiriş ola, ḳuvveti yigirmi beş batman ola, müntehā oḳlar ala. Atmaġa çıḳduġı gün yil ötmeye, bulud ötmeye, düşenbih gün ola. Bir zamān maġrib ṭarafına ata, bir zamān maşrıḳ ṭarafına ata, bir zamān

15b

şimāl ṭarafına, bir zamān yemīn ṭarafına. Bu dört ṭarafda oḳ menzilin ḳanda olur bile. Andan ṣoñra atıcıları bir yėre cemʿ ėde. Daḫı oḳ yėrine çıḳalar, iki bölük olalar. Meydānuñ yarısı bir başında ṭuralar ve yarısı daḫı bir başında ṭuralar, adımı oḳ atalar. Sekiz yüz adım yėre oḳ adımı ola, neden maʿlūm ola. Oḳuñ adımı ėyitmişlerdür kim: "Bir orta boylu kişiyi getüreler, biri anuñ ayaġıyla beş ayaḳ ölçdüreler. Daḫı ol beş ayaḳ yėri üç adım ṣayalar, oḳuñ adımı bu ṭarīḳ-ile olur, dėmişler. Ol oḳuñ yėrinde bir mīl yapalar, müntehāsı budur kimesne ġarīm olmaya. Her kişi-kim ıraġa oḳ ata, kimesneyi busūḫte[185] atsa, anuñ küşādı gerek, iki eli dar çenber ola. Düşmān küşādı ḳalḳan küşādı budur kim ṣaġ eli ardına gire, ṣol gögsine. Her kişi puta atmaḳ, dört yüz adım yėrden anuñ küşādı mıṣrī gerek yedidür, küşādı altı dürlüdür ki, dört dürlü

[185] busūḫte veya bisūḫte: Bu kelimenin okunuşunda tam bir kesinlik söz konusu değildir.

atmaḳ üç yüz altmış altı taʿlīḳ vardur, dėmişlerdür. Daḫı bir oḳ atmaġuñ yedi dürlü erkānı vardur.

16a

Biri oldur kim rast ṭuta ikinci erkānı oldur kim yayını naḳlī baġlaya, üçünci erkānı oldur ki gezin rast ḳoya, dördünci erkānı oldur ki çeke, beşinci erkānı oldur ki demreni iç ḳabżaya getüre, altıncı erkānı oldur ki naẓarını yayuñ ardından ėde, yedinci erkānı oldur ki küşād vėre. Bu yedi erkān daḫı zehgīrde bulunur dėmişlerdür. Daḫı bir oḳ yigirmi dört ḳıraṭdur, ṭoludan demren ucına degin yigirmi ḳıraṭdur. Her kişi ṭoluya getürse ve atsa aña nīm-keş dėrler. Kimse anuñ atıcılıġını ḳabūl ėtmeye. Her kişi tīz atsa aña çūdat dėrler. Anı daḫı atıcılar ḳabūl ėtmeyeler. Her kişi kim gögsine çeke aña sine-keş dėrler. Anuñ daḫı atışını ḳabūl ėtmeye. Zīrā kim ʿacem vilāyetinüñ atıcıları çekmek üzerine bu beytīde dėmişler. Bir dürlü daḫı atmaḳ vardur ki aña ser-i çenber dėrler. Ve bir atmaḳ vardur ki aña zīr seyri dėrler. Ve bir atmaḳ vardur ki aña sir-ser ḳulāb dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña nīm-baḫş dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña ḳadem dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña dü-ḳadem dėrler. Ve bir atmaḳ var ki aña nüh-ḳadem dėrler. Oḳ vardur ki

16b

anuñ yüñi elmās gerīden dėrler. Ve oḳ vardur, gözinde elmās vardur, anı atalar. Ve oḳ vardur anuñ gezi biz gibi ola anı atalar. Ve oḳ vardur ki aña igne develer ata. Yay vardur ki anı başdan başa igneliyenler, üç yėrde mühürleyeler, andan oḳ atalar. Atmaḳ vardur ṣabāḥdan atalar, atmaḳ vardur güneş iki süñi boyı çıḳa, havāda dura andan atalar. Oḳ vardur ki bir ḳuyunuñ yanında yetmiş adım yėrde bir börk dikeler, ḳuyunuñ içinden atalar. Oḳ yuḳaru ṭoġrı çıḳa, daḫı döne ol börke doḳına. Bir oḳ vardur ki atalar, gire, dön dėyeler. Bir dürlü daḫı atmaḳ vardur ki bir büyük bacalu eve gire. Ol oḳı ata, oḳ-ıla bile atıla, bacadan çıḳa. Oḳ vardur ki bir ḳulaç ola, tamām çekile atıla. Ḳuş oḳı ola, anuñ gezinde yımurṭa ola atıla. Ḳuş vardur ki gezsiz atıla, ḳuş oḳı vardur ki andan yigirmi dört oḳ atıla. Ḳaçan kim bir taḫtaya ursalar bir araya çoḳuşa. Ḳaçan kim ırağa atsalar, her biri bir yaña ṭağıla. Oḳ vardur ki barmaḳ gibi ola, anı yay-ıla atalar, taḫtadan ṭaşra çıḳa. Atmaḳ vardur ki kişinüñ

17a

boynuna bir yultar daḳalar, bir ucını bir oḳa bağlayalar atalar, ol kişiyi sürüye ala gide. Ol yigirmi dört dürlü atmaḳ ki dėdük bunlardur. Yine kāmiller ėyitmişler kim, her kişi on iki biñ oḳ atmaḳ dilese on beş batman yaydan ḳırḳ günden gühere oḳ ata. Çün bir çile tamām ola, döne, bir nice gün perhīz ėde. Andan atıcıları cemʿ ėde, abdest ala, ṭumanın mühürleye döne, yeri ḳaza, ṭopuġına degin ṣağ ayaġın göme. Andan evrādın oḳuya tekbir ve tehlīl ėde, ṣalavāt birle atmaġa başlaya, on iki biñ oḳ ata, ḳademin ayırmaya, çün tamām ėde. Andan ṣoñra bir yay getüre, yigirmi batman ola, oḳ getüreler, ḳayın aġacından ola. Demreni sepsü ola, filkisinüñ uzunluġı bir sere ola, dört yüñi ola, ḳartaldan ola. Ol yüñ aġırı on yedi miṣḳāl ola, ol oḳ ṣayan demrenden geçe. Ḳaçan-kim ol işi daḫı tamām ola, ṣanʿatı içinde pehlevān ola. Her atıcı kim dezgāh münkir ola, üstāẕsızdur her atıcı kim bir iḳlīme vara, anuñ erkānı işbu nevʿ-ile gerekdür. Dezgāh

17b

olduġı yėre vara daḫı iki ḳademinüñ üzerinde bir fātiḥa ve üç iḫlāṣ oḳıya, ṭaş işigi ziyāret ėyleye**.** Ṣağ ḳademin içerü baṣa dezgāh öñüne varınca her bir adımına üç kerre ṣalavāt getüre gele. Dezgāh ile görüşe andan üstāẕlarla görüşe, esenleşe daḫı geçe ṣol ṭarafda otura. Ol oḳuduġı Ḳurānuñ ṣevābını niyyet-i ġazā içün oḳ atanlara bağışlaya. Zīrā bu oḳı-la yayuñ ʿilmi daḫı hüneri ʿazīz ʿilimdür ve şerīf hünerdür. Daḫı hergiz yārlıḳda ve yoldaşlıḳda oḳdan, yaydan yār ve yoldaş yoḳdur. Şöyle kim dėmişlerdür ve daḫı atıcılar atduġı endāze üzerine dėmişler ve daḫı edeb bābında dėrler bir melike yay ṣunmaġa vaż‘ı işbu resmedür ki yay ṣunan kişi ṣağ elinüñ ardından yayuñ başındaki bağır altında ḳoya, tā kim ḳabża ortada ḳala andan ol melike ṣunıvire. Daḫı olar kim oḳ içinde deyḫ-rūz ėyletmiş olur. Anlara yay işbu nevʿ-ile gerekdür. Kim ṣunan kişi yayuñ aşaġa ayaḳdan ṭarafa başını ṣol eliyle ṭuta, ṣağ elin yayuñ ḳabżasıñda ḳoya. Daḫı ṣuna ve anlar ki

18a

ʿāmīlerdür. Kendülerden ṭuṭmaḳ ögrenmişler. Anlara yay ṣunıcaḳ ṣağ eliyle yayuñ aşaġa başın ṭuta, daḫı ṣunıvire. Daḫı üstāẕlar dėmişlerdür ki bir kişi meclis içinde bir

atıcı-yla daʿva ėdüp yay dilese, bu üstād şākirde yayuñ aşaġa başını şol eline ala daḫı şunıvire. Eger ol daʿva ėden ṣāḥib eren ise evvel ṣaġ elin bu yayı ṣunanuñ eline ṣuna, ziyāretleye. Andan yayı eline ala ve eger bī-dirīġ ṭutup yayı almaḳ isterse bileler ki erkānsızdur, aña yay vėrmeyeler daʿvasını ḳabūl ėtmeyeler. Daḫı ol taʿlīḳ işleri añduḳ daḫı ʿamelini gizledük, ėyitmedük degüldür. Kim baḫıllıḳ ola lākin ėyitmedügümüzüñ sebebi oldur, her bī-hüner üstāẕa ḫiẕmet ėtmeden me-bāẕā bu risāle eline gire, naẓar ėyleye. Ol işi ol ṣāḥib-i hünerlerüñ sırrını fāş ėyleye dėdük, zīrā lāzımdur her bir kişi kim bir mürşide ḫidmet ėde, andan ögrene. Resūl Ḥażreti ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı: [186]لَوْ لَا الْمُرَبِّى مَا عَرَفْتُ رَبِّى Yaʿnī Ḥażreti Muḥammed Muṣṭafā ėydür: “Eger baña

18b

terbiyet ėdici olmasaydı, Tañrıyı bilmeyeydüm.” dėdi. Çün Allāhu Teʿālānuñ ḥabībi böyle dėyicek pes ümmetine lāzım oldur ki üstāẕsız işe el urmayalar bāḳī her mü’min kim bu risālenüñ içine naẓar ḳıla. Zinhār eksiginden ötüri tercüme ėdüp ṭaʿna urmasun kim bir ʿazīzüñ fermānı-la teʿlīf olundı temmet **faṣl fī ehl-i remyī**.

Mine’l ġuzāti’l meşhūrīn bu velāti’r-rūm bin eṣ-ṣiḳāt min zamān Ebū’l Fetḥ Sulṭān Muḥammed bin Sulṭān Murād Ḫān ilā-salṭanatuhu Süleymān bin Selīm Ḫān elleẕi celese ʿAlā serīrü’l-mülk sene-i sitte ve ʿişrīne’l hicrī min tevārīḫi’l evān vel ʿayān egerci ki ilā hāẕel’ān tevārīḫ ve aṣār te’līf ėden Ḫod meydānlarından seng seng ẕikr olunacaḳ pehluvānlaruñ cemʿiyete raġbet ėtmediler. Dillerde maʿrūf ve meẕkūr oḳ meydānlarında seng-i menzil diküp meşhūr olan civān-merdān zümresi ki bunlarıñ cümleden meşāhiri Şücāʿ-i Bursevī nām pehluvān ve İskender Tozkoparan ve Mīr Aḥmed ḳapudan ve anlara

19a

aḳrān olan tīrendāzān zevātdan[187] kimler ėdügini cidden beyān ėylemediler. Ammā Kitāb-ı Künhü’l-Aḫbār ki cāmiʿ cemīʿ ḥikāyātı ve aṣār dėr. Bu ḫuṣūṣuñ müstaḳil faṣl olması maḥfī bir fenne āḫir beyānına nemūdārdur. Lakin niçe şuʿūr bulsam, tefāṣīl-i

[186] “Eğer bana terbiye edici olmasaydı, Tanrı’yı bilmeseydim.”
[187] Bu kelimeler metinde “terendāzān” ve “hezvātdan” şeklinde yazılmıştır.

esāmi ve aḥvāllerine ne ṭarīḳ-ile vāḳıf olsam dėrken merḥūm Selīm Ḫān ve Süleymān Ḫān zamānlarındaki ḳavvāsān ve üstayān zümresinden Zāyir Beytullāh el-Ġaffār Ḥasan bin Baḥtiyār ʿafā ʿanhemā's-Settār bu ḫuṣūsu ʿale't tafṣīl yazmış. İstanbul fethinden sene-i ṣemān ve ḫamsīn ve tisʿamie tārīḫine gelince tamām yüz yılda ẓuhūr ėyleyen tīrendāzān-ı nāmidarān zümresi ʿale'l-esāmī bildürmiş ḥatta meşāhīr-i menāzil dört rūzgārla atılup ʿalāmet ṭaşları dikilmişdür. Anları yaʿnī pāytaḫt olan Edirne ve Bursa ve İstanbulda ḥatta dārü'l melik-i ḳadīm Geliboluda vāḳiʿ menzilleri tafṣili ile taḥḳīḳ ėtmiş. Lā-siyemā her padişāh-ı ʿāli-cāh kendü zamānındaki üstādānı niçe mürettīb ḳılmış ve Ḳosṭanṭiniye fetḥinde Oḳ meydānına maḳūle

19b

ḥudūd-ı muʿayyine ile taḥḳīḳ olunmışdur. Naḳīr ve ḳiṭmir ol risālesinde yazup bildirmişdür. Bu ḥaḳīr anıñ zübdesini iḫtiyār ve intiḫāb ėyledim ve tārḳīḫ-i risāleden tārīḫ-i te'līf-i kitāba gelince ḳırḳ beş yılda ẓuhūr ėyleyen hünerverleri daḥı kemāyenbaġi bildürdim. İmdi ḫafī olmaya ki ʿilm-i remy taʿlīmi sünnet olan mühimmātdandur. Eṣnā-yı cihād ve ġazāda her ḫadenk ehl-i dilīr cenk maḳāmına ṭurduġı ḫuṣūṣa faḫr-ı ʿālem Ḥażret-i Muḥammed Ekrem ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem oḳ yay ṣaḳlayup maʿarakelerde tīrendāzlık ėden aṣḥāb-ı ḫaṣṣa ve Saʿd bin Ebī Vāḳḳaṣa iltafāt ve ekrem buyurduġı sünnetiñ birinde, meşrūḥ ve mesṭūrda, ḥatta bir gün kendüler minbere çıḳup mübārek ellerinde bir Ḳavs-i ʿArabiye ṭayatup ve لَهُمْ مَا[188] وَاَعِدُّوا لَهُمْ مِنْ قُوَّةٍ nass-ı kerīmi mefhūm-ı latīfini beyān buyurduḳları eṣnāda üç kerre الآنَ قُوَّتَهُ لَلرَّمِى[189] dėdiler. Yaʿnī ḳuvvetlenmege ve yaḫsibe'l-isteṭāʿahu[190] yaraḳlanmaġa ki saʿkīn ola oḳ

[188] Enfal 60. ayet. "O halde onlara karşı toplayabildiğiniz gücünüz yettiğince kuvvet hazırlayın." https://kuran.diyanet.gov.tr/
[189] Şüphesiz atma kuvveti/gücü değil mi?
[190] Gücü ölçüsünde.

20a

atmaḳdan ġaflet ėylemek ve remy ʿilmini maḥż-ı ḳuvvet bileñ dėyü aṣḥāba söylediler ve ol ḥīnde ḳavse inkār ėtmekle[191] fenn-i remī īmāsını irāde ḳıldılar ve yine ġazavāt-ı benūviyeniñ birinde Leyṣullāhi'l-maḥārib ʿAlī bin Ebī Ṭālib kerrema'llāhu veche Ḥażret-i Resūlullāh ḥużūrına vardılar. Yanlarında bir Ḳavs-i ʿArabī bulunduġı ḥālinde ḳarşularında ṭurdılar. Faḫr-ı ʿālem ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ki ʿalā ekremi ḳavs-ıla mutaḳallid gördi. Hakeẕā atanı Cebrā'īl mutaḳallide bi-miṣl-i heẕā'l-ḳavs-i Yevmi'l Bedir buyurdı. Yaʿnī ki Bedir ġazāsında Cebrā'īl ʿaleyhi's-selām buña beñzer bir yay ṭaḳınup gelmişdür, ümmete ḳavsle taḳallüd-i taʿlīm ėtmişdür, ḫaber vėrdiler. Baʿde

اَللّٰهُمَّ مَنْ اَطْعَمَهُ بِهٰذَا الْقَوْسِ فَاَطْعِمْهُ وَ مَنْ اَعَانَهُ فَاَعِنْهُ وَ مَنْ رَزَقَهُ فَارْزُقْهُ[192]

dėdiler. Yaʿnī ki Yārab her kim ki yay ṭaḳınup oḳ atup senden ṭaʿme isterse, iṭʿām ile nuṣret-i dücāsın ėylerse, maḳṣūd-ı nām ėyle, rızḳ-ı ümīdin ėylerse, ʿaṭā-yi rızḳ ėyle. Ṣād-ı kām ėyle buyurdılar, bundan māʿadā

مَنْ اتَّخَذَ قَوْسًا فِىْ بَيْتِهٖ فَقَدْ اَدْخَلَ الْجِنَّ فِىْ بَيْتِهٖ[193] dėdiler. Yaʿnī ḫānesinde oḳ yay ṣaḳlayan kimesne fevz-i felāḥ

20b

üzeredür dėyü bildirdiler:

عَلِّمُوْا اَوْلَادَكُمُ الرَّمْىَ فَاِنَّهُ نِعْمَ اللَّهْوُ الْعَدُوِّ[194] buyurdılar. Yaʿnī

مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمْىَ ثُمَّ تَرَكَهُ فَلَيْسَ مِنَّا[195] dėyüp oḳ atmaġa heveslenüp baʿde ferāġat ėden bizden degildür dėyü remy-i tedrīs̱i[196] remz beni ümmete ṭuyurdılar ve bil-cümle bunun emṣāli ḥadīṣ-i şerīfeye nihāyet yoḳdur. Ammā atıcılara ve ḥīn-i taʿallemde azmāyiş ėdüp oḳ yarışanlara münāsib olan eḥādis-i laṭīfe daḫı ġāyet çoḳdur. Cümleden تَعَلَّمُوا

[191] Metinde "tėmekle" şeklinde yazılmıştır, ancak "ėtmekle" şeklinde okumak uygun görülmüştür.
[192] "Allah'ım kim senden bu ok ile taam (doymak) isterse onu doyur ve kim onunla zarar vermek isterse ona yardım et (zafer ver) ve kim senden rızık isterse onu rızıklandır."
[193] "Evinde yay saklayan(bulunduran) kimse, yayı evinde bulundurduğu sürece muhakkak kazanır."
[194] "Çocuklarınıza ok atmayı öğretin, çünkü o düşmana zarar verir."
[195] "Kim ok atmayı öğrenir sonra da onu terk ederse bizden değildir."
[196] Metinde bu kelime yanlış yazılmış olabilir.

[197]لَارَمْيِفَاَنِّ مَالَبْيَنَ قُلُرصَيْنِ مِنْ رِيَاضِ لُجَنَّةِ buyurdı. Yaʿnī oḳ atmaġa azmāyīş ḳılıñ ki her iki nişāngir arası riyāż-ı cennetdir dėr. Ol ʿameliñüze ḥadāyiḳ-i behişteñ size vāsiʿ yėrler vėrilecekdür dėnildi ve bir ḥadīṯ-i şerīfde daḫı

[198]بْدالْجَنَّةَ لَ لْجَنَّةَ قَبْلَسَّ ةُمْ لْواحِدَلَثَ فَرَ buyurdılar. Devr-ı ġazāda küffāre işābet ėden bir oḳuñ yümn ü bereketi-le ol ḫadengi işleyen ve ol oḳı ve yayı düzüp kirişleyen ḫuṣūṣa, ol oḳı atup ciḥāda saʿy ėyleyen cennete daḫil olacaḳdır dėyü müzdini ve berātını ümmete ṭuyurdılar ve bir ḫadīṯ-i şerīfede daḫı oḳuñ şalıġı ve rāvīsini ve muʿallimi buyurup ḳavsiñiz yėrine muʿallim-i ʿālem-i remy olan taʿyīn buyurdılar. ʿAle'l-ḫuṣūṣ meṯāb olur dėyü buyurup cennete duḫūl ėtmelerini beşāret ėtdiler.

[199]كْرَبْتِدَاءِ رْمِى ʿdėr. Ciḥān-ı terġīb Sulṭān Muḥammed Ḫān

21a

ve taʿyīn-i ḥudūd[200] meydān-ı bedāirü'l mülk ü ʿOṯmāniyān İmām-ı Caʿferi Ṭaberī ve Seterātü'z-Zammān müellifī Mesʿūdī maḥallinde beyān ėylemişlerdür ki sehim ve ḳavs cennetden çıḳmışdur ve rūy-i zemīnde evvelā Ḥażret-i Ādem ṣafī ʿala nebiyyenā ve ʿaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām oḳ atmışdur. Yaʿnī zirāʿat ve ḫırāsete me'mūr olup toḫum ekdikde, deme mürġāb ʿarż-ı pervāz ve ṭayerān ile cüst ü cū ėtdiler ve ol ḥażretüñ ekdigi gendum dānelerin eşüp çıḳarup ġıdā ėdenler, her çend ki defʿine saʿy ėyledi, memnūʿ olmadılar. Anlar ʿibādet-i ʿabādan şuġlinde bulunduḳça furṣat olup toḫumuñ tenāvüline mucid oldılar. Bil'āḫire Ādem peyġamber ʿaleyhi's-selām ḥażret-i ḫallāḳ dād çeker cenābına mürġāndan şikāyet ėyledi. Emr-i Celīl ile Cebrā'īl nüzūl ėdüp cennetden bir ḳavs ve iki oḳ ve bir kiriş getürdi. Ṣafīullāh bunlar nedür yā Cebrā'īl dėdikde ḫaber vėrüp yay gösterüp [201]هَزِهْقُوَتَه dėdi ve kiriş şunup şiddetullāh buyurdı, baʿde oḳları vėrüp zekāyetullāh taʿbīrin ḳıldı. Pes yay niçe ḳurılur, oḳ nice atılur ve nice nişānlanur. Ḥażret-i Ādem cenābına ögretdi. Bu taḳdīr

[197] Ok atmayı deneyin (öğrenin), her iki nişangir arası cennet bahçelerinden iki fırsattır.
[198] Bir okla üç kişi cennete gider. Sünen-i Ebi Davut, Kitab-ul Cihâd Babu fi'r remy 2193 no'lu hadis
[199] "Atmaya başlayın."
[200] Metinde ḥudūh şeklinde yazılmıştır. Ancak yanlış yazıldığı düşünülerek ḥudūd şeklinde okumayı uygun gördük.
[201] Bu kuvvettir/ güçtür.

tīrendāzlaruñ pīrleri melā'ikeden Cebrā'īl olur. ʿAleyhi's-selām beşer zümresinden ṣafīullāh celīl ėdügi taḥḳīḳ olur.

21b

Nitekim aṣḥāb-ı Resūllullāh ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve-sellem zamānında pīr-i beşer ḳademleri Saʿd bin Vaḳḳās ėdügi muḳarrer olur. Bināen-ʿalā-ẕālik selāṭīn-i ẕīşān ḫuṣūṣā āli ʿOsmān tīrendāzlara raġbet ve iltifāt ėde gelmişlerdür. Menzil anlaruñ münāṣib cihetinden menāzil ḳaṭʿ ėtmelerine ruḫṣat vėrmişlerdür. ˚فَلَا جَرَمَ بِلَا وُقُوفٍ حَ مُظَفَّر [202]˚ Yaʿnī ki Sulṭān Muḥammed Ḫān muḥterem ki İstanbulı aldı, Ġalaṭa cānibindenki ṣaḥarāyı oḳ meydānı taʿyīn ḳıldı. Tā ki mürūr-ı zamān-ile baʿżı eşirrā bir yėrden ṭamaʿ ḳılup almayalar. Yaʿnī ki mevtālarını defin ve bāġ ve bāġçe dikmeyeler, bāʿiṣ budur ki Mezbūr İbni Baḫtiyār risālesinde sınūrını yazmışdur, aña bināen bu ḥaḳīr daḫı bu maḥalde tasṭīrini münāsib görmişdür, bu vech-ile ki ibtidā sınūrı çevir, çardaġı yėrinden şimāl ṭarafına büyük bögür teline ve andan içre ve yüzlikden Yeñiçeri aġası Ḳaragöz Aġa ile Ġalaṭa ḳāżīsı olan Mevlānā dikeldügi ṭaşlara kim anda bir büyük yėrlü ṭaş vardır. Oldur andansoñra bu biraz fetvāları ḳurbında vāḳiʿ minval nām-ı remy dėyü, şāyīʿ maḥalle ve andan soñra belik büyük ḳarlıḳdan geçüp çaḳıllar depeye ve andan şarḳa doġru, Ḥalvācı ḳarlıġına ve andan ḳıbleye ṭoġrı Caʿfer-abād nām bāġçenüñ ḫendeḳine baʿde incir buñārına ve andan atıcılar, bıñārı ayaġına

22a

baʿde atıcılar tekyesi ḳurbındaki burunda vāḳiʿ ṭarīḳ-i ʿāmmdan nihāyet bulur. Bu cümle bāġ ve bāġçe iken Sulṭān Muḥammed emri ile Fāīḳ Paşa vezīr ve İstanbul şubaşısı Midillüli Dāvud Beg nām ehl-i tedbīr aṣḥābınuñ ḫüsn ü rıżāları-la ṣatun aldılar. Ol ḥadaīḳ ve bostānını bozup oḳ meydānını nāmın ḳoyup tīrendāzlaruñ ellerine ḥükm-i şerīf ve temessük vėrdiler. Ve içinde ḥudūd-ı erbaʿını mufaṣṣal ve meşrūḥ beyān ėylediler. İbn Baḫtiyār risālesi tārīḫine dek poyraz ve loṭos ve baṭı ve ḳıble ve yılduz namındaki beş rūzgār ile altmış beş miḳdārı menzil atılmışdur ve

[202] Alemin muzaffer fethin babası hücum yok.

cümleniñ ṭaşı yėrlü yėrine dikilmişdür. Lākin zamān mürūr ėtmekle bilür kimse ḳalmayup dünyādan ʿubūr ėtmekle nicesi unudulmuşdur, ḳalmışdur. Ammā meydāndaki tekye bünyādına bānī olan vezīr İskender Paşa der ki "ʿevāḫir-i ʿömrinde bu sene sancāġı vėrilüp anda fevt olmuşdur. Tā Sulṭān Bāyezīd zamānına dek atucılarıñ Sivriḳoz çardāġı dėmekle maʿrūf bir yėrcegez var idi. Tīrendāzān-ı pay-ı taḫt anda edā-yı ṣalavat ėdüp eglenürler idi. Paşa-yı mezbūr Sivriḳoz nām şaḫṣıñ bağına ḫarīdār olduḳda ḥavāledür dėyü ol çardāġı yıḳdurmışdı. Pehlevānlar edeb-i riāʿyet ėdüp ṭınmamışlar idi. Baʿde zamān

22b

pehlevān Bāyezīd nām tīrendāz ki Bāyezīddır ki Bāyezīd Ḫān Amasya'da şehzāde iken bulunmış idi. Tekrār ʿAcemden gelüp peşkeş çekdükde tīrendāzān-ı Rūm anı ziyāret ėtmek buyurulmuşdı. Anlar daḫı çādırlar ḳurup küllīyen ṭaʿme bişirüp ve żiyāfetleri güninde Paşa-yı mesfūr kendi bāġında bulunmaġın bir iki sufra yimek ile varmışlar. Yaʿnī ʿarż-ı ḫulūṣ ile ʿubūdiyyet ḳılmışlar, çādırlarına oturdıḳlarını görinçe sābıḳā çardāḳı yıḳduġına nādim olup niçe iʿtiẕārdan ṣoñra yanlarında ol tekye ve mescidi yapmışlar. Pehlevānlar ḥepsi nāẓır olup istedüklerini zāviyedār ėtmek üzere şarṭ ėtmişler. Ammā Şeyḫ Süleymān Efendīden Maḥmūd Dede nām ʿazīzi isteyüp getürmişler. Ol vefāt ėtdikden ṣoñra Ḳavveḥī Dede fuḳarāsından Ḫamza Dede nām ʿazīzi isteyüp ol ḫiḏmete lāyıḳ görmişler. Ḥatta tekyenüñ cānib-i ḳıblesinde ṭut aġaçların Ḳavveḥī Dede merḥūm kendü eliyle dikmişler ve bir gün mezbūr Ḫamza Dede peremeye binüp kemāl-i ṣıḥḥat ile gelürken yanındaki yārānına vaṣiyyet ėdüp vedāʿ-ile cān vėrmişler. Kerāmātından ekṣer ḫalḳ ittifāḳ ėdüp kendüyi evvel ol tekyede görmemişler. [203]اِنفَرَتِق وِصطِلَاتِ وَيِق وَيِقِ تَخِيرher ṭāliye maʿlūm ve sālik-i rāġibe mefhūm

23a

ola ki bir pehlevān menzil atmaḳ ṭarīkinde pūyān u zamāne ve nām u nişānım ḳalsun dėyü raʿiyyet-künān olsa evvelā ṭurduġı maḥalle bir ṭaş diker, ol senge ayaḳ ṭaşı dėrler. Anuñ zamānında ṭurup nāvekin atar, bir ṭaş daḫı oḳ düşdügi maḥalle naṣb

[203] Arkadaş belirleme ve bu takımın anlaşması, uyumu.

ėder. Tīrendāzlar iki ṭaş ıṭlāḳ ėyler. Andan ṣoñra menzil atanlar şol ki anā ṭaşına doġrı atalar, orası anda dėyü taʿbīr ėderler ve anuñ tīrendāzlıġını ḫaylī taḥsīn ėyleye. Ḳaçan ki ṭaġına aṭup oḳı ṭaşrasına nāzil olsa şaṣt atdı taʿbīr olınur. Niteki ṣolından ṭarafa ṭaşra atılan oḳa ḳabżadan atdı dėyü taḳrīr ėderler. Cümleden maḳbūl urasıya atılmaḳdur, ol ikisi gūyā yolından ṣayılmaḳdur. Her ḳaçan ki menzil ṭaşından ıraḳlıġı otuz adımdan eksik ola. İçlerinde fī-l-cümle iʿtibār bula. Ol ḥisābda ziyāde bīrūn olursa yābānīdür dėyü iʿtibār ve iltifāt ḳılınmaya dėyü ṭā'īfenüñ iʿtibārlarında her beş ayaḳ yire iki adım dėnilür. Nitekim üç gez boyı dėseler beş adım murād olınur. Baʿde mā-cümleden evvel atılan oḳa ḳılāvuz taʿbīr olınur. Ḫaylice maḳbūl ṭutarlar ve bir oḳ ki ma'mūlden ziyāde gitse oḳ ḳaçırdı lāfın ėylerler, bundan māʿada ki bir pehlevān ki meydāna çıḳa,

23b

menzil oḳın atmaḳ irāde ḳıla. Üstādān-ı hüner-pīşe ve tīrendāzān-ı ṣalāḥ endīşe bilāʿarż ḥāżır olup seyl-i menzile dikmege lāyık atarsa żiyāfetin ėtdürüp ḫayır duʿāsın edā ḳılup ḥüsn ü ittifāḳ ile ṭaş dikdürürler. Ol żiyāfet rāḳībinüñ şānına göre beẕl-i niʿmetidür. Her ne deñlü s̱eng-i dest ise de fī zemānına biñ aḳçe ḫarc-ile ancaḳ ḫāṣıl olur. Cemʿiyetdür ve her ṭaş dikdikde bu ḳāʿide içlerinde ola gelmüş ʿādetdür. Gāh olur ki bir pehlevān menzil atar, nişān dikmek żiyāfetine ne ḳudreti olur ne güci yeter. Ḥālā ki baʿde zemān ṭaş dikmek niyyet ėder. Anuñ gibilere maḫṣūṣ ḫaberde ṭaşlar yıḳılur, ol ʿalāmete çil ḳıl ṭaʿbīr münāsib görilür. Ammā menzil atıldıḳda ki yine bu zümreden niçe kimesne oḳuñ düşdügi yėre gözetmege giderler. Tīrendāzlar aña hevācı taʿbīrin ėderler ki ilerüye varırlar, ʿöẕürlenüp gelmesini bilmek içün yėre ḳulan ururlar. Şöyle ki atılan oḳ eñ gėrüdeki ṭaşa dek ki gėri ḳala. Ferāce atup oḳuñ yürimedi mażmūnına işāret ḳılına. Eger gėrüdeki ṭaşa dek ki vara yāḫūd ikinci, üçünci ṭaşa menzil ala, hevācılar bu kerre dülbend atalar. Oḳuñ menāzil ṭaşlarına birine vardı, mefhūmını işāret ėderler. Ammā ḳaçan ki cümleyi

24a

geçe, ḳaṭʿ-i menāzil ḳılup etyāz hevā'īler seçe, ol zemānda dülbend büzeler. Cümleyi geçdik yeter himmetiñi murāduñ nişānına ėr gördüñ dėmegi ıraḳdan işāret ve eşāġat

ḳılalar. Tertīb atıcıların bu daḫı ḳāʿide-yi muḳarreresidür ki, her kimse ki çoḳ yay ṣaḫt çekmege ḳādir ola. Ammā tīrendāzlığı az yaydan vuḳūʿ bula. Fī-nefs-il-emri menziller atup zemānede nām u nişān ḳalup yād olanlar bu maḳūle pehlevānlardur. Gerek Ḥaydar Beg gerek Bursalı Şücāʿ bu ḥāleti anlamışlardır. Ḥattā rivāyet olınur ki Şücāʿ mezbūr İstanbuldaki Yılduz menzilini yüridi. Dirhem çeken yaydan atmış ve bir gez ḳabża olan yay, pergeliñde on dirhem tefāvüt ėyler ve bu ebyātı ḳılmış fi-l-vāḳiʿ on ṭutam iki parmaḳ yay ḳullanur imiş. Ammā Tozḳoparan Edirne menzilin atduġı gāh yüz otuz dirhem aġırlığında ẓāhirü'l-mīzān imiş. Bu daḫı üstād tīr-endāzlar taḫḳīḳidir ki kemān çekmek yigirmi dört baḫş ola. Baḫşı ḳabża berāberine gelince yigirmisi ḳabżanuñ iç ṭarafına nā-muḫle taʿbīrine taʿyīn bula ve ḳabżada iki parmaḳ içerüden atmaġa artılmaġa taʿbīr oluna. Ve daḫı menḳūldür ki faḫr-i ʿālem ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem aṣḥābında

24b

ki tīrendāzlar ʿArabī geyik ve büyük yaylardan atılmaġ-la Mekke arşūnı ḥisābınça ancaḳ üç yüz zirāʿ [204] atarlardı. Hemān ʿAḳabe bin ʿĀmir raẓiallāhu ʿanhu üç yüz yigirmi atmışdur. Bu maʿnā ʿizz-i ḥużūr-ı peyġamberde söyleşürken ḳādir olduḳça uzaġa atmaġa saʿy eyleñ buyurulmışlar. °[205]° مَلِيْنَ الْعَرَضِيَّيْنِ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ

ḥadīṯ-i şerīfi ümmete ṭuyurmışlardur. Bu daḫı maʿlūm ola ki zemān-ı sābıḳdaki pehlevānlaruñ yayları on bir ṭutamdan on ikiye varınca idi. Oḳları ise ṭūlen sekizden ṭoḳuz ṭutama dek cā'iz idi. Şimdi ise bir ṭāve yay on ṭutamdan on birine dek olur. Pehlevān ʿĀlī müsellem olan tārīḫ-i ḳaracası ṭoḳuz ṭutam kemān işlemesi vāḳīʿ olmış, ḳamış oḳ atup tecrübesi ḫod kerrāt-ile taʿyīn bulmuş ḫuṣūṣdur. "Der-fikr-i üstādān-ı selef ve tīrendāz-ı selef ṣāḥib-nişān-ı hedef" olmaya ki, cümleden evvel oḳ meydānında oḳ atup ṭaş dikenlerüñ biri mü'ellif-i risāleniñ pederi Baḫtiyār, ikinci mü'ellifi Monlā Ḫüsrevüñ Ḫüsāmü nām ḳuludur ki Ḳaḍiḳulı dėmekle meşhūrdur ve biri daḫı merhūm Tozḳoparan dėmekle mulaḳabbah yeñiçeri İskenderüñ üstādı olmaḳ üzere mezkūrdur. Bir daḫı atıcı Ḫüsāmdur ki

[204] ẕirāʿ şeklinde yazımı anlama uygundur.
[205] Arası cennet bahçelerinden iki fırsattır.

25a

hünerverān[206] mābeyninde ḫaylī meşhūr ve benāmdur, egerçi ki bu seng-i menzil dikmemişdür. Ammā üstād Baḫtiyār devesi[207] dėmekle meşhūr olan maḥalde ʿalāmet dikmek tedārikinde iken fevt olmışdur. Baʿde ʿArab nām bir pehlevān gelüp Baḫtiyār devesini aşurup yaṣṣı ḳaya nām yere seng-i menzil naṣb ėtmişdür. Şimdiki ḥālde evvelā aña atanlar dülbend işāretin ėylerler. Bu bizim ḳāʿide-yi muḳarrerimizdür dėrler. Baʿde yine yeñiçeri zümresinden Şīr-merd nām bir pehlevān ḳoydı. Evvelki menzili aşup maḥallīne ṭaş dikdi ve ol kimesne Sulṭān Muḥammed İskenderrīye feṯḥinde iken eṣnā-yı cengde şehīd oldı. Baʿde Kör Sinān nām pehlevān ḳoydı. Sābıḳā Silifke dizdārı iken Ḳaramanoġlı muḥāṣara ėtmekle ve bu mekīn siyāseti ki muḳarrer oldı. Merhūm Sulṭān Muḥammed Ḫān anuñ gibileri ṣaġ ḳomayacaġın ḥüsn-i tedārikle ol menzili atdı. Tā ki bu vech-le ʿarż olındıḳda günāhı baġışlanup siyāsetden rehā ḳılındı. Andañ ṣoñra yine yeñiçeri ocaġında Beñlü Ḳaragöz peydā oldı. Loṭos ve yıldız ve poyraz

25b

hevālara menziller atup her biriniñʿalāmetin dikdi ve muḳābelede bu bölüge çıḳarılup riʿāyet ḳılındı. Sulṭān Selīm Ḫān ile Tebrīzden gelen yolda fevt oldı. Bu ẕikr olınan pehlivānlar Sulṭān Muḥammed zamānında ẓuhūr ėdüp her vech-ile sezavār olanlardandır. Ammā şol pehlevānlar ki Sultān Bāyezīd Ḫān zamānındadur, evvelī yine Beñli Ḳaragözdür ki Sulṭān Muḥammed Ḫān ʿaṣrında cümle menziller anuñ iken ṣoñra yine tekrār menzil atdı. Ol oḳı evvelki menzillerden gerçi ʿArab peydā oldı. Pādişāh-ı ʿāleme taḳarrüb kesb ėdüp meclisine dāḫil olup küllī iltifāt buldı. Baʿżı hünerverleri var idi ki maḳdūr-ı beşer degildür dėmege sezāvār idi. Cümleden biri kemāngere ile hevā yüzine bir fındıḳ atarmış, menziline varup gėrü dönüp inerken bir fındıḳ daḫı ḳondırmış. Bu ṭarīḳ ile dört, beş, on mertebeye dek bendekaların birbirine nişān ḳılurmış. Mezbūruñ müşterili ḳulu Kemāl nām bir pehlevān tīrendāz peydā oldı ki kemāl-i celādetle beyn-el-aḳrān engüşt-nümā idi. Bir

[206] Metinde "hünervān" şeklinde yazılmıştır, ancak "hünerverān" şeklinde okunması uygun görülmüştür.
[207] Metinde "düvüsi" şeklinde yazılmıştır.

mertebe ḳadd ü ḳāmeti ve cüsse ve ṣaḥāmeti var-imiş ki, olur olmaz adam yüzine baḳmaġa ḳorḳar imiş. Mezbūri Ḫān bağışlamış, baʿde ḥarem-i muḥteremden çıḳup sipāhi oġlanı olmış. Beñli Ḳaragöz menzilini burup aşurı atmışdur.

26a

Lizür menzildeki dördünci ṭaşı ol dikmişdür. Merḥūm Sulṭān Bāyezīd mezbūr bu ḫuṣūṣ içün ġażāb ėylemiş, sefer-i hümāyūna giderken İbīṣāla'da aşup ber-dār ėtmişdür. Baʿde baḳıyyeci ḳulı Burusalı Şücāʿ nām bir tīrendāz celādet-i ḳıyām daḫı ẓuhūr ėyledi. Niçe zamān geştegelik ėyleyüp fünunda ser-efrāz-ı aḳrān oldıḳda ṣoñra fenn-i remy taʿlīm ėdüp ḫaylī imtiyāz buldı. Bosnevīyü'l-āṣıl bir gürbüz dilāver idi, Derekemāli menzilinde aşurı atdı. Ol daḫı lodos menzilinden ṭaş dikdi. El-ḳıṣṣa mezbūr pehlevān uç menziline nişān ėtmişdür. Ṣoñra Tozḳoparan ẓuhūr ėdüp anuñ ikisini atup geçmişdür. Menzil attı elzikrī ėtmesi müyesser olmamışdur. Ve bil-cümle mezbūr Tozḳoparan yeñiçeri zümresinden İskender nām dilīr-i cihān ve ferīd-i hünerverān bihter-i tīrendāzān zamān idi ki payitaḫt-ı selāsede āʿlā menziller atmışdur. Gelibolı meydānında daḫı seng menzil dikmişdür. El-ḳıṣṣa mezbūr Tozḳoparān her cihetle pehlevān-ı ʿālem olup yeñiçeri furūnında bir kirevet vardur ki tamām kendiniñ boyunca yüksekligi vardır. Bir gün ṭurduġı yėrden ṣıġınup yā Allāh dėyü ṣıçradı, ol kirevetüñ üstünde bulundı.

26b

Ne bir ferd buña ḳādir oldı ne heves ėdebildi. Bir hüneri daḫı bu idi ki kendüsi çekdügi saḫt kemānuñ ḳabżasını ṣol eliyle ṭartardı, ṣaġ eliyle tuncından ṣıyurup ḳurardı. Ḫatta Sulṭān Selīm Ḫān zamānında ve ḥużūrında bu hüneri gösterdi. Bölükde ʿulūfesi otuz aḳçe iken yigirmi aḳçe teraḳḳī ile elli ḳılındı. Sulṭān-ı cihān bir ṣıġır deñlü ḳuvvetüñ var ancaḳ dėyü buyurdı. Bir daḫı vezīr İbrāhīm Paşa bināsını tamām ėdüp Sulṭān Süleymānı daʿvet ėdüp żiyāfet ėtdükde beş dāne demir ḳalkānı biri biri içine ḳoyup yerleşdirdi. Baʿde at üstünden gönder ḥavāle ėdüp cümlesini deldi geçdi. Ḫālā yeñiçeri taʿlīmḫānesinde ol ḳalḳānlar aşılmışdur. Tozḳoparānuñ duʿā-yı ḫayrına sebeb olmışdur, ḥāṣıl-ı kelām yıldız menzilinde Serāmed pehlevān Tozḳoparān olmışdur. Ḫuṣūṣa iki kerre atmışdur evvelkisi şaṣt cānibine olup nizāʿ

mebdī olmaġla tekrār iṯbāt ėtmişdür ve her neye teveccüh ėtdiyse dest-res bulmışdur. Ancaḳ bu ẕikr olınacaḳ lodos menziline ẓafer bulmayıp āh lodos menzil dėyü dünyādan gitmişdür. Meger ki Bār-ı Ḫüdā celle şānehū ve ʿalā anı Ḳapudan Ahmed Bey içün müheyyā ḳılmış ol menzilin atması ve ser-hünervān olup ʿāleme velvele şalması

27a

anuñ şānına lāyıḳ görmiş yaʿnī Sulṭān Süleymān daḫı şehzāde iken ḥarem-i muḥteremde dāmen-der-meyān ve ġılmān[208] arasında zīr-dest-i rūz–ı evrān olup odun yükli bir merkebi alma gibi getürmiş ve üç yaşında bir deve küçigini yėrinden ḳaldırmış, mezbūr Rodos fetḥinde bile bulınup bir ḳantār çeker ṭop yuvalaġını avucı içine ṭutup ḳodı. Dirsegini bir yėrine ṭayandırmaġın ol ṭaşı ḳaldırdı ve iki ḳoyunı birer barmaġına geçürüp bir öz ḳaṣṣāb yüzinçe ṭutdı, ṭurdı ve ne-ḳadar at yüksek olursa ayaġını üzengiye başmadın binerdi. Gören fetebāreke[209] Allāhu āḥsenü'l-ḫāliḳīn[210] dėr idi. Bilāḫare kendüyi helāk ėdersin dėyü cānib-i sulṭāndan menʿine iḳdām buyurılmış, serīr-i salṭanata cülūs ėtdiklerinde silāḥdār bulındı. Baʿde çeşnigīr başlıḳ ile ṭaşra çıḳdı, bir miḳdār zamān mürūrunda şoñra mīr-i ʿālem oldı. ʿĀḳıbet deryā ḳabudanlıġı ile Gelibolı sancaġı tevcīh ḳılındı. Bīnāen-alā-ẕālik atıcılar meydānında gāh Aḥmed Aġa dėnilür gāh mīr-i ʿālem dėyü taʿbīr ḳılınur. Gāh Ḳabudan Aḥmed Beg ıṭlāḳ olınur, bu evṣāf ile añılan ancaḳ anlardur. İbtidā ki ẓuhūr ėtdi, az zamān geçmeden Āḫī Pīri nām menzili aṭup ṭaş dikdi. Ḥatta iltifāt-ı pādişāhiye muḳārrin olup kendüye niçe inʿām-ı

27b

iḥsān olındıḳdan ġayrī bābcısına ʿulūfeleri taʿyīn olundı ve bi-l-cümle bir zamān Tozḳoparan ile maʿāṣır olup atışurdı, meydānda bulışup açmazdan yazışurdı. Ḥattā Āḫī Pīri menzilin atduḳda Tozḳoparan ḥayātda idi. Aḥmed Aġanuñ atışı ve ḳadd u ḳāmet zūr-ı bāzū ile revişini gördikce andan ḫavf u ḫaşyetini iṯbātde idi ve benim

[208] "ġulemān" olarak harekelendirilmiştir.
[209] Fetenāreke diye yazılmştır.
[210] Fetebāreke Allāhu āḥsenü'l-ḫāliḳīn: Yaratanların en iyisi (güzel) olan Allah pek yücedir.

menzillerimi bozarsa bu bozar dėyü taṣavvurātda idi. El-ḳıṣṣa Tozkoparan ki gitdi, mezbūr ḳapudan meydān-ı hünerverānda niçe tozlar ḳoparup anuñ menziline cülūs ėtdi. Eyyām-ı ḳalīlede üç menāzil-i baīd atdı. Niçe yėrlerini geçüp Hemānbāġı ṭaşlarında ḳarār ėtdi. Sāir pehlevānlar ki menzil atarlar idi, bir furṣatla ḳaṭʿı ėdüp degmede bir daḫı atamazlar idi. Mezbūr Aḥmed Beg pehlevānı bī-bāk olmaġın menzilini mükerrer atardı, her atduġı yine birbirine yaḳın düşerdi. Sā'ir pehlevānlar ḳamış oḳı-la atduġını ol aġaç ile bī-bāk atardı. El-ḳıṣṣa bir Pīşrevī Dede Kemāl ṭaşında otuz beş arşūn aşurdı. Bir gün Tozkoparanuñ bir yarar menzili üzerine oḳ atarken hevān-dili bālī nām ṣolaḳ nişānından oḳı aşurdı, düşdi. Mezbūr pehlevān ʿömrini tecerrüdle güẕerān ėtmiş bir dilīr-i cihān idi. Sulṭān Selīm Ḫān

28a

Mıṣır fethinde giderken Şām-ı şerīfde fevt oldı. Ḥattā Ṣāliḥiyyede Şeyḫ Muḥīddīn ʿArabī civārında defn olması buyuruldı, ġayetle pehlevān-ı ʿālem idi. Bir gün daḫı Burusalı Şücāʿında aşurı iki oḳı ḫāke nüzūl ḳıldı. Ol gün öñinde hemān Tozḳoparan ḳaldı ki Şücāʿ da ṭoḳuz adım ilerü idi ve bi-l-cümle Sulṭān Bāyezīd zamānında berü Ḳalāndere Kemāl menzilini aġaç oḳı-la bozdı. ʿÖmrince bir pehlevānda ṣādır olmayan atıcılıḳları Ḳapudan Aḥmet Beg ẓuhūr getürdi. Pes bu niçe menzilleri almışdı. Furṣat elde iken anı daḫı atmamaġın te'essüf ederek dünyādan gitdi. Niteki Tozḳoparan āh Burusalı Şücāʿiñ lodos menzili dėyü ʿUḳbā'ya göz ėtdi. Ḥāṣıl-ı kelām poyraz menzili cümleden aşurı atmışdı. Ser-efrāz-ı aḳrān ve hünerverān-ı pehlivānān atdugında ittifāḳ vardur. Hemān ʿaybı esīr-i leẕẕet-i şehevānī ve ḫarīṣ-i ṣoḥbet-i nefsānī olduġıdur ki nefsine perhīz ėtmeyüp ġaṣṣ ü semīn yanında berāber ve raḥṣ-ı ṣemīn ḥużūrında tesāvī cehetle muḳarrer olmaġın baʿżı nā-bāklardan kendüye renc-i efraḫ ʿāriżīn oldı. Ḥatta ol maraż-ı hevl-nāk ile alet-i cimāʿī düşüp ḫāṣṣ u ʿām miyānında mezkūr olması taḥḳīḳ buldı. Te'dīben lā-terġīben[211] ḳapudan iken Nigebolı sancaġı vėrildi. Andan daḫı muʿammer olmayup

[211] "İstemeyerek, zorla"

28b

vefāt ḳıldı ve bil-cümle atıcılıġı zamānı yedi yıl olmadı. Sene-i sitte ve sebʿa miyānında anuñ gibi seyfüñ vefātı taḫḳīḳ buldı. Ammā icmāl-i menāzil ki dār-ülmülk-i İstanbul miyānında muḳārin seng-i menzildür. Evvelā Burusalı Şücāʿin lodos menzili vardur ki Tozkoparan añı añdukça taḫassür çekerdi. Menzil atılınca öyle atılsa dėyü gözyaşları dökerdi. Ol ṭaş Baḫtiyāruñ, ikinci ʿArabıñ üçünci Şīr Merdimüñ, dördünci Beñli Ḳaragözüñ, beşinci Dede Kemālin, altıncı Ḳapudan Ahmed Begiñ pişrev ile ki, yedincisi Burusalı Şücāʿiñ idi. Ahmed Aġa anı aşurub ser-āmed-i hünerverān idügi s̱ābit oldı. Biri daḫı Āḫī Pīri menzilidür ki lodos hevāsıyla Aḫmed Beg atmışdur. Bu menziliñ ayaḳ yėri meydān sınurınuñ nihāyetidür ki nāmına Çaḳallar Dėyesi dėnür. Cümleden evvel oḳ meydānında Keremelān-i Mesīt mezbūr āḫīdür ki kendüniñ kendüniñ menzili ve dikilmiş ṭaşı var-imiş. Mürūr-ı zamān-ıla żāyiʿ olmış, baʿde zamān Āḫī Celebī pirī iḥyā olunsun dėyü yeñiçeri zümresinden evvelā Ṭavut İskender pehlevān atup ṭaş dikmiş baʿde Ḳara Muṣṭafā nām Dilāver atmışdur. Sultān Bāyezīd Kemāḥ ḳalʿasın feṭḥ ėtdükde yaya başlıġı ḫāṣṣ avcı başı iken evvelā ḳalʿaya ol çıḳmaġın ḳırk beş bin aḳçe zeʿāmet vėrilmişdür. Baʿde Şīr oġlı Bālī Celebī atmışdur ki ümerādan

29a

birinüñ ferzend-i devletmendīdür. Baʿde Ḳarġa Muṣṭafā atdı ki ḫaylī tīrendāz-ı ʿālem pehlevān müsellem idi. Ardınca kemānger Sinoblı Ḥācı Muṣṭafā ve anuñ ardınca Sipāhī İsḥāḳ Beg baʿde Ḳapudan Aḥmed Beg gelüp ḫaylī aşurı atdı ve evvel atduġı menzili bu maḥall oldı. Lākin ol ziyādesine ḳā'il olmayup tekrār atdı. Evvelki menzilden otuz beş adım aşurı düşüp seng-i menzil dikdi. Biri daḫı lodos menzildür ki Burusalı Şücāʿ ol menzil ile ser-āmed-i ser-i meydān olmışdur. Tozkoparan añduḳça, "āh anı atabilsem" dėyü ḫarāret-i ʿarża ḳılmışdur. Mezbūr Aḫmed Aġa ol menzili aşurı atdı. Lākin sālifi yėre olmaġın ṭaş dikmekde nizāʿ olınup ėrtesi yine meydāna geldi ve cemīʿ pehlevānlar ḫāżır iken tekrār otuz beş adım aşurı iki gün biri biri ardınca menziliñ ḥükmin icrā ėdüp ṭaşın dikdi. Ammā Tozḳoparan menzilleri ki birisi poyraza atduġıdur. Evvelā ṭaş diken Ḳazzāz Aḥmed baʿde atıcı Sinān nām pehlevān mü'eyyeddür. Ardınca Beñli Ḳaragözdür, ṣoñra Seyis Maḥmūd atdı ki,

yeñiçeri idi. Dede Ḳemālinden aşurı atmışdı. Baʿde Sinān Ṣubaşı ardınca Ṣolaḳ Bālī birbirinüñ menzilini bozup ṭaş dikmişken ṣoñra Burusalı Şücāʿ gelüp cümleden ilerü atup ol menzil anuñ nāmına ḳalmışken ṣoñra Tozkoparan gelüp

29b

on adım miḳdārı aşurı atup menzil-i mezbūrı kendi nāmına ḫatm ėyledi. Biri daḫı yıldız hevāsına atduġıdur, ayaḳ ṭaşı küccük mermerdür. Evvelā Şīr Merd atmışdur, ardınca Şeyḫzāde Ḫaṭṭāṭ Amāsi ki ḥüsn ü ḫaṭ yazardı. Oḳ atmaḳda daḫı sikke mermerde ḳazdı, anlar atdılar. Baʿde Kör Sinān ardınca Beñli Ḳaragöz nām pehlevān ṣoñra ṣubaşı ve bunun ʿaḳabince Dede Kemāl andan ṣoñra Ṣolaḳ Bālī atup her biri ṭaşın dikmişken Burusalı Şücāʿ cümleden aşurı atdı. Baʿde zamān Tozkoparan ẓuhūr ėyleyüp anı daḫı bozdı, geldük. Lendühā Caʿferüñ menzillerine ki vezīr ʿAlī Paşa ḳullarına Bosna Begi-di. Bir muhīb ādem idi. Çizmeci pirī nām menzili evvelā Derüzī Ḥasan nām pehlevān atdı. Lākin mürūr-ı zamān-ile ṭaş belürsiz oldı, gitdi. Baʿde Usta ʿÖmer nām Dilāver atup menzil ṭaşı dikdi. Baʿde Yaycı Dāvud andan ṣoñra Ḳarġa Muṣṭafā Çelebī atup baʿde taʿlīmḫāneci başı ve anuñ ardunca Bozdoġancı Muṣṭafā Çelebī atup ṭaşlarını diküp bu terġīb üzre birbirinüñ menzilin bozmış iken mezbūr tertīb Lendühā Caʿfer gelüp cümlesini bozdı. Ammā aġaç oḳ-ıla atduġı menzilin biri evvelā Ḥācī Ḥasan Tīrger atdı. Baʿde Defterdār Maḥmūd Efendizāde Muṣlī Çelebī atdı. Ardınca birāderi Muḥammed Çelebī nişān

30a

dikdi. Baʿde kemḫācı Dīvāne Ḳāsım atup aşurdı, Bozdoġancı Ḫamza daḫı aña muʿādil atdı. Baʿde Süleymān Paşa ḳullarından ʿAcemī Ṭosun dėmekle meşhūr pehlevāna ṣudūr ėdüp ʿalāmetini şerā'iṭi ile dikdi. Lākin Caʿfer Lendühā gelüp cümlesini bozdı, bu menzil anuñ ṭaşında ḳarār ėyledi ve yine bir menzil daḫı vardır ki evvel Aḫmed kemānıñ atdı. Baʿde sābıḳ-üẕ-ẕikr İsḥāḳ Beg ṭaş dikmişdür. Andan ṣoñra ʿAraboġlı ve Ḥüseyīn Kemānger ve Kemḫācı Ḳāsım ve Güre Ṭosun ve Ḳuburcı Ḫüsrev bu tertīb üzre atup birbirinüñ menzilin bozmışlardur ve ṭaş dikmişler iken mezbūr Lendühā gelüp cümleden aşurı atup ṭaş dikdi. Bu menzil daḫı Lokmacı Ṣolaġuñdur ki aġaç oḳdan ḫaylī nāmdār menzildür. Evvelā Ẕikirci Ḳāsım atmış,

s̲āniyen mü’ellif-i risāle Baḫtīyār Ḥācī Ḥasan seng-i menzil dikmişdür. S̲ālis̲en Ḥüseyīn Tīrgīr, rābiʿān Filibeli Ṣıġırcı atup her biri ṭaşın diküp müşārün ileyhi b’il-benān iken Loḳmacı Ṣolaḳ cümleden aşurı atdı ve menzil kendüde nihāyet bulup ʿalāmet dikdi. Bu menzil daḫı bir poyraz ile atılmışdur ki Naḳḳāş Muḥammed Çelebī de nihāyet bulmışdur. Evvelā ʿArabacı Maḥmūd atmışdur. Baʿde Zıġırcı Ḳāsım anı daḫı geçmişdür. Ardınca Ḳosta Ḥüseyīn ṭaş diküp ʿītibār bulmış iken Naḳḳāş Muḥammed Çelebī aşurı atup ṭaş

30b

bundan māʿada Tozḳoparan ve Burusalı Şücāʿ nām pehlevān Aḥmed Aġanuñ ve Bursa ve Edirne ve Gelibolıda menzillleri vardur. Ammā tafṣīl-i menāzil Gelibolı gün ṭoġısı ile z̲ehgīrci ayaḳ ṭaş ḳoyup atmış ardınca başcı daḫı ṣoñra Tozkoparan atup nihāyet bulmışdur. Ammā Aḥmed Aġa aġac oḳ-ıla bedel atup bā yamızuñ düşmiş ve yay ḳırılmışdur. Ḥatta digeri düşdükden ṣoñra atduġı menzilidür dėnilmişdür. İkinci menzili evvelā Emre, s̲āniyen Usta Oġlı Üçünci Aḥmed Aġa atmışdur. Lodos hevāsı ile bir menzil daḫı vardır ki Usta Oġlı menzilidür. Baʿde şākirdi pehlevān Muḥammed atup yigirmi yedi kez boy üstādını geçmişdür. Baʿde zamān Biġā Begi oġlı Aḥmed nām sipāhī aġac oḳ-ıla ṭoḳuz boy gezle aşurı atmışdur. Baʿde-mā gün ṭoġrusına bir menzil atmışdur. Ol ṭaş üstinde oġlınuñ ikinci Boyacı oġlı Peret Aḥmed nām Re’īsdür ki: Otuz üç adım ziyādedür, ṣoñra birāderi Ṣıdḳı Çelebī Ṣolaḳ yedi gez aşurı atmışdur. Mezbūr Ṣolaḳ z̲enberekci baş olmışdur, biri daḫı ḳıble menzilidir ki evvelā hevān-dilin atmışdur. Baʿde z̲ehgīrci baş ardınca başcı ʿaḳabince sādāt zümresinde Emīr ʿAlī dört gez boy aşurı atmışdur. Lakin ḳazan ḳaynatmaġa ḳudreti olmamaġın çaḳıl ʿalāmetini atmışdur. Ġarābet bundadur ki yine bunda aşurı altmış gez boy birāder Ṣıdḳı mezbūr z̲īhgircibaşı

31a

atmışdur. Bir daḫı baṭı ile atılmışdur menzil vardur ki evvel menzil diken Ḥācī Muṣṭafā ikinci sābıḳ-üz̲-z̲ikr Begzāde atmışdur. Ammā yine birāder Ṣıdḳı bunı daḫı altmış gez boy aşurmışdur. Bir daḫı ḳarayel menzili vardır ki ol ṭaş Emreniñdür. İkinci usta oġlınuñ, üçünci begzādeniñdür. Anda nihāyet bulmışdur, bir daḫı poyraz

menzil begzādeye maḥṣūṣdur. Lākin birāder Ṣıdḳı anı yedi adım geçmişdür. Biri daḫı hekī menzilidür ki sābıḳā şehremīni olan Baba Ḫalīlüñ oġlı merḥūm İbrāhim Çelebī ki bir ḳabalıca maḫdūm idi. Ḫuṣūṣā ki يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ[212] naṣṣ-ı şerīfine mā-ṣadaḳ mefhūm idi. Anlar atup nişān dikmişdür, ḥatta Emīr ʿAli añın-ıla bedel atmışdur ve bil-cümle Gelibolınuñ oḳ meydānı nevādür dört kaddan ve muṣallāsı nuḥaf medāin-i enṣārdandur. Bir meydān ki ziyāde vāḳiʿ ve hem-vārdur. Uç ṭarafı deryā-yı zeḫḫārdur[213] ve bir cānibi ve bāġ u bostan ve riyāż-ı pür ezhār-ı iḥāṭa, muṣallāsı ise uç ṭarafda deryādan yükseklikle, ḫôd evc-i semāda, mermerden bir dīvār ve miḥrāb ve iki ṭarafında iki menber-i[214] müsteṭāb, fī-l-ḥaḳīḳa ekşer medāyinde miṣli nā-yāb ziyāretgāh-ı züvvād ėdügi maʿlūm şeyḫ ü şābbdur.

33b

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ[215]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ وَلَا عُدْوَانَ اِلَّا عَلَى الظّٰلِمِيْنَ وَصَلَّى اللهُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ[216]

Ammā baʿd bilgil ki silaḥşorlüḳ oynamaḳ lāzım geldikde evvelā meydān başı taʿyīn oluna ve meydān başından on üç tutam yay-ile ölçüp altmış yay uzunı yėrde evvelki ḳomı ėdeler ve evvelki ḳomdan elli beş yay uzunı yėrde ikinci ḳomı ėdeler ve ikinci ḳomdan yine elli beş yay uzunı yėrde üçünci ḳomı ėdeler. Meydān başından āḫir ḳoma varınca yüz yetmiş yay uzunı olur. Bundan şoñra tekrār evvelki ḳomdan meydān başından yaña yedi yay uzunı yėrde bir ḳom diküp üzerine kelle

34a

ḳonacaḳ aġac dikile ve kelle ḳomından meydān başından yaña sekiz yay uzunı yėrde bir ḳom daḫı ėdeler. Üzerine üzengi ṭablası ḳonılub ḳılıç bendinde çalına ve kelle

[212] Ölüden diriyi çıkarıyor.
[213] Metinde "zeḫādur" şeklinde yazılmıştır. Eksik yazıldığı düşünülerek "zeḫḫārdur" şeklinde okunmuştur.
[214] Minber.
[215] Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
[216] Hamd âlemlerin Rabbi Allah u Teâlâ'ya mahsustur. O mutlu son takva sahiplerinindir. Düşmanlık ancak zalimler içindir. Salat Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v)'e onun Al (aile, ehli) ve Ashabının cümlesine olsun.

ḳomıyla ikinci ḳomıñ ortası muḳābelesinde ṣaġ cānibde otuz yay uzunı yėrde bir ḳom daḫı ėdüp üzerine ḳalḳan batdı olduġı zamānda yan ṭablası dikile ve ikinci ḳomdan üçinci ḳoma ṣol cānibde beş yay uzunı yėrde yoldan ḫāric iki yay uzunı yėrde ḳabaḳ ṣırıġı dikile ve ḳabaḳdan öte on beş yay uzunı yėrde yoldan ḫāric ṣaġ cānibde bir ḳom daḫı ėdeler. Üzerine kelle aġacı ḳonılup bir kelle daḫı anda dikile ve üçinci ḳom ki āḫir ḳomdur. Andan berü ṣol cānibde yoldan ṭaşra bir yay uzunından ziyādece yėrde bir ḳom daḫı dikilüp üzerine gönder ṭablası dikile

34b

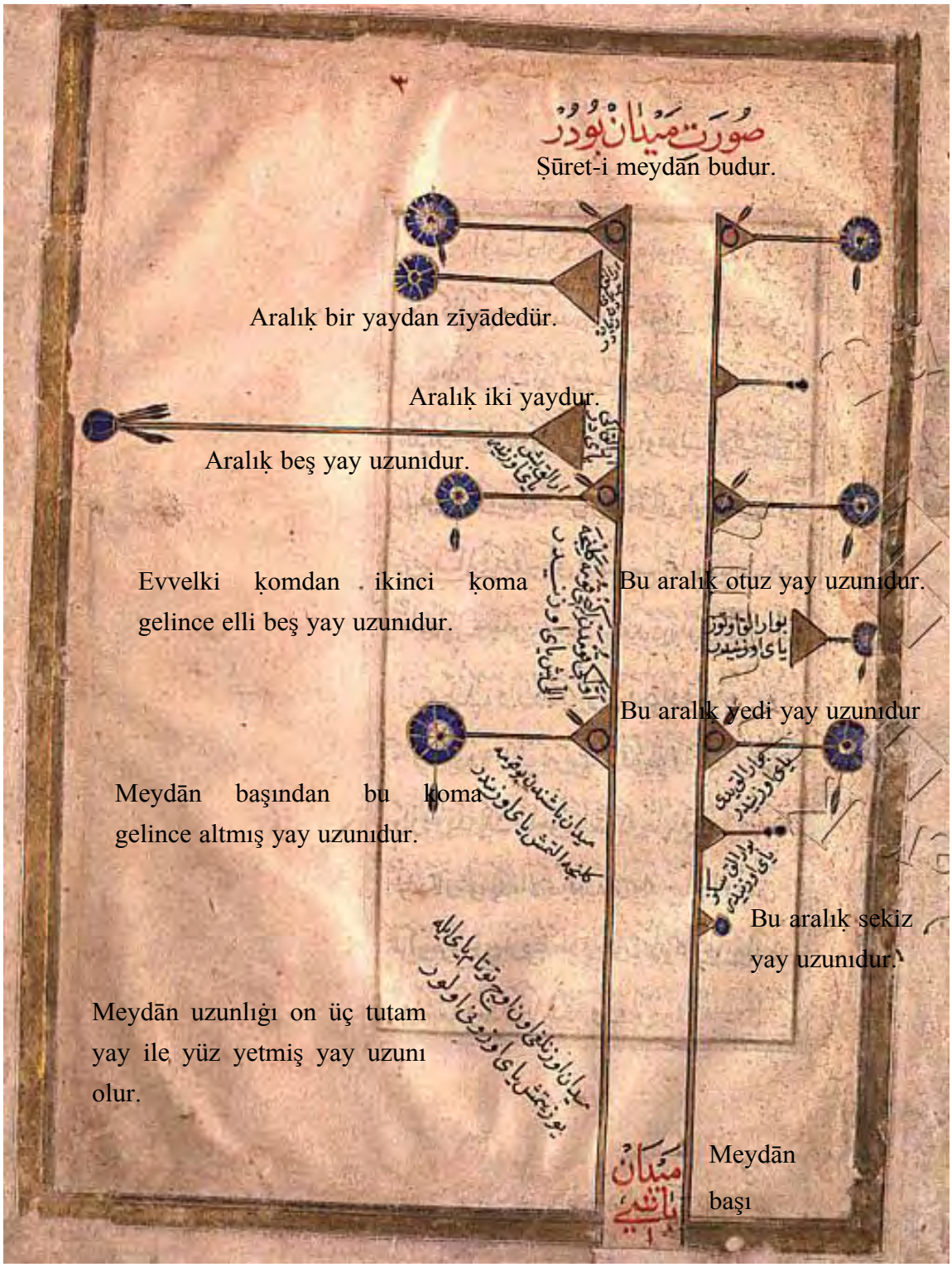
mübtedī şākird olanlara taʿlīm içün ḳomlaruñ ortası ẕikr olunan miḳdārıdur. Ammā ḫaṣmāne oynan kimseler fenn-i iẓhār ėyledükleri zamānda ḳomlaruñ mā-beynleri ḳırḳar yay uzunı gerekdür. Ve meydān düzeldikde cündīler meydāna gelüp dizilüp alāyını baġlayalar ve üstādları ḳarşuya geçüp Ḥażret-i Resūl ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem rūḥ-ı şerīflerine duāʿ ėdüp ve Saʿd Vaḳḳās Ḥażretleri ve pīrleri ve üstādları rūḥına ve pādişāḥ-ı ʿālem-penāh ḥażretleri selāmetligine ve paşalara ve beglere ve yiġit yigel ṣafālıġına ve geçmiş ehl-i īmān rūḥına duāʿ ėde. Andan ṣoñra destūr vėre.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ[217]

نِيَّتُ الْغَزَا فِي سَبِيلِ اللهِ[218] dėyeler.

[217] Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla.
[218] Allah yolunda gazanın niyeti/ Niyet ettim Allah yolunda savaşmaya.

35a

Resim 1 - (35a) Şūret-i Meydān Budur

35b

fenn-i ṭapu, üstād olan kimse evvelā yayına bir dāne oḳ gezleyüp ve meydāndan at ḳoparup ḳolın geriye ṭutup at tamām yolına düzelüp gele. Ḳomına geldikde ḳolın öñine getürüp oḳuñ ucı atuñ iki ḳulaġı arasına berāber ola. Evvelki ṭablaya varduḳda dizgini ṣalıvėrüp yay ḳabżasın ḳapup şāhin ḳanadı yanına çeküp bir miḳdār gitdikde öñine getürüp orta ṭablaya varduḳda gėrisinden oḳıñ ḳuṣdurup ve oḳın yaydan alup tīrkeşine ḳoya. Ve meydān başına varduḳda beg ve yāḥūd paşa ne cānibde dururṣa anuñ ḳarşusına alāy baġlayalar cümle tamām olıçaḳ tekrār biri biri ardınca dizilüp geldikleri yoldan yine aşaġa meydān başına varalar. **Fünūn-ı Silaḥşorān**

36a

fenn-i ṣaġ üzengü, ṣaġ eli-le dizgin ṭuta, parmaḳlıġı daḫı ṣaġda ola. Meydān başından at ḳopardıkda yayın tīrkeşinden ḳayup ṣaġ elinde olan dizgini ṣol eline vėre. Ve tīrkeşden bir oḳ alup yayın yaturup oḳın aşaġadan gezleyüp şahin ḳanadı çeküp üzengi ṭablasına beş altı adım yer ḳaldıḳda yayı üzengiye berāber diküp ṭablaya geldikde oḳın ata, üç ṭablaya daḫı böyle ėde. **Fenn-i ṣol üzengü**, tekrār meydān başına gelüp dizgini ṣol ele vėrüp ve ḳalḳanı ṣaġ omuzına getürüp evvelki üslūb üzere ėde. **Fenn-i ṣaġ gez,** meydān başına gelüp dizgini ṣaġ eline vėrüp ḳalḳanı ṣol omuzına vėrüp at ḳopardıḳda yayın tīrkeşden alup

36b

ve yayı öñine diküp oḳın depereden getürüp dirsegin diküp ve at ḳulaġına berāber çeküp yėrde yatan üzengü ṭablasına ata, üç ḳoma daḫı bu üslūb üzre ėde. **Fenn-i ṣol gez**, meydān başına gelüp dizgini ṣola vėrüp ve ḳalḳanı ṣaġ omuzına getürüp evvelki ėde. **Fenn-i ṣaġ ṣūret**, dizgin ṣaġ elde ola ve üç dāne oḳ alup bir yėre gizleye ve ikisin parmaḳları arasına ala ve at ḳopardıḳda yay ṣaġ elde gizlenmiş iken öñine getürüp oḳın ata ve ikinci oḳı evvelki ṭablaya ura ve üçinci oḳı ikinci ṭablaya atup ve tīrkeşden bir oḳ daḫı ḳapup üçünci ṭablaya ata. Her bir oḳı atdıḳda dizgini eline ala. **Fenn-i ṣol ṣūret**, dizgini ṣola ve ḳalḳanı

37a

ṣaġ ele vėrüp evvelki üslūb üzere ėde. **Fenn-i ṣaġ yan başı,** dizgini ṣaġ ele ve ḳalḳanı ṣola vėrüp ve bir dāne oḳ gezleyüp at ḳoparduḳda oḳı öñine atup ve tekrār tīrkeşten bir oḳ ḳapup ṭablayı geçerken dönüp ardına ṭablayı ura, üçine daḫı böyle ėde. Bir dürlü daḫı dizgini ṣaġda, ḳalḳan daḫı ṣaġda ola. Ve bir dāne oḳı gezleyüp ṣol elinde ṭuta. At ḳoparduḳda atup fī-l-ḥāl ḳalḳanı degişüp ṣol omuzına ala ve ṣaġ eli-le tīrkeşden bir oḳ alup üslūb-ı sābıḳ üzere ėyleye. **Ṣol yan başı bendi,** dizgin ṣol elde, ḳalḳan ṣaġ elde ola. Evvelki üslūb üzere ėde. **Fenn-i ḳalḳan bendi,** meydān başından üslūb-ı sābıḳ üzere at ḳopardıḳda

37b

öñine bir oḳ atup ḳalḳanı ṣol omuzından ṣaġ omuzına vère. Dizgin ṣaġda durur, ṣol eli-le tīrkeşden bir oḳ alup yan ṭablasına ata ve yine ḳalḳanı ve yayı ṣol omuzına degişüp ḳabaġa bir oḳ ata. Andan ṣoñra āḫirde olan ṭablaya bir oḳ ata. **Ḳılıc bendi,** dizgin ṣaġda, ḳalḳan ṣolda ola. At ḳoparduḳda öñine bir oḳ atup yalın ḳılıc olup egile. Aşaġı ḳomda olan kelleyi çalup andan ilerüde olan kelleyi ḥamāil ve ādi çala, ḳılıcın ḳına ḳatup ḳabaġa bir oḳ ata. Ve yine ilerüde olan kelleyi çala. **Kiriş bendi,** dizgini ṣaġda ve ḳalḳanı ṣolda olup üslūb-ı sābıḳ üzere at ḳoparduḳda öñine bir oḳ atup ṣoñra

38a

kirişi yaṣup gėrü yayın ḳura ve yalın ḳılıç olup kelleyi çala ve andan ḳabaġa bir oḳ ata ve ilerüde olan kelleyi daḫı çala. **Bir dürli daḫı çap-rast kiriş bendi,** dizgin ṣaġda, ḳalḳan ṣolda olup evvelā bir oḳ atup ve kirişin yaṣup ve yine ḳurup ve ḳalḳanı ve yayı ṣağına degişüp bir oḳ yan ṭablasına atup ve yine ḳalḳanı ve yayı ṣola degişüp ve ḳabaġa bir oḳ atup ve andan āḫirdeki ṭablaya bir oḳ daḫı ata. **Ḳol bendi,** ḳılıcı çıḳarup ṣaġ ḳolı üzerine yaturup ve üç dāne oḳ çıḳarup bir yire gizleyüp ve ikisin barmaḳları arasına alup ṣūret bendinde ėtdügi gibi ola bir oḳ ata. İkinci oḳı evvelki ṭablaya ve üçünci oḳı ḳabaġa ata. Andan ṣoñra

38b

yalın ḳılıcı ḳalḳan üzerine getürüp ṣoñraki kelleyi çala ve ḳılıcı ḳına ḳatup ṣoñraki ṭablaya yan başı bir oḳ ata. **Tīrkeş bendi,** dizgin ṣaġda ḳalḳan daḫı ṣaġda olup ve yalın ḳılıcı ṣol ḳolı üzerine yaturup eline bir oḳ alup gezleyüp at ḳoparduḳda atup andan yayı ṣaġ ḳulaḳına ve ḳılıcı ṣol ḳoltuġına ḳısdırup ṣol eliyle yayı ve ḳalḳanı ve ṣaġ eliyle ḳılıcı ṭutup ḳalḳanı degişüp ve ḳılıcla evvelki kelleyi çala. Andan ḳına ḳatup ḳabaġa ata, andan ṭablaya bir oḳ ata. **Ṣaġ yay bendi,** ḳalḳanı arḳasına bağlayup dizgin ṣaġda olup ve bir dāne oḳ gezleyüp üslūb-ı sābıḳ üzere ata ve yayı ṣol elinden eñsesinden ṣaġ eline vėre ve ṣaġ eliyle yayı atı boġazı altından ṣol eline

39a

vėre ve muḥkem egilüp ḳomda dikilen iki dāne oḳı alup birin ilerü birin ḳabaġa ata ve ṣol ṭablaya daḫı bir oḳ ata. **Ṣol yay bendi,** ẕikr olanan üslūb üzre ṣol yay bendi ėde. **Ṣaġırı bendi** dizgini ṣaġa ve ḳalḳanı ṣola vėrüp at ḳoparduḳda tīrkeşden yayın ve oḳın ḳapup depereden getürüp gezleye ve evvelki ḳomda olan üzengi ṭablasına dutup ṣaġırı ata. Bu üslūb üzre uç ḳoma daḫı ata. **Ṣol ṣaġrı bendi,** dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėrüp evvelki üslūb üzre ėde. **Ṣaġ kömündürük bendi,** dizgini ṣaġa ve ḳalḳanı ṣola vėrüp at ḳoparduḳda aşaġadan gezleyüp şāhin ḳanadı çeküp aylandırup atuñ ṣaġ yanından boynı altından yėrde olan üzengi ṭablasına ata, uç ḳomda daḫı böyle ėde.

39b

Ṣol kömündürük bendi, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėrüp üslūb-ı sābıḳ üzre ėde.

Naʿl bendi, dizgin ṣaġda ve ḳalḳan ṣolda olup at ḳoparduḳda aşaġadan gezleyüp şāhin ḳanadı çeküp ve yayı başından aşurup arḳası üzerine yatup atuñ ḳıç naʿl başduġı yėre ata. Yāḫūd atuñ ḳuyruġı üstinde küçük ṭabla bağlayup aña ata.

Ṣol bendi, dizgini ṣola ve ḳalḳanı ṣaġa vėre evvelki üslūb üzre ėde.

Sade gönder bendi, gönderin ṣaġ yanına ṭaḳup dizgini ṣol eline, ḳalḳanı daḫı ṣol eline alup üç dāne oḳ alup birin gezleyüp ve ikisin barmaḳları arasına alup ṣūret

bendinde ėtdügi gibi at ḳoparduḳda birbiri ardınca iki oḳı atup üçünci oḳı evvelki ṭablaya urup fī-l-ḥāl

40a

yayın ḳılıca aṣup ve yayından gönderün[219] alup ṣıḳı ėdüp ṭolap ėderek gönder ṭablasına geldikde gönder-ile ṭablayı urup andan gönderin kendüye çeküp ʿādet üstine yayına. **Gönder ve ḳılıç bendi,** dizgini ṣaġa, ḳalḳanı ṣola vėrüp ṣaġ yanında gönderi ṭaḳup ʿādet üzre bir oḳ alup at ḳoparduḳda atup ve ḳılıç bendinde ėtdügi gibi yalın ḳılıç olup kelleyi çalup ḳılıcı ḳına ḳatup ḳabaġa daḫı bir oḳ atup yanī ḳılıç üzerine aṣup yanından gönderin ḳapup gönder ṭablasın sanca eger ḳabaġa oḳ atarsa daḫı cā'izdür. Fe-emmā atarsa maḳbūldur. **Bir dürlü daḫı gönder bendi**, dizgini ṣola ve ḳalḳanı daḫı ṣola vėrüp gönderi evvelki ḳom ki ḳılıç ṭablasıdur. Ol ḳom

40b

üstinde dike ḳoya ve meydān başından at ḳoparduḳda ḥāżır gezlenmiş bir oḳ atup ve yayı ḳılıç üstine aṣup ṣaġ eliyle ol dikilen gönderi alup ṣaġ ḳoltuġından iki üç defʿa ḥamāilvāri çevirüp andan gönder ṭablasına sanca. **Bend-i ḥarbī ṣaġ yaḳa,** dizgin ve ḳalḳan ṣolda olup yedi sekiz dāne veya on dāne oḳı yaḳasına ḳoyup üslūb-ı sābıḳ üzre bir oḳı gezleyüp ḥāżır ṭuta, at ḳoparduḳda ata. Andan ṣoñra yaḳasından birer birer alup depereden gezleyüp meydān başına varınca yetişdürdigi miḳdārı ata, dizgini elden ḳomaya. **Ṣol yaḳa,** dizgin ṣaġda ve ḳalḳan ṣolda olup üslūb evvel üzre ėde. **Zānt** dikilüp oḳ atılmalu olduḳda üç dāne zānt

[219] Metinde "göndiren" şeklinde yazılmıştır.

41a

Resim 2- (41a) Bir Ok Atma Biçimi

41b

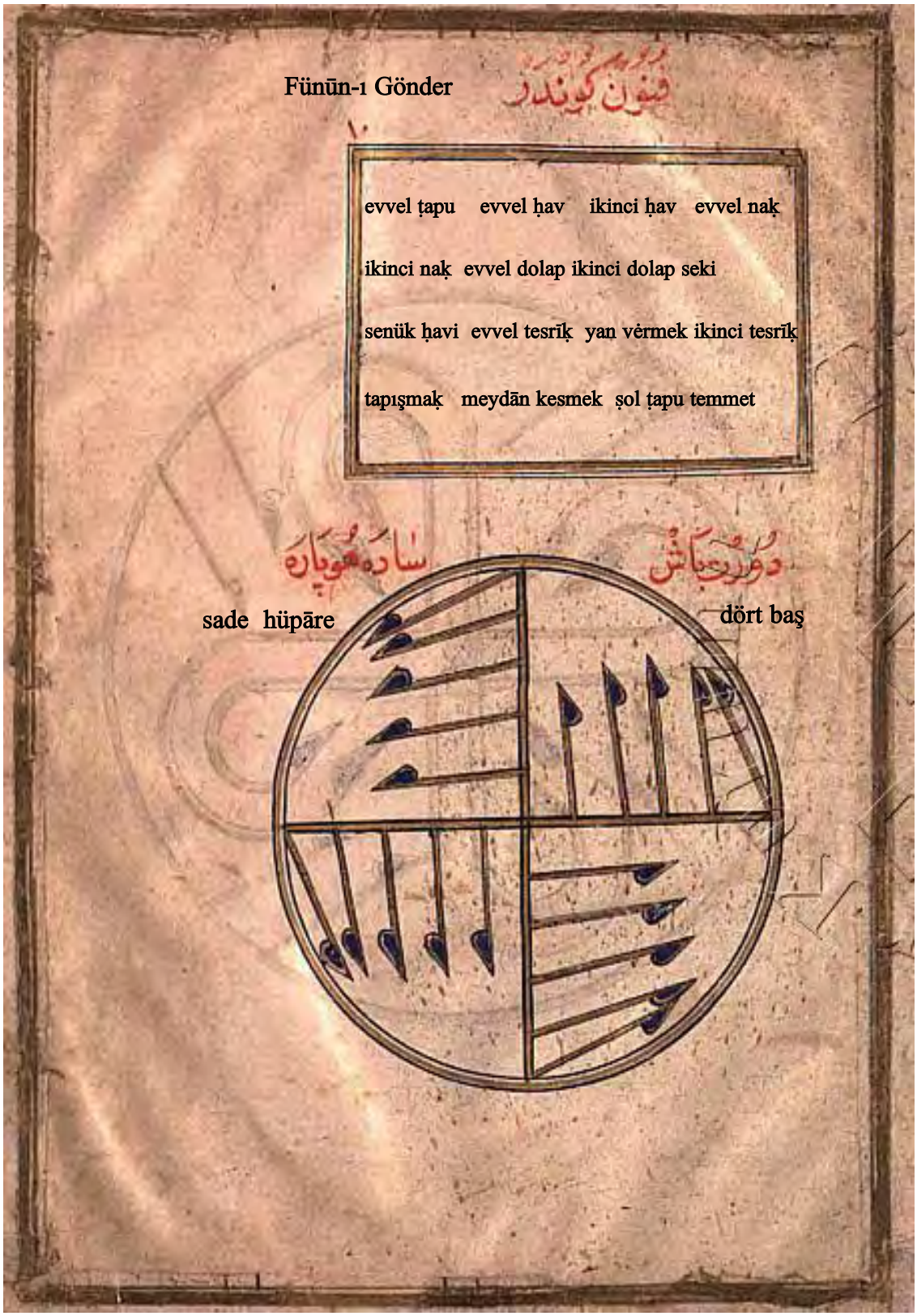
Fünūn-ı Silāḥşorān

evvel ṭapu	ṣaġ üzengü bendi	ṣol üzengi bendi
ṣaġ gez bendi	ṣol gez bendi	ṣaġ ṣūret bendi
ṣol ṣūret bendi	ṣaġ yan başı	ṣol yan başı
ḳalḳan bendi	ḳılıç bendi	kiriş bendi
ḳol bendi	tīrkeş bendi	ṣaġ yay bendi
ṣol yay bendi	ṣaġrı bendi	ṣol ṣaġrı bendi
ṣaġ kömündürük bendi	ṣol kömündürük bendi	naʿl bendi
ṣol naʿl bendi	sade gönder bendi	gönder ve ḳılıç bendi

ṣaġ yaḳa bendi ṣol yaḳa bendi

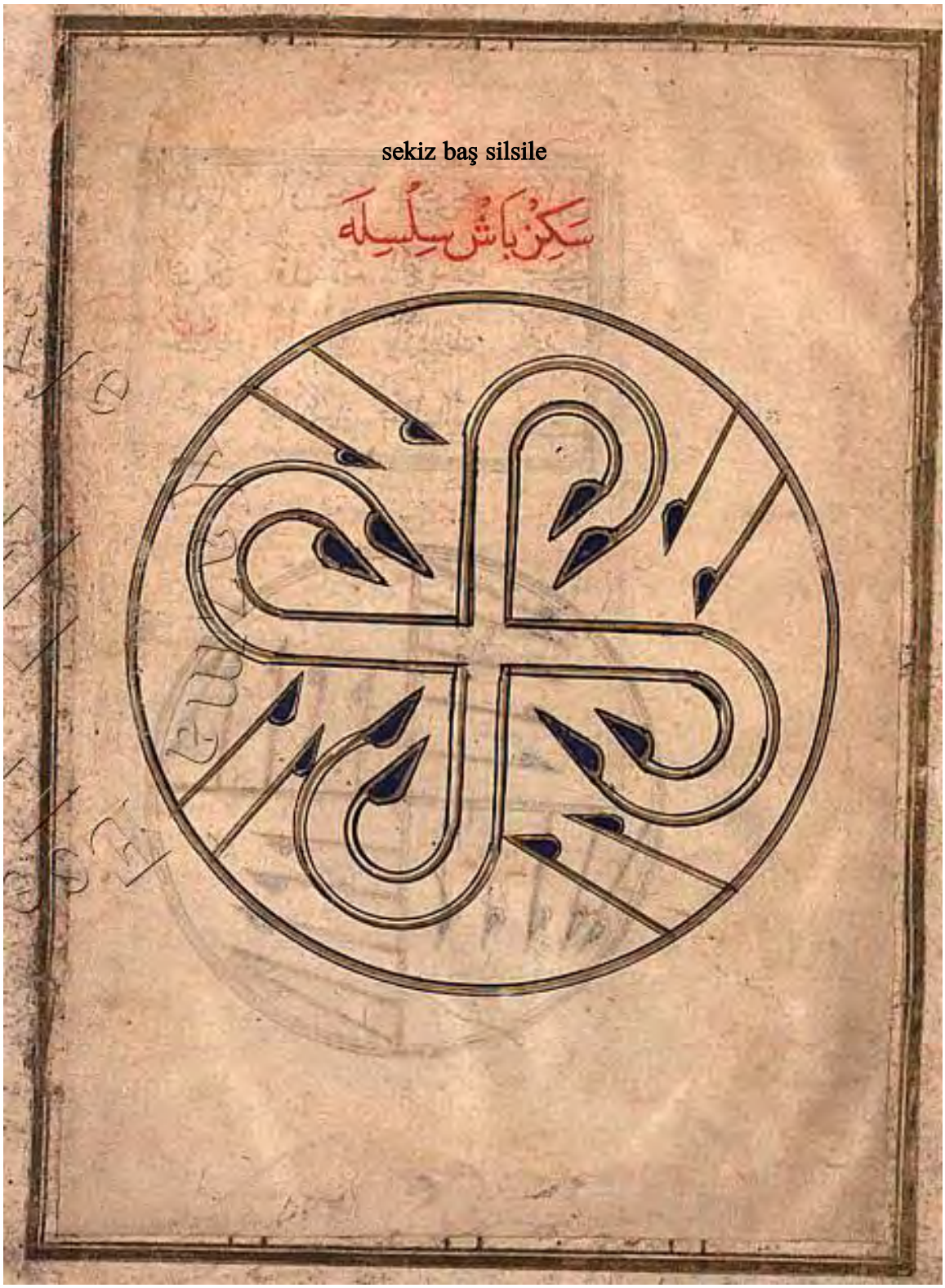
ṣoñ ṭapu

42a

Resim 3 - (42a) Fünūn-ı Gönder

42b

Resim 4 - (42b) Sekiz Baş Silsile

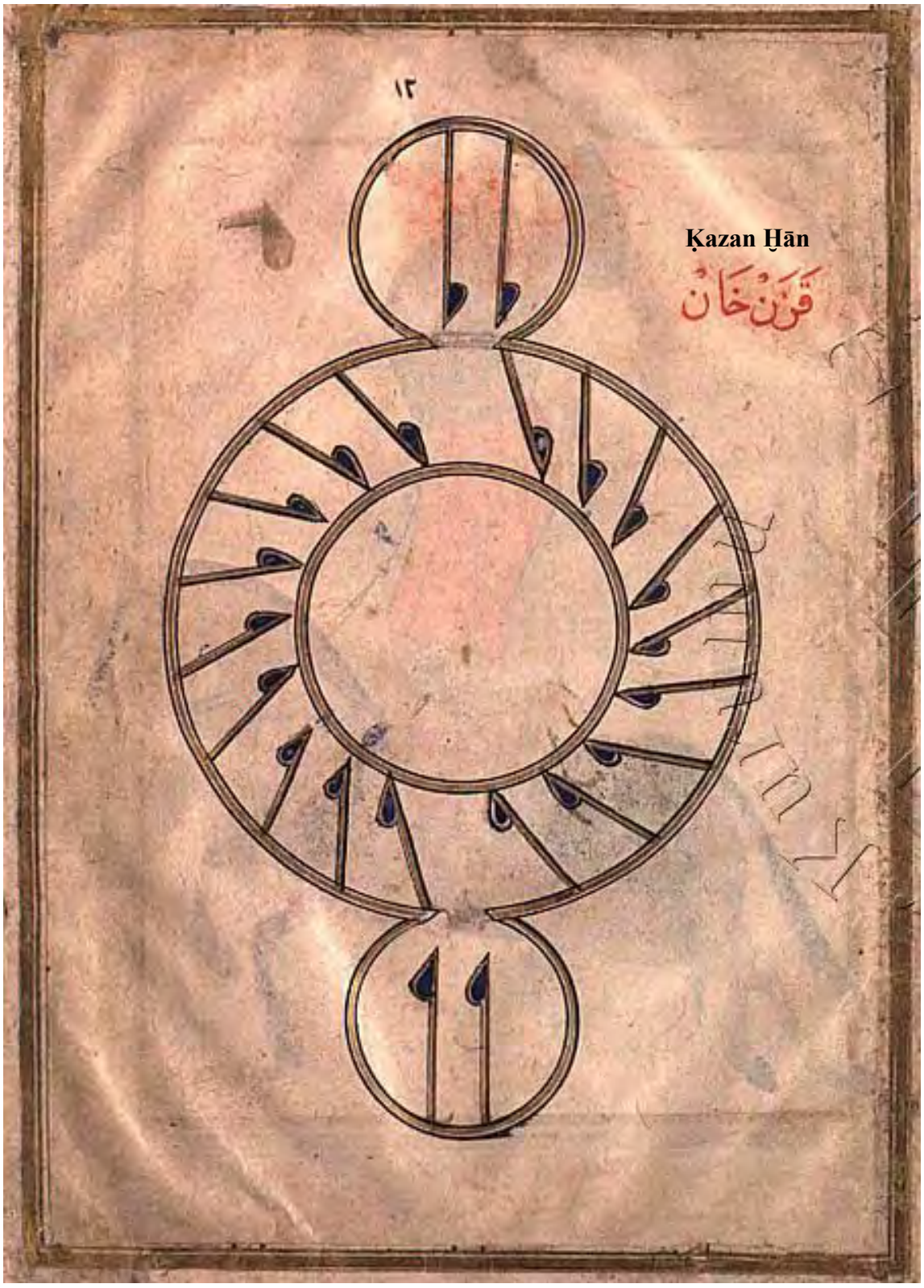
43a

43b

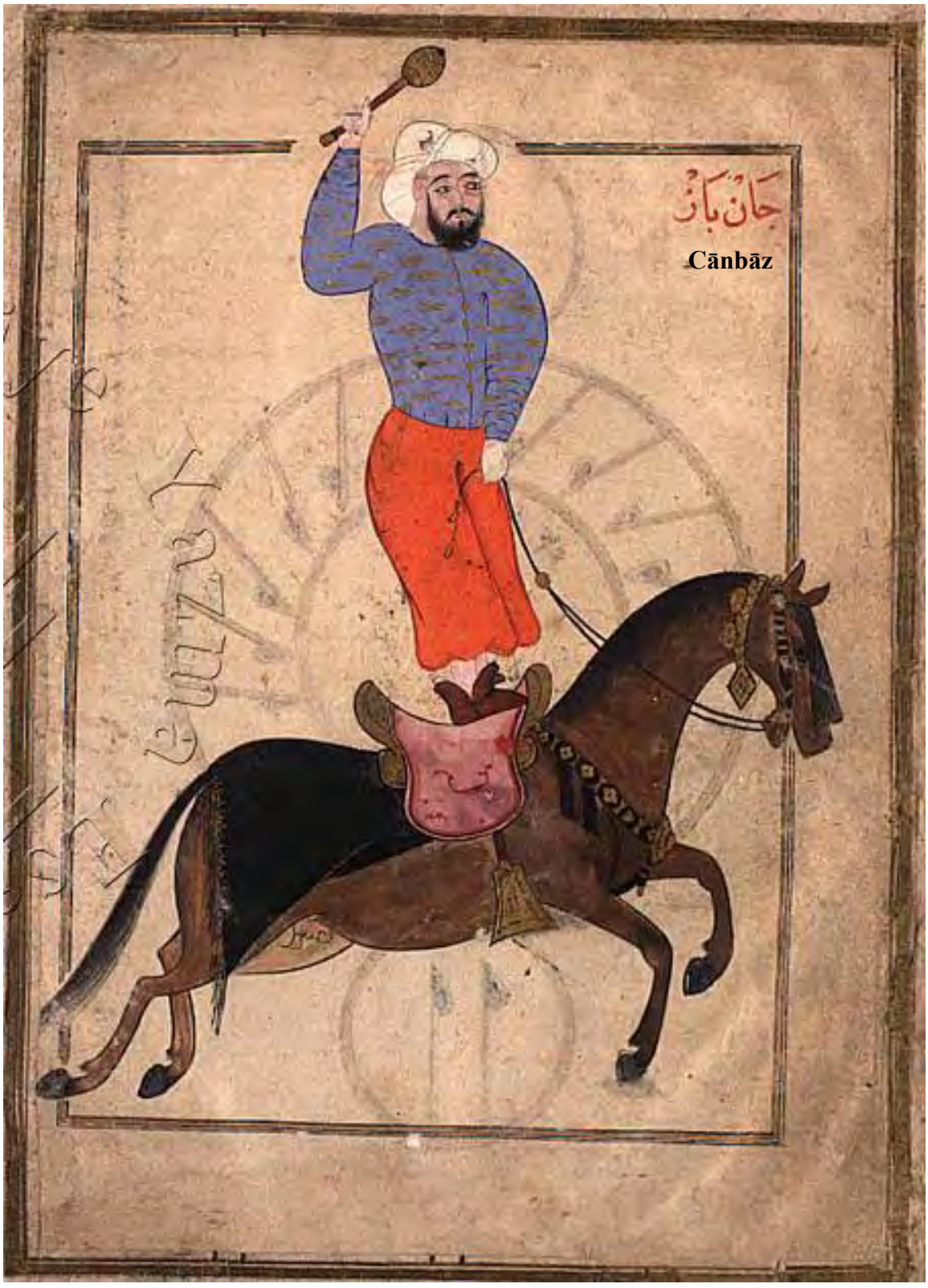
Resim 5 - (43b) Bir Ok Atma Biçimi

44a

Resim 6 - (44a) Kazan Hān

44b

Resim 7 - (44b) Cānbāz

45a

Resim 8 - (45a) Silahşor

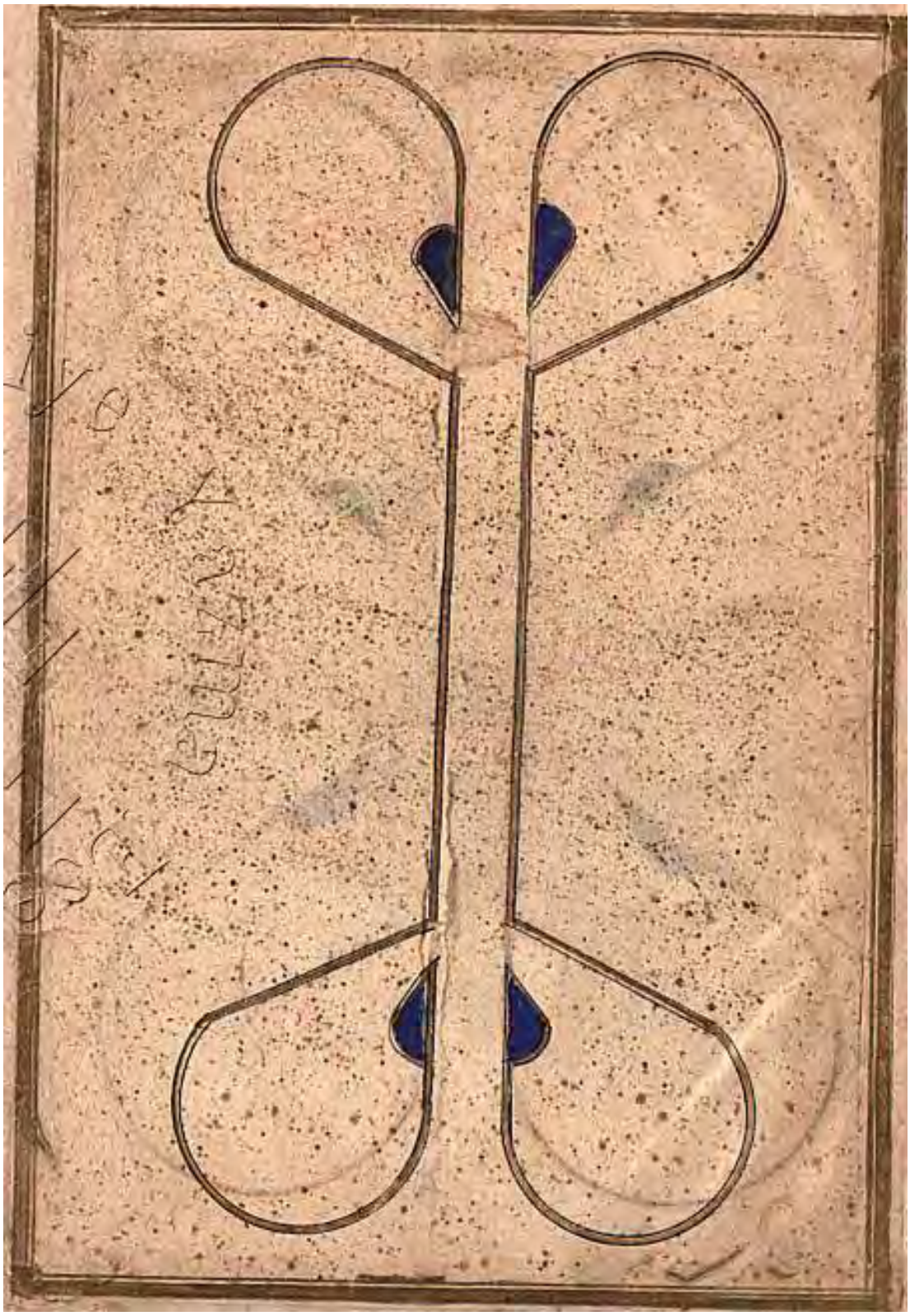
45b

46a

Resim 9 - (46a) Silsile- Ḥalḳiyyāt

46b

Resim 10 - (46b)

47a

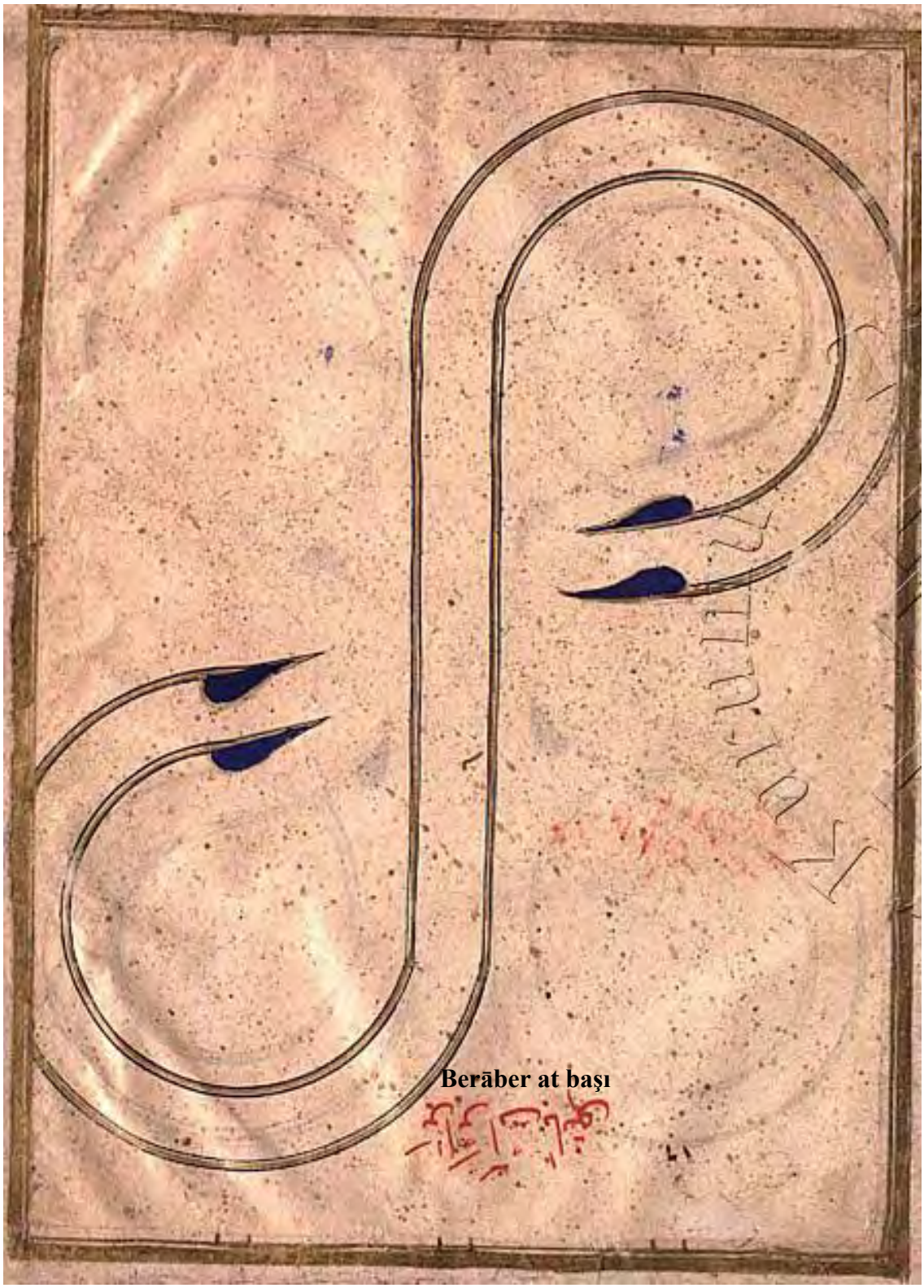
Resim 11 - (47a) Dört Baş Silsile

47b

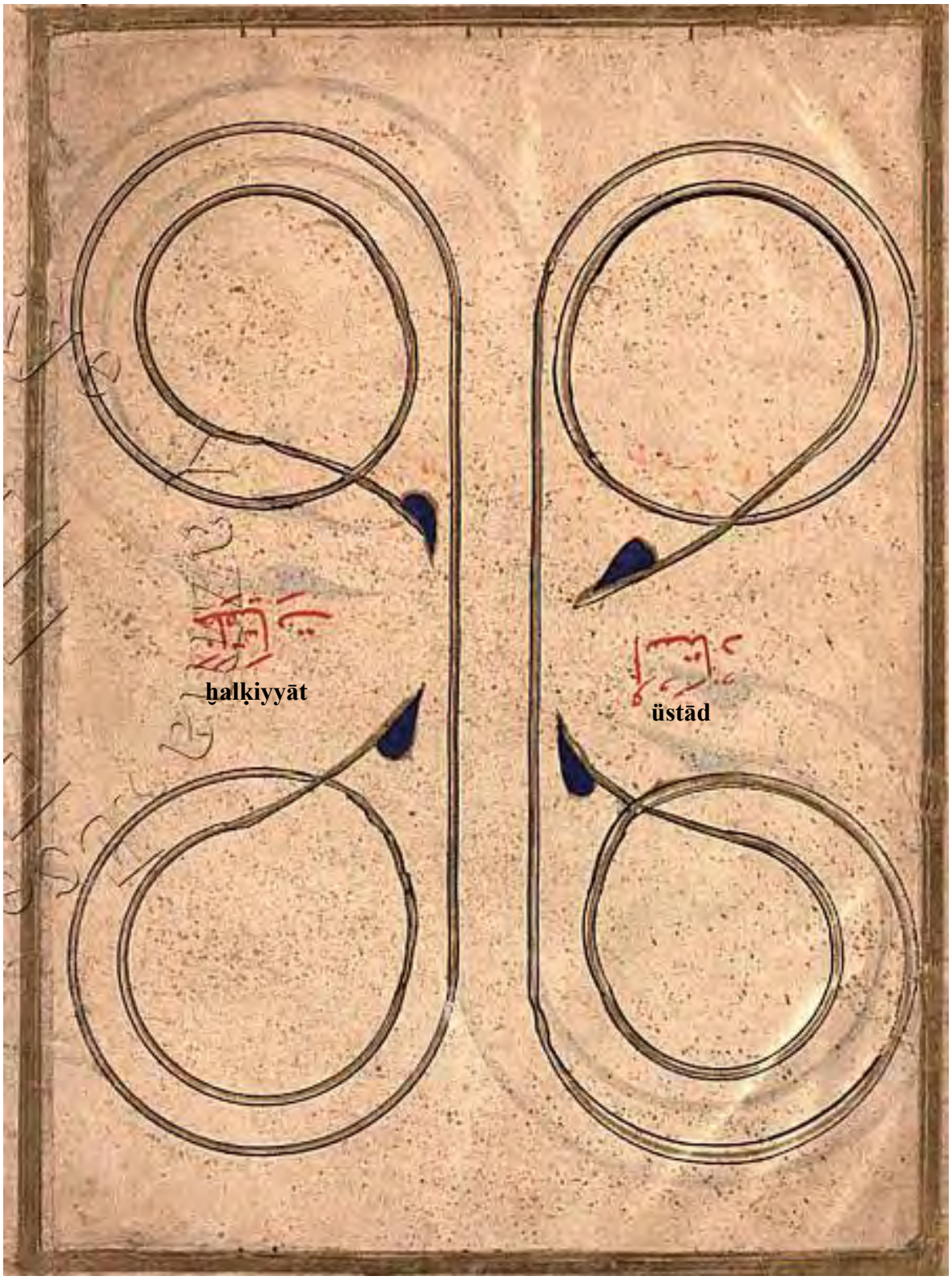
Resim 12 - (47b) İki Baş

48a

Resim 13 - (48a) Berāber At Başı

48b

Resim 14 - (48b) Ḫalḳiyyāt-Üstād

49a

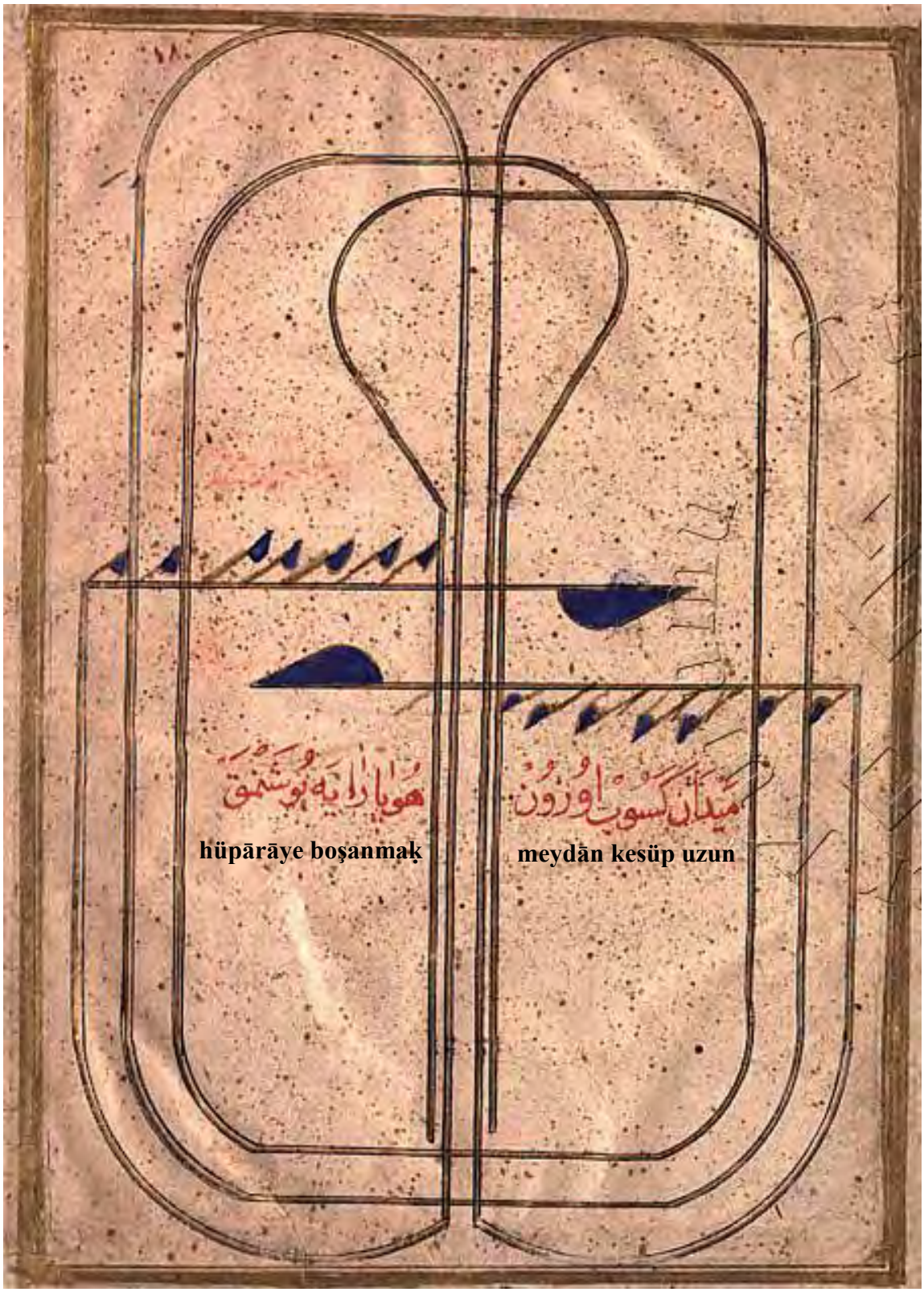
Resim 15 - (49a)

49b

Resim 16 - (49b) Meydān Degiştirme

50a

Resim 17 - (50a) Hüpārāye Boşanmak

52b

بِسْمِ ٱللهِ ٱلرَّحْمَنِ ٱلرَّحِيمِ[220]

Ḥamdu bī-ḥad ve ş̲enāyī lā-yuʿad ol Ḫayy u Dā'im ve ebed ve ferd ü ḳā'im ve ṣamed ḫażretinüñ cenāb-ı kibriyāsına ve şükr ü sipās saʿādet esās ve tevḥīd-i libās ve medḥ ve durūd ḫuceste verūd Muḫammed-i enfās bī-ʿaddu ve bī-ḳıyās ol ḫāliḳ u cinn u nās ve musaḫḫar-i meyāh ve riyāḥ ve felek ve efrās ve münʿim-i inʿāmu enʿām ve merʿī ve ḥarrās, Ḫudā-yı ezelī ve pādişāh-ı lem-yezelīye ki kāffe-yi kā'inātı niẓāmu bedīʿ üzre ibdāʿ ve ʿāmme-yi maṣnūʿātı üslūb münīʿ üzre iḫtirāʿ ve medārric-i vücūdı tertīb fāyiḳ üzre temhīd ve maʿāric-i feyz-i vücūdı nemaṭ-ı lāyıḳ üzre teşyīd buyurup nüsḫa-yı insānı aḫsen-i taḳvīmde imlā ve eymen-i üṣlūbda inşā ėtdükden ṣoñra, mesālik-i meʿāşı tefhīm ve menāhic-i muʿādi taʿlīm ėtmekle ḫilāfet-i rū-yı zemīne ḫalīḳ

53a

ve maʿrifet-i Rabb-ül-ʿālemīne ḥaḳīḳ, ḳulūb ve sebeb-i niẓām u ʿālemi ʿulemā-yı Ḳur'ān-ı ʿaẓīmü'ş-şān ve bāhirü'l-burhān ve sulṭān-ı ṣāḥib seyfü ve sinān ve şecīʿān-ı ʿasker ve dilāverān ve fersān ile ḳıldı. Ve bunlara rükūb ve ziynet ve āʿdāları üzre ḳuvvet içün ḫayl-i ḫayr, serīʿ-üs-seyr ve cālib-ül-mīr ve sālib-üż-żayr ve şebīh-üṭ-ṭayrī, ṣüret-i ḥasene ve sīret-i müstaḥsenede taṣvīr ve tesḫīr ėdüp muḥabbet ve riʿāyet ve terbiyyet ve ṣıyānet ḳılanları senen-i sünen-i enbiyā ve aṣfiyāye hidāyet ve ṣāḥib-i saʿādet ve seyādet ėtdi.

فَشُكْرٌ لَكَ ثُمَّ شُكْرٌ لَكَ ثُمَّ شُكْرٌ لَكَ عَلَى آلَائِكَ رَبِّ أَوْجَدْتَ[221]

Beyit

ʿAddu kerem lütfu Ḫudā ėdemezin

Niʿmetlerine göre ş̲enā ėdemezin

Her mūyi tenüm olsa süḫan-gūyi ve zebān

[220] Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
[221] Şükürler olsun, sonra (tekrar) şükürler olsun, açık ve gizli olarak binlerce şükürler olsun.

Biñden birinüñ şükrin edā ėdemezin

ve ṣalātun ve selāmun ol fātiḥa-yı sūre-yi nübüvvet ve ḫātime-yi risāle-yi risālet ve rākib-i feres-i firāset, dārik-i derk-i dirāyet, seyyid-i enām ve sened-i İslām, faṣṣ-i ḫātemü enbiyā ve mürselīn, naṣṣ-i ḥadīṯ

لَقَدْ كُنْتُ نَبِيًّا وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ[222]

efḍal-i evlād-ı beşer,

53b

şefīʿ-i rūz-ı maḥşer, ḳā'im-i makām-ı Maḥmūd, ṣāḥib-i ḥavż-ı mevrūd, serdār-ı cümle-yi zümre-yi enbiyā, "serdār-ı sübḥāne'ẕ-leẕī esrā[223]" çirāġ-ı efrūz-ı encümen-i vefā, furūġ-ı endūz-ı neşīmen-i ṣafā

Naẓım

Ol sipihr-i risāletüñ güneşi

Olmasa nūr-ı naʿlinüñ gün eşi

Seḥere ėrmez idi nūr u żiyā

Şecere vėrmez idi neşv ü nümā

ṣafā-baḫş-ı şāh-nişīn-i ışṭafā, maḳbūl-ı dergāh-ı Muḥammed Resūlullāhi'l-Muṣṭafā sallāllāhu ʿaleyhi ve-sellem üzerine olsun ki, daʿā'yim-i ḳavāyim-i tevfīḳ-i ḳarīn ile erkān-ı dīn ü metīni te'yīd ve-levāmiʿ-i envār-ı şerʿ-i mübīni ẓulumāt-ı żalālī nā-bedīd ėdüp menşūr-ı risāleti burāhīn [224] هُدًى لِّلنَّاسِ ile mürheyīn ve ṭuġrā-yı ġarrā-yı رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ[225] ile maʿnūn olup, cemīʿ sükkān-ı ārż ve felek, āʿnī ḥayvānāt ve ins ve cin ve melek nūr-ı Hüdāsından ve raḥmet-i ʿāmme-yi şāmile-yi vāsiʿatü'l-ercāsından istiʿdād ve ḳābiliyyet ẕātiyesine lāyık ve sezāvār, bi'l-fiʿl ve bi'l-ḳuvve ḥiṣṣedār olmışlardur.

[222] Su ve çamurdan (balçıktan) bir nebi ve adem (insan) idim.
[223] Askeri/başkomutanı gece yürüten (Allah'ı) tenzih ederim.
[224] İnsanlar için yol gösterici.
[225] Alemler için rahmet.

ʿ**Arabī**

Ḥubbu’n-nebiyyī’l-yevme cünd u muḥibbih

Yārabbi fāḥşurnī ġaden fī ḥizbih

ʿ**Arabīyye**

Yā rāġibān fī-ḥaşri faẕli Muḥammed

Ḫaffiẓ ʿaleyke fe-faẕluhu lā yuḥşır **54a**

İn ḳülte miṯlur-remli ev miṯlu’l-ḥeṣa

Ev miṯlu ḳaṭari’l-ġayṯi ḳulna ekṯer

Ekrim bihī Mevlā ʿulyā ḳaderu

Müteḳaddimen küllün lehu ye teāḫḫar

Ṣalli ʿaleyhillāhu mā hubbu’ṣ-ṣabā

Min naḫvi ravżatiḥi’l-ḫazīreti yaḫṭar

Ve güldestehā-yı ṣalātun, mütevāṣilātun raḥmetun ve rıżvān ve izhār-ı ʿaṭayāt, behyāt-ı milk-i menān, Fārisān-ı meydān-ı İslām ve īmān olan āl ve aṣḥāb-ı emcād ve zevcāt ve aḥfādına ki her biri irtisām-ı ṣūret-i kā’ināt ve intiẓāmu silsile-yi mevcūdāta ʿillet-i ġā’iye menzilesinde olup mānend-i verd-i ṭurā, ziynet-i efzā-yı şerīʿat peyġamberi ve enfās-ı ṭıybeleri, nesā’im-i ravża-yı zażīyye-yi dīn ve efmām-ı maṭīyyeleri şemāim-i ʿanber-i baḥr-i yaḳīndur, ḫuṣūṣā cihār-ı yār-ı nāmdār ki dār-ı dīn pāyīdāre cihār-ı sitūn istivārlardur.

Naẓm-ı diger

Her biri Ḫüsrev-i gerdūn-ı temām

Her biri sulṭān-ı sipehr iḫtirām

Her birisi neyyer-i burc-ı ṣafā

Her birisi necm-i semā-yı Hüdā

Her birisi merkez-i dünyā ve dīn

Her birisi şāh-ı zamān ve zemīn

54b

Her birisi gevher-i baḥr-ı vefā

Cümleden ol çārdur bī-bahā

Gevher-i deryā-yı ṣafā sözleri

Ġonca-yı gülzār-ı vefā özleri

Cümlesi şāhān-ı ḥarīmi-l ilāh

Maḥrem-i sulṭān-ı risālet-penāh

Cümlesi bir gevhere gencīne vār

Cümlesi bir naḫl-i tere berg ü bār

Her birisi yek-nefes ve yek-nesaḳ[226]

Her birisi maẓhar-ı elṭāf-ı Ḥaḳ

Cümlesi pāyeste-yi yek-silsile

Cümlesi semʿ olmış o bir bülbüle

Ṣubıḥ gibi ḳanḳısı ṣādıḳ degil

Ḳanḳısı cān vėrmege lāyıḳ degil

Anlara bir dāḫı bulunmaz bedel

[226] Metinde yek-nüsaḳ şeklinde yazılmıştır. Metindeki anlamdan yek-nesaḳ şeklinde okunması uygun görülmüştür.

Her birisi biri birinden güzel

Devlet anuñ cānına kim her zamān

Cān vėrüp anlara bulur taze cān

Bendeñe ėy Pādişāh-ı ʿadlu u dād

İki cihānda budur ancaḳ murād

Anlara Ḳıṭmīr gibi hem-dem ėt

Sāye-miṣāl anlar ile maḥrem ėt

ve baʿde bu ḥaḳīr-i bī-miḳdār ve faḳīr-i faẕ̇l-ı ġaffār, Şeyḫ-i Muḥammed el-maʿrūf bi-Ḳāḍīzāde, cuʿile't-taḳvā-zāde ve razaḳā'l-ḥüsnā ve ziyāde hidāyet-i Raḥman ve ʿināyet-i müsteʿān ile sinni elifden bu āna ve sene-yi elifden bu zamāna gelince feżā'il-i ʿulūm-ı külliyye

55a

ve fünūn ve maʿārif-i cüz'iyye-yi gün-ā-gün istifāde ve ifādesinden ẓaʿin ve ḥażarda ve iḳāmet ve seferde, seyīrde ve ḫānede, nezd-i aşinā ve bīgānede bir ān ḫāli olmayup

يَغُوصُ لِلدُّرِّ مَنْ طَابَ لَهُ السَّهَرُ وَمَنْ رَامَ عُلْيَا مَرَاتِبِ الدَّهْرِ نَامَ لَيْلَهُ السَّهَرُ[227]

feḥvāsı ile ʿāmīl olup yanımdan ḫāme ve devāt ve elimden varaḳāt te'līfāt gitmez idi ve her ḳanḳı kitāba müṭālaʿā ėttüm. Ḫātır-ı fātīre ḫuṭūr ėden ebkār-ı efkâr

مَنْ خَطَّ سَطَّرَ وَمَا كُتِبَ حُرِّرَ[228]

[227] İnci talebiyle (inci aramak için) denize dalan kimse (kim ki inci arzusuyla denize dalarsa) ve kim uykusuz geceleri uzatmak isterse, şeref (onur, ün, övgü) diliyorsun (arıyorsun), sonra bir gece uyuyorsun, şüphesiz senin nefsin (muhal) imkânsız olan ile doğar.

[228] (Kim ki) bir şey ezberlerse ondan kaçar ve kim ki bir şey yazarsa onda kalır. (Ezberlenilen şey kaçar, yazılan şey kalır. (yetişir)

mażmūnınca ḳalem-i raḳam ile hāmişde cilveger ve kāġzda muṣavver ḳılurdum. Kim terk-ül-evveli li'l-āḫir miṣdāḳınca vāfir nükāt-ı fā'iḳa ibrāz ve letā'if-i lā'yıḳa iḥrāz olunmışdı.

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[230]

emr-i şerīfine imtiṯāldur. لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ[231]

Beyit

55 b

Ben ne ṭopraġam ki kendüm gösterem
Ṣatduġum kāh ola gendüm gösterem

Ḫācenüñdür cümle çün māl ü menāl
Kīse-yi dellāl ber-geşte ḥāl

ʿĀr olur tāc ü ḳabā-yi müsteʿār
ʿĀḳil-īseñ eyle terk–i iftiḫār

Ve taḥṣīl olunan maʿārif-i cüz'iyyeden biri ʿilm-i ferāsetdür ki ʿālem-i ṣuġradan ḥāl-i kübrā[ya] dek ol vādīde daḫı çok tekāpū-yı ve cüst u cūy ve tecribe-yi efrāsinüñ ḫūy ve bed-ḫūy olınup ve niçe bayṭārnāmeler tetebbuʿ ḳılınup ve taḫayyül-i ḫayāl-i ḥāl-i ḫayl niçe menāfiʿa sebeb neyl olmışdı. Ve feżā'il-i furūsiyyet ve feres-i muḫtārda bir miḳdār āyāt ve aḫbār ve āṯār ve kelimāt-ı kibār intiḫāb ve iḫtiyār ḳılınmışdı. Bu sene-yi mübārekede böyle mesmūʿ oldı ki devletlü ve saʿādetlü pādişāh-ı ʿālem-penāh

[229] Bunu Allah'ın nimetini söylemek ve şükretmek için dedim. Yeryüzünde büyüklük ve övünme olsun diye değil.
[230] Rabbinin nimetini hep anlat. (Duha 11. ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/
[231] Bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bize bahşetmeseydi biz kendiliğimizden elde edemezdik. (A'raf 7/43) https://kuran.diyanet.gov.tr/

وَفَّقَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى لِمَا يُحِبُّهُ وَيَرْضَاهُ فِي أُولَاهُ وَأُخْرَاهُ وَيَسَّرَ لَهُ الْوُقُوفَ عَلَى الْأُمُورِ[232]

lidīnihi ve dünyāhu ve edāme ʿizzühu ve ʿulāhu ve ezille men ʿādāhu ve ḳalāhu bicāhi resūlihi'l-leẕī ıṣṭafāhu ḫādimu'l ḥarameyni'l-muḥteremeyn, ṣāḥibü'l ʿizzeyni ve'l keremeyn, sulṭān-ı ʿāẓam ve efḫam ve ḫāḳān-ı eʿazzu ve ekrem,

56a

dürre-yi tāc u devlet-i sulṭāniyye, ġurre-yi efrās-ı necb-i ʿOsmāniyye, ḥāmī-yi erbāb u ṣıdḳ u sedād, māḥī-yi āsār-ı dalāl ve fesād, çırāġ-ı rūşen-i ḫāndān-ı devlet ve nihāl-i gülşen-i iḳbāl ve saʿādet, tācidār-ı Sekender-āyīn, taḫt-nişīn-i Süleymān nigīn ve cemm-i tezyīn, nūr-ı dīde-yi dūdmān-ı Āli ʿOsmān, āb rū-yi selāṭīn-i ʿarṣa-yi zemīn ve zamān, el-muḫtaṣṣu bī- mezīd-i ʿināyeti'l meliki'l mennān, es-sulṭān ibni's sulṭān es-sulṭān-ı ʿOsmān Ḫān, ibnü's-sulṭānü'l-ekremü'l emced, ve'l-ḫāḳānü'l-efḫamü'l-erşed, el-maẓharü'l-elṭāfü'l-meliki'ṣ-ṣamed, es-sulṭān Āḥmed, İbni's-sulṭān Muḥammed, ḫalladāllāhu ḫilāfetehu ve salṭanatahu ilā-yevmi'l-mīzān ve ceʿale ẓilālu ʿadāletuhu ʿale'l insān-ı ve'l ḥayvān, cenāb-ı ʿālīleri fārisī teḫalluṣ ėdüp, ẕāt-ı sütüde-ṣıfatları efris ve esbaḳ-ı meydān olup[233] لِلّٰهِ دَرُّهُ أَرِسٌ

kelāmına maẓhar olmışlar. Elḥamdülillāhi Teʿālā ʿalāmet-i saʿādet-i ʿuẓma ve beşāret-i siyādet-i kübrādur. Bināen-ʿālā-ẕalik aḥvāl-i efrāsda bir risāle-yi celīle ve tuḫfe-yi cemīle cemʿ ėdüp, der-i devletlerīne ihdā ėtdüm.

56b

ümīddür ki ḥayz-ı kabūlde vāḳiʿ ola ve tefe'ülen bu kitāb-ı miskīn-i niḳāb müsteṭābuñ ismini Kitāb-u Maḳbūl Der Ḥāl-i Ḫuyūl ėdüp ve bir muḳaddime ve bir ḫātime ve dört bāb üzre tertīb ėtdüm.

Bāb u evvel: Efrās-ı firāset-i ḳarīn ḥaḳḳında ve feżā'ilinde vārid olan āyāt-ı kerīme ve eḥādīs-i ṣaḥīḥa ve āsār-ı laṭīfe ẕikr ü beyānındadur.

Bāb u sānī: Atlaruñ eyüsi ve yetelüsi ʿalāmetleri beyānındadur.

[232] Allah Teâlâ sevdiği ve razı olduğu şeyde onu ilkinde ve sonunda (ilk defasında ve son defasında) muvaffak etti (muvaffak kılsın) ve onun için işlerin en üstününü kolaylaştırsın.
[233] İkisi de ne muhteşem binici. (süvâri)

Bāb-ı s̱āliṣe: Atlaruñ tedbīrlerin ve ḥaḳların beyān ėder.

Bāb-ı rābiʿ: Atlaruñ dişleriñ ve yaşlarıñ beyān ėder.

Muḳaddime

Maʿlūm ola ki ʿulemā-yı eslāf ittifāḳ ėtmişlerdür ki, sebeb-i niẓām u ʿālem budur ki ādem oġlanları dört bölük ḳılınup bir artuḳ ve bir eksük olmaya atuñ dört ayaḳları gibi ol dört bölügüñ evvelkisi ḳılıç içün taʿyīn olunmışdur. İkincisi ʿilim ve ḳalem içün taʿyīn olunmışdur. Üçüncüsi ṣanʿat ve ticāret içün, dördünci ekin biçim içün taʿyīn olunmışdur. Ve bu dört bölügi żabṭ u ḥıfẓ ėylemegi pādişāhlıḳ dėyü taʿyīn ėtmişler. Ammā evvelki ṣınıf ki ḳılıç içün taʿyīn olunmışdur. Ol pādişāhlar

57a

ve vezīrler ve begler ve żābiṭler ve sāir ḳılıca ḫiḏmet ėden ʿaskerdür. Pes bunlaruñ üzerlerine lāzım ve vācip olan budur ki cenge lāzım alāt ve esbāb ile dāim muḳayyed olalar, eyü atlar besleyeler ve at aḥvālin bileler ve binmege ve inmege ve silāḥ istiʿmāl ḳılmaġa ve oḳ atmaġa ve tüfenk atmaġa meşġūl olalar ve bāḳī ḳalan bölükleri ḥıfẓ u ḥırāset ve żabṭ u siyāset ėdeler, şerʿ-i şerīf muḳteżāsınca ve bir ṭarafdan düşmen ẓuhūr ėtse ceng ėdüp defʿ ėdeler. İkinci bölük, ʿulemā ve ʿuḳalā ve küttāb ve ṣuleḥādur. Bunlaruñ üzerine lāzım olan budur ki dāimā oḳumaġa ve oḳutmaġa ve ʿamel ėtmege meşġūl olup emr-i biʾl-maʿrūf ve nehy-i ʿanʾil-Münker ėdeler. Daḫı farz-i ʿayn olan şerīʿat ḥükümlerin cümle eṣnāf ehline ögredeler ve ḫalḳı ʿibādete ve iṭāʿate ḳındıralar ve aralarında ḫoşluḳ üzre dirilüp muḥabbet ve ṣadāḳate ḳındıralar ve cümle ḫalḳuñ eylügine ḫayır duāʿ ėyleyeler. Ḫuṣūṣā pādişāh-ı ʿālem-penāhuñ eylügine başḳa duāʿ ėtmegi vird-i zebān ėdeler. Zīrā pādişāh sāir ḫalḳa

57b

göre bedendeki ḳalb gibidür. Pes her ḳaçan ki yürek ṣaġ ola. Cümle bedene ṣaġlıḳ ḥāṣıl olur. Pes bu iki ṭāʾifenüñ beyt-i māl-i müslimīnden ḥiṣṣe-yi şerʿiyyeleri vardur. Üçünci bölük ki ṣanʿat ve ticāret içün taʿyīn olmışdur. Anlara lāzım olan ṣanʿatlarına lāzım olan nesnelere çalışmaḳdur. Dördünci bölük ki ekin içündür. Anlara riʿāyā dėrler. Bunlara lāzım olan emr-i maʿaşda kendülere ve sāʾir eṣnāf ehline kifāyet

ėdecek ḳadar ekin ekmege ve bāġ ve bāġçe dikmege ve maʿaş içün lāzım olan ḥayvānātı beslemege çalışmaḳdur. Ammā ʿāḳil ve mükellef iken bu dört bölükden ṭaşra ḳalan kimesneler kendü ḥallerine ḳonmayup elbette cebir ile bu dört bölükden birine ilḥāḳ olunmaḳ gerekdür. Tā ki müft-ḫor olup sā'ir eṣnāf ehline müżāyaḳa ile iḫtilāl-i niẓām-ı ʿāleme sebeb olmayalar. Selāṭīn-i selef zamānlarında bu maḳūle muʿaṭṭal kimesneler her yılda bir ḳaç kerre teftīş olunup menʿ olunurlar imiş. Nolaydı şimdiki zamānlarda daḫı teftīş olunup ḫalḳ bī-kār olmaḳdan menʿ olunalardı.

58a

Ḥikāyet-i Manẓūme

Böyle naḳl ėtdi bir ehl-i inṣāf

Ṣanma bu ḳıṣṣa ve temṯīlī ḫilāf

Çün oġul ḥāṣıl ėder bal arusı

Cemʿ olur bir yere aru çerüsi

İçlerinden birisi baş olur

Kimi saḳḳa kimi ferāş olur

Kimi miʿmār ve kimi nāẓır olur

Her biri ḫiḏmetine ḥāżır olur

İttifāḳ-ıla ėderler maʿmūr

Biri birine yaḳın niçe ḳuṣūr

Anlara mesken olur ol gūşe

Ṭaşradan aña ṭaşırlar tūşe

Arada kāhil olup bir zenbūr

Ḫidmetinde eger ėylerse ḳuṣūr

Gösterüp her birisi rūy-ı celāl

Żarb u ḥarb-ile ḳovarlar fī'l-ḥāl

Cümlesi ḫışm u ʿitāb-ıla sürūr

Anı şeyṭān gibi gökden uçurur

Nīzeler urup aña ḫārından

Çıḳarırlar güc-ile dārından

Bir daḫı gelse helāk ėylerler

Meskenin ḳahr-ıla ḫāk ėylerler

Anda bi-kār olan ėylerse maḳām

Her birisi ėder işini tamām

Ādem olana bu ḥāl ʿibret olur

Göz göre ayine-yi ġayret olur

Yā İlāhi beni bī-kār ėtme

Ṭaʿn-ı āġyāra sezāvār ėtme

Çāpık ėyle ʿamele cān u teni **58b**

Bī-ʿamellerden ırāġ ėyle beni

Nesir

İmdi her bir ṣınıf ehlinüñ kendülere maḫṣūṣ olan ʿamel üzre ṯābit olmaları milk ü salṭanata niẓāmı īcāb ve iḳtiżā ėder. Ve ihmāl ėtmeleri milkde iḫtilāl īcāb ėder. Pes bu ḳāʿideden bilindi ki lāyıḳ degildür ki bir ṣınıf ehlini bir āḫir ṣınıf ehline ḳarışduralar. Zīrā bu iḫtilāl īcāb ėder. Nitekim bu zamānda olan iḫtilālüñ bir sebebi daḫı riʿāyā ehl-i seyfe ve ehl-i ʿilme ḫalṭ olunduġıdur. Anuñla esbāb-ı maʿāş daḫı

mükedder olup vilāyetde ḳaḥṭ ü ġalā bir mertebeye vardı ki zamān-ı evvelde birer aḳçeye alınan nesne şimdi onar aḳçeye bulunmaz oldı. Mademki pādişāhuñ muḥāfaẓası şerʿ-i şerīf ve tertīb-i ḳadīm üzre ola milkī niẓām cihetinden ziyāde olur. Ammā bu uslūb-ı ḳadīm riʿāyet olunmaḳda ihmāl olunsa salṭanata fesād sirāyet ėder. Daḫı maʿlūm ola ki Ḥaḳ Teʿālā ḫalḳı ʿanāṣır-ı erbaʿadan yaratdı. Aʿnī su ve ṭopraḳ ve od ve yėl ve atlaruñ ʿanaṣırlarında[234] yėli ġālib ḳılup ve pādişāhlıḳ

59a

erkānınuñ bir rükni atlar üzre bünyād ėyledi. Ḳovmaḳda ve ḳaçmaḳda ve cengde ve ḳaṭʿ-ı mesāfe ėtmekde at gerekdür. Ol sebebden İskender Ẕü-l-ḳarneyn şurb-ı āb-ı ḥayāt içün ẓulümāta sefer murād ėtdükde Arestaṭālīs ḥekīmi daʿvet ėdüp bu sefer-i baʿīd ve şedīde taḥammül ėder, atlar intiḫāb ėtmege emr ėtdi. Ḥekīm daḫı atlaruñ cemīʿ elvānından cemʿ ėdüp cümle bir zamānda ṣu ve yem vėrüp bir aḫūra baġladılar. Üç günden ṣoñra yoḳladılar, gördiler ki, al at żaʿīf olup düşmiş, mevte ḳarīb olmış. Anı iḫrāc ėdüp yem vėrüp beslediler. Dördünci gün yine naẓar ėtdiler, gördiler ki ḳula at żaʿīf olmış. Anı daḫı iḫrāc ėtdiler. Beşinci gün yine naẓar ėtdiler ki, ak at żaʿyīf olmış, altıncı gün gördiler çil at żaʿīf olmış, yedinci gün gördiler ḳara at żaʿīf olmış, sekizinci [gün] gördiler ḳır at żaʿīf olmış, ṭoḳuzıncı gün gördiler ṭoru at żaʿīf olmış, onuncı gün gördiler ḫurmāyi ṭoru at ayaġ üzre ṭurur. Pes bildiler ki ol açlıġa ve ṣusuzlıġa cümleden ziyāde dayanur imiş ve ẓulmetde görmelerin

59b

tecribe içün ber-ġāyet ḳarañu gicede öñlerinden bir ḳılcaġaz çekdiler. Evvelā siyāh at gördi andan ḫurmāyi ṭorı gördi. Pes bu ikisinden yüz yigirmi biñ at seçdiler, anlar ile ẓulümāta gitdiler. Ve yine geldiler ve maʿlūm ola ki insandan soñra atdan güzel ve ḳuvvetlü ve göregen ve işitgen ve yügrük hiçbir ḥayvān yoḳdur. Zīrā her ne ḳadar ḳuvvetlü ḥayvān olsa, at anı gögsi ile yıḳar. Ve aḳ süt içinde aḳ ḳılı gice ile görür. Ve kendüsinden yėre düşen bir tüyinüñ ṣadāsını ėşidür. Ve ġāyet yügrük olan ḥayvānātı ki ceyrān ve ṭavşan ve yaban ḳoyunı ve öküzi ve eşegi ve deveḳuşıdur. Cümlesine at üstünde olan eşḳāl ve ālāt ve adem ile ardından yėtişür. Eger ol eşḳāl ve ālāt ol

[234] Metinde "ʿanṣarlarında" şeklinde yazılmış, ancak "ʿanaṣırlarında" şeklinde okumayı uygun gördük.

ḥayvānāt üzerinde olsa idi ḥarekete mecālleri olmazdı dėmişler. Ve bu daḫı maʿlūm ola ki ehl-i İslām sipāhīleri ve cündīlerinüñ cümlesinüñ pīr ü pīş ḳademleri Ḫażret-i ʿÖmer'dür. Rażīallāhu Teʿālā ʿanhu, anlaruñ ata biniciligi ol mertebe idi ki, ṣaġ eli ile kendünüñ ṣol kulaġını

60a

ṭutup, ṣol eli ile ṣaġ ḳulaġını ṭutup, iki eli iki ḳulaġında iken üzengiye başmayup ṣıçrar, ata biner idi. Ve at sigirdirken bir cānibinden girüp öbir cānibinden üstüne çıḳar idi. Ve o yensüz atı mübārek ayaḳları ile ḳullanır idi. Cündīlikde atlardan ẓuhūr ėden efʿāl bir kimseden daḫı vücūda gelmedi ve gelmez. Pes aña saʿy ėtmek ʿabeṯ hevesdür dėmişler. Zīrā ekṯer iḥtimāl budur ki kerāmet ṭarīḳi ile ola. Ve maʿlūm ola ki Resūl Ekrem ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem ḥażretlerinüñ yigirmi üç atları var idi ve her birini bir isim ile tesmīye ėtmişler idi. Pes sünnetdür ve mübāriklik vardur. Her kişi atlarını ol isimlerden biri ile tesmīye ėtmekde ol atlaruñ adları bunlardur: Sekbun, Mürteciz, Ṭırfun, Laḥīfun, Lezāz, Ẓarib, Verdun, Sebḥa, Ablāḳ, Ẓūl-ʿiḳāl, Ẓūl-limete, Mürtecil, Mürāviḥ, Mirvāḥ, Sirḥān, Yeʿsūb, Yaʿbūb, Baḥrun, Şeḥhā, Mendūb, Siclun, Melāvīc, Necīb ve sünnet-i seniyyeden biri daḫı oldur ki ata binerken istiʿāẕe ve besmele

60b

ile bineler. Baʿde'r-rükūb üç kerre

اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ بِسْمِ اللهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[235]

dėyeler. Baʿdehu bu āyet-i kerīme-yi oḳuyalar:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ[236]

Bi-iẕnillāhi Teʿālā cemīʿ zararlardan maḥfūẓ olalar.

[235] İsmi sayesinde yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın adıyla. O her şeyi işitir ve bilir. (Ebu Davut, Edeb, 101/5088; Tirmizî, Deavât 13)

[236] Bunu bize boyun eğdiren Allah noksanlardan münezzehdir, yoksa biz buna güç yetiremezdik! Ve kuşkusuz Rabbimize geri döneceğiz. (Zuhruf sûresi, 13. ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

Bāb u Evvel

[Ġazā İçün At Beslemek Feżā'ili Beyānındadur.]

Ḥaḳ subḥānehu ve Teʿālā Kelām-ı ḳadīminde buyurmışdur ki:

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمْ اللهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ[237]

Yaʿnī küffār içün ḥażırlañ. Şol cengde size ḳuvvet vėren nesnelerden ḳādir olduġıñuzı, ḳılıç ve gönder ve oḳ ve yay ve ḳalḳan ve at ve ġayrī ālāt gibi daḫı ġazā içün bağlanan atlardan güciñüz yetdügi ḳadar ḥażırlañ. Bunları ḥażırlamaḳ ile Ḥaḳ Teʿālānuñ ve sizüñ düşmenleriñüzi ḳorḫudursız. Yaʿnī ḳarīb olan Mekke kāfirlerin ve anlardan ġayrī baʿīd olan kāfirleri

61a

daḫı ḳorḫudursız. Kim, siz anları ʿaynī ile bilmezsiz. Allāh bilür at ve ālātıñuz ḥāżır olıcaḳ cemīʿ-i küffār sizden ḫavf ėder dėmekdür. Baʿżı rivāyetde

وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمْ[238] den murād cinnīlerdir ki atdan ḫavf ėdüp at olduġı eve girmezler dėmek vārīd olmışdur. Ve daḫı şol nesne ki, siz anı fī-sebīli'llāhu ḫarc ėdersiz anuñ ʿivażı size vėrülür, ẓulüm olunmazsız dėmekdür. Ve bir āyet-i kerīmede daḫı Ḥaḳ Teʿālā imtinān ėdüp buyurur ki:

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً[239]

Yaʿnī Allāhu Teʿālā sizüñ içün atlar ve ḳatırlar ve ḥimārlar daḫı yaratdı. Tā ki siz anlara binesiz ve anlar ile ziynet iẓhār ėdesiz. Ve yine kitāb-ı kerīminde buyurur:

وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَاِنَّا اِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ[240]

---

[237] Allah'ın ve sizin düşmanlarınızı ve onların gerisinde olup sizin bilmediğiniz ama Allah'ın bildiklerini korkutup caydırmak üzere, onlara karşı ilinizden geldiği kadar güç ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda harcadığınız her şeyin karşılığı zerrece haksızlığa uğratılmadan size tastamam ödenecektir. (Enfal sûresi 60. ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

[238] Sizin bilmediğiniz onlardan başkaları. (Enfal sûresi 60. ayetin bir bölümünden) https://kuran.diyanet.gov.tr/

[239] Atları, katırları ve eşekleri sizin için hem binek hem de süs..(için yaratdı) (Nahl sûresi 8.ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

Yaʿnī Allāhu Teʿālā sizüñ içün ḳıldı ve yaratdı. Gemilerden ve dört ayaḳlı ḥayvānlardan şol şey'i ki siz aña binersiz, anuñ arḳaları üzre oturasız. Andan ṣoñra

61b

rabbiñüzüñ niʿmetin añasız. Ol ḥayvānuñ ve geminüñ üstüne bindügüñüz vaḳitde daḫı dėyesiz tenzīh ėderiz**.** Dükeli eksiklik ṣıfatlarından ol ilahī ki, bize şunı tesḫīr ėdüp muṭīʿ ve münḳād ėtdi. Ḥālbuki biz anı żabṭa ḳādir degil ėdük, gücümüz yėtmez idi. Daḫı taḥḳīḳā biz rabbimüze dönüp varıcıyız. Fikir olunsa ne ʿaceb nesnedir ki ʿaẓīm ḳuvvetlü develerüñ bigi ḳatarlanup birinüñ zimāmını ber-ġāyet żaʿīf ve naḥīf kimse eline alup yedse cümlesi aña muṭīʿ olup ardınca gider. Eger tesḫīr-i ilāhī olmasa birini bek ḳavī ādem żabṭ ėdemezdi. Atlar daḫı insana tesḫīr olunmış, arḳasına eyer ve aġzına uyan urup istedügi yėrde biner ve iner, aṣlā muḫālifet ėtmez, eger tesḫīr ḥaḳ olmasa kimse yanına ḳarīb olamazdı. Ve daḫı ve'lʿāidiyāt sūresi ġāzīlerüñ atları ḥaḳḳında nāzil olmışdur. Ḥaḳ Teʿālā anlara ḳasem ėdüp وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا[241] dėyü buyurmışdur. Yaʿnī ġāzīlerüñ şol atları ḥaḳḳıçün ki sigirdirler. Daḫı āvāz vėrürler dėmekdür. Żabıḥ dėyü ʿArab dilinde at sigirtdügi zamānda ḳatı ḳatı vėrdügi nefesüñ āvāzına dėrler ve ġāzīlerüñ

62a

Ḥaḳ Teʿālā ḥażretinde mertebelerin bundan bilmek gerekdür ki kelām-ı ḳadīminde anlaruñ atlarıñ ẕikir ėdüp yemīn ėyler. Şol sigirden atlar ki sigirdirler ve nefesleriyle āvāz vėrürler. Anlaruñ ḥaḳḳıçün dėyü buyurur. E'ime-yi ḥadīṯden İmām Buḫārī ve ġāzīler Rahimullāhu ʿaleyhim rivāyetlerinde Ebū Hüreyreden raẓihu vārid olmışdur ki ėyitdi: Resūllullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki:

مَنْ احْتَبَسَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِيمَانًا بِاللَّهِ وَتَصْدِيقًا بِوَعْدِهِ فَإِنَّ شِبَعَهُ وَرِيَّهُ وَرَوْثَهُ وَبَوْلَهُ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[242]

---

[240] Size en'amdan (koyun, keçi, sığır, deve) ve gemilerden binekler yapmıştır. (Bu binekler) üstünde rahat etmeniz içindir. Rahatladığınız zaman Rabbinizin nimetlerini hatırlamalı ve şöyle demelisiniz: Bunları hizmetimize veren Allah'a boyun eğeriz; yoksa bunu kendiliğimizden başaramazdık. Biz (öldükten sonra) yeni bir bedenle Rabbimizin huzuruna çıkarılacağız. (Zuhruf suresi 12-13-14. ayet)

[241] Yemin olsun nefes nefese koşanlara. (Âidiyât sûresi 1. ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

[242] Kim Allah'a gerçekten inanarak ve vaadine gönülden bağlanarak O'nun yolunda cihâd etmek için at beslerse, o atın yediği, içtiği, gübresi ve sidiği kıyamet gününde o kimsenin tartısında olacaktır. (Buharî, Cihâd, 46)

Yaʿnī bir kimse ki Ḥaḳ celle ve ʿalāya īmān ve vaʿdini taṣdīḳ ėdüp fī-sebīli'llāhu bir at besleye. Taḥḳīḳā ol atuñ yemi ve ṣuyı ve fışḳısı ve bevli ḳıyāmet güninde ol kimsenüñ mizānına ḳonur dėmekdür. Yaʿnī ḫayrāt ve ḥasenātı cānibine ḳonur dėmekdür. Şifā-yı ṣudūrda meẕkūrdur ki ʿAbdullāh bin Süleymān Rażihu rivāyetinde Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki:

مَنْ قَلَّ عَمَلُهُ فَلْيَرْتَبِطْ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّ شِبَعَهُ وَرِيُّهُ وَرَوْثَهُ وَبَوْلَهُ وَشَعِيرَهُ مِنَ اسْتِهِ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[243]

Yaʿnī bir kimsenüñ ki ʿameli az ola ol kişi fī-sebili'llāhi kendü içün

62b

bir at baġlasun. Zīrā ol atuñ yemi ve ṣuyı ve fışḳısı ve bevli ve ḳılı ḳıyāmet güninde anuñ mizānında ḥasenātdur dėmekdür. Ḥāṣıl-ı kelām ġazā niyyetine beslendügi zamānuñ cümlesinde ne ḳadar yem yediyse ve ne ḳadar ṣu içdiyse ve ne denlü fulān ve ḳolan ėylediyse hep mizānına ḳorlar, cümlesi ḥasenātdan ṣayılur dėmekdür. Baʿzı rivāyātda atlaruñ fışḳısı ve bevli ṣahiblerine cennetde misk olsa gerekdür, dėmek vārid olmışdur. Ḥaḳ Teʿālā ḳatında dīn-i İslāmuñ ʿizzeti şu mertebededür ki anıñçün ḫiḍmet ėdenlere bu deñlü taʿẓīm ve tekrīm ve lüṭuf ve iḥsānlar olunur. Ve İmām Ṭaberānī Rahmetullāh naḳlinde Ḫayyāb bin Arett Nebī ʿaleyhi'ṣ-ṣalavatu ve's-selāmdan rivāyet ėylemişdür ki:

لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَعْلِفَ فَرَسَ الرَّحْمَنِ فَرَسَ الْإِنْسَانِ وَفَرَسَ الشَّيْطَانِ فَأَمَّا فَرَسُ الرَّحْمَنِ فَإِنَّهُ فَرَسُ اللَّهِ الَّذِي يَغْزُو عَلَيْهِ وَأَمَّا فَرَسُ الْإِنْسَانِ فَإِنَّهُ فَرَسُ الْمُتَبَطِّنِ الَّذِي يَحْمِلُ عَلَيْهِ وَأَمَّا فَرَسُ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ فَرَسُ الرِّهَانِ وَالْمَيْسِرِ الَّذِي يُقَامَرُ عَلَيْهِ[244]

Yaʿnī at cinsi üç ḳısımdur. Bir ḳısmı raḥmānuñdur, bir ḳısmı insānuñdur, bir ḳısmı şeyṭānuñdur. Evvelkisi ol atdur ki fī-sebīli'llāhi ġazā içün alına. Daḫı üzerinde

63a

Ḥaḳ Teʿālānuñ aʿdāsı ḳatl oluna. Yaʿnī ġāzīler üstüne bineler, daḫı kāfirleri ḳatl ėdeler. İkincisi ol atdur ki, ṭoġurduġı murād oluna ve yük urıla. Üçüncisi ol atdur ki,

[243] Her kimin ameli az ise Allah yolunda bir at bağlasın. Çünkü o atın yemi, suyu, gübresi ve sidiği kıyamet gününde, mizanda onun sevaplarından olacaktır.

[244] At üç çeşittir: Rahman'ın, insanın ve şeytanın olan. Rahman'ın atı; Allah yolunda kullanmak için alınan ve onun üzerinde iken Allah'ın düşmanları öldürülen attır. İnsanın atı ise yavrulaması istenilen ve üzerinde yük taşınılan attır. Şeytanın atı ise üzerine iddiaya girilen ve üzerine kumar oynanılan attır.

ḳoşdurıla ve üzerinde ḳumār olına. Yaʿnī öç-ile ḳoşdurıla. Daḫı öç ne ise alına ve at raḥmānuñ olmaġuñ maʿnāsı, Allāh yoluna ġazā içün beslendügidür. Taʿẓīmen raḥmānıñdur dėyü buyurulmışdur. Ve insānuñ ve şeyṭānuñ olmaġuñ maʿnāları daḫı ẓāhirdür. Şol at ki insān kendü fāi'delenmek içün besler, insānuñdur dėyü buyurulmışdur. Şol at ki nā-meşrūʿ ṭarīḳ üzre ḳoşdurılur, şeyṭānuñdur dėnilmişdür. Ve şöyle maʿlūm ola ki öçüşüp at ḳoşmaḳ nā-meşrūʿ olduġı şol zamāndadur ki öñdül iki cānibde ola. Meşelā iki kimesne bir birine dėye ki eger benim atım geçerse, sen baña beş altun vėr. Eger senüñ atuñ geçerse, ben saña beş altun vėreyin dėye bu şarṭ üzre ḳoşalar, bu ṭakdīrce ḥarām olur. Ammā şöyle ki öñdül aḫerden yā bir cānībden ola, meşelā bir kişi, bir kişiye eger senüñ atuñ benim atımı geçerse, ben saña beş altun vėreyin dėye

63b

ittifāḳ ol kimsenüñ atı geçse daḫı altunı alsa ḥelāl olur. Zīrā māl vėrmek şarṭı iki cānibden olmayınca ḳumār olmaz. Ve İmām Buḫāri ve İmām Müslim Rahmetullāhi ʿaleyhimā rivāyetlerinde Ebū Hüreyreden Rażīyallāhu Teʿālā ʿanhu vārid olmışdur ki ėyitdi: Resūllullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥażretine at ḫuṣūṣundan su'āl olundı buyurdılar ki:

اَلْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ هِيَ لِرَجُلٍ وِزْرٌ وَ هِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ وَ هِيَ لِلرَّجُلِ أَجْرٌ فَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ وِزْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا رِيَاءً وَ فَخْراً وَ نِوَاءً عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ فَهِيَ لَهُ وِزْرٌ وَ أَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ سِتْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فِي ظُهُورِهَا وَ لَا فِي رِقَابِهَا فَهِيَ لَهُ سِتْرٌ وَ أَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ فَمَا أَكَلَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَرْجِ أَوِ الرَّوْضَةِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا كُتِبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٌ وَ كُتِبَ لَهُ عَدَدَ أَرْوَاثِهَا وَ أَبْوَالِهَا حَسَنَاتٌ وَ لَا تَقْطَعُ طِوَلَهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفاً أَوْ شَرَفَيْنِ إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ آثَارِهَا وَ أَرْوَاثِهَا حَسَنَاتٍ وَ لَا مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَ لَا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ مَا

64a

شَرِبَتْ حَسَنَاتٍ[245] ḥāṣıl maʿnā budur ki at cinsi üç ḳısımdur. Yaʿnī atuñ üç kimseye nisbet üç ḥāli vardur. Bir kimseye günāhdur, bir kimseye perdedür, bir kimseye ecir ve

[245] Atlar üç çeşittir. At vardır, sahibi için günah vesilesidir. At vardır, sahibi için perdedir. Yine at vardır ki sahibi için ecir ve sevap vesilesidir. Günah vesilesi olan at; sahibinin gösteriş yapmak, çalım satmak ve Müslümanlara düşmanlık etmek için beslediği attır. İşte bu at, sahibi için günah vesilesidir. Sahibi için perde olan atsa; bir adamın Allah rızası için beslediği atı üzerinde Allah'ın kendisi için

şevābdur. Şol kimse ki alup Müslümānlara gösterüp ḳaḫırlanmaḳ ve ehl-i İslāma ʿadāvet içün baġlayu ḳor daḫı besler aña andan günāh ḥāṣıl olur. Ve şol kimesne ki fī-sebīli'llāhi alup baġlayu ḳor, daḫı besler aña andan günāh ḥāṣıl olmaz. Daḫı arḳalarında, boyunlarında Ḥaḳḳullāhi unutmaz. Yaʿnī binüp endükce ve müntefiʿ olduḳça ṣadaḳadan ve şükürden Allāhu Teʿālā cānın unutmaz. Ol perdedür ki perdenüñ maʿnāsı yoḫluḳdan ṣaḳlar, uġurludur, mübārekdür dėmekdür. Ve şol at ki ehl-i İslām maṣlaḥatı içün alınur, ġazā ve ribāṭ içün beslenür. Ṣāḥibi anı bir çayırda ya bir bāġçede baġlayu ḳoşa, ol kişiye anuñ cemīʿ yėdügi otlar ṣaġışınca ḥasenāt yazılur. Ve cemīʿ tersleri ve bevilleri deñlü ve ayaġınuñ izleri deñlü ḥasenāt yazılur. Ve her-bār ki otladuġı yėrde ayaġına baġlu olan ipi ḳırup bir iki meydān sigirtse

64b

tersleri ve bevilleri ḳadar ḥasenāt yazılur. Ve her-bār ki ṣāḥibi anuñla bir ırmaḳ üstüne uġrasa at ol ırmaḳdan içe, yāḫūd ṣāḥibi anı ṣuvarmaḳ murād ėdinse, Ḥaḳ Teʿālā anuñ içdügi ḳadar ḥasenāt yazar dėmekdür. Ve'l-ḥāṣıl at beslemek üç vech üzerinedür. Eger mücerred ḫalḳa gösterüp faḫr u tekebbür murād olunursa günāh ḥāṣıl olur. Eger binmek içün yā yük urmaḳ içün yā ṭay ṭoġurmaḳ içün beslenüp riʿāyetin ėdüp ḥaḳḳın edā ėylerse mübārekdür, Ḥaḳ Teʿālā faḳirden ṣaḳlar. Eger ġazā ve ribāṭ içün yaʿnī serḥadlar beklemek içün ve düşmen ḳahrı-çün beslenürse anuñ ecri ve faẓīleti ne ḳadar ėdügin hemān Allāhu Teʿālā bilür. Ve baʿżı ḥadīṯ-i şerīfde vārid olmışdur ki ġazā niyyetine at beslemek cehennem odına perde olur dėyü buyurulmışdur. Zeyd bin Ṯabitden raẓihu mervīdür ki ėyitdi, ėşitdüm: Resūlāllah sallallahu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki: ˚

مَنْ حَبَسَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ رَوْثَةٍ مِنَ النَّارِ[246]

---

belirlediği haklara riayet ettiği ve iyice bakıp gözettiği attır. İşte bu at, sahibini başkasına yüzsuyu dökmekten korur. Sahibi için ecir ve sevap vesilesi olan ata gelince; icabında Müslümanlara yardım maksadıyla Allah rızası için çayır ve bahçeye bağlanıp beslenen attır. Çayırdan ve bahçeden yediği ve çıkardığı şeyler karşılığında sahibine sevap yazılır. O atın, bağlandığı ip boyunca, bir iki tepe koştukça izlerinin ve terslerinin sayısınca sahibi Allah tarafından sevap yazılır. Sahibi atı sulama amacı olmaksızın onunla beraber bir dereden geçer de at su içerse içtiği suyun miktarınca sahibine sevap yazılır. (M2290 Müslim, Zekât, 24; M 2860 Buhârî, Cihâd, 48)
İmam Nevevi, Riyâzü's- Sâlihîn Metin ve Çeviri II, 1219 numaralı hadis, Diyanet yayınları

[246] Allah yolunda kim bir at tutarsa, (beslerse) o at onun için ateşe (cehenneme) bir örtü olur. (Ali el-Muttakî el-Hindî/ Kenzü'l Ummâl fi sünen-il ekval ve'lefal- 10757 numaralı hadis)

Yaʿnī bir kimse ki fī-sebīli'l-lāh ġazā içün bir at ṣaḳlasa, ol at aña cehennem ateşinden

65a

perde ola dėmekdür. Ve baʿżı ḥadīṯ-i şerīfde daḫı bir kimesne fī-sebīli'l-lāh at alup bağlamaḳ niyyetin ėylese aña bir şehīd ecri vėrile dėyü buyurulmışdur. Ebi Caʿfer Muḥammed bin ʻAliden mervīdür ki: Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem

مَنْ هَمَّ اَنْ يَرْتَبِطَ فَرَساً لَهُ فَاَعْطَى اَجْرَ شَيْءٍ[247]

dėyü buyurmışdur. Yaʿnī bir kimse fī-sebīli'l-lāh ġazā ḳılmaġa gerçekten niyyet ile bir at alup bağlamaġa himmet ėylese aña bir şehīd fażīleti vėrilür dėmekdür. Fi'l-ḥaḳīḳa ṯevāb ve fażīlet ol zamānda ḥāṣıl olur ki, ḳaṣd-ı ṣaḥīḥ ve niyyet dürüst olup gerçekden ġazā ėylemek murādı ola. Ammā şöyle ki baʿżı ʿavām ėtdügi gibi ġazā niyyetine bir atı bağlayu ḳoya, yā bir ḳılıcı aṣa ḳoya. Ammā aṣlā ġazāya bir mübāşereti yā ḳalbinde şevḳ ve taḳāżāsı olmaya, anuñ ḳaṭʿā nefʿī yoḳdur. Öyle ėylemekden ise anı bir ehline bağışlayup ġazālarda ḳullandırmaḳ yegdür ki niçe ecr ve ṯevāb ḥāṣıl olur. ʿĀlimü's-sır ve'l-ḫafiyyāt her kişinüñ ḳalbi aḥvālin bilür, lüṭfu ve iḥsānı aña göre ėyler. Ebi Emāme-yi Bāhilī'den rażihu mervīdür ki Ḥaḳ Te'ālānuñ

65b

ḳavl-i şerīfi:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ[248]

āyet-i kerīmesin tefsīr ėderdi ve buyururdı ki: Bir kimesne ġazā niyyetine bir at bağlasa, ammā hemān ġareżi iller görüp ėşitmek içün olmasa fi'l-ḥaḳīḳa ġazā murādı olsa ol kimesne bu āyet-i kerīmede Ḥaḳ Teʿālā ẕikr ėtdügi kimesnelerdendür dėr-idi. ʿĀyet-i kerīmenüñ maʿnāsı budur ki şol kimesneler ki mālların gėcede ve gündüzde gizlü ve āşikāre Allāh yoluna ḫarc ėderler. Yaʿnī her zamān ve her ḥāl üzre mālların iḥsān ėtmekten ḥāli olmazlar, anlaruñ ecir ve fażīleti Ḥaḳ Teʿālā ḳatındadur. Anlara

[247] Kim sadık bir niyetle bir at bağlamaya niyet ederse ona bir şehidin ecri verilir.
[248] Mallarını gece gündüz, gizli ve açık hayra harcayanların ödülü, sahipleri (Rableri) katındadır. Onların üzerinde bir korku olmaz, üzüntü de çekmezler. (Bakara sûresi 2. sûre /274. ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

ḫavf yoḳdur ve anlar maḫzūn olmazlar dėmekdür. Ḳadı Beyżavi Raḥimehullāhu Teʿālā tefsīrinde ėydür. Bu āyet-i kerīme baʿżılar ḳavlince Ḥażret-i Ebubekr-i Ṣıddīḳ Rażīallāhu Teʿālā ʿanhu ḥaḳḳında nāzil olmışdur. Şol zamānda ki ḳırḳ bīñ altūnı var idi. Kimisin gėce ve kimisin gündüz, kimisin āşikāre, kimisin gizlü ṣadaḳa ėyledi ve baʿżılar ḳavlince Ḥażret-i ʿAlī Kerremāllāhu vechehu ḥaḳḳında nāzil

66a

olmışdur. Şol zamānda ki hemān dört aḳçeye mālik olmışdı, artuġu mālik olmamış idi. Cümlesin Allāh yolına ṣadaḳa ėyledi. Kimin gėce ve kimin gündüz, kimin āşikāre ve kimin gizlü vėrdi. Ve baʿżılar ḳavlince fī-sebīli'l-lāh atlar bağlayup anlara ḫarc ėdenler ḥaḳḳında nāzil oldı dėyü naḳil ėtmişdür. Ve şifā-yı ṣudūrde ʿUbbādetun bin Ṣāmitden rażihu mervīdür ki ėyitdi, ėşitdüm: Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı:

اِنَّ الْفَرَسَ لَيَسُنُّ فِى طِوَلِهٖ وَصَاحِبُهٗ رُبَاطٌ فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ فَمَا لَهٗ خَطِيْئَةٌ اِلَّا وَقَعَتْ وَقَدْ نَزَلَ اللّٰهُ فِى الْاِرْتِبَاطِ الْخَيْلِ وَالْاِنْفَاقِ فِيْهَا الْآيَتَيْنِ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَنْ ذَا الَّذِىْ يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضٰعِفَهٗ لَهٗ اَضْعَافًا كَثِيْرَةً وَقَوْلُهٗ تَعَالٰى لَا يَسْئَلُكُمْ اَمْوَالَكُمْ اِنْ يَّسْئَلْكُمُوْهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوْا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ[249]

Yaʿnī taḥḳīḳān ṣaḥibi döşegi üstünde uyurken at ayağı bağlu ṭurduġı yėrde ḳalġır daḥı ṣaḥibinüñ hiç bir günāhı ḳalmaz, dökülür, gider. Vallāhi taḥḳīḳān Ḥaḳ Teʿālā Ḥażreti atlar bağlayup anları besleyüp ḫarc ėtmek ḥaḳḳında

66b

iki āyet ėndürmişdür. Birisi

مَنْ ذَا الَّذِىْ يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضٰعِفَهٗ لَهٗ اَضْعَافًا كَثِيْرَةً[250]

ʿayetidür ki maʿnāsı kimdür. Şol kimse ki Ḥaḳ Teʿālāya ḳarż-ı ḥasen vėre. Daḫı Ḥaḳ Teʿālānuñ vėrdüginüñ çok emsālin aña vėre dėmekdür. Ḥaḳ Teʿālāya ḳarż-ı ḥasen

[249] Sahibi yatağında uyurken at, bağlı bulunduğu yerde şahlansa sahibinin bir günahı kalmaz. Allah at bağlamak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak hakkında Kur'anda iki ayet indirmiştir. "Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse, Allah ona kat kat fazlasını verir ve Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Mallarını gece gündüz, açık ve gizli ve açık hayra harcayanların ödülü, Rablerinin katındadır. Onların üzerinde bir korku olmaz, üzüntü de çekmezler."

[250] Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse, Allah ona kat kat fazlasını verir. (Bakara suresi 2.sûre- 245. ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

vėrmegün maʿnāsı, fī-sebīli'l-lāh ġazā içün at beslemekdür dėdiler. Ve birisi daḫı لَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً[251]

āyet-i kerīmesidür ki tefsīri henüz geçmişdür. Ḥāṣıl-ı kelām ġazā niyyetine at beslemek nice faẓīletlü nesnedür ki bu ḥadīṯ-i şerīf muḳteżāsınca ḥaḳḳında iki āyet-i kerīme nāzil olmışdur. Ve e'imme-yi ḥadīṯden İmām Ṭaberānī ve ġayrīler naḳlinde Ebu Kebşe-yi Enmāri Raẓihu Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem Ḥażretinden rivāyet ėtmişdür ki:

اَلْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا وَالْقَبْضُ عَلَيْهَا كَالْبَاسِطِ يَدَهُ بِالصَّدَقَةِ[252]

Yaʿnī ḫayr atlaruñ alınlarında baġludur ve ṣāḥībleri atlar üzre yardım olunmışlardur ve anlara māl ḫarc ėden elin ṣadaḳaya açan gibidür dėmekdür. Murād-ı şerīfi at yüzi

67a

mübārekdür. Ve anları beslemek ḫuṣūṣında ṣāḥiblerine Ḥaḳ Teʿālā yardım ėder. Anlara ḫarc olunan māl ṣadaḳa yėrine geçer dėmekdür. Baʿżı rivāyetde at besleyen kimse gündüzler oruç ṭutup hiç ifṭār ėtmeyen ve gėceler ṣabāḥa dek ʿibādet ėdüp hiç fütūr ėtmeyen ve dā'imā ṣadaḳa vėrüp hiç elin ṣadaḳadan menʿ ėtmeyen kimse gibidür, dėmek vārid olmışdur. Ve yine İmām Āḥmed Rahimehullāhu Teʿālā rivāyetinde Cābir raẓihu Resūllullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellemden rivāyet ėylemişdür ki:

اَلْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ وَالْقَبْضُ عَلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا فَامْسَحُوا بِنَوَاصِيهَا وَادْعُوا لَهَا بِالْبَرَكَةِ وَقَلِّدُوهَا وَلَا تُقَلِّدُوهَا الْأَوْتَارَ[253]

maʿnāsı atlaruñ alınlarına ḫayır ve nīl ḳıyāmete dek baġludur. Yaʿnī düşmen üzre ẓafer bulmaḳ ve ḫayra yėtişmek anuñla olur ve anları beslemek ḫuṣūṣunda Allāh Teʿālā muʿīndür, ṣāḥibleri yardım olunmışlardur. Atlaruñ alınlarını eliñüzle ṣıġayup

[251] Mallarını gece gündüz harcayanlar. (Bakara sûresi 2/274) https://kuran.diyanet.gov.tr/
[252] Hayır atların alınlarına bağlanmış. (düğümlenmiş) Onların sahipleri onlara özen gösterirler. Onlara infakta (yardımda) bulunan eli sadakaya açılmış gibidir. (Eliyle sadaka verilmiş gibidir.) (Ebu Avane Müsned: 5/19; Mevarid'uz Zaman s.394; El- Müstedrek: 2/91; El-Mu'cem'ul- Kebir; 22/339. H.no: 849)
[253] Atlar kıyamete dek alınlarında hayır ve onlarla ecre nail olmak vardır ve sahiplerine yardım olunulur. Alınlarını (perçemlerini) okşayın, onlara bereket ile dua edin. Onların boyunlarına süs (gerdanlık) bağlayın. Onlara kiriş (çalgı teli, tel) bağlamayın. (El-Müsned: 3/352)

siliñ ve anlara bereket-ile duʿā ėyleñ. Yaʿnī "Yārabbi sen mübārek ėyle" dėyü duʿā ḳıluñ ve boyunlarına ḳılāde bağlañ. Kirişler bağlamañ dėmekdür. Ve kiriş memnūʿ olduġınuñ vechi budur ki

67b

cā'izdür ki, gezdügi yėrde bir ağac ṭalına ilişe, daḫı ḳırılmaya boġula dėmişlerdür. Ammā ibrişim ve iplik gibi baʿżı żaʿīf nesneler olıcaḳ ḳırılur daḫı ḫalāṣ olur. Ve baʿżı rivāyetde dünyā ve āḫiret ḫayırlarınuñ cümlesi atlaruñ alınlarında bağludur, ḳıyāmete degin dėmek olmışdur. Ve at ṭā'ifesinde ḫayır çoḳ olduġı-çün ʿArab ḳavmi ata ḫayır daḫı tesmiye ėtmişlerdür. Ḥaḳ Teʿālā ḥażretinüñ kelām-ı ḳadīminde Süleymān peyġamberden ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥikāyet ėdüp

[254]buyurduġı yėrde ḫayırdan murād atdur. İmām Müslim naḳlinde Cerīrden rażihu rivāyet olundı ki ėyitdi: Resūllullāh sallallāhu Te'ālā ʿaleyhi ve-sellem Ḥażretini gördüm ki mübārek barmaġıyla atınuñ alnındaġı saçı büküp

[255]

dėyü buyururdı. Yaʿnī atlaruñ alınlarında bağludur ḫayr-ı ḳıyāmete degin, ol ḫayırdan murād ecir ve ṣevāpdur ve ġanimetdür ki ṭoyumluḳdur dėmekdür. İmām Buḫāri ve İmām Müslim Raḥimehumāllāhu Teʿālā ʿUrvet bin Ebi'l-Caʿdden rażihu rivāyet ėtmişlerdür ki

68a

ėyitdi. Resūlallāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ėyitdi ki:

[256]

[254] Ben malı, Sahibimi düşündürdüğü için severim. (Sad sûresi-38/32) https://kuran.diyanet.gov.tr/
[255]Atların alınlarına kıyamete kadar hayır düğümlenmiştir. (Hayırdan kasıt) ecir ve ganimettir. (Müslim İmare: 3/1493. H. No: 1873)
[256] Atların alınlarına kıyamete kadar hayır; (ahirette) ecir ve (dünyada) ganimet düğümlenmiştir. (Feth'ul- Bari Kitab'ul-Cihâd: H.no: 2850; Kitab'ul- Humus: 6/219. H.no: 1319; Kitab'ul-Cihâd: No:3643; Müslim Kitab'ul- İmare Atlar babı: 3/1493.H.no: 1873)

bu ḥadīṯ-i şerīfüñ daḫı maʿnāsı üzerinde yazılan ḥadīs-i şerīf maʿnāsıdur. Ve İmām Buḫārī Raḥimehullāhi Şubeyb bin ʿArḳadadan naḳil ėtmişdür ki ėyitdi: Ben ʿUrvenüñ Rażiallāhu ʿanhu evinde gördüm. Yetmiş at var idi, dėyü buyurdı. Ve İmām Ḳartabi ve gayrīler Raḥmetullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn daḫı naḳil ėtmişlerdür ki ʿUrve rażihu ġazā içün yetmiş at ḥażırlamış idi, beslerdi dėdiler. Ve'l-ḥāṣıl bu maʿnāda ʿibāret-i muḫtelife ile niçe ḥadīṯ-i şerīf vārid olmışdur. Ve aṣḥāb-ı kirāmuñ ulularından çoḳ kimesne rivāyet ėtmişlerdür. Şöyle fehm olunur ki peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavatu ve-sellem bu maʿnāyı ihtimāmen tekrār tekrār buyurmışlardur. Ve her kişi ḳanḳı ʿibāret-ile ėşidüp żabṭ ėtdiyse aña göre naḳil ve rivāyet ėtmişlerdür. Cümlesinüñ mālı ve muḥaṣṣalı budur ki at ġayet ile mübārekdür. Besleyen kimseye ecir ve fażīletler ḥāṣıl olur ve beslemege Ḥaḳ Teʿālā muʿīn olur. Ṣāḥibi faḳirden ḫalāṣ olur. Zīrā peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavatu ves-selāma baʿzı kimseler gelüp

68b

faḳirden şikāyet ėtdüklerinde: "At besleñ ki Allāhu Teʿālā at içün on rızuḳ gönderür. Birini at yėr ve ṭoḳuzı ṣāḥibi içün ḳalur." dėyü buyurmışlardur. Pes at beslemekde dünyā ve āḫiret ḫayırları ḥāṣıl olur dėmekdür. Ve İmām Demīri "Ḥayāt-ı Ḥayvān"da ve İmām Dimyāṭī "Kitābü'l Ḫayl"de Ḥażret-i 'Aliden Rażiallāhu Te'ālā ʿanhu rivāyet ėderler ki Ḥażret-i Resūl Ekrem ṣallallāhu Te'ālā ʿaleyhi ve-sellem buyururlar: Ḥaḳ Te'ālā at yaratmaḳ murād-ı şerīfleri olduḳda poyrāz yeline dėdi ki: "Ben senden bir maḥlūḳ yaradam-ki ānı dostlarıma sebeb-i ʿizzet ve düşmanlarıma sebeb-i ẕillet ve ṭāʿatim ehline sebeb cemāl ve kemāl ḳılam. Rīh dėdi ki: Yarat Yārabbi. Pes cenāb-ı Ḥaḳ yėlden bir miḳdār alup at yaratdı ve seni ʿArabī yaratdım. Ve dünyā ve āḫiret ḫayırlarınuñ cümlesini senüñ öñ ṣaçıña baġladum. Ve ġanīmetleri senüñ arḳañda cemʿ ėyledüm. Ve ṣaḥibiñi saña muḥabbet ve şefḳat ėdici ḳıldum. Ve seni ḳanatsız iken yine ḳuş gibi uçar ḳıldum. Pes sen ṣaḥibüñ istedügine yetişmek içün ve ḳorḳduġından ḳurtulmaḳ içün sen ve ben senüñ üzeriñde erler ḳılam ki, anlar beni tesbīḥ ve tenzīh ėderler. Eksiklik ṣıfatlarından ve ögerler, kemāl

69a

ṣıfatları ile ve birlerler. Ẕāti ve ṣıfātumı sen daḫı anlar ile bile. Beni tesbīḥ ve taḥmīd ve tehlīl ve tekbīr ėdesin dedi. Pes at daḫı emr-i Ḥaḳḳa imtiṯāl ėdüp ṣāḥibi her ḳanḳı ẕikre meşġūl olsa bile meşġūl olup ẕikr ėder. Melā'ike-yi Kirām ʿaleyhimü's-selām çünki atuñ bu ṣıfāt ve şerefin ėşitdiler ve ḥüsn ü ṣūretin gördiler ise "Yā Rabbenā bizüm içün daḫı atlar ḫalḳ ėyle dėyü duāʿ ėtdiler. Pes Ḥaḳ Teʿālā anlar içün ablaḳ atlar yaratdı. Beserek deve boyunlu daḫı vaḳtā kim Ḥaḳ Teʿālā atı yėre irsāl ėdüp dört ayaġı yėre başdı ise kişnedi. Ḥaḳ Teʿālā dėdi: "Mübārek ḳılınduñ, cümle ḥayvānlardan senüñ kişnemek ile müşrikleri ḫor ve ẕelīl ėdem ve senüñ kişnemek ile anlaruñ ḳulaḳların ṭolduram ve göñüllerin ḳorḳudam." Pes Cenāb-ı Ḥaḳ cemīʿ eşyāyı Ḥażret-i Ademe ʿarż ėdüp gösterdükde buyurdılar ki: "Yā Adem bunlardan diledügüñ nesne kendüñ içün iḫtiyār ėyle." Ḥażret-i Adem ʿaleyhi's-selām atı iḫtiyār ėtdi. Pes Ḥaḳ Teʿālā dėdi: "Kendüñe ve evlādıña sebeb ʿizzet-i ebediyye olacaḳ nesne iḫtiyār ėtdüñ. Mübārek olsun benim, bereketüm

69b

sizüñ üzeriñüzedür. Ve sizden sevgülü bir maḫlūḳ yaratmadum." Bu ḥadīs-i şerīf ḳatı mufaṣṣal olmaḳ ile naḳl-i maʿnā ile iḫtişār ḳılındı. Pes bu ḥadīṯ-i şerīf atuñ ḳatı çoḳ feżā'iline delālet ėder. Te'emmül oluna ve aṣḥāb u kirāmuñ baʿzı ulularından Riżvānullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn menḳūldür ki Resūlullāh sallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem ḥażretine dünyā metāʿlarından eñ sevgülü nesne ḫātūnları ve atları idi. Muʿaḳḳil bin Yesārdan rażihu rivāyet olunmuşdur ki ėyitdi:

لَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم بَعْدَ النِّسَاءِ مِنَ الْخَيْلِ[257]

Yaʿnī Resūllullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-selleme ḫātūnlarından ṣoñra atlarından sevgülürek bir nesne yoġ-idi. Bu taḳdīrce kişi ḫātūn ve atların sevmek Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellemüñ sünnetine riʿāyet ėylemek olur. Ve baʿżı eḥādīṯ-i şerīfe mażmūnunda vārid olmuşdur ki ʿArabī at Ḥaḳ Teʿālāya duāʿ ėder. Ṣāḥibi kendüyi sevmek içün ve rızḳ çoḳ olmaḳ içün ve ṣoñra hüsn ü ḫātime ile ölmek içün dėyü

[257] Resulullah'a (sav) kadınlardan sonra atlar kadar hiçbir şey sevimli değildi. (Sünen-i Nesa'î, Babu hubbu'l Hayl)

buyurulmışdur. ʿAbdullāh bin Mübārek Raḥmetullāh rivāyetinde Süddi Raḥimetulllāh ʿAmr bin ʿAtbeden Raḥimehullāhu Teʿālā naḳl ėtmişdür ki: “Ġazāya gider oldı,

70a

daḫı dört biñ dirhem şerʿīye ki ḳırḳ biñ aḳçe ėder.” Bir at ṣatun aldı. Daḫı dostları, “Neylerdüñ?” Bir ata bu ḳadar aḳçe ṣayup dėyü söylediler. Ėyitdi: “Benim düşmenime ḳarşu bir adım varduġı bańa dört biñden sevgülüdür.” dėyü buyurdılar. Ve ʿAmr bin ʿUtbe dėdükleri kimesne tābīʿnüñ ulularından ve ġāzīlerinden ve şehīdlerindendür. Ve baʿżı ḥadīṯ-i şerīfde vārid olmışdur ki: “At cennetde daḫı olur. Bir mübārek ḥayvāndur ki Tańrı Teʿālā Ḥażreti ḳulların dünyada ve āḫiretde anuñla teşrīf ėyler.” ʿAbdurraḥman bin Sāʿide rażihu ėydür: “Ben atı severdim. Daḫı Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem Ḥażretine su’āl ėdüp yā Resūlullāh: Hiç cennetde at olur mı?” dėdüm buyurdı ki

اِنْ اَدْخَلَكَ اللّٰهُ جَنَّةً اَعْطَاكَ مِنْهَا فَرَسًا يَطِيْرُ بِجَنَاحَيْنِ مِنْ يَاقُوْتٍ[258]

Yaʿnī yā ʿAbdurraḥman eger Ḥaḳ Teʿālā seni cennete ḳoyarsa anda senüñ yāḳūtdan bir atuñ olur ki iki ḳanadı olur, seni istedügüñ yėre uçurur dėdi. Ve bu maʿnīde bir ḳaç ḥadīṣ-i şerīf vārid olmışdur. Cümlesi biri birini taḳvīyet ėyler ve Ḥaḳ celle ve ʿalānuñ ḳudret-i tāmmesinden bir nesne baʿīd olmaz,

70b

ḳādir-i muṭlaḳdur ne dilerse ėyler. Baʿżı ʿulemā dėmişlerdür ki: Bir kimesne fī-sebīli’l-lāh ġazā içün at alup baġlaya, ol kimesne Ḥaḳ Teʿālānun emrīn yėrine getürmiş olur. Zīrā,

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ[259]

[258] Şayet Allah seni cennete koyarsa, Ey Abdurrahman, o zaman orada senin için iki kanatlı yakuttan bir at olur. Seni dilediğin gibi uçurur. (gezdirir) (Kenzü’l Ummal, Fi Sünen-il Ekval ve efal, Alaaddin Ali el- Muttakî 33493 nolu hadis 11. Bölüm/kısım)

[259] Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve atlı birlikler hazırlayın. (Enfâl sûresi-8/60.ayet) https://kuran.diyanet.gov.tr/

āyet-i kerīmesi muḳteżāsınca at beslemege emr olmışdur. Ve āyet-i kerīmenüñ tefsīri bāb-ı evvelinde geçmişdür. Ve Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem emrīn daḫı yėrine getürmiş olur zīrā buyurmışdur ki:

اِرْتَبِطُوا الْخَيْلَ وَامْسَحُوا بِنَوَاصِيهَا وَأَعْجَازِهَا[260]

Yaʿnī at baġlañ ve baġlamaḳdan murād beslemekden yaʿnī at besleñ ve alınların ve ṣaġrıların ṣıġañ dėmekdür. Bundan daḫı murād, muḥabbet ėdüp oḫṣāñ dėmekdür. Selmān-ı Fārisīden raẓihu rivāyet olunmışdur ki ėyitdi, ėşitdüm. Resūllullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki:

حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَرْتَبِطَ فَرَسًا إِذَا أَطَاقَ[261]

maʿnāsı: "Her müslümānuñ üzerine vācibdür, bir at baġlamaḳ ḳadar oldugı zamānda." dėmekdür. Ve atuñ cümle menāfiʿnden biri budur ki oldugı eve cin girmez. Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki:

لَا جِنَّ فِي بَيْتٍ فِيهِ عِتْقُ الْخَيْلِ[262]

Maʿnāsı cin girmez şol eve. Ki

71a

anda cins ʿArabī ve yaḫşi at ola dėmekdür. Bu ḥadīs-i şerīfden fehim olunur ki, at besliyecek ʿālāsın beslemek gerek imiş. Ḥikāyet olunur ki bir kimesne ʿAbdullāh bin Mübārek Ḥażretine geldi. "Yā İmām baña evimde ṭaş atarlar, bilmezin kim atar." dėdi. ʿAbdullāh buyurdı ki: "Var bir ʿArabī at al, eviñde baġla." dėdi. Ol kişi gitdi bir ʿArabī at aldı, evine götürdügi gibi ṭaş kesildi, atılmaz oldı. Soñra ʿAbdullāh Ḥażretine: "Ḥikmeti ne idi. Yā İmām?" dėyü sū'āl ėtdiler. Ėyitdi: "Cinnīler idi, at varıcaḳ gitdiler." dėdi. Ve şeyṭān cins ʿArabī at yanında olan kimseyi ṣarʿ ėdemez demişler. Şifā-yı ṣudūrda Ebu'l-Ḥasan İskender-endīz naḳl ėdüp dėmişdür ki Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḫaber vėrüp buyurdı ki, İblīs ʿaleyhi'llaʿne bir

[260] At bağlayın (besleyin) onların alınlarından ve arkalarından (terkilerinden) okşayın. (Ebu Davud, Cihâd 44, (2544); Nesaî, Hayl 3, (6, 218, 219)

[261] Gücü yettiğinde bir at bağlaması (beslemesi) her müslümanın üzerine bir haktır. (İbn Nehhas, Cihâd, Tevhîd y. 1/342)

[262] Cin, içinde atik (iyi) at olan eve girmez. (İbni Kesir'in ibaresi şöyledir: "Bu münker bir hadistir. Ne isnadı ne de metni sahih değildir." Tefsir'ul- Kur'an'il- Azim: 4/26)

gün Ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi’s-selām yanına geldi. Daḫı ʿĪsā ʿaleyhi’s-selām ėyitdi: “Yā iblīs saña bir nesne ṣorayın, ṭoġrusın söyler misin?” Ėyitdi: “Yā Rūḥullāh ṣor ne ṣorarsın.” dėdi. ʿĪsā ʿaleyhi’s-selām and vėrdi. Daḫı ėyitdi: “Saña şu ġāyet ile ėyleyen nesne ve ḳatı bī-ḥużur olduġuñ nesne

71b

nedür?” dėdi. Ėyitdi: “Allāh yolına ġażā içün köylerden bir köyde, yā ḥiṣārlardan bir ḥiṣārda at kişnedügidür.” dėdi. “Ve ben ol eve girmezin ki anda ġażā niyyetine at beslene.” dėdi. İbn-i ʿAṣākir Rahimullāh naḳlinde vārid olmışdur ki Ebū Eyyūb Enṣārī Rażiallāhu ʿanhu rivāyet ėyledi ki, Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki:

لَا تَحْضُرُ الْمَلَائِكَةُ مِنَ اللَّهْوِ شَيْئًا إِلَّا لَهْوَ الرَّجُلِ مَعَ امْرَأَتِهِ وَإِجْرَاءَ الْخَيْلِ وَالنِّضَالَ[263]

Yaʿnī melekler lehv ḳısmından bir nesneye ḥażır olmazlar, illā kişi ḫatunı-la lehv ėtse yāhūd at ḳoşsa yāhūd oḳ yarışsa ol vaḳit ḥāżır olurlar dėmekdür. Lehiv dėmek oyun ve eglence dėmekdür. Ḥāṣıl-ı kelām bunlardan ġayrī oyunlar hep nā-meşrūʿdur. Melekler orada ṭurmazlar, ḳaçarlar. Ammā kişi ḫātūnı-la oynasa yā at sigirtse yā oḳ yarışsa melekler ḳaçmazlar. Ve Ebū Hüreyreden rażihu daḫı rivāyet olınmışdur ki Resūlullāh ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem daḫı buyurdı ki:

كُلُّ لَهْوٍ مِنَ الدُّنْيَا بَاطِلٌ إِلَّا ثَلَاثَةً رَمْيُ الْقَوْسِ وَتَأْدِيبُ الْفَرَسِ وَمُلَاعَبَتُكَ امْرَأَتَكَ أَلَا فَهُنَّ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْحَقِّ[264]

Yaʿnī dünyāda her oyun bāṭıldur. İllā üç oyun degil. Birisi yayıñla oḳ atup yarışmaḳ, biri daḫı

72a

atuña edeb taʿlīm ėtmek ve biri daḫı ḫātūnıñla oynamaḳ. Taḥḳīḳā bu üç oyun ḥaḳdandur dėmekdür. Ve ʿÖmer bin ʿAbdulʿazīzden Raḥimehullāhu Teʿālā naḳl olınur ki ėyitdi: Benim yanımda ṣābit oldı ki Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki:

[263] Melekler adamın eşiyle oynaması (eğlenmesi), ok atışı ve at koşturma hariç hiçbir oyun ve eğlencede hazır olmazlar. (İbn Nehhas, Cihâd, Tevhîd y. 1/343)
[264] Dünyanın oyun ve eğlencelerinden üçü hariç tümü batıldır: Bunlar: Yayınla ok atma, atını terbiye etmen ve eşinle oynaşman. Çünkü bu(nlar) hak(kı olan şeyler) dendir. (El-Müstedrek: 2/95)

مَنْ كَانَ لَهُ فَرَسٌ عَرَبِيٌّ أَكْرَمَهُ أَكْرَمَهُ اللهُ تَعَالَى وَإِنْ أَهَانَهُ أَهَانَهُ اللهُ تَعَالَى[265]

Yaʿnī: "Bir kimesnenüñ ʿArabī atı ola, daḫı aña ikrām ėde. Allāh Teʿālā aña ikrām ėder ve eger ihānet ėdüp ḫor ṭutarsa, Allāh Teʿālā daḫı anı ḫor ṭutar." dėmekdür. İmām Beyhāḳi Rahimehullāh naḳl ėder ki: Temīm-i Dāri raẓihu Ḥaẓretin gördiler, atına yem vėrmek içün oturmış, kendü arpa ayırtlar. Ehli ve cemāʿati ṭururlar, baʿżı kimseler görüp ėyitdiler: "Yā Temīm bu arpayı niçün bir ḫiḏmetkāruña vėrmedüñ ki ayırtlaya? Senden ġayri arpa ayırtlayacaḳ kimse yoḳ mı idi?" dėdiler. Ėyitdi: "Benden ġayri kimse var idi. Ammā kimseye vėrmedügüm aşlı oldur ki ben ėşitdüm." Resūlullāh sallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki: "Bir kimesne atınuñ arpasın ayırtlasa yem aşduġı ḥalde ol kişiye her dāne arpa muḳābelesinde on ḥasene yazıla." dėyü buyurmışdur dėdi. Bu ḥikāyeti İmām Ṭaberānī

72b

ve İbn-i ʿAsākir Rahimehullāhi ʿaleyhimā daḫı yazup naḳl ėtmişlerdür. Ol zamānda Temīm-i Dāri raẓihu Ḳudüs u Şerīf Beyi idi dėmişlerdür. Ve Ḥaẓret-i ʿĀişe-yi Ṣıddıḳadan raẓihu rivāyet ėtdiler ki ėyitdi: "Bir gün Resūllullāh sallallāhu ʿaleyhi ve-sellem otururdı. Yanında atı baġlu ṭururdı." Ben ėyütdüm: "Yā Resūlullāh bu atuñ torbasın ben aşayın." Ėyitdi: "İstersin ki ecr-i ʿaẓīm ḳazanasın. Ve bir kimesne ki bir ata torba aşa atuñ muḳābelesinde ol kişiye bir ḥasene yazılur. Ve yemin yedükden soñra yine torbasın ala, anuñ muḳabelesinde bir günāhı mahv olunur." dėyü buyurdı. Müslim bin Yesārdan raẓihu naḳl olundı ki ėyitdi: "Baña ḫaber vėrdiler ki bir gün Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥaẓreti çıḳdı. Daḫı atınuñ yüzüni mübārek ridāsı-la sildi ve buyurdı ki: Bu ġėce ben atdan ötürü ʿitāb olındum." Maʿlum oldı ki kişi hemān atını ḫiḏmetkārına inanup kendü fāriġ olmaḳ maʿḳūl ve cā'iz degil imiş. Kendü daḫı yoḳlayup görmek gerek imiş. At içün Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥaẓretine ʿitāb olunup "Niçün atuñı gözetmezsin?" dėnilecek ġayrīlerüñ ḥali nice olur.

[265] Bir Arap atı olup ona ikram eden kimseye Allah da ikram eder. Kim onu hor görürse Allah Teâlâ da onu hor görür.

73a

Enes bin Mālikden raẕihu mervīdür ki ėyitdi: Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhe ve-sellem buyurmışdur ki: الْخَيْلِ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ[266] Yaʿnī bereket atlaruñ alınlarındadur. Bu ḥadīṯ-i şerifi İmām Buḫāri ve İmām Müslim Raḥimehumāllāhu Teʿālā rivāyet ėtmişlerdür ve Ebū Dāvud Raḥimehullāh naḳlinde ʿUtbetubni's Selmīden vārid olmışdur ki ėyitdi: "Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem atlaruñ yelesin ve bürçegin[267] ve ḳuyruġın ḳırḳmaḳdan tehī buyurmışdur, ḳırḳmaḳ cā'iz degildür. Ve Ebū Dāvud ve Nisā-yı Ebī Vehebden raẕihu rivāyet ėtmişlerdür ki Resūlullāh ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem buyurmışlardur ki:

عَلَيْكُمْ بِكُلِّ كُمَيْتٍ أَغَرَّ مُحَجَّلٍ أَوْ أَشْقَرَ أَغَرَّ مُحَجَّلٍ أَوْ أَدْهَمَ أَغَرَّ مُحَجَّلٍ[268]

Yaʿnī siz mülāzemet eyleñ, ayrılman. Her ṭorı ata ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola. Yā al ata veya siyāh ata ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola dėmekdür. Ve Ebū Ḳatāde raẕihu Resūlullāh ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem ḫażretinden rivāyet ėylemişdür ki:

خَيْرُ الْخَيْلِ الْأَدْهَمُ الْأَقْرَحُ الْأَرْثَمُ ثُمَّ الْأَقْرَحُ الْمُحَجَّلُ طَلْقُ الْيُمْنَى فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَدْهَمَ فَكُمَيْتٌ عَلَى مَتْنِهِ الشِّيَةُ[269]

Yaʿnī atlaruñ ḫayırlusı kara atdur ki alnında ve burnında ve üst ṭudaġında

73b

azacuḳ ola ve ayaḳları sekil ola ve öñ ayaḳlarınuñ ṣaġı sekil olmaya. Eger bu ẕikr olınan ṣıfatlar üzre siyāh at bulunmazsa kümeyt ola dėyü buyurdı. Kümeyt dėdükleri ḳara ile ḳızıl ortasında bir renkdür dėmişler. Ġaliba bu diyārda yaġız dėdükleri ṭondur ki ne bellü siyāhdur ne bellü ḳızıldur. İmām Ṭaberanī ve Ḥākim Rahimehumāllāhu naḳillerinde ʿUḳbe bin ʿĀmirden raẕihu mervīdür ki ėyitdi: Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki:

---

[266] Bereket atın alnındadır. (perçemindedir) (Nesaî, Hayl, 6)
[267] Metinde "berçegin" şeklinde yazılmıştır.
[268] Size, alnı sakar, ayakları sekili kahverengi atı veya alnı sakar ayakları sekili kızıl atı veya alnı sakar ayakları sekili siyah atı gerektir (tavsiye ederim) (Ebu Davud, Cihâd 44 (2544); Nesaî Hayl 3. (6, 218, 219)
[269] Atların en hayırlısı, alnında küçük bir sakar, üst dudağında beyaz beneği olan siyahtır. Bunu üç ayağı sekili, ön sağ ayağı sekisiz siyah at takip eder. Eğer siyah at değilse alacası böyle olan kestane rengi hayırlıdır. (Tirmîzi, Cihâd 20, (1696- 1697); İbni Mace, Cihâd 14(2789))

اِذَا اَرَدْتَ اَنْ تَغْزُوَ فَعَلَيْكَ بِفَرَسٍ اَغَرَّ مُحَجَّلٍ طُلْقِ الْيُمْنَى فَلَعَلَّكَ تَغْنَمُ وَتَسْلَمُ[270]

Yaʿnī: “Ḳaçan ġazā ėtmek dileseñ bir at al ki alnı şaḳar ola, ayaḳları sekil ola, şaġında sekil olmaya. Taḥḳīḳā sen ṭoyum olursun ve selāmet üzre olursun.” dėmekdür. Ḥāşılı böyle olan at ġāyet mübārek ve uġurlu olur. Dārimī Raḥimehullāh rivāyetinde Ebū Ḳatāde rażihu ėyitdi: Bir kimesne Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem Ḥażretine gelüp, “At almaḳ isterin ne āṣıl at alayın?” dėdi. Buyurdılar ki:

اَدْهَمَ اَتْلَمَ مُحَجَّلاً طُلْقَ الْيُمْنَى اَوْ مِنَ الْكُمَيْتِ الْاَغَرِّ[271]

Maʿnāsı: “Ṣatun al şol atı ki siyāh ola ve burnunuñ üstü aḳ ve ayaġı sekil ola. Ṣaġ cānibinde sekil olmaya.

74a

Yāḫūd yaġız at al bu nişānlar üzre.” dėmekdür. Ve İbn-i ʿAbbāsdan rażihu rivāyet olunur ki, Resūlullāh ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki:

يُمْنُ الْخَيْلِ فِي شُقْرِهَا[272]

Atlaruñ ḫayır ve bereket ve ḳuvveti allarındadur. Yaʿnī: “Aşḳar olan at ėyüdür.” dėmekdür. “Ve aşḳar oldur ki al ola ve yelesi ḳuyruġı ḳızıl ola.” ʿAmr bin Ḥāriṯ rivāyet ėyler ki Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki:

لَوْ جُمِعَتْ خُيُولُ الْعَرَبِ فِي صَعِيدٍ ثُمَّ اُرْسِلَتْ لَكَانَ السَّابِقُ هَا الْاَشْقَرُ[273]

Yaʿnī: “ʿArab ṭā’ifesinüñ atları bir ṣaḥrāda cemʿ olunsa daḫı ṣalıvėrilse anları geçen aşḳar olurdı.” dėmekdür. Ḥāşılı cemīʿ atlaruñ yügrügi al at imiş. Nāfiʿ bin Cebīr rażihu rivāyet ėtmişdür ki Resūlullāh ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem buyurdı ki:

اَلْخَيْلُ مُعْقَدٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ اَدْهَمُ وَاَحَمُّ[274]

---

[270] Savaşa gitmek istediğinizde alnı sakar, sağ ayağı dışında ayakları sekili bir at al. (satın al) Muhakkak ki sen kazançlı ve tehlikeden korunursun. (emniyette olursun) (Beyhakî, es Sünenî Kübra H. no:?)

[271] Siyah üst dudağında beyaz beneği olan ve üç ayağı sekili, ön sağ ayağında sekil olmayan veya alacası böyle olanı satın al.

[272] Atın bereketi al (kızıl) olmalarındadır. (Ebu Davud, Cihâd 44 (2545); Tirmîzî, Cihâd 20 (2454))

[273] Şayet Arap atları bir alanda toplanır da (yarış için) bırakılsalar, (gönderilseler) onları geçen kızıl olanı olurdu.

[274] Hayır (bereket, kuvvet) atlarda yeşil ve siyah (yağız) olanındadır.

Yaʿnī ẖayır ve bereket atlarda her at ki ḳara ve yeşile beñzeye andadur. Yaʿnī, "Ḳatı siyāh olmaya, bir miḳdār gögrek ola." dėmekdür. Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellemden birkaç dürlü at ẕikr olunup "H̱ayır ve bereket bundadur." ki dėnilmişdür. "Her biri mübārekdür. Ḥāṣılı siyāh at ve yaġız at ve al ve gögrek at ki vech-i meşrūḥ üzre ẕikr

74b

olunan nişānlar ola hep mübārekdür." dėmekdür. Ebū Hüreyreden raẓihu mervīdür ki, Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem Ḥaẓreti atda şikāl olduġın sevmezdi. Şikāl aña dėrler ki atuñ öñ ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç ayaġınuñ ṣolı sekil ola. Sekil olmaḳ atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur. Baʿżılar ẕikr ėtmişlerdür ki: "Ḥaẓret-i İmām Ḥüseyin raẓiallāhu ʿanhu şehīd olduġı zamānda bu aṣil at üzerinde idi." dėdiler. Şifā-yi ṣudūrda meẕkūrdur ki Resūlullāh ṣallallāhu Teʿālā ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki: "Ḳaçan görseñüz ki bir ṭā'ifenüñ atları başların yuḳaru ṭutalar ve çoḳ kişneyeler, bilesiz ki furṣat añlaruñdur. Ve ḳaçan göresiz ki başların aşaġa ṭutalar ve az kişneyeler ve ḳuyruḳların ṣalalar, bilesiz ki bu maḳūle ḳavm münhezim olurlar."

Bāb-ı ṯānī

Atlaruñ Eyüsi ve Yetelüsi Beyānındadur.

Eyü kāmil at oldur ki, anda yigirmi yedi evveli yā ile olan Türkī ad alar cemʿ ola. 1. Yürügen 2. Yüġrük 3. Yiyigen 4. Yaṣṣı 5. Yüksek 6. Yoġun bilekli 7. Yumṣāḳ Tüyli 8. Yaṣdāġaç Ḳarınlı 9. Yumrı Ṭırnaḳlı 10. Yancıḳlı 11. Yaġız 12. Yufḳa Derili 13. Yay Boyunlı 14. Yürekli 15. Yatağı Geniş 16. Yeyni 17. Yelesi İnce ve Uzun

75a

18. Yedelgen 19. Yavaş 20. Yataġan 21. Yüzgeç 22. Yedi Yaşlı 23. Yüzi Güzel 24. Yapulı 25. Yırtmaçlı 26. Yacāncı 27. Yırtılmış.

Baʿżılar dėmiş eyü at oldur ki anda on iki teşbīh buluna. Üç yeri güzel ʿavrata beñzeye, üç yėri deveye beñzeye, üç yėri şu ṣıġırına beñzeye, üç yėri ḳatıra beñzeye. Ammā ʿavrata beñzeyen üçüñ biri güzellikde, ikinci ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun olmaḳda, üçüncüsi yancıḳları ʿavrat yancıġı gibi çoḳ olmaḳda, ammā deveye

beñzeyen üçüñ biri boynı uzun olmaḳda, ikinci kirpikleri. Zīrā deve kirpikli at alma güzeli olur. Üçünci ḳıç siñirleri yoġun ve dik olmaḳda ammā ṣu ṣıġırına beñzeyen üçüñ biri oldur ki, bilekleri yoġun ve ḳıṣa ola öküz gibi. İkinci, ḳarnı altı yaṣṣı olmaḳda üçünci, ḳuyruḳ yatağı geniş olmaḳda ammā ḳatıra beñzeyen üçüñ biri oldur ki ḳulaḳları uzun ola. İkinci oldur ki ḳuyruġı ḳatır gibi ḳamçı ḳuyruḳlı ola. Üçünci ṭırnaġı peklikde uzunluḳda degil, zīrā atuñ ṭırnaġı turup gibi degirmi gerekdür. Bu teşbīhler yine ol yigirmi yedi "Yā" da bulunur. Ḥāṣıl-ı kelām oldur ki atuñ eyüsi

75b

ve hünerlüsi güzel olur. Nitekim insānda daḫı bir kişi güzel yüzlü ve heybetlü ve ḳuvvetlü ve uzun boylu ve yaṣṣı yaġrınlu ve ḫoş āvāzlu olsa ekşeriyā ḫuyı daḫı güzel olur.

اُطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حِسَانِ الْوُجُوهِ[275]

buyurulmışdur. Ḥażret-i İmām Şāfiʿī Raḥimehullāh bir Ḳıyāfetnāme ḳitābı te'līf ėdüp anda dėmişdür ki: "Her kişi kim anı göz gördügi gibi göñül sevse andan fā'ide bulınur. Ammā eger göñül sevmese andan żarar olur." Bu mücerrebdür. İmdi bu ʿitibār üzre atlaruñ eyüsi oldur ki güzel yüzlü, ceyrān gözlü ola. Ḳulaḳları ḳamış yapraġı gibi olup iki ḳulaġı arası geñiş ve ufaḳ dişlü yumrı alınlu, ḳurı başlı uzun boyunlı ṣaçlı ve ḳıṣa belli ve küçücek bögürli ve omuzlı ve yüce boylı ve yaṣṣı, uyluġa ṭolı ve çoḳ gögüsli ve ḳuyruḳ yatağı geniş ve budları arası ve kirpikleri arası ve egiñi ve aşıḳlardan aşaġası siyāh ola. Ve tīz görür ola ve yeḫāncı ola. Yaʿnī yürürken iki ḳulāġı ile iki cānibe işāret ėder gibi kendü terāzulayup ṣaḳını ṣaḳını yürüye. Öñüne ırmaḳ gelürse ṣıçraya ve yeyni ola. Yaʿnī yürürken ayaḳları yėre berk ṭoḳunup

76a

şabṣal adam gibi yürümeyüp ẓarīf ḥerīf gibi yürüye. Kendüyi aşaġa ḳoyvėrmeye ve öñi ḳıçından ve ḳıçı öñünden yüksek olmayup ikisi daḫı berāber ola. Ve iki ayaḳların geñiş baṣup öñleri ve ḳıçları ṭolaşıḳ olmaya ve almacıġı yumrı olmaya. Bir almacıġı

[275] Hayrı atın yanında, yüzünde isteyin. (arayın)

eksik olsa yügrük ve hünerlü olur. Ve ḳıç uyluḳları yancıḳlı ve iç yanınuñ daḫı etleri çoḳ ola ve yırtmaclı ola. Yaʿnī aġzınuñ yırtmacları yüksek ola. Ḳışa yırtmaclı at hünersiz öpük başlı olur ve ṣuya gelicek ṣaġ ayaġın evvel baṣa. Eger ṣolın evvel başarsa ṣolaḳdur. Ve belin egmeye ve belinüñ ḳolañ yėri ince olup ḳarnı yaṣṣı ola. Ve ḳısraḳ gördükde kişneye. Eger kişnemez ise dilsizdür. Ve boynu ve omuzı düz olup eyerligi alçaḳ olmaya. Ve ḳamçı ḳuyruḳlı olup ḳuyruḳ kemikleri ince ve ḳışa ola. Ve baş ṣala ṣala ve ṣalınaraḳ yürüye. Aşıḳları yumrı olmaya. Ve ḳıç ayaġın öñünden aşırı baṣa. Ve ḳoşanıcaḳ iki öñ ayaġıñ döge ve ḳuyruġın egmege ve çoḳ ṣolumaya. Ve ḳatı ürkek olup ḳıçın ḳıçın gitmeye. Ṣol iyegüsi bir eksik olan at hünerlü ve yügrük olur. Eger

76b

bir atuñ boynında birḳaşıḳ ḳılcaġazları ḳulaġına yaḳın olursa eşkin olmaz. Ammā ne ḳadar ḳulaġından ıraḳ olsa ol-ḳadar eşkin olur. Bu ẕikr olunan nişānlar cümlesi bir atda cemʿ olmaḳ ḳatı az olur. Cümlesinden ehem ve elzem yürügen olmasıdur. Andan soñra yügrük olmasıdur. Yügrük atuñ ḳıç siñirleri yoġun ve dik ve bel eti çoḳ olur. Yaġız ḫurmāyī ṭoru at ki yelesi ḳuyruġı ince ve uzun ola, hünerlü olur. Cümle atlaruñ ṭorusı ṭorusıdur. Yaʿnī cümlenüñ sulṭānı gibidür.

Beyit

Ṭorı atı bil ki olur kūh-ı Ṭūr

Levnī anuñ ṣanki olur sürḫ-i nūr

Andan ṣoñra açuḳ ṭoru at daḫi ʿālādur. Andan ṣoñra demür ḳır at ki yelesi ve ḳuyruġı ve aşıḳlardan aşaġası siyāh ola. Raḫat güzel yaraşur ve ṣovuġa ṭayanur ve hünerlü olursa at yavuz, eşkin ve yügrük olur. Çil at, yelesi ve ḳuyruġı uzun ve ṭırnaġı siyāh olursa hünerlü olur. Aḳ at daḫı eger yelesi ve ḳuyruġı siyāh olursa hünerlü olur. Ḳula at ḥaḳḳında dėmişler: “At kim ola ḳula, alma anı bir pula.” Meger yelesi ḳuyruġı

77a

ḳara ola ve yeliden ḳuyruġa bir siyāh yol gele. Ol vaḳit hünerlü olur ve al at yügrük olur ve ıssı diyārda çoḳ hüner gelür. Ammā ṣovuġa ve açlıġa ve ṣusuzluġa ve balçıġa ve ṭaşa döyemez. Nārīn mizāçdur ve atuñ maḳbūlı oldur ki kümeyt olup hiç sekili olmaya. Belki alnında altūn ḳadar ġurresi ola. Ve eger sekil olursa beni ṭarafında ve ḳıç ayaġında ola. Ve atuñ alnında iki nişān olur. Aña Ḳabr-i Meftūḥ dėrler. Ve öñ ayaġınuñ üzengi ṭoḳunacaḳ yėrinde birḳaşıḳ tüler biter. Aña Ṣaʿr-ı Maḥlūḳ dėrler. Ve paldım yėrinde birḳaşıḳ tüler olsa aña Ṣaʿr-ı Meftūl dėrler ve bu cümleyi ekṣer atçılar uġursuzdur dėrler. Ammā boynunda burḳaşuḳ tüler olsa aña Cenāḥü'l feres dėrler, ġayet eyü ṭutarlar ve bini ṭarafında olan öñ ayaġı ile iki ḳıçları sekili olsa aña Muṭlaḳu'l Yemīn dėrler. Ve ġayet uġurlu ṭutarlar. Ve çapraz sekiliñ uġurlusı oldur ki öñi bini ṭarafından ve ḳıçı ḳamçı ṭarafından sekili ola sekiliñ iç yanında siyāh beñler olsa ṣaḥibine żarar yėtişür ve ṭaşrasında olsa

77b

żarar ġayre olur. Ve eger ardında olsa ardınca ḳoġan düşmene żarar olup "Atı tekerlenür." dėrler. Ve dört ayaġı sekili at dört manḳıra olmaḳ gerekdür dėrler. Ḫuṣūṣa ki ṭırnaḳları daḫı aḳ ve yımşāḳ ola. Andan hiç yoldaşlıḳ gelmez. Ve atuñ ana ḳarnında çik ḳolan yėri aḳ olur. Pes tīzçek yāra olup ve yārası geç oñılur, dėmişler. Ve cümle atlaruñ eyüsi ve güzeli "Seklāvī" cinsīdür ki uzun boyunlu, ince boġazlu ve küçücek başlı ve suñaḳ burunlu ve yügrük olur. Andan Küheylān ve Ṭureyfī ve Kebīşe ve Ḫavvāre ve Maḥmūdī ve Maʿnek ve Übiyyān ve Ḫurinīḳ ve Görk ve Dükkalāvī ve Ṣaʿīdīdür. Ve Baġdāduñ ve Baṣra ve Laḥẓanuñ ve Türkmenüñ ve Ġazze ve Şamuñ ve Berīyye ḳavminüñ ve Mışıruñ baʿżı yėrlerinüñ eyü ve yügrük atları olur.

Bāb-ı ṣāliṣ

Atlaruñ Tedbīrlerin ve Ḫaḳların Beyān Ėder.

Atuñ tedbīri budur ki, yėrini ġāyet temiz ve ḳuru ėdeler. Ve yuların iki cānibden baġlayalar. Ve köstek ve peyvendsiz ḳomayalar ve elbette ḳuru fışḳı dökeler. Ve

ḳaşınıcaḳ altına bir ḳāb dutalar. Ve uzun günlerde yemin gün varıken vėreler ve dün yarısında ṣu

78a

vėrmek atı bek semrīdür. Ḳaba ḳuşluḳda bir ṣu vėreler, bir daḫı ikindiden ṣoñra vėreler ve gāhī yelesini ve ḳuyruġını ve ayaḳlarını ıssı ṣu ile yuyalar. Ve günde iki kerre muḥkem tımār ėdeler. Ve üç gün yatırmayup bineler, gezdüreler, ayaḳları açıla. Ve yatan ata bir kile arpayı beş gėcede vėreler. Ammā yola giden ata şinik vėreler. Eger taḥammüli var ise ṣuluḳ daḫı vėreler. Ve ata binerken üzengiye bek başup ağızlığın vėrmeyeler. Hemān tizçek üstüne bineler. Andan ṣoñra üzengi bekleyeler. Siyāhi oldur ki iki üzengisi içine iki aḳçe ḳosalar ayaġı altında ḳalsa bir ḳonāḳ yėr gide, ol aḳçeler düşmeye. Zīrā üzengileri boş ḳoyup s̱ıḳleti eyere vėrmek atı yaġır ėder. Ve derlemiş atuñ eyerin tiz almayalar ve duḫāndan ve yaġmurdan atı bek ṣaḳınalar. Ve yorġun ata tizçek yem ve ṣu vėrmeyeler. Ve soñra ṣuyı yemden evvel vėreler. Ve atuñ bileklerinüñ balçıġını muḥkem yuyalar ve yaşın alalar. Tā ki at bıçılġan olmaya. Ve atuñ her bir ayaġını sekiz mıḫ ile naʿl ėdeler, ṭaşa eyü yabışır. Berīyye ḳavmi atlarına naʿl urmazlar, bir yaşlıca ḳurbaġa olur. Anuñ ḳarnını yararlar,

78b

atuñ ṭırnaġına muḥkem sürerler. Ṭırnaġı pek olup naʿla muḥtāç olmaz. Zīrā velāyetleri daḫı yımşaḳ ḳomdur. Ve ḥarb zamānında ayḳır ata bineler. Zīrā yaraya taḥammül ėder. Ve atı üç dizginden ve her dizginde bir milden artuḳ sigirtmeyeler. Zīrā beslü at ki üç dizginden ziyāde sigirdeler, çatlar, helāk olup ṣaḥibine çoḳ günāh olur. Ḥayvānlar ḥaḳḳı ise insān ḥaḳḳından eşedd ve eṣʿabdur. Zīrā insān ile bir ṭarīḳ ile ḥelālleşmek mümkün olur. Ammā ḥayvānlar ile mümkün olmaz. Aḫiretde ʿaz̲āb olmaḳ lāzım gelür. Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurur ki: ˚فَاِنَّ لَكَ بِهَا لَا تَحْمِلُ اَرْضٌ اَثْقَلَ وَلَا ظَهْرٌ اَبْلَغَ[276]˚ Yaʿnī “Atını pek süren yā ḥaddinden ziyāde yük uran kişi yol alamaz. Ve merkebini helāk ėdüp vebāle girer. Pes bindügüñüz ḥayvāna rıfḳ eyleñ. Miḳdārınca ḳullanup esirgeñ, kendü nefsiñüzi ve ol ḥayvāncıġı.” dėmekdür. Zīrā ḳatı

[276] Asıl kesinleşen karara bağlanan, ne kat edilen yer ne de sırttır. (Bu bir deyimdir ve aşırılıktan kaçınılması için tavsiye içermektedir.)

çoḳ at sigirtmek kişinüñ bedenine żarar ve ḳuvāsına żaʿf ve ḥevāsına ḫalel vérür. Baʿżı ʿulemā dėmişlerdür ki ata binmek maraż gibidür ve at sigirtmek maraż-ı mevt gibidür. Yaʿnī ḫastalık muḳaddemāt-ı mevt olduġı gibi

79a

ata binmek daḫı muḳaddemāt-ı mevtdür. Zīrā iḥtimaldür ki at yıḳıla, ṣāḥibi helāk ola. Sigirtmekde ise bu iḥtimāl daḫi artıḳdur. Pes maraż-ı mevt gibi olur. Ḥażret-i ʿAli rażiallāhu ʿanhu buyururlar: كُلُّ شَيءٍ جاوَزَ حَدَّهُ انقَلَبَ ضِدَّهُ[277]

Yaʿnī, "Her nesneki miḳdārından ziyāde ola, żıddına döner. Nāfiʿ iken mużırr olur. Niteki ḥadīs-i şerīfde: خَيرُ الأُمورِ أوسَطُها[278] buyurulmışdur.

Yaʿnī, "Dükeli işlerüñ ḫayırlusı ortalarıdur ki ne ḳatı çoḳ ve ne az ola ʿadālet budur ki iki ṭaraf daḫı ẓulüm ve meẕmūmdur."

Beyit

Yürür çoḳ tīz tāzī-yi gül ü senk

Eñil eñil alur menzil-i ḫar-leng

Furūn-kim pek yana etmek yaḳar ol

Şu şu kim tīz aḳa köpri yıḳar ol

ʿUlemā-yı dīn ve fuḳahā-yı müslimīn dėmişlerdür ki: "Kimsede ḥuḳūḳ-ı ḥayvānātı bilmek ve riʿāyet ḳılmaḳ olmasa, aña ḥayvān beslemek ve binmek ḥelāl olmaz. Ḥażret-i Peyġamber ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyururlar:

إنَّ امرَأَةً دَخَلَتِ النّارَ في هِرَّةٍ[279]

Yaʿnī, "Bir ʿavrat bir kedüsinüñ ḥaḳḳını gözetmemekle cehenneme girdi." dėr. Allāh Teʿālā Ḥażretinüñ insāna cümle teklīflerinüñ aṣlı iki nesne üzredür. Biri

تَعظيمُ أمرِ اللهِ بِرِعايَةِ حُقوقِ الخَلقِ عَلَى[280]

[277] Sınırını aşan her şey zıddına döner.
[278] İşlerin en hayırlısı orta olanıdır. (Keşfü'l Hafa, C.1, S.391)
[279] Muhakkak ki bir kadın kedi sebebiyle ateşe (cehenneme) girdi. Hadisin tamamı alınmamış sadece baş kısmı alınmıştır.(Buhârî, Bedü'l-Halk 17)

79b

Yaʿnī, “Biri Allāhu Teʿālānun buyurduḳlarını ululayup ṭutmaḳ ve biri Allāhu Teʿālānuñ yaratduġı nesnelere eger insān, eger ḥayvān esirgeyüp acımaḳ ẓulüm ėtmemek.” Bir ḥadīṯ-i şerīfde daḫı buyurmışlar:

اِرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ[280][281]

Yaʿnī, “Siz esirgeñ yėrde olan insān ve ḥayvānātı, eger siz anları esirger iseñüz size raḥmet ėder gökler ḥākimi olan Allāh celle celāluhu. Şol kimse ki anları esirgemez ol daḫı esirgenmez.” Bir fācire ʿavrāt bir ṣusuz kelbe merḥamet ėdüp iç idügi ile bir ḳuyudan ṣu çeküp vėrmekle maġfūre olup ehl-i cennet olduġı ḥadīṯ-i meşārıḳda meẕkūrdur. Ṣāḥibü’l Keşşāf ėydür: “Ṣabī iken bir serçe ḳuşcaġızı ṭutup ayaġına ip baġladım. Bir divār delügine ḳaçdı, ipini çekdüm, ayaġı ḳırıldı. Baʿde zamān ben daḫı atdan düştüm, ayaġım ḳırıldı.” Elḥamdülillāhi Teʿālā serçenüñ ḥaḳḳı benden dünyāda alınup ʿuḳbāya ḳalmadı. Elbette kimsenüñ ḥaḳḳı kimsede ḳalmaz, imdi kişi ḥuḳūḳdan berk ṣaḳınmaḳ gerekdür. Ḫuṣūṣā ki ḥayvānāt ḥaḳḳı ġāyet güçtür.

Budur āsāyiş-i ʿālem, budur maḳbūl-ı ins ü cin

Ne kimse senden incinsün, ne sen bir kimseden

80a

incin. İmām Ebū’l Leyṯ rivāyet ėder ki: Ḥażret-i Kelīmullāh Mūsā ṣalavātallāhi ʿala nebīyyinā ve ʿaleyhi cenāb-ı ḥaḳḳa su’āl ėdüp, “Yārabbi beni ne sebeb ile kendüñe Resūl ve kelīm ėtdiñ.” dėdi. Ḥaḳ Teʿālā buyurdı ki: “Bir ḳoyuncıġı esirgedügüñ sebebi-le ol ḳoyun süriden ayrılup ḳaçdı ve seni ḳatı bek yorultdı. Sen anı ʿāḳıbet yetişüp ṭutduñ ve raḥmet ėdüp ḳuçduñ. Ey miskīne niçün kendüñi yorduñ dėyü oḫşaduñ. Pes bu sebeb ile ben seni ḫalḳa peyġamber ḳıldum.” dėdi. Faḳīh Rahimehullāhu Teʿālā ėydür: “Enbiyā-yı kirām ʿaleyhimü’ṣ-ṣalavatu ve’s-selām raʿī ġanem ėtdüklerinüñ vechī budur ki, ḥayvānāt üzre şefḳatları kāmil olduḳdan ṣoñra insān üzre ḥākim olalar, bundan ḥiṣṣe budur ki: “Ḥākimler kendüleri insāna ve

[280] Biri Allah’ın emirlerini yüceltmek (taz’im etmek) ve biri Allah’ın yarattıklarına şefkat göstermek.
[281] Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin. (Ebu Davut, Edeb, 58; Tirmîzî Birr, 16) Merhamet etmeyene merhamet olunmaz. (Müslîm, İman 93; Ebu Davud, Edeb 131)

ḥayvānāta belki nebātāta bile ʿadālet ėdüp ẓulüm ėtmeyeler.” Ve Ḥażret-i ʿÖmerüñ rażihu: مَنْ عَدَلَ لَهَلَكَ وَمَنْ ظَلَمَ لَهَلَكَ[282] ḳavilleri ġayet mücerrebü’ṣ-ṣıddıḳ-ı kelāmdur.

Naẓım

Adl-ıla ḳā’im olur cümle nebāt

Adl-ıla zinde durur mevcūdāt

Adl-ıla dādı ėden ḥüsn ü ḥaṣīn

Oldı ālām u belālardan emīn

Ẕerrece ẓulmet-i ẓulüm āmire

İrgürür kendüye ṭaġlarca belā

80b

Adl-ıla rūşen olur milk-i cihān

Nitekim cān- ıla cism-i insān

Raḥmet aña ki ola ḫulḳ-ı laṭīf

Andan incinmeye bir mūr-ı żaʿīf

Adl-ıla ol yüri maḳbūl-ı Ḫüdā

Neyledi diñle o sulṭān-ı seḥā

Pederşāh-ı şehīdān-ı Hüseyīn

Yaʿnī dāmād-ı imāmü’l-ḥaremeyn

ʿAdl-ıla taḫt-ı ḥükümetde iken

Fażl-ıla taḫt-ı ḫilāfetde iken

[282] Adil olan hükümdar olur, zalim olan helâk olur.

Yolda bir sevh ile ol ẕāt-ı şerīf

Başdı bir mūrı ėtdi ża‘īf

Mūr içün ḥāli digergün oldı

Acıdı, aġladı, maḥzūn oldı

Ḫavf ėdüp ol mūrdan şīr-i Ḫüdā

Dėdi bek nāle ile vaveylā

Żararım oldı bu mażlūma benim

Nola ṭaşlarla dögersem bedenim

Ḫākden götürüben şefḳat-ıla

Eline aldı biraz ḥürmet-ile

Ḳoynına ḳoydı o sulṭān-ı seḫā

Ėyü olunca aña ėtdi devā

Ḥikmetullāh ile ol gėce hemān

Düşine girdi anuñ Faḫr-i Cihān

Dėdi luṭf u kerem ve ‘izzet-ile

Ḥaẕer ėyle yürüme ġaflet ile

Saña lāyıḳ mı yürürken mesrūr

Nāgihān incine senden bir mūr

Anı anmaz mısın iy bāb-ı ‘ulūm

Rūz-ı maḥşerde o mūr-ı maẓlūm

81a

Ḥaḳḳını isteyüben ḫayret-ile

Yapuşa dāmenüñe şiddet-ile

Bu kelāmı dėdi çün aña Resūl

Ḫavf ėdüp ġāyet-ile oldı melūl

Bu melāletde iken girü Nebī

Şadımān ėtdi o ʿālī nesebi

Dėdi ey yār-ı güzīn ol mesrūr

İltimās ėyledi Ḥaḳdan seni mūr

Dėdi Yārabbi o ʿummān-ı vefā

Ḳaṣd-ıla ėtmedi bu işi baña

Ḳalbiñ āyinesini ṣāf ėyle

Diñle bu ḳıṣṣa-yı inṣāf ėyle

Ḥikāyet-i Uḫra

Saʿīdü'l ḥayāt u şehīdü'l memāt

Ser-serverān-ı pādişāh-ı ʿuzzāt

Şeh-i ġāzāyān āʿni Sulṭān Murād

Gülsitāna varmaġı ḳıldı murād

Bahārın bu resme görüp ziynetin

Tefekkür ėderken Ḥaḳḳuñ ḳudretin

Yanında olan ḳullarınuñ biri

Ḳoparur ṣunar bir gül-i aḥmeri

Dėdi ol ḳulına ḳurısun ḳoluñ

Memātına olduñ sebeb ol gülüñ

Dirīġā ki tesbīḥ ėderken Ḥaḳḳı

Aña māniʿ olduñ bu gün ey ṣaḳī

Ėderken gülsitānda ʿarż-ı cemāl

Helāk ėyledüñ bād-ı ṣarṣar miṣāl

Ṣabā-yı ecel gibi ėrdüñ aña

Vücūdı çerāġına vėrdüñ fenā

Gül ucundan ėtdi hezārān ʿitāb

Ḫaṭā ėdene açdı rāh-ı ṣevāb

81b

Şu kim ʿadlī armaġanı uzadur

Nebātātı dāḫı görür gözedür

ʿAdālet ėden pādişāh-ı şefīʿ

Olur ʿāleme ṣanki faṣl-ı rebīʿ

Anuñla güler, açılur kā'ināt

Ṣafā baḫş ve maʿmūr olur her cihāt

Cihāndār olanda ferāset gerek

Görür gözi ʿayn u ʿadālet gerek

Bāb-ı Rābiʿ

Atların Dişlerin ve Yaşların Beyān Ėder.

Maʿlūm ola ki ṭay atuñ evvel iki dişi aşaġadan ve iki dişi yuḳarudan çıḳar. Ol dişlere ibtidā'iyyāt ve s̱enāyā dėrler. Anlaruñ yanında dört diş daḫı biter, anlara ve āsṭāt dėrler. Anlar yanında çıḳan dört dişe rubāiʿyāt dėrler. Tamam öñi on iki diş olur. İçerüki dişler ile ḳırḳ iki diş olur. At üç yaşına varıcaḳ dişleri ṣaru olur. Ḳulun dişinüñ ḳapaġın açar ve azusın yarar. Dördünde s̱enāyāsı düşer ve yerine yine biter. Beşinde ḳulun dişinüñ dibi yoġun olur. Altısında içlerinde ḳaraca çuḳurcuḳlar olur ve iki çeñesi ortasında olan yumrıca bezcegiz biter. Pes artuḳ büyümekden ḳalur. Sekizinde ol çuḳur daḫı deriñ olur.Ṭoḳuzında silinmege başlar, onunda daḫı ziyāde siler ve burnı içinde bir delik peydā

82a

olur. Bu dişlerüñ ḥāli böyle olmaḳ eger at baʿżı nesne kemirmege muʿtād degil isedür ve eger bulduġı demüri ve aġacı kemirmege muʿtād ise yaşı dişinden maʿlūm olmaz. Çeñesinden bilmek gerekdür. Genç atuñ çeñe kemikleri yoġun olur, yaşlanduḳca incelür, ḥatta bıçaḳ yüzi ḳad gibi keskin olur. Pes atuñ on yaşından yuḳarusı taḫmīn ve ferāset ile maʿlūm olup cezme mecāl olmaz. Ve atuñ ʿömri insān ʿömrinüñ nıṣfīdur. Pes at ḳırḳ ve elli yaşına varmaḳ olur. Nitekim insānuñ baʿżı yüz yaşına varur. Allāh Sübḥānehu ve Teʿālā ol sinnī saʿādetlü pādişāhımuza daḫı naṣīb ėyleye. Āmīn Yā muʿīn.

Ḫātime

Atun Menāfiʿī Beyānındadur.

Atuñ beynisini bal-ıla ḳarışdursalar, żaʿīfü'l baṣar kimesnenüñ gözi üzre ursalar ḳuvvetlendüre. Ve uçuḳlu kişiye bir dirhem yėdirseler nāfiʿ ola. Atuñ dilini bir yān ėdüp bal-ıla yėseler, ḥafaḳān-ı rencin gidere. Bir kimse atuñ ṣaġ gözin şeker ve misk ile ḳurıdup götürse, ḫalḳ içinde şerīf ola. Ve atuñ yüregin ḳurıdup uçuḳlu kimseye bir mis̱ḳāl yėdirseler

82b

nāfiʿ ola. Ve bal-ıla ḫalḳ ėdüp yėseler ḳavuḳdaġı ṭaşı eride. Atuñ baġrını bişürüp yėr, ḳatı olan kimesneye yėdirseler nāfi ola. Atuñ ödni bir miḳdār günlük ve ṭopalaḳ ḳarışdurup ḳan işeyen kimseye yėdirseler nāfiʿ ola. Atuñ ṭalaġını eski sirkede bişürseler beş miṣḳāl yese, ṭalaġı olan kimseye nāfiʿ ola. Atuñ ḥayāsını ṣıbır ve ṭuz ile dögseler, niḳrīs rencine bal ile sürseler nāfiʿ ola. Ve sirke ile ezseler, ḳarınca inine dökseler, ḳarıncayı gidere. Atuñ südini ṭoġurmaz ʿavrat beş kez içse ḥāmil ola ve arıḳ kimse içse semirüye. Żıyḳu'n-nefes rencine ve ṣancuya nāfiʿ ola. Atuñ ḳanını ḳuduz it ṭalayan kişinüñ yarasına sürseler nāfiʿ ola ve dā'-üṣ-ṣaʿleb rencine daḫı nāfiʿdür. Atuñ dişini uyḫuda ḫorlayan kişinüñ başı altına ḳosalar kese. Ve oġlancıḳlaruñ beşigine ḳosalar, żararlardan emīn olalar. Atuñ ṭırnaġın bir evde gömseler, ol evde olanlara siḥir ve żarar te'ṯīr ėtmeye. Atuñ ayaġını bel aġrısına ve yan aġrısına sürseler nāfiʿ ola. Atuñ tüyüni yaḳsalar külin burnı ḳanı diñmeyen kimsenüñ burnına üfürseler diñe.

83a

Ve yārelere ekseler nāfiʿ ola. Atuñ kemügini yaḳsalar beyāż olunca andan dögüp yımurda ṣarısına ḫalṭ ėdüp ishāl olan kimseye yėdirseler nāfiʿ ola. Bi-iẕnillāhu Teʿālā atuñ menāfiʿinde ve kendünüñ daḫı emrāż ve muʿālecātında söz çoḳdur. Lakin ṭabʿ pādişāhīye melāl vėrmekden iḥtirāz içün icaz ve iḫtiṣār ḳılındı.

Beyit

Vaṣfı dükenmez süḫenüñ ḳıl temām

Vėr sözüñe ziynet-i ḫayrü'l-kelām

Pādişahā Ḥaḳ ḳıla ʿömrüñ dirāz

Dā'im ėde serv-i ḳaddiñ ser-ḳirāz

Gülşen-i maḳṣūduñ ola tāze ter

Naḫl-i murādatuñ ola bār-ver

Tāze ḳıla Ḥaḳ çemen-i baḫtuñı

Reşk-i sipihr ėde Ḫüdā taḫtuñı

Pā-yı semendüñ ṣala eflāke gerd

Mihre ėre rāyet kiyt-i neverd

Her dem eliñde ola şimşir-i zer

Āyine-yi şāhid-i fetiḥ u ẓafer

Ẕātuña kim ʿāleme oldur niẓām

Ola sera-perde-yi ʿizzet-i maḳām

Mihr-i münevver gibi her bāmdād

ʿArż-ı cemāl ile ḳılup ʿadl u dād

Esb ü necīb üzre binüp kāmurān

ʿAzm ėdicek düşmene leşker keşān

Fetḥ ü ẓafer bedraḳa-i rāh ola

Devletile yārıcuñ Allāh ola

83b

Ḫayr-ıla ḫatm ėyle ėdüp iḫtiṣār

Ḫātime-yi daʿveti pāyān-ı kār

Sen daḫı Cāmī gibi bī-irtiyāb

Ḳıl raḳam-ı ḫātime temmel kitāb

3.2. SÖZLÜK

A / ʿA / Ā

ʿ**abeş:** (A) Boş, anlamsız, saçma (şey)

ʿ**a.** 60a-6

ʿ**Acem:** (A) 1. Arap olmayan 2. İranlılar.

ʿ**a.**-den 22b-2

aç: 15a-12

aʿ**dā:** (A) Düşmanlar

a.-sı 63a-1

ʿ**adālet:** (A) Hak ve hukūka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkaniyet.

ʿ**a.** 80a-11

ʿ**adāvet**: (A) Düşmanlık, hasımlık, husumet

ʿ**a.** 64a-4

ādem: (A) 1. Dünyada ilk yaratılan adam. 2. İlk peygamber. 3. Adam

ā. 29b- 8, 58a-14

Āḫi: Ahilik ocağından olan kimse.

ā. 27a-14, 28b-8

ā. –dür 28b-10

āḫir: (A) Son, sonraki, nihâyet.

ā. 33b-10, 34a-11

ā. –de 37b-5

ā. –deki 38a-8

aḥvāl: (A) 1. Haller. 2. Hâdiseler, olup bitenler, vak'alar

a.-in 65a-14

āġyār: (A) Gayrılar, başkaları, yabancılar.

ā.-a 58a-15

ʿ**āḳıbet:** (A) Nihayet, son.

ʿ**ā.** 27a-11, 80a-5

al-: Birlikte yanında götürmek

a.-a gide 17b-2

ʿ**alā:** (A) Yüksek.

ʿ**a.** 26a-11

ālāt: Aletler.

ā. 57a-3, 59b-10, 11, 60b-12

ā.-ıñuz 61a-2

ʿ**alāmet:** (A) 1. İşaret, iz, nişan, belge.

ʿ**a.** 25a-3, 30a-12

ʿ**a.**-e 23b-8

ʿ**a.**-in 25b-1

ʿ**a.**-ini 30a-3

ʿ**ale-l-ḫuṣūṣ:** (A) Husûsiyle, en çok

ʿ**a.** 20b-14

ʿ**ālem:** (A) Dünya, cihan.

ʿ**ā.** 26a-13

ʿ**ālem-penāh:**(A/F) Âlemin sığınacağı yer.

ʿ**ā.-penāh** 57a-14

uñ 57a-14

ʿ**ālim:** (A) Çok okumuş, bilgin, hoca.

ʿ**ā.-i remy:** Atıcılık âlimi 20b-13

ʿ**āmm:** (A)Umûmî, genel, herkese ait.

ʿ**ā.**-dan 22a-1

ʿ**amel:** (A) Dînî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket

ʿ**a.** –e 58b-1, 2

ʿ**a.** –i 62a-15

ʿ**a.-**ini 18a-9

ʿ**a.-**iñüze 20b-7

ʿ**āmī:** (A.) Cahil, avam, halktan kişi.

ʿ**ā**.-lerdür: 18a-b

añ-: Anmak, hatırlamak

a. 61b-1

a.-asız 61b-1

añа: Ona

a. 16b-3, 18a-8

ʿ**anāṣır:** (A) 1. Unsurlar, bir bütünü meydana getiren parçalar.

ʿ**a.** 58b-14

ʿ**anāṣır-ı erbaʿa:** Dört unsur (toprak, ateş, hava, su)

-dan: 58b-14

andan: Ondan

a.13a-1,2,4,7, 13a-11,14, 13b-2, 14a-3,5, 14a-12,13, 14b-1, 2,12, 14, 15b-2, 17a-6, 18a-7,14, 21b-12

a. soñra 17a-9, 23a-5, 25a-14, 29b-11, 40b-9

añ-: Anmak, hatırına getirmek, hatırlamak

a.-duḳ 18a-9

a.-dukça 28b-4, 29a-7

anuñ: Onun

a.11b-11, 14a-12, 15b-6,10,13,16a-8,10

16b-11, 23a-3, 23b-8, 25a-12, 25b-5, 26a-9

a. la 15a-7

a. –nuñçün 10b-11, 62b-7

ʿ**ār:** (A) utanma

ʿ**ār ol-:** utanmak

-ur 55b-3

arşun: Orta parmak ucu ile omuz başı arasındaki mesafe.

a. 8a-1, 8a-2, 27b-13

a. -ı 24b-1

artuḳ: Başka.

a. 8a-1, 13a-2, 78b-3

a. –dur 14b-2, 79a-2

a. –ı 66a-1

ʿ**āriżī:** (A) 1. Sonradan çıkan. 2. Muvakkat, gelip geçici.

ʿ**ā.** 28a-13

ʿ**arż:** (A) 1.Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

ʿ**a. ol-:** Sunmak, bildirmek.

-ındıḳda 25a-14

ʿ**a.-ı pervāz** 21a-5

ʿ**a.-ı ḫulūṣ:** 1. Dalkavukluk etme. 2. Samimi olarak sevgisini gösterme.

ʿ**a.-ı ḫulūṣ** 22b-5

aṯār: (A) Eserler

a. 19a-3

aṣḥāb: (A) Hz. Muhammed zamanında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunmuş iman etmiş kimseler, sahabe.

a. 6a-5, 12a-3, 68a-9

a.-a 20a-2, 21b-1

a.-ı 6a-5

a.-ında 24a-15

a.-ınuñ 22b-3

a.-uma: 9b-1

ʿ**aṣr:** (A) yüzyıl.

ʿ**a.**-ında 25b-5

aṣḥāb-ı kirām: Şerefli, ulu sahabeler

a.-ı kirām: 68a-9

-uñ 68a-9, 69b-4

aşaġa: Aşağı

a. 18a-2, 4

a.-ı ḫaṣṣa 19b-9

āsāyiş: (A) Umûmî emniyet, güvenlik. 1. Rahat, huzur, sükûnet.

ā. 79b-14

āsāyiş-i ʿ**ālem:** âlemin huzuru.

ā.-i ʿ**ālem** 79b-14

aşıḳ: Ayak bileğinin iki yanındaki ufak kemikler.

a.-ları 76a-12

aşikāre: (A**)** Açık olarak, gizlemeye gerek duymadan

a. 10b-4

a.-e 65b-8, 66a-3

aşḳar/ eşḳar: (A) Al renkli (at).

a. 74a-3

aşur-: Bir şeyi yüksek bir yerin üstünden öbür yana geçirmek, yukarılara atmak.

-dı 27b-13, 14, 30a-1

a.-ub/up 28b-7

aşurı: Aşırı, fazla.

a. 28a-3, 10, 29a-3, 9,13, 30a-8

at-: Atmak, bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa fırlatmak.

a. –a 12a-13, 12a-14, 16a-3, 17a-8, 38a-9

a. –alar 11a-4, 12a-10

a. –amazlar 27b-9

a.-arsa 12b-1

a. –dı 11a-12, 23a-8, 29a-3

a. –duġı 17b-9, 27b-10, 29a-4, 29b-14

a. –duġında 28a-11

a.-duḳda 27b-3

a. –maġa 12a-7, 17a-8

a. maġıñ 11b-11

a. maġuñ 15b-15

a.-maḳ 17a-2,4

a.-ma(ḳ)a 24a-14

a.- maḳlıġıñ 11b-4

a. –maya 14b-6, 7

a. –mışdur 24b-3, 28b-13

a. –salar 12b-5, 7, 16b-14

a. –up 23a-6, 25b-1, 27a-14, 30a-1

ʿ**aṭā:** (A) Bağışlama, bahşiş.

ʿ**a.-yi rızıḳ** 20a-13

atıcı: Okçu, kemankeş, nişancı, ok atan.

a. 17a-14, 17b-9

a. –lıkları 28a-6

atıl- Bir şey bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatılmak

a.-a 16b-12

a. –an 11b-14, 23a-8, 13, 23b-12

a.-dıḳda 23b-9

a.-ınca 28b-4

a.-maḳdur 23a-9

a.-mak gerekdür 11b-13

a.-sa 28b-4

a. –ur 12a-4

ʿ**ayb**: (A) 1. Utanılacak şey, kusur, ayıp, leke.

ʿ**ayb** 28a-10

-ı 28a-10

ayırtla-: 1. Seçmek, ayırıp çıkarmak. 2. Çözümlemek, ayırt etmek. 3. Ayıklamak, temizlemek.

a. –a 72a-10

a.-r 72a-9

a.-sa 72a-14

ayḳır: Aygır

a. 78b-2

ʿ**aẕāb:** (A)1.Büyük sıkıntı, eziyet, ezinç. 2. İslam inanışına göre dünyada günah işlemiş olanlara ahirette verilecek ceza.

ʿ**a.** 78b-7

ʿ**a. ol-:** Büyük sıkıntı ve eziyete sahip olmak.

-maḳ 78b-7

ʿ**aẓamet**: (A.) Büyüklük, ululuk,

yücelik 1b-4-11, 8a-13

azmāyiş: (F) Tecrübe, deneme.

a. ėt- Tecrübe etmek

-mek 20b-5

a. ḳıl- Tecrübe etmek.

-ıñ 20b-7

ʿ**avām:** (A) **1.** Halkın alt tabakası. 2. Halk, umum, herkes.

ʿ**a.** 65a-10

āvāz: (A) Ses, seda, bağırma.

ā. 61b-14,15, 62a-3

ā.-ına 61b-15

ʿ**avn (A)** yardım, yardım etme 3a-4

B

bāb: (A) 1. Bir kitabın bölümlerinden her biri. 2. Kapı

b. 70b-5, 74b-11, 77b-11

b.-ı evvel: Birinci bölüm

-inde 70b-5

bāb-ı s̱ānī : İkinci bölüm.

b.-ı s̱ānī 74b-11, 77b-11

baʿde: (A) Sonra.

b. 21b-15, 25a-3, 25a-10, 26a-3, 26b-8, 27a-10, 28b-11, 15, 29a-1

baʿde-mā: (A) Bundan sonra, bundan böyle.

b. 30b-9

baʿde zemān: Bir zaman sonra.

b. zemān 22a-15, 23b-7, 29b-7

baʿdehu: (A) Ondan sonra

b. 20a-10

baḫıllıḳ: Cimrilik

b.18a-10

baḥr: (A) 1. Deniz. 2. Büyük göl veya nehir.

b. 54b-1

baḫş: (F) 1.Bağış, ihsan. 2. Kısım, cüz, parça.

b.24a-12

b.-ı 24a-13

b.-in 8b-10

baʿīd: (A) Uzak, ırak

b. 59a-4, 60b-15, 70a-15

baḳıyye: (A) Artan, geri kalan, artık.

b.-ci 26a-3

bāḳī: (A)1. Sonsuz olan. 2. Daimi, ḳalıcı. 3. zf. artık, artan, geri kalan.

bāḳī ḳal-: Geri kalan

-an 57a-5

balgam: Eski tıpta beden yapısının esasını teşkil ettiği kabul edilen dört unsurdan biri.

b. 8b-9

bānī: (A) Binâ eden, yapan, kuran, kurucu.

b.ol- Kurmak, yapmak.

-an 22a-10

bāṭıl: (A) Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan (şey).

b.-dur 71b-15

batman: Yerine veya ölçülen mala göre birimi değişen (ülkemizde 2 ile 8 okka arasında) eski bir ağırlık ölçüsü.

13a-2,6,7, 14b-14, 15a-6,13, 17a-4,9

b. -dur 14a- 14

be-dürüstī: (F.) Doğrulukla,

dürüst biçimde. 1b-10

be-nām : namlı

b. 6b-8

b.-dur 25a-1

behişt: (F) Cennet

b.-eñ 20b-8

behrām: (F) Bir kabza tutma biçimi

b.-dür 10b-10,11

behrāmī: (F) Bir kabza tutma biçimi, Behrâm'ın tuttuğu kabza şekli. 10b-6

bek/ pek: Katı, sert, sıkı, sağlam.

b. 78a-1, 6, 11, 80a- 5

bendeka: (A) 1. Hiddetli bakma, sert bakma. 2. Bir şeyi fındık gibi ufaklama.

b.-ların 25b-11

berāber: (F) 1. Birlikte. 2. Bir seviyede, bir hizâda, bir ve eşit.

b. 76a-3

berat: (A) Eskiden rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.

b.-ını 20b-12

ber-dār: (F) Salbedilmiş, asılmış [insan]

ber-dār ėt-: Asılmak.

-mişdür 26a-3

ber-ġāyet: (A/F) Nihayet üzerine.

ber-ġāyet 59b-1, 61b-6

ber-geşte: (F) tersine dönmüş, ters olmuş, yüz çevirmiş.

b. 55b-3

berk: Sağlam, kuvvetli.

b.75b-15, 79b-13

berkit- :sağlamlaştırmak 13a-1

b.-deler: 13a-1

b. –de 13b-2

beşāret: (A) Müjde, muştu.

beşāret ėt- Müjdelemek.

-diler 20b-15

beş-keş< peşkeş (F) Hediye, armağan.

b. 22b-2

bevl: (A) Sidik, çiş, idrar.

b.-i 62b-1,6, 62b-1, 64a-13

b.-leri 64b-1

beyān: (A) Açıklama, anlatma, söyleme.

b. 19a-4, 77b-12

b.-ına 19a-4

b. buyur-: Açıklamak, anlatmak.

-duḳları 19b-13

b. ėt-: Açıklamak

-er 77b-12

b. ėyle- Açıklamak.

-mediler 19a-2

beyn: (A) 1. Ara, aralık. 2. Arada, araya, arasında.

beyn-el-aḳrān: Akranlar, yaşıtlar arasında.

b.-el-aḳrān 25b-12

beyt: (A) 1. Mesken, hâne, ev, oda.

b.57b-2

beyt-i māl: Maliye hazinesi.

beyt-i māl 57b-2

bıçılgan: Hayvanların ayaklarında hasıl olan yara, çatlak, biçik.

b. 78a-13

b.-i niʿmet: Nimeti saçma, nimeti bol bol dağıtma.

-idür 23b-4

bī-bahā:(F) Paha biçilemeyecek kadar değerli.

b. 54b-1

bile: de, da, dahi.

b. 4a-3

bi-mennihi: (A) Allah'ın yardımıyla 3b-7

bī-dirīġ: (F.): Esirgenmeden bol bol verilen

b.-d. 18a-7

bihter: (F) Daha, en, pek iyi.

b. 26a-11

bī-ḥużur: (A/F) Huzursuz.

b. 71a-15

bī-hüner: (A) Hünersiz, erdemsiz, elinden iş gelmez, beceriksiz.

b. 18a-11

bī-kār: (F) İşsiz [kimse]

b. 57b-15, 58a-13,15

bil-āḫire: (A) Sonra, sonradan, sonunda.

b.21a-8, 27a-8

bilā-ʿarż:(A) İstemeden, istemeksizin.

b. 23b-2

bil-cümle: Hep, bütün, toptan.

b.-cümle 28a-4, 31a-8

binaen-ʿalā-ẕālik: (A) Bundan dolayı, bunun üzerine.

b. 21b-2, 27a-12

bī-pāk: (F) Saf, temiz olmayan

b.-pāk: 27b-12

birle: ile

b. 9b-2,17a-8

bīrūn: (F) 1. Dışarı. 2. Dış, hâricî. 3. (zf.) Fazla, dışarıda.

bīrūn ol-: Dışarıda olmak.

-ursa 23a-11

biz: İğne batırılması zor olan sert şeylerin dikilmesinde, iğnenin geçebilmesi için delik açmaya yarayan ucu sivri ve ince alet, tığ.

b. 16b-2

birḳaşıḳ/burḳaşıḳ: Bükülmüş, kıvrılmış, bükük, kıvrık.

b.76b-1, 77a-8,9

buyuruḳ: Buyruk, emir.

b. 9b-2

b.-ını: 9b-2

buyur-: Buyurmak, emretmek.

b. –dı 11b-7, 20a-8

b.-uñ 11b-11

b.-duġı 19b-10

bünyād: (F) 1.Asıl, esas, temel. 2. Bina, yapı.

b.-ına 22a-10

bünyād: (A)1. Esas, temel. 2.Yapı, binâ.

b. 59a-1

b. ėyle-: Binâ etmek, inşâ etmek, kurmak.

-di 59a-1

bürük: 1. Çarşaf, baş örtüsü. 2. Duvak.

b. 16b-7

C

ca'iz: (A) İşlenilmesinde cevâz olan, olabilir, olur.

c. 24b-7, 72b-13, 73a-6

c.-dür 40a-11, 67b-1

cānib: (A) Taraf, cihet, yön.

c. 27a-9

c. –de 34a-4,7, 35b-10, 63a-11

c.-den 63a-14

c.-i 31a-10

c.-inden 21b-6 , 60a-3, 77b-13

c.-ine 26b-11, 62a-11

celādet: (A) Bahâdırlık, kahramanlık, yiğitlik.

c. 26a-4

c.-le 25b-12

cemʿ: Toplama, toplanma.

c. 15b-2, 17a-6, 59a-6, 68b-11, 74b-12

c. ėyle-: Toplamak.

-düm-: 68b-11

c. ėt-: Toplamak

c. ėt-**:** 15b-2, 17a-6, 59a-6

c. ol-: Toplanmak.

-a 74b-12

c. olun-: Toplanmak.

-sa 74a-7

cemāʿat: (A) Bir yere toplanmış insan kalabalığı.

c.-i 72a-9

cemīʿ: (A) Bütün, hep, cümle.

c. 29a-9, 59a-5

cenāb: (A) 1. "Şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret.

c.-ına 21a-9

cenāḥ: (A) 1. Kanat. 2. Merkez durumunda olan bir şeyin iki yanında

bulunan kısım veya gruplardan her biri.

c. 77a-11

cenāḥü'l feres: Atın iki tarafı.

cenāḥü'l feres 77a-11

ceng-bāz: (F) Bir kabza tutma biçimi.

10b-5, 12a-13, 12a-15, 12b-2, 3

c.-dur 10b-5

cihet: (A) 1. Yan, yön, taraf. 2.Yüz, yer. 3. Sebep, vesile.

c.-le 26a-13

cündī: (A) Askerî süvâri, sipâhi, ata iyi binen.

c.-ler 34b-5

c.-lerinüñ 59b-13

cündīlik: Binicilik, ata iyi binmek.

c.-de 60a-4

cüsse: (A) Gövde, beden, ceset, kalıp.

c. 25b-13

cülūs: (A) 1. Oturmak. 2. Tahta çıkma.

c. ėt-: Oturmak, tahta çıkmak.

-diklerinde 27a-9

cüst ü cū: (F) Arayıp sorma, araştırma.

c. ėt- Araştırmak

-diler 21a-5

cihārşenbe: (F) Çarşamba.

cihārşenbe güni: 14b-6

ciḥād: (A) Din uğruna, Allah yolunda düşmanla savaşma.

c.-a 20b-11

Ç

çal-: Vurmak, çırpmak.

ç. 9b-2

ç. -dı: 9b-2

çār: (F) Dört.

ç. 9a-1, 54b-1

çenber: (F) Daire şeklinde olan, yuvarlak.

ç. 15b-11

çendük/(g): 1. Bir şeyin kenarından kesilerek veya kırılarak açılan küçük kertik, tırtık. 2. Küçük oyuk.

ç.-i 21a-6

çerü/çeri: Asker, savaş.

ç.-si 58a-3

çeşnigīr/ çāşnī-gīr: (F) [evvelce saraylarda] çeşnigir, yemeklerin lezzetine, tadına bakan kimse, ahçıbaşı, sofracıbaşı.

ç. 27a-10

çevire/ çevre: Etraf, taraf 14a-2, 7

çigit: Pamuk çekirdeği.

ç. 12b-11

ç.-e 12b/11

çile: Çok katlı ham ibrişimden yapılan yay kirişi, yaylara gerilen ipeğin kalınlığına göre 20 ile 40 kat arasında olabilen ipek iplik.

ç. 14b-8, 12, 15a-4,5, 7, 17a-5

çoḳuş-: Toplaşmak, üşüşmek.

ç.-a. 16b-13

çūdat/cüdat: (A) Çabuk, hızlı, sürâtli.

ç. 16a-8

D/D̲

dād: (A) 1. Adalet, doğruluk. 2. İhsân, vergi.

d. 21a-9

daḫı: Dahi. (edat)

10b-12, 11a-1, 2, 11b-8, 11b-14, 12b-3 12b-4, 10, 12,13, 13a-5,13, 13b-1,3,5, 6, 14a-4,7,14, 14b-1,3, 4, 5,7,10,13,15, 15a-1,2,4,5,7, 15b-2,4, 7,15, 16a-5,6,9,10,11,17b-1, 10, 18a-5, 23a-3, 24a-3, 24b-5, 25b-10, 27a-1, 28b-8, 57a-11, 58a-12, 61b-2, 79a-2

daḳ-: Takmak, geçirmek.

d.-alar 17a-1

dāmen-der-meyān: (F) Eteği belinde, işe hazır.

d. 27a-2

dār: (A) Birkaç bölümden ibaret mesken, ev, konak.

d.-ından 58a-11

dār-ül-mülk: (A) Başşehir, başkent.

d. 28b-2

daʿvī: (A.) Dava.

d. 18a-3, 5

d. ėt-: İddia etmek, üstünlük taslamak.

d. 18a-3

d. -sini 18a-8

dė-: Demek, söylemek.

d.-dük 17a-3, 18a-13

d. -mişler 17b-9

d. -mişlerdür 18a-3

d. -rler 17b-10, 25a-6

d. -(y)ü 28b-5, 12, 29a-7

defʿ: (A) 1. Öteye itme, savma, savulma. 2. Verme, ortadan kaldırma. 3. Giderme.

d.-ine 21a-6

degin: -e kadar, -e dek

d. 16a-6

degme: Dokunuş, ulaşma.

d. –de 27b-9

delālet: (A) 1. Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık. 2. Delil, işâret, nişan.

d. 69b-3

d. ėt-: Yol göstermek, rehberlik ve aracılık etmek.

-er 69b-3

dem:(F.) zaman, an 8a-7

d.-den: 8a-7

demren: Ok, mızrak gibi şeylerin ucundaki sivri demir, peykân.

d. 9b-15, 12a-15, 14a-9

d. –den 17a-13

d. –i 13a-8, 16a-3,6, 17a-10

d. üñ 13a-9

der: Ter

d.78a-10

derle-: Terlemek

-miş 78a-10

dergâh: 1. Kemankeşlerin tâlim ve eğitim görüp atıcı olarak yetiştirilmesi için ok atma tâlimi ve yarışmaları yapılmak üzere kurulmuş olan bir nevi mektep.

d. 17a-14,15

d.-ı münkir 17a-14

dest-res: (F) Ele geçirme, kuvvet ve zenginlik.

d. 26b-12

d. bul-: Ele geçirmek.

-mışdur 26b-13

destûr: (F): İzin, ruhsat.

d. 10a-13, 14a-7

devletment: (A/F) Devletli, [eskiden] refah, saadet ve nimet sahibi, vezir ve müşir gibi büyük rütbe sahiplerine verilen bir unvan.

d. 29a-1

devr: (A) Dönme, kendi ekseni etrafında, hareket etme.

d. 7b-7

d. çek- Kendi ekseni etrafında çizgi çizmek. 7b-7

d.-eler: 7b-7

dezgāh/dergāh: Okçuluk terimi olarak kemankeşlerin talim ve eğitim gördüğü, ok atma talimi ve yarışmalarının yapılması için yapılmış eğitim yeri. 17a-14,15, 17b-3,4

d. 17a-14,15, 17b-3,4

d.-ı münkir 17a-14

dile-: Dilemek, istemek.

d.-se 17a-4

dilīr: (F) Yürekli, cesur, yiğit.

d. 26a-10, 27b-15

d.-i cihān: Dünyanın yiğidi.

d.-i cihān: 27b-15

dinç: Sağlam.

d. 12b-2

d. at- 12b-2

digirmi/degirmi: Yuvarlak.

d. 13a-9

dilāver: (F) Yiğit, yürekli.

d. 26a-6

dirhem: (A) Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi. Şeirata göre yetmiş tane orta boy arpanın ağırlığı kadardır.

d.15a-11,12, 24a-8

dīvār: (F) Duvar.

d. 9a-1, 79b-10

d.-uñ: 12b-13

d.-dan: 12b-14

dizdār: (F) Kale muhafızı.

d.-ı 25a-11

dizge: 1.Dizin altına veya üstüne bağlanan çorap bağı. 2. Dizlik, diz bağı.

d. 9b-3

dizgin: 1. Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış. 2. Dizlik, diz bağı.

d. 36a-1

d.-i 36a-3, 9, 12, 36b-13, 40a-5, 40b-11

döy-: Tahammül etmek, dayanmak.

d.-emez 77a-4

duḫān: Şiddetli yağmur.

d.-dan 78a-11

duḫūl: (A) İçeri girme, içine girme.

duḫūl ėt- İçeri girmek.

-melerini 20b-14

dūr: (F) Uzak, ırak.

d. 20b-19

dü: İki (2)

d. ḳadem: Bir ok atma biçimi.

d. ḳadem 16a-15

dücā: (A) Karanlık, zulmet

d.-sın 20a-13

düken- : Tükenmek, bitmek.

d. 12b-14

d.-dügi: 12b/14

dükeli: Bütün, hep.

d. 3b-15, 61b-2, 79a-6

d. -ñüze: 6a- 15

d. nün: 7b-10

dürūd: (F) Dua.

d. 9a-7

d.-ı esenlik: Esenlik duası.

d.-ı esenlik: 9a-7

dürli, dürlü: Çeşitli, muhtelif.

d. 10b-1, 11a-13, 11b-12, 12a-11, 15b-14,15, 16a-11,16b-9

d. –dür 14a-11, 15b-14

dürüş-: Mücadele etmek, çarpışmak, gayret etmek.

d.-düm 2b-15

d.-şünler 9a-9

dürtin-: Sürünmek, vücuduna koku, yağ gibi şeyler sürmek.

d.-eler 14b-10

düşenbih: (F) Pazartesi.

d. 15a-14

düz-: Hazırlamak, yapmak.

d.-üp 20b-10

düzüci: Yapan, yapıcı.

d. 4b-10, 10a-2

d.-si: 4b-10

düzül- : Hazırlanmak, tertip ve tanzim etmek.

d. 8b-12

d.-miş 8b-12

E/Ė

ecr: (A) 1. Bir iş karşılığında verilen ücret. 2. Mânevî karşılık, sevap.

e. 2b-13, 65a-2, 13, 67b-13, 68a-13

e.-i 65a-2

e.-i ʿażīm: Büyük sevap.

e.-i ʿażīm: 72b-6

ecr-i cezīl: Bol sevap 2b-13

efʿāl: (A) Fiiller, yapılan işler, eylemler.

e. 60a-5

eg-: Eğmek, bükmek.

e.- erek 13b-5

egil: Eğilmek, bükülmek.

e. –e 14a-4

egerci: Eğer, gerçi.

e. 18b-10, 25a-1

egiñ: Sırt, arka.

e.-i 75b-12

eglen-: Oyalanmak, kalmak.

e.-düñ 4a-10

eḥādiyyet: (A) Birlik, Allah'ın birliği.

e.-i laṭīfe: Güzel söz birliği. 20b-5

eḥādīṯ/ahādis: (A) Hadisler, Hz. Muhammed'in sözleri.

e. 69b-11

ehemm: (A) Çok (daha, en, pek) önemli, en ehemmiyetli.

e. 76b-4

ehl: (A) Sahip, mâlik.

e. 22a-3, 79b-8

e.-i cennet: Cennetlik.

e.-i cennet 79b-8

e.-i tedbīr: Tedbirli, akıllı.

e.-i tedbīr: 22a-3

ekṯer: (A) En çok, daha ziyâde.

e. 22b-14, 60a-6, 77a-9

ekṯeriyā: (A) Çok defa, çok zaman.

e. 75b-2

el-ḳıṣṣa: (A) Hâsılı, sözün kısası, sözden anlaşıldığına göre.

e. 26a-7, 12, 27b-12

elvān: (A) Renkler.

-e.ından 59a-5

elzem: (A) Çok (daha, en, pek) lüzûmlu.

e. 76b-4

ėmdi/imdi: Şimdi, o halde**.**

ė. 19b-5, 58b-2

emr: (A) 1. İş buyurma, buyruk, buyrultu. 2. İş, şey, husus, hâdise.

e. 57a-10, 59a-5

emr-i bi'l-maʿrūf: Tanrı ve kula göre doğru ve âdil olarak.

e.-i bi'l-maʿrūf 57a-10

emṯāl: (A) 1. Eş, eşler, benzer, benzer olanlar. 2.Örnek, örnekler, nümûne, nümûneler.

e. 66b-4

e.-in 66b-4

enʿām: (A) 1. At, deve, sığır ve koyun gibi hayvanlar.

e. 27a-15

enbiyā: (A) Nebîler, peygamberler.

e. 80a-8

e.-yı kirām: Yüce, ulu peygamberler.

e.-yı kirām: 80a-8

endām: (F) Okun şekli, boy pos.

e. 11b-13

e. –da 11b-13

e. –ı 15a-11

endāze: (F.) Okun şekli, ölçü, derece.

e.17b-9

engüşt-nümā:(F) Parmakla gösterilen. [iyilik veya fenalık hususunda]

e. 25b-13

enṣār: (A) Yardımcılar, muâvinler, koruyucular.

e.-dandur 31a-9

er: Yiğit ve mert kimse.

e. 14b-13

ėrgür-: Ulaştırmak, eriştirmek.

ė. –dük 24a-2

erkān: (A.) Âdet, yol yöntem, usûl, âdap.

e. 16a-1, 2, 3, 4, 5

e.-ı 14a-10,11, 15b-15, 16a-1,2,3,4, 17a-15

e.-ınuñ 59a-1

e. –sızdur 18a-8

erlik: Tarikatta bir aşama.

e.-(g)i 14b-13

eṣʿab: (A) Daha. (en, güç, zor)

e.-dur 78b-6

esbāb: (A) Sebepler.

e.58b-8

e. -ı maʿāş: Yaşam sebepleri.

e. -ı maʿāş: 58b-8

esirge-: 1. Korumak, himaye etmek, vikâye etmek. 2. Bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmak.

e. 78b-12

e.-dügüñ 80a-4

-ñ 78b-12, 79b-4

-mez 79b-6

-nmez 79b-6

-üp 79b-2

-r 79b-5

eṣḳāl: (A) Ağır şeyler, ağırlıklar.

e. 59b-10,11

eslāf:(A) Bir memurluk veya hizmette birinden önce bulunmuş olanlar, yerlerine geçilen kimseler, geçmişler.

e. 56b-8

esenleş-: Birbirine esenlik dilemek, selâmet dileyerek vedalaşmak.

e. -e 17b-5

eṣer: (A) 1. Nişan, iz, alâmet. 2.Te'lif. 3. Basılmış kitap. 4. Bir kimsenin meydana getirdiği şey.

e. –se 23b-2

eşedd: (A) Daha şiddetli, çetin ve sert.

e. 78b-6

ėşit-: İşitmek, duymak.

ė.-üp: 4b-2

ė. –ür 59b-8

e. -düm: 4b-3, 64b-12, 66a-6

eşerr: (A) Daha şerli

e.-ı ebr: Bulutun en şerlisi.

eşkin: Açık ve düzenli adımlarla yürüyen (at).

e. 76b-1,2,12

ėriş-: Ulaşmak, varmak

ė.-dükde 15a-7

evrād: (A) Okunması adet edinilmiş olan

belli ayet, sûre ve dualar.

e. 17a-7

e.-ın: 17a-7

evṣāf: (A) Sıfatlar, nitelikler.

e. 27a-13

etbāʿ : (A) 1. Birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar. 2. Hizmetçiler.

e. 2a-5

e. ına: 2a-5

ėyit-: Demek, söylemek

ė. -di 63b-4, 64b-12, 66a-6

ė. -medük 18a-10

ė.-medügümüzüñ 18a-10

ė.-mişlerdür 15b-6,17a-3

eylük: İyilik

e. –ine 57a-14

eyyām: (A) Günler, gündüzler.

e. 27b-7

e.-ı ḳalīle: Birkaç günlük kısa zaman.

-de 27b-7

eyü: İyi

e. 74b-11, 75a-2, 77a-11, 77b-11, 78a-14

e.-si 75a-15, 75b-7, 77b-8

ezhār: (A) Çiçekler.

e. 31a-11

F

fācire: (A) Fena huylu, günahkâr.

f. 79b-7

faḫr: (A) Övünme, iftihar, gururlanma.

f. 64b-5

fā'ide: Fayda, yarar, işe yarama.

f. 14b-12, 75b-6

f.-si 14b-12

f.-lenmek 63a-7

fāriġ: (A**)** Vazgeçmiş, çekilmiş.

f. 72b-13

f. ol-: Vazgeçilmek.

-maḳ 72b-13

farz: (A) Allah'ın işlenmesi kat'î olarak lüzûmlu, terki günah olan emirleri.

f. 57a-11

farz-i ʿayn: Allah'ın teker teker her Müslümanın yerine getirmesi lâzım gelen emri.

farz-i ʿayn 57a-11

faṣl: Bölüm, kısım, mevsim.

f. 8b-1

f.-ı: 8b-1

f.-un 14b- 13

fāş: (F) Meydana çıkmış.

f. ėyle-: Meydana çıkarmak

-ye 19a-12

faż̇īlet: (A) Dürüstlük, iffet, nâmus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadâkat, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem.

f.-i 64b-9, 65a-7, 65b-9

f.-lü 66b-8

f.-ler 68a-13

fehm: (A) Anlama, anlayış, idrak.

f. 68a-10, 71a-1

f. ol-: Anlamak.

f.-olunur 68a-10, 71a-2

fe-lā cerm: (A) Muhakkak, şüphesiz.

f. 21b-5

felāḥ: (A) 1.Kurtuluş, selâmet 2. Mutluluk, kutluluk.

f. 20a-15

ferāce: (A) (Eskiden) 1.Kadınların sokakta giydikleri mantoya benzer, arkası bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan örtü.

f. 23b-12

ferāġat: 1. Vazgeçme, el çekme.

f. ėt- Vazgeçmek, el çekmek.

-mek 20b-3

feres: (A) At, beygir.

f. 77a-11

ferīd: (A) Tek, eşsiz, eşi olmayan.

f. 26a-11

ferişteh: (F) Melek.

f.-leri: 6b-5

f.-lerüñ 10a-12

f.-sinüñ 10a-15, 17a-11

ferzend: (F) Oğul, çocuk.

f. 29a-1

fevt: (A) Bir daha ele geçmemek üzere üzere kaybetme, elden çıkarma. 2. Ölüm

f. ol- Ölmek.

-dı 25b-3, 28a-1

-mışdur 22a-11, 25a-3

fevz: (A) Galiplik, zafer, üstünlük, selâmet.

f.-i felāḥ 20a-15

feżā'il: (A) Faziletler, erdemler.

f.-i 60b-6

f.-ine 69b-3

fışḳı: Hayvan tersi, tâze gübre.

f. 62b-5, 77b-14

f.-sı 62b-5

fī-nefs-il-emr:(A) Hakîkatte, gerçekte.

f. 24a- 5

fī-sebīl-illāh: (A) Allah yolunda, karşılık beklemeksizin.

f. sebīl-illāh 65a-2,5

fī-l-cümle: (A) Nihâyette, sonunda.

f. 23a-10

fī-l-ḥaḳīḳa: (A) Hakikatte, hakikaten, gerçekten.

f. 31a-14, 65a-7, 65b-5

fī-l-ḥāl: (A) Bu anda, hemen, şimdi.

f. 37a-8, 39b-13, 58a-9

fi-l-vāḳiʿ: (A) Hakikaten, gerçekten.

f. 24a-9

fī-zemānına: (F) Zamanımızda, şimdiki zaman içinde.

f. 23b-4

filk: Yay çeşidi

f.-kisinüñ 17a-11

firāş: (A) 1. Döşek, yatak; yaygı, şilte. 2. Hasır, halı.

f. 58a-4

fuḳahā: (A) Fıkıh âlimleri, fıkıh ilminde söz sâhibi olan kimseler, fakihler.

f. 79a-10

f.-yı müslimīn: Müslümanların fakihleri.

f.-yı müslimīn 79a-10

G / Ġ

ġaflet: (A) Gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik. 2. İhmal,

ġ. ėyle-:Gafillik etmek, boş bulunmak.

-mek 20a-1

gāh: (F) Zaman bildiren edat.

g. 23b-6, 27a-12,13

ġarābet: (A) Gariplik, tuhaflık.

ġ. 30b-15

ġarre/ ġarra: (A) 1. Alnında beyaz bir lekesi , akıtması olan (at vs.) 2. Ak, parlak, güzel, gösterişli, şatafatlı.

ġ. 2b-2

ġareż/ ġaraż: (A) 1. Gāye, maksat, istek, arzu. 2. Birine karşı beslenen kötü niyet, gizli düşmanlık, hınç, kin.

ġ.-i 65b-4

ġarīm: (A) Rakip, düşman.

ġ. 15b-9

ġaṣṣ ü semīn: 1.Zayıf ve semiz 1. Fakir ve zengin.

ġaṣṣ ü semīn 28a- 11

ġāyet: (A) 1. Nihayet, uç, son. 2. Çok, fazla, son derece.

ġ. 59b-1, 8

ġayr: (A) Başka bir kimse, başkası.

ġ.-e 77b-1

ġayrī: (A) 1. Başka.

ġ. 72a-12

ġ.-ler 66b-10, 68a-6

ġayṣ: (A) Yağmur.

ġ. 20b-3

ġazā: (A) İslâm dini uğruna yapılan savaş.

ġ. 11b-1, 17b-6, 63a-5, 64b-11, 66b-5, 68a-7, 71b-2

ġ. -da 19b-6, 20a-8

ġ. ḳıl- İslâm dini uğruna savaşmak 11b-2

ġ. –sında 20a-8

ġ. –(y)a 65a-11

ġażab: (A) Dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke.

ġ. ėyle-: Kızmak, darılmak

-miş 26a-2

ġazavāt: (A) Akınlar, savaşlar.

ġ. 20a-3

gencīne:(F) Hazine, define.

g. 54b-4

gendüm: (F) Buğday

g. 21a-6

gerdūn: (F)1. Dönücü, dönen, devreden. 2. Felek, dünya, semâ.

g. 54a-13

gerek: Lazım, gerek

g. 11b-14,12a-1, 15b-10,13

g. –dür 11b-13, 12a-8,17a-15, 17b-14

g. kim 12a-12

g**eşt:** (F) 1. Gezme, dolaşma, seyretme.

g.-elelik 26a-4

g. ėyle-: Gezmek, dolaşmak.

-(y)üp 26a-5

g. ėyleyüp 2a-11

getür-: Getirmek.

g.-e 13b-4, 14a-7,15a-8,16a-3, 17a-9

g. –eler 13a-1,3,5,7, 15b-6, 17a-10

g. –se 16a-7

gez: Okun çileye takılan kertikli yeri.

8a-13, 12a-6, 14a-9

g. –i: 9b-13, 12a-4,5

g. –in 16a-2

g.- inde 16b-11

g. –ini 12a-10, 14a-8

g. -den mi 12a-4

g. gil 13a-14

g. –siz 16b-12

gezle-: (Oku) yayın kirişine takarak kurmak, nişan almak. 14a-15

g. -ye 14a-15

g. -(y)üp 36a-5

ġıbb: (A) 1. Son. 2. –den, -dan sonra.

ġ. 28a-11

ġılmān: (A) 1. Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. 2. Köleler, esirler.

ġ. 27a-2

gine: Yine.

g. 10a-6

girift: (F) Bir kabza tutma biçimi.

g. 10b-6,10

g.-dür:10b-6

gögrek: Mavimsi.

g. 74a-12

göndür/ gönder: Kargı, mızrak. 2. Sırık.

g. 40a-10

g.-i 40b-3

g.-üñ 39a-9

g.-in 40a-9

ġurre: (A) Parlaklık, nurlu olma. 2. Atın alnındaki beyaz leke.

ġ. –si 73a-10,11, 77a-5

güş-keş: (F) Oku kulağa götürerek çekme, atma.

g.-dür 7b-1

güşe: (F) Köşe, bucak.

g. 58a-7

güyā: (F) 1. Söyleyen, söyleyici. 2. zf. Sanki, diyelim ki.

g. 23a- 9

güher: (F) Gevher, inci, değerli taş. 17a-4

g.-e: 17a-4

H/Ḥ/Ḫ

ḥadāyıḳ/ḥadāiḳ: (A) Bahçeler, bağ ve bostanlar.

ḥ. 20b-8, 22a-4

ḥ.-i behişt: Cennet bahçeleri 20b-8

ḫadeng: (F) 1. Kayın ağacı. 2. Kayın ağacından yapılmış ok.

ḫ.-i 20b-10

ḫafī: (A) Gizli, saklı.

ḫ. ol-: Gizli olmak, saklı olmak.

-maya 19b-5

ḫāk: (F) Toprak.

ḫ. 58a-12

ḫāk ėyle-: Toprak etmek, dağıtmak.

-rler 58a-12

hakeẕā: (A) Böyle, bunun gibi, böylece.

h.20a-7

ḥākim: (A) 1.Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen. 2. Baskın durumda olan, diğerlerinden daha başta gelen.

ḥ. –i 79b-5

ḥākim ol-: Hükmetmek, hâkimiyet, kurmak.

ḥ.ol-: 80a-10

-alar 80a-10

ḥaḳīr: (A) İtibarsız, değersiz, aşağı, âdi.

ḥ. 21b-9

ḫalāṣ: (A) Kurtulma, kurtuluş.

ḫ. 41a-4, 67b-3, 68a14

ḫ. ol-: Kurtulmak.

-ur 68a-15

ḥālet: (A) Hâl, keyfiyet, suret.

ḥ.-i 24a-7

ḫalel: Bozma, bozukluk.

ḫ. 78b-13

ḫalel vėr-: Bozmak, sarsmak.

-ür 78b-14

ḫalḳiyyāt: Folklor

ḫ. 46a

ḫalṭ: (A) Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma, mezcetme.

ḫ: 58b-7

ḫ. ol-: Karıştırmak.

-unduġıdur 58b-7

ḫār: (F) Diken.

ḫ.-ından 58a-11

ḫar-leng: (F) Topal eşek.

ḫ.-leng 79a-8

ḫarc: (A) 1. Vergi. 2. Sarf, gider, bir iş için kullanılan madde.

ḫ. 61a-5

ḫarc ėt-: Harcamak, tüketmek, sarfetmek.

-ersiz 61a-5

-**mek** 66a-15

-en 66b-15

-enler 66a-4

-erler 65b-8

ḫarem: (A) 1. Herkesin girmesine müsâade edilmeyen saygıdeğer, kutsal yer.

2. Hac zamanında ihrâma girilen yerden itibaren Kâbe'ye doğru olan kısım.

ḫ. 25b-14

ḫ.-i muḥterem: Saygıdeğer, kutsal yer

ḫ-i m. -de 27a-1

ḫ-i m. –den 25b-14

ḫarīdār: (F) Satın alıcı, müşteri.

ḫ. 22a-14

ḫarīż: Sonbahar, güz.

ḫ. 8b-4

ḫarīṣ: (A) Hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün.

ḫ. 28a-11

ḫasenāt: (A) İnsanların iyiliği için yapılan hayırlı işler, iyilikler.

ḫ. 62b-2, 64a-13, 64b-1

ḫ.-ı 62a-10

ḫasene: (A) İyilik, iyi ve güzel iş.

ḫ. 72a-15, 72b-7

ḫāṣıl: (A) Husûle gelen, husûl bulan, peyda olan, çıkan.

ḫ. 23b-5, 58a-3, 64a-5

ḫāṣıl ėt-: Ortaya çıkarmak, peyda olmak.

-er 58a-3

ḥ. ol-: Husûle gelmek, peydâ olmak.

-ur 23b-5, 65a-8, 68a-14, 68b-3

ḥ.-ı kelām: Sözün kısası, kısacası.

ḥ.-ı kelām: 28a-9, 66b-7, 71b-9, 75a-15

ḫāṣṣ: (A) 1. Üst tabaka.

ḫ. 28a-14, 28b-14

ḫaşm-āne: (A/F) Düşmancasına.

ḫ. 34b-2

ḫaşyet: (A) Korku, korkma.

ḫ.-ini 27b-5

ḫātime: (A) 1.Son, nihâyet, encam. 2. Yazılı eserlerin o eserin özeti ve netîcesi durumunda olan son bölümü, son söz.

ḫ. 69b-13

ḫatm: (A) Hüküm ve kazâ icâb ettirme. 2. Sağlamlaştırma.

ḫatm ėyle-: Sağlamlaştırmak.

-di 29b-1

ḥavāle: (A) Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma, ısmarlama.

ḥ.-dür 22a-14

ḫavf: (A) Korku, korkma.

ḫ. 27b-5, 61a-2, 65b-10

ḫ. ėt-: Korkmak, korkutmak.

-ėr 61a-2

-üp 61a-4

ḫaylī: (F) Epeyce, çokça. 2. Bir takım 3. Oldukça.

ḫ. 23a-6

-ce 23a-14

ḫayrāt: (A) İyilikler, hayırlı işler.

ḫ. 62a-10

ḥayyiz: (A) 1. Taraf, meydan, mekân, mevki.

ḥ. 56b-1

ḥāżır: (A) Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyi tamamlamış olan, hazır.

ḥ. 14a-13, 23b-2, 29a-9, 40b-2, 58a-5

ḥ. ḳıl-: Hazırlamak 14a-14

ḥ. –ol-: Hazır olmak.

-ur 58a-5

hebūṭ: İniş, yer

h. 11a-6

h. ėt- 11a-6

helāk: (A) Mahvolma, ölme. 2. Harcanma.

h. 27a-8, 58a-12, 78b-10

helāk ėt-: Mahvolmak, ölmek.

-ersin 27a-8

helāk ėy-: Öldürmek

-lerler 58a-12

helāk ol-: Mahvolmak, ölmek.

-a 79a-2

-up 78b-5

ḥelāl: (A) Dînin yasaklamadığı (şey, hareket ve davranış).

ḥ.79a-11

ḥ. ol-: Dînen yasak olmayan şeyler.

-maz 79a-11

hem:(F) Üstelik, bir de 7b-5

hemān: (F) Hemen, derhal, o anda. 2. Öylece, böylece.

h. 24b-2

hem-rāh: (F) yoldaş, yol arkadaşı.

h. 4a-3

hem-vār: (F) Düz yer, bir çırpıda olan yer, uygun yer.

h.-dur 31a-10

her-bār: 4a-4

hergiz: (F) asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde.

h.17b-7

hevā'ī: 1. Nefsine düşkün, ciddi şeylerle ilgisiz 2. Havaya ait, hava ile ilgili.

h.-ler 24a-1

hevlnāk: (A/F) Korkunç, korkulu.

h. 28a-13

hezārān: (F**)** Binlerce.

h. 1b-2

hezār bār: Bin kere. 1b-2

ḫırāset: (A) Bekleme, koruma.

ḫ.-e 21a-4, 57a-6

ḥıfẓ u ḫırāset: Korumak, koruyup saklama.

ḥıfẓ u ḫırāset 57a-6

ḫırman: (F) hasat zamanı 15b-8

ḫışm: (F) Kızgınlık, öfke.

ḫ. 58a-10

ḫışm u ʿitāb: Kızgınlık ve azarlama.

ḫışm u ʿitāb: 58a-10

ḫiḏmetkār: (A/F) Hizmet eden kimse, hizmetçi (Daha çok erkekler için kullanılır.)

ḫ-uña 72a-10

ḥimār: (A) Eşek, merkep.

ḥ. 61a-9

ḥ.-lar

ḥisāb: (A) 1. Hesap, sayma, aritmetik

ḥ.-da 23a-11

ḥ. –ınca 24b-2

ḥişşe: (A) Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay.

ḥ. 80a-10

ḫiẕmet / ḫidmet : (A) Yardım.

ḫ. 18a-14, 62b-8

ḫ. ėt- İş görmek, çalışmak.

ḫ. –(d)e 18a-14

ḫ.-inde 58a-8

ḫ. –ine 58a-5

ḫ.ė. -meden 18a-11

ḥikāyāt: (A) Hikâyeler.

ḥ. 19a-3

ḫilāf: (A) 1. Karşı, zıt. 2. Yalan.

ḫ. 58a-2

himmet: 1. Yardım, ihsan. 2. Çalışma, gayret, emek.

h. 65a-6

h. ėyle-: Yardım etmek, çalışmak

-se 65a-7

ḥīn: Zaman, vakit.

ḥ. 20a-2

ḫôd: (F) 1. Kendi 2. Baş zırhı.

ḫ. 24b-10, 31a-12

ḫor: (F) Değersiz, bayağı, hakir.

ḫ. 69a-10, 72a-7

ḫor ṭut-: Değersiz, hakîr kılmak.

-ar 72a-7

-arsa 72a-7

ḥudūd: (A) Sınırlar, uçlar.

ḥudūd-ı erbaʿ: Dört uç, dört taraf.

-ını 22a-5

ḥuḳūḳ: (A) 1.Haklar. 2. Toplumun yaşayışını düzenleyen, devlet müeyyidesiyle güçlendirilmiş yasa ve kuralların bütünü.

ḥ.-dan 79b- 13

ḫuşūş: (A) Bakım, iş, şekil, yol, konu.

ḫ. 24b-10, 26a-2

ḫ.-a 26b-11

ḫ.-dur 24b-10

ḫ.-ında 67a-12

ḥükm: (A) Hüküm, emir.

ḥ.-i şerīf: Pâdişâhın yazılı emri.

ḥ.-i şerīf: 22a-5

hümāyūn: (A) Mübârek, kutlu. 2. Pâdişaha ait.

h.-a 26a-2

hünerlü:1. Hüneri olan, mârifet ve mahâret sâhibi, usta. 2. Sanatla, ustalıkla yapılmış.

h. 76a-5, 76b-14, 77a-2

hünermend: (F) Hünerli, hüner sahibi. (kimse)

h. 4b-12

hüner-pīşe: (F)Hünerli, marifetli.(bkz. hüner-mend)

h. 23b-1

hünerver: (F) Hünerli, marifetli.

h.-leri 19b-4, 25b-8

hünerverān: (F) Hünerliler.

h. 28a-11

hüpāra: ?

h. 50a

ḥüsn: (A) 1. Güzel, iyi. 2.Güzellik, iyilik.

h. -i ittifāḳ: İyi anlaşma, uyuşma, mutlu anlaşma.

ḥ.-i tedārik: Güzel hazırlık.

-le 25a-13

I/İ

ıraḳ/ ırāġ: Uzak.

ı. 76b-2

ı. –dan 24a-2, 58b-1

ırāġ ėyle-: Uzaklaştırmak.

ırāġ ėyle: 58b-1

ı. -(ġ)a 16b-14

ı.-lıġı 23a-10

ıssı: Sıcaklık, hararet.

ı. 77a-2, 78a-2

ʿışḳ: (A) Arzu,istek, aşk

ʿı. 2b-11

ıṭlāḳ: (A) Salıverme, koyuverme.

ıṭlāḳ ėyle- Salıvermek.

-r 23a-4

ı. olın-: Salıverilmek.

-ur 27a-13

ʿibād: (A) 1. Uzaklaştırma 2. Uzaklaştırılma.

ʿi. 2a-9

ʿibāret: (A) Sadece -den meydana gelmiş, -den oluşmuş, başka bir şey değil, ancak bu.

ʿi. 68a-8,10

ibrişim: (F) Bükülmüş ipekten iplik.

i. 67b-2

ibtidā: (A) 1. Başlama 2. Başlangıç 3. zf. İlkin, en önce.

i. 21b-10, 27a-14

ichād: Son derece eleme, kedere, sıkıntıya uğratma, uğratılma.

i. 2b-15

icmāl: (A) Kısaltma, özetleme. 2. Öz, özet.

i. 28b-2

icrā: (A) 1. Yapma, yerine getirme, bir işi yürütme.

i. 29a-10

i. ėt-: Yapmak, bir işi yerine getirmek.

-üp 29a-10

içerü/ içre: İç kısım, iç taraf.

i. 17b-2, 21b-10

i.-den 24a-14

idmān: (A) Alışkanlık kazanmak için bir şeyi birçok defa tekrarlama, tâlim.

9a-15,12b-4, 8, 13a-11, 14b-11, 15a-1,3,7

i. –a 13a-5, 15a-1

i.-ın 9a-15, 12b-9

idük: Edük, ayakkabı.

i.-i 79b-7

iftiḫār: (A) 1. Övünme, koltuk kabartma. 2. Şeref, şan.

i. 55b-4

terk–i iftiḫār: Övünmeyi bırakmak.

terk–i iftiḫār 55b-4

iḥsān: (A) 1. İyilik etme. 2. Bağış, bağışlama. 3. Verilen, bağışlanan şey.

i. 27b-1

i. olın-: Bağışlanmak.

-dıḳdan 27b-1

iḫrāc: (A) 1.Dışarı çıkarma, dışarı atma. 2. İlişkini bitirme, çıkarma.

i. 59a-8,10

i. ėt-: Dışarı çıkarmak, atmak.

-üp 59a-8

iḫtilāl: (A) Bozukluk, bozulma, karışıklık, düzensizlik.

i. 57b-12, 58b-4, 6

iḫtilāl-i niẓām: Düzeni bozmak.

iḫtilāl-i niẓām: 57b-12

ihtimāmen: (A) Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme.

i. 68a-10

iḫtirām: (A) Saygı, hürmet.

i. 54a-13

iḫtiṣār: (A) Kısaltma, anlama zarar vermeden açıklama ve ayrıntıları

çıkararak maksadı daha kısa ifâde etme.

i. 69b-2

i. ḳıl-: Kısaltmak

-ındı 69b-2

iḫtiyār: (A) 1.Seçme, intihap etme, tercih etme. 2. Katlanma, kabul etme, râzı olma.

i. 69a-13,14

i. ėyle-: Seçmek, kabul etmek.

i. ėyle-: 69a-13

iḥyā: (A) 1. Diriltme, canlandırma. 2. Lûtfetme. 3. Uyandırma, tazelik verme.

i. 28b- 12

iḥyā ol-: Lûtfetmek

-unsun 28b-12

iḳdām: (A) Gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. 2. İlerleme.

i. 27a-9

is: sahip 8b-10

iḳlīm: Ülke, diyar

i.-e 17a-15

ikrām: (A) Bağış, ihsan, kerem.

i. ėt- Bağışlamak 14a-3

iḳtiżā: (A) 1.Gerekme. 2.Lâzım getirme.

i. 58b-3

i. ėt-: Gerekmek.

-er 58b-3

ilerü: İleri.

i. 29a-15, 39a-2

i. –de 37b-11

ilḥāḳ: (A) Katma, katılma, karışma, karıştırma.

i. 57b-11

i. ol-: Katmak, karışmak.

-unmaḳ 57b-11

iltifāt: (A) 1. Yüzünü çevirip bakma. 2. Dikkat. 3. Hatır sorma, gönül alma.

i. 23a-11

iltifāt : (A) 1. Yüzünü çevirip bakma.2. Dikkat. 3. Hatır sorma, gönül alma.

i. 25b-8, 27a-15

iltifāt bul-: Hatır sormak, gönül almak.

-dı 25b-8

īmā: (A) 1. İşaret. 2. İşaretle anlatma, dolayısıyla anlatma.

ī.-sını 20a-3

imdi/emdi: Şimdi, şu an.

i. 79b-13

imtinān: (A) İyiliği başa kakma.

i. 61a-7

i. ėt-: İyiliği başa kakmak.

-üp 61a-7

imtiṣāl: (A) Örnek olarak alıp ayak uydurma, uyma, uyulma. 2. Boyun eğip itâat etme, emre göre hareket etme.

i. 69a-3

i. ėt-: Uymak.

-üp 69a-3

imtiyāz: (A) 1. Başkalarından ayrılma, farklı olma. 2. Ayrıcalık.

i. bul-: Ayrıcalık bulmak, farklı olmak.

-dı 26a-6

ins: (A) İnsan.

i. 79b-15

i. ü cin: Cin ve insan

intiḫāb: (A) 1. Seçme, seçilme. 2. Seçim

i. 19b-3, 59a-5

i. ėyle-: Seçmek.

-dim 19b-3

irāde: (A) Dileme, isteme, meram etme. 2. Ferman, buyruk, emir.

i. ḳıl-: İstemek, emir vermek.

i. ḳıl- 23b-1

irsāl: (A) 1.Göndermek, yollamak. 2. Koyuvermek, salıvermek.

i. 69a-8

i. ėt-: Eylemek, kılmak.

üp 69a-8

iṣbāt: (A) 1. Şahit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma. 2. Var etme.

i.-da 27b-5

i. ėt-: Kanıtlamak, doğrusunu ortaya çıkarmak.

-mişdür 26b-12

istiʿāẕe: (A) Sığınmak, korunmak.

i. 60a-15

istidʿā: (A) Rica ve talep etme, yalvararak isteme.

i. 2b-9

istiʿmāl: (A) Kullanma.

i. 57a-4

ʿ**itāb**: (A) 1.Azarlama, tersleme, paylama.

2. Ayıplamak, sitem etmek.

ʿ**i.** 58a-10, 72b-12

ʿ**i. olın-:** Ayıplanmak, sitem edilmek.

-dum 72b-12

-up 72b-15

iṭʿām: (A) Yemek yedirme, yemek verme, verilme.

i. 20a-12

iʿtibār: (A) 1. Saygı gösterme. 2. Ehemmiyet verme. 3.Şeref, haysiyet.

iʿ. 23a-11, 75b-7

i. ol-: Saygı göstermek.

-undı 23a-11

iʿtibār bul-: Saygı bulmak.

-a 23a-10

iʿ.-larında 23a-12

iʿ. ol-: Saygı göstermek, ehemmiyet vermek.

-undı 25a-10

iʿtiẕār: (A) Özür dileme.

i.-dan 22b-7

ittifāḳ: (A) Birleşme, uyuşma, sözleşme.

i. 22b-14, 23b-3, 28a-11, 58a-6, 63b-1

i. ėt-: Birleşmek.

-üp 22b-14

ʿ**ivaż:** (A) Bir şeye karşılık olarak verilen veya alınan şey, bedel, karşılık.

ʿ**i**.-ı 61a-6

iẓhār: (A) Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme.

i. 61a-10

i. ėt-: Açığa vurmak, meydana çıkarmak.

-e siz 61a-10

ʿ**izz:** (A) 1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk. 3. Güçlülük.

ʿ**i.** 24b-3

ʿ**i. ḥużūr-ı peyġamber:** Peygamberin yüce huzuru.

-de 24b-3

K/Ḳ

ḳabā: (A) Üste giyilen elbise, cübbe, kaftan.

ḳ. 55b-3

ḳabża: Ok atılacak yayın tutulacak yeri.

k. 10a-1, 10b-5,6,7,8, 17b-12, 24a-8, 13

ḳ. -i üstād 10b-1

k. –da: 24a-14

k. –dan 12a-13, 12a-14,15, 12b-5, 23a-8

k. -dur 10b-8

ḳ. -nuñ 10b-4, 9, 12a-15, 24a-13

k. –sı 15a-12

k. –sın 35b-6

k. –sını 26b-2

k. –sında 17b-15

k. –sından 12b-7

k. –ya 10a-1, 14a-6, 14b-1,16a-3

k. –yı 12a-7, 12b-15

ḳaçan: Ne zaman, ne vakit ki

ḳ. 23b-15, 57b-1,73b-8, 74b-7,9

ḳ. ki 23b-15

ḳ. kim 12b-2, 14b-13,15a-5, 16b-13, 17a-13, 23a-6, 9

ḳadem: (A) 1.Ayak

ḳ. 7b-8

ḳ. -in 17a-9, 17b-2

ḳ. -inüñ 17b-1

ḳ. -leri 59b-14

k. -lerini 7b-8

2. Bir ok atma biçimi

k. 16a-14

3. Adım 4. Yarım arşın uzunluğunda bir ölçü.

k. -leri 21b-2

ḳadd: (A) Boy

ḳadd ü ḳāmet: Boy bos

ḳadd ü ḳāmet 27b-4

-i 25b-13

ḳadīm: (A) Geçmişi uzun zamana dayanan, eski.

ḳ.-inde 60b-7, 62a-1

ḳādir: (A) 1. Kudret sahibi, kudretli, kuvvetli, güçlü.

ḳ. 24b-3, 70b-1

ḳ.-i muṭlaḳ: Mutlak güç, Allah

-dur 70b-1

ḳ. ol-: Kuvvetli, güçlü olmak.

-a 24a-4

kâhil: (A) 1. Olgun orta yaşlı kimse, erişkin. 2. Hareketi ağır, gayretsiz, tembel.

k. 58a-8

k. ol-: Ağırlaşmak, tembelleşmek.

-up 58a-8

ḳaḥṭ: (A) Kuraklık, kuraklıktan dolayı ürünün yetişmemesi.

ḳ: 58b-8

ḳ. ü ġalā: Kıtlık ve pahalılık.

ḳ. ü ġalā: 58b-8

ḳāʿide: (A) 1. Usul, nizam, kural. 2.Esas, temel.

ḳā'īl: (A) Söyleyen, diyen. 2. Razı olmuş, boyun eğmiş.

ḳ. 29a-4

ḳā'īl ol-: Söylemek, razı olmak.

-mayup 29a-4

ḳ. 23b-5, 24a-3, 25a-6

ḳā'im: 9b-8, 9b-9

ḳal-: 1. Kalmak, durmak 2. Artan, kalan.

ḳ.-a 17b-12

ḳalʿa: (A) Kale, hisar.

ḳ.-(y)a 28b-4

ḳ.-sın 28b-13

kām: (F) Meram, arzu, emel, istek.

k. 20a-14

ḳanda: Nerede.

ḳ 15b-2

ḳanḳı: Hangi

ḳ. 6b-14, 14a-11, 55a-7, 68a-11, 69a-3

ḳamçı: 1.(Eski Türkçeden beri kullanılır; Eski Türkçede at, boğa ve devenin erkeklik organına verilen kamçı adıyla ilgili olabilir) 2. Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibâret vurma âleti, kırbaç, tâziyân.

ḳ. 77a-14

ḳāmet: (A.) Boy, endam.

ḳ. -i 12a-11

kāmil: (A.) İlim, fazilet ve manevi meziyetler bakımından belli bir olgunluğa erişmiş kimse.

k. 17a-3, 74b-11, 80a-9

k.-ler 17a-3

ḳarañu: Karanlık.

ḳ. 59b-1

ḳarındaş: 2b-3,5

k.-a 2b-3

k.-ımuz 2b-5

ḳarīb: (A) Yakın.

ḳ. 59a-8, 60b-15, 61b-11

ḳarīb ol-: Yakın olmak.

-mış 59a-8

ḳarż: (A) Ödünç.

ḳ. 66b-3

ḳ.-ı ḥasen: Bir menfaat karşılığı olmadan fâizsiz verilen borç.

ḳ.-ı ḥasen 66b-3,4

ḳaṣaṣ-i ḥacerī: (A) Hacer Kıssası.

k.-de 11a-5

ḳaṣd: (A) Niyet, istek, amaç, gāye.

ḳ. 65a-8

ḳ. ṣaḥīḥ: Gerçek niyet.

ḳ. ṣaḥīḥ 65a-8

ḳasem: (A) Yemin.

ḳ. 61b-12

ḳasem ėt-: Yemin etmek.

-üp 61b-12

ḳaṭʿ: (A) 1. Kesme, kesilme, biçme 2. Halletme, karar verme, bitirme, sona erdirme.

ḳ. 21b-4, 24a-1, 27b-9, 59b-2

ḳ. ėt-: Bitirmek, sona erdirmek.

-üp 27b-9

ḳaṭʿā: (A.) Asla, hiçbir zaman, kat'iyen.

ḳ. 65a-12

ḳataġan: Nasırlaşmak, katılaşmış, sertleşmiş.

ḳ. 15a-4

ḳatar: Katar, sıra, art arda dizilmiş.

ḳ. 61b-6

ḳatarlan-: Sıralanmak.

ḳ.-up 61b-6

ḳavī: (A.) Güçlü, kuvvetli.

ḳ. 61b-8

ḳavl: (A.) Fikir,söz.

k. -i 10b-5,9

ḳ. -īdür 24b-13

k. -ince 65b-12

k. -leri 80a-12

ḳavla-: Deri, kabuk vb. şeylerin parça parça, pul pul kalkıp dökülmesi.

ḳ. –mış 14b-8

ḳavs: (A.) Yay, keman.

ḳ. 21a-10

ḳ.-le 20a-9

Ḳavs-nāme: Ok, okçuluk ve okçulara dair yazılan eser.

ḳ. 2b-5-9

ḳavşuña: 9b-6

ḳavvāsān: 1. Oklu askerler 2. Ok yapan okçular.

ḳ. 19a-4

ḳāżī/(ḳādī): (A.) Şeriat hâkimi.

ḳ.-sı 21b-11

ḳażiyye: Mesele, husus.

ḳ. 11b-7

k.-yi 11b-7

kelām: (A.) 1.Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifâde. 2. Söyleyiş, söyleme.

k.-ı ḳadīm: Kadîm söz

-inde 67b-6

kelb: (A.) Köpek.

k.-e 79b-7

kelīm: (A.) 1. Söz söyleyen, konuşan kimse, mütekellim. 2. Kendisine söz söylenen, hitap edilen kimse. [Tur dağında Cenâbıhakk'ın kendisine hitap etmiş olması sebebiyle Hz. Mûsâ'ya lakap olmuştur.]

k. 80a-3

k. ėt-: Söz söylemek.

k. ėt-: 80a-3

-diñ 80a-3

kemāl: (A.) Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik.

k. 22b-12, 25b-12

k.-i celādet: Eksiksiz yiğitlik.

-le 25b-12

k.-i ṣıḥḥat: Sağlıkla, sağlığın son derecesi.

k.-i ṣıḥḥat 22b-13

kemān: (F.) Yay (ok atan) 2. Kavis.

k.-uñ 26b-2

kemāngir/ kemānger: (F.) Yay tutan, yay yapan.

k.-e 25b-9, 29a-2, 30a-6

kemā-yenbaġī: (A.) Gereği gibi, lâyık olduğu gibi, uygun şekilde.

k. 19b-5

kemḫā: (F.) İpek kumaş, havsız kadife.

k.-cı 30a-1

kemī: (A.) Yiğit, kahraman, savaşçı.

k. 61a-14

k.-lerden 61a-14

kemīne: (F.) Zavallı, hakir, âciz.

k. 2b-14

k. keminesi 8b-10

kepek: Öğütülüp elenen tahıl tanelerinden eleğin üstünde kalan tahıl kırıntıları.

k. 12b-11

kepaze: (F./A.) Okçuluğa yeni başlayanların sadece idman için kullandıkları bol ve gevşek talim yayı.

k.13a-12, 14a-13

kerāmāt: (A) Keremler, bağışlar.

k.-ından 22b-14

kerāmet: (A) 1. Kerem, bağış. 2. İkram, ağırlama. 3. Velilerin lüzûmu anında gösterdikleri fevkalâde hal.

k. 60a-6

kerrat: (A) Kerreler, defalar, kezler.

k. 24b-10

k. -ile 24b-10

kesb: (A) Çalışıp kazanma.

k. 25b-7

keşşaf: (A.) Keşfeden, bilinmeyen şeyleri meydana çıkaran kimse. 2. Gizli anlamları, sırları açıklayan kimse.

k. 79b-9

ḳılavuz: Eski Türk. kulābuz > kulāvuz) [Eski bir Îran dilinden gelmiştir. Yol gösteren kimse veya şey, rehber, delil.

ḳ. 23a-13

ḳılāde: (A) Gerdanlık.

ḳ. 67a-14

ḳılın-: Herhangi bir tavır ve hareket takınmak.

ḳ.-dura 5b-7

ḳındır-: Yöneltmek.

ḳ.-alar 57a-12,13

ḳıraṭ: (A.) Seviye, ölçü.

ḳ.-dur 16a-6,7

ḳıyām: (A.) Kalkma, ayağa kalkma, ayakta durma.

ḳ. 26a- 4

kile: (A.) Tahılın türüne, kullanıldığı yere ve zamana göre ağırlığı değişen ölçek.

k. 12b-11, 78a-4

kimesne: Kimse.

k. 15b-9, 23b-9, 63a-11,64a-6, 65b-3, 68a-9, 70b-1, 72a-5, 72b-6, 73b-11

k. –yi 15b-10

k.-ler 57b-9, 13, 65b-7

k. –lerdendür 65b-6

kirām: (A) 1. Soyu temiz, soylu kimseler, şerefli ve ulu kimseler. 2. Cömert, eli açık, iyi kalpli kimseler.

k. 68a-9, 69a-4

k.-uñ 68a-9

kirevet/ kerevet: Asma çardağı, çardak.

k. 26a-13,

k.-üñ 26a-15

kiriş: Ok yayının iki ucu arasına gerilen esnek bağ.

k. 7b-5, 11b-14, 12a-2,15a-13, 21a-10,11

k. –i 13b-2

k. –in 13a-15

kirişle-: 1. (Yayın) kirişini germek, okun gezini çiledeki yerine takmak. 2. Kiriş vazifesi görecek yapı malzemesini yerleştirmek.

k. -en 20b-11

kīse: (F) 1. Kese, küçük, büyük torba, kap. 2. Cepte taşınan para torbası.

k. 55b-2

k.-yi dellāl: Para torbası satıcısı.

k.-yi dellāl: 55b-2

ḳo-: 1.Ad vermek. 2. Uyulması gereken kuralları belirlemek.

ḳ.-mayacağın 25a-13

ḳo-: Koymak, yerleştirmek.

ḳ. –a 17b-12,15

ḳ. –maya 40b-11

ḳoġ-: 1. Takip etmek, izlemek, kovalamak. 2. Koşturmak.

ḳ. 77b-1

ḳ.-an 77b-1

ḳolān: At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.

ḳ. ur-: Hayvanın semerini ya da eyerini bağlamak.

-urlar 23b-11

ḳorḫu: Korku.

ḳorḫud-: Korkutmak.

ḳ.-ursız 60b-14, 61a-1

köstek: Hayvanın kaçmasını önlemek için iki ayağına bağlanan kısa ip veya zincir.

k. 77b-13

ḳudret: (A) Kuvvet, güç.

ḳ. 7a-1

ḳ. -i: 7a-1

ḳuç: Kucak

ḳuç-: Kucaklamak.

ḳ. 80a-6

ḳ. -duñ 80a-6

kūh: (F) Dağ.

k. 76b-8

kūh-ı Ṭūr: Tûr Dağı.

k. -ı Ṭūr 76b-8

ḳula: (T.) 1. Al ile kır arasında bir at rengi. 2. Bu renkte olan.

ḳ.: 59a-9

ḳūlān: 1**.** Düz renkli, görünüşü at ile eşek arası olan, Orta Asya menşeli yabânî at. 2. İki üç yaşında dişi tay,.

ḳ. 76a-9, 77b-4

ḳ. 62b-4

ḳ. ur-: Hayvanın semerini ya da eyerini bağlamak.

-urlar 23b-11

ḳurʿa: (A.) Ad çekmek 7a-2

ḳ. şalmaḳ: kura çekmek 7a-2

ḳurb: (A.) Yakın olma, yakınlık, yakın bulunma.

ḳuş oḳı: Bir ok çeşidi.

ḳ. 16b-11, 16b-12

güşe: (F.) Köşe, bucak.

g. 58a-7

ḳuvā: (A) Kuvvetler, güçler.

ḳ. 78b-13

ḳ.-sına 78b-13

-künān: (F.) –yaparak, -ederek; yapan, eden.

k. 23a-2

ḳ.-ında 21b-13, 22b-1

küfet: (F.) Leğen.

k. –i 14b-10

küffār: (A.) Kâfirler, hak dinini inkâr edenler.

k. 20b-9, 60b-13, 61b-2

k. –e 20b-9

küllī: (A.) 1. Umûmî, bütün 2. Çok.

k. 22b-3

külliyen: (A.) Tamamen, bütün bütün.

k. 22b-3

kümeyt: (A.) Doru at.

k. 73b-2,3, 77a-4

küşād- güşād: (F.) Yayın çekilerek okun atılması.

k. 7b-3

k. vėr-: Ok atmak 7b-3, 10a-2, 14a-9, 16a-5

k. –ı 15b-10,11,13

küttāb: (A.) Kâtipler, yazıcılar.

k. 57a-8

L

lāzım: Gerekli, lüzûmlu.

l. 18b-2, 57b-6, 78b-8

l.- dur 18a-13

lākin: Ama, ancak, fakat.

l. 19a-4, 22a-8, 29a-8, 29b-9, 31a-5

lā-siyemmā: (A.) Hele, en çok; bâhusûs.

l. 19a-14

lāyık: (A.) Yakışan, yaraşır, yakışık.

l. 23b-2, 27a-1, 58b-5

lehv: (A.) Önemli şeylerden alıkoyacak faydasız iş, oyun, eğlence.

l. 71b-6

lehv ėt-: Oynamak.

-se 71b-7

lodos:1. Güneyden veya güneybatıdan esen ve bazen de yağış getiren yerel rüzgâr, kaba yel, boz, yel. 2.Okçulukta bir terim.

l. 26a-7, 26b-13, 28a-8, 28b-3, 8

luṭf:(A) İyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk.

l.-u 65a-14

M

māʿadā: (A.) –den başka

m. 20a-14, 23a-15, 30b-1

maʿāşır: (A.) Üzüm, susam ve sâirenin sıkılacağı yerler.

m. 27b-2

mābeyn: (A.) 1. İki şeyin arası, aradaki şey, ara.

m.-de 25a-1

m.-leri 34b-3

maġfūr: (A) Allah tarafından günahları bağışlanan veya günahlarının bağışlanması için Cenâbıhakk'a duâ edilen. (ölmüş kimse)

m. –e 79b-8

maġrib: (A.) Güneşin battığı yön, taraf, batı.

m. 15a-15

maḥfūẓ: (A.) Saklanmış, gizlenmiş.

m. ol-: Saklanmak, gizlenmek.

-alar 60b-6

maḥlūḳ: (A)1. Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş. 2. Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.

m. 68b-8, 69b-1, 77a-8

maḫṣūṣ: (A) 1. Husûsîleşmiş, başkasında bulunmayan, yalnız bir kimseye ait olan. 2. Birine ayrılmış olan.

m. 23b-8

maḥall: (A) Yer.

m. 29a-4

m. -de 25a-2

mahv: (A.) Yok etme, varlığına son verme.

m. 72b-8

m. ol-: Yok etmek, ortadan kaldırmak, varlığına son vermek.

-unur 72b-8

maḫż: (A.) Hâlis, katkısız, sade, tam.

m.-ı ḳuvvet: Tam kuvvet.

m.-ı ḳuvvet 20a-1

maḫzūn: (A.) Üzüntülü, gamlı, kederli, hüzünlü.

m. 65b-10

maḫzūn ol-: Kederli olmak, gamlı olmak.

-mazlar 65b-10

maḳbūl: (A.) 1. Kabul olunmuş, alınmış, alınan. 2. Beğenilen, hoş karşılanan.

m. 40a-11, 77a-4, 79b-15

m.-dur 40a-11

m. -ı 77a-4

maḳbūl ṭut-: Beğenmek, hoş karşılamak.

-arlar 23a-14

maḳdūr: (A.) Güç, kuvvet, kudret. 2. Allah'ın takdiri, kader. 3. Elden gelen.

maḳdūr-ı beşer: İnsan için yapılabilecek .

m.-ı beşer 25b-8

maḳūle: (A.) 1. Cins, tür, takım, çeşit, nevi. 2. Bir cinsin en aşağı tabakası.

m. 74b-10

maraż: (A.) Hastalık, dert, bela.

m. 28a-13, 78b-14

m.-ı mevt: Ölüm hastalığı.

m.-ı mevt 78b-15

maʿrūf: (A.) Bilinen, belli.

m.18b-12

maḳṣūd: (A.) Kasdolunan, istenilen şey, istek.

m.-ı nām: 20a-13

maʿḳūl: (A.) Akla uygun, akla yatkın gelen, mantıkî.

m. 72b-13

maḳūle: (A.) Takım, çeşit, soy.

m. 19a-15, 24a-6, 57b-13

mālik: (A.) Bir şeye sâhip olan (kimse), sâhip.

m. 66a-1

mālik ol-: Sahip olmak.

-mışdı 66a-1

maʿlūm: (A.) Bilinen, belli.

m. ol- Belli olmak.

-a 24b-5, 59b-4, 63a-9

maʿmūr: (A.) Bayındır, şenlikli.

m. 58a-6

m. ol-: Bayındır olmak.

-up 58a-6

maʿnā: (A.) Mânâ, anlam. 2. İç, içyüz.

m. 24b-3

maraż: (A.) Hastalık, illet.

m. 79a-2

m.-i mevt: Ölüm hastalığı.

m.-i mevt: 79a-2

maʿrūf: (A.)Bilinen, belli.

m.18b-12, 22a-12

mā-ṣadaḳ: (A.) Tasdik edilen, olunan husus, uygun, tıpkı.

m. 31a-7

maṣlaḥat: (A) 1. İş, husus, mesele, ihtiyaç. 2. İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.

m.-ı 64a-11

maṣṭaki: (A. maṣṭakā) Sakız ağacı, fıstık ağacı vb. kabuğundan elde edilen sakız, bir nevi reçine.

m. 14b-9

maşrıḳ: (A.) Güneşin doğduğu yer veya yön gün doğusu, doğu, şark.

m. 15a-15

māteḳaddem: (A) Önceleri, geçmiş zaman.

m. 8a-11

m. deki 8a-11

mazmun: (A) 1. Mânâ, kavram 2. Nükteli sanatlı ince söz.

m.-ına 23b-13

m.-unda 69b-11

medāyin: (A) Medine'nin çoğulu.

m.-de 31a-14

mefhūm:(A)Fehmolunmuş, anlaşılmış.

m. 22b-15

m.-ını 23b-15

maḥārib: (A) Mihraplar.

m. 20a-4

meftūḥ: (A) 1.Açılmış, açık. 2. Ele geçirilmiş, zaptolunmuş, fethedilmiş.

m. 77a-7

meftūl: (A) Bükülerek fitil hâline getirilmiş, bükülmüş, kıvrılmış.

m. 77a-9

mekīn: (A.) Temekkün eden, oturan, yerleşen.

m. 25a-12

melik: (A.) Hükümdar, hakan.

m.-e: 17b-10, 12

memnūʿ: (A.) Men edilmiş, yasak edilmiş.

memnūʿ ol- Yasaklanmak.

m. 21a-7, 67a-15

-madılar 21a-7

-duġınuñ 67a-15

me'mūl: (A.) 1. Emel edilen, ümit olunan, umulan, beklenilen. 2. Ümit, umut.

m. –den 23a-14

menʿ: (A.) Yasak etme, bırakmama, durdurma, vermeme.

menʿ ėt-: Yasaklamak.

-meyen 67a-5

m.-ine 27a-9

menāfiʿ: (A.) Yararlar, faydalar, kârlar, menfaatler.

m. 70b-13

m. -nden

menāl: (A.) 1. Nâil olunan, sahip olunan, ele geçirilen şey. 2. Yetiştirme, nâil olma.

m. 55b-2

māl ü menāl: Varı yoğu, bütün varlığı, mal mülk.

māl ü menāl: 55b-2

menāzil: (A.) Menziller, duraklar, konak yerleri.

m. 21b-4, 23b-15, 24a-1, 27b-7, 28b-2

m. -i baīd: Uzak menziller.

m. -i baīd 27b-7

m. 21b-4, 23b-15, 24a-1, 27b-7

menāzil ḳaṭʿ ėt- Menzilleri geçmek.

-melerine 21b-4

menber/minber: (A) Câmilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

m. 31a-13

m.-i müsteṭāb: Güzel minber.

menḳūl: (A) 1. Nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış, taşınan.

m.-dür 24a-15, 69b-4

menlā: (A) Molla.

m. 24b-13

menzil: (A.) 1. Mevki, mertebe

2. Okun eriştiği uzaklık, hedef.

m. 4a-5, 8a-15,18b-13, 21b-4, 22a-8, 23a-1, 23a-5, 9, 23b-1,6,9,14, 25b-6

m. dik-18b-13

-memişdür 25a-2

m.-deki 26a-1

m.-den 29a-4

m. –i 25a-13, 27a-14, 27b-13, 28a-8, 28a-9, 28b-11

m.-idür 28b-8

m.-in/iñ: 8a-15, 15b-1, 24a-10, 26b-15, 27b-3, 28b-9, 29a-10, 29b-13, 30a-7

m.-ine 26a-8, 26b-13

m.-inde 26a-6, 26b-10

m.-inden 26a-7

m. –ine 25b-9

m. –ini 24a-8, 25b-15, 28a-5, 29a-14

m. –ler 24a-5, 25b-1, 5, 26a-12

m.-leri 28a-6, 29a-11

m.-lerimi 27b-5

m. –lerine 29b-8

m.-ümden: 4a-5

merkeb: Eşek

m.-ini 78b-10

mertebe: (A.) 1. Derece, basamak. 2. Rütbe, paye. 3. Miktar.

m. 25b-13

m.-(y)e 25b-11

mervī: (A.) Ağızdan ağıza söylenip gelen, nakil ve rivâyet edilen.

m.-dür 64b-12, 65a-3, 15, 66a-6, 73b-6, 74b-1

meṣāb: (A.) 1. Geri dönülecek yer. 2.Suyun biriktiği insanların toplandığı yer.

m. 20b-14

mesfūr: (A.) Yazılmış, adı geçmiş.

m. 22b-4

mesṭūr: (A.) Satırlanmış, yazılmış, çizilmiş.

m.-da 19b-11

meşrūḥ: (A.) Şerh olunmuş, açıklanmış.

m. 19b-11, 22a-6

meşāhir: (A.) Ünlü kimseler.

m.-i 18b-14

meşārıḳ: (A.) 1.Güneşin doğuşunu gören yerler, doğu taraflar. 2. Doğu'da bulunan memleketler, doğu ülkeleri.

m.-da 79b-9

miyān: (A.) 1. Orta. 2. Meyan, ara, aralık.

m.- ında 28a-14

mevt: (A.) Ölüm.

m.-e 59a-8

mezbūr: (A.) Adı geçen, yukarıda söylenmiş olan.

m. 22a-13, 24a-7, 26a-2, 7,10, 12, 27a-4, 27b-14, 28b-10, 29b-13, 30a-7

m.-i 25b-14, 29b-1

m.-uñ 25b-11

meẕkūr: (A.) Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış.

m. 18b-12, 28a-14

m.-dur 24b-15, 62a-11, 79b-9

meẕmūm: (A.) Yerilmiş, kınanmış, kötülenmiş.

m.-dur 79a-7

mıḫ: (F.) Çivi, büyük çivi.

m. 78a-14

mışrī: (A) Bir ok atma biçimi.

m. 15b-13

mīl: Bir yolun uzunluğunu ölçmek ya da gidilen mesafeyi belirtmek için belli aralıklarla dikilen sivri taş veya kazık, nişan taşı, işaret direği.

m. 15b-8

milk/ mülk: (A.) Ev, dükkan, arazi gibi taşınmaz ve gelir getiren mal. 2. Bir devletin idaresi.

m. 58b-11

minvāl: (A.) Tarz, yol, suret, şekil.

m. 21b-13

mīr: (F.) Amir, baş, kumandan; bey, vali.

m. 27a-11

m.-i ʿalem: Bayrak beyi. [eskiden saray memurlarının ileri gelenlerine verilen bir unvan]

m.-i ʿalem 27a-11, 12

miṣḳāl: Altın, gümüş, inci gibi kıymetli maden ve mücevherleri tartmakta kullanılan ağırlık ölçüsü birimi.

m. 13a-8 17a-11

miskin: (A.) 1.Aşırı derecede düşkün, uyuşuk, mıymıntı. (kimse) 2. Aciz, zavallı. (kimse)

m. 80a-6

m. -e 80a-6

miyān: (A.) Orta. 2. Meyan, ara, aralık.

m.-ında 28b-3

mīzān: (A.) Terazi, ölçü aleti, tartı.

m. 24a-11, 27b-9

m. -ına 62a-10

m. -ında 62b-2

muʿādil: (A.) 1. Müsâvî, denk. 2. Eşdeğerlik.

m. 30a-2

muʿallim: (A.) Tâlim eden, öğreten, öğretmen.

m. -i 20b-13

muʿammer: (A.) 1. Ömür süren, yaşayan, yaşamış.

m. 28a-15

muʿaṭṭal: (A.) 1. Tatil edilmiş, bırakılmış, kullanılmaz, battal. 2. Boş, işsiz.

m. 57b-13

mufaṣṣal: (A.) Tasilli, tafsilatlı, uzun uzadıya anlatılan.

m. 22a-6, 69b-2

muḥaṣṣal: (A.) Elde edilen, sonuç olarak ortaya çıkarılan, üretilen, kazanılan.

m.-ı 68a-13

muḥāṣara: (A.) 1. Kuşatma, etrafını çevirme.

m. **ėt-:** Kuşatmak, çevirmek.

-mekle 25a-11

muḥavvif: (A.) Havf veren, korkutan. 11b-15

muḥkem: (A) Tahkîm edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam berk.

m. 39a-1, 78a-3, 13, 78b-1

muḥterem: (A) 1. İhtirâm olunmuş, saygıdeğer, sayın.

m. –den 25b-14

muʿīn: (A) Yardım eden, yardımda bulunan, destek olan kimse.

m. 67a-12, 68a-14

m.-dür 67a-12

muḳābele: (A) 1. Karşılık verme, karşılama. 2. Karşı gelme. 3. Birbiriyle karşılaştırma.

m. -de 25b-1

m. –sinde 34a-4, 72a-14, 72b-6

muḳaddemāt: (A) Önce, önde olanlar, önce gidenler.

m. 78b- 15

m.-ı mevt: Ölümün öncülleri.

m.-ı mevt: 78b-15, 79a-1

muḳārin: (A.) Bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış.

m. 27a-15, 28b-3

m. ol-: Ulaşmak, erişmek.

-up 27a-15

muḳarrer: (A.) Kararlaşmış. 2. Şüphesiz, sağlam. 3.Anlatılmış, bildirilmiş.

m. ol- Kararlaşmış olmak, Bildirilmiş olmak.

-du 25a-11

m. ol-mağın 28a-12

-ur 21b-2

muḳarrere: (A.) Kararlaşmış. 2. Şüphesiz, sağlam.

m. –mizdür 25a-6

m.-sidür 24a-3

muḳayyed: (A.) 1.Kayıtlı, bağlı, bağlanmış. 2.Kaydolunmuş, deftere geçmiş.

m. 57a-3

muḳteżāsınca: (A.) Gereğince.

m. 57a-7, 66b-9, 70b-4

muntazam: (A.) 1. Düzgün. 2.Yerli yerinde, düzenli, tertipli, âhenkli.

m.11b-15

murād/murat: (A.) Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

m.-ı 65a-9, 65b-5, 66b-15, 67b-13

muṣallā: (A) Namaz kılmaya mahsus açık yer.

m.-sı 31a-9,11

mutaḳallid: (A.) 1.Takallüd eden, boynuna takan 2.Takınan, kuşanan.

m. 20a-7

m.-e 20a-7

muṭīʿ: (A.) İtaat eden, boyun eğen.

m. 61b-3, 7

mużırr: (A.) Zarar veren, zararlı.

m. 79a-5

mübāşiret: (A.) Bir işe başlama, yapmaya girişme.

m.-i 65a-11

mübtedī: (A) [bir şey öğrenmeye] yeni başlayan, acemi.

m. 34b-1

mücerreb: (A) Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.

m.75b-6, 80a-12

mücerrebü'ş-şıddıḳ-ıkelām: Doğruluğu denenmiş söz.

-dur 80a-12

m.-dür 75b-6

mücerred: (A) 1. Madde ve cisim hâlinde olmayan. 2. Düşüncede var olan, zihinde soyutlama, tecrit yoluyla elde edilen, soyut (fikir, kavram, tasavvur)

m. 64b-5

mücidd: (A) Çok çalışan.

mücidd ol-: Çok çalışmak.

-dılar 21a-8

müdevver: (A) Yuvarlak.

m. 11b-15

mü'ellif: (A) Te'lif eden, kitap yazan, eser sahibi.

m. 24b-12,14

müeyyid: (A) 1. Te'yîd eden, kuvvetlendiren. 2. Doğrulayan. 3. Yardım eden.

-dür 29a-12

müft: (F) Bedava, beleş.

m. 57b-11

müft-ḫor: Beleş yiyen, bedavacı

m. 57b-11

müheyyā:(A) Hazır, hazırlanmış.

müheyyā ḳıl-: Hazırlamak.

-mış 26b-15

mühīb: (A) 1. Heybetli, korkunç, korkutan.

m.29b-8

mühürle-: Bağlamak.

m. 17a-6

m.-ye:17a-6

mükedder: (A) Kederli, gamlı, üzgün

m. 58b-8

m. ol-: Kederlenmek, üzülmek.

-up 58b-8

mükellef: (A) 1. Bir şeyi yapmaya, bir şeyi ödemeye mecbur olan. 2. Külfetle süslenmiş, mükemmel şekilde hazırlanmış.

m. 57b-9

mükerrer: (A) Tekrarlı, tekrarlanmış, tekrar olunmuş.

m. at-: Tekrarlamak.

-ardı 27b-10

mülāyim: (A) Yumuşak huylu, yumuşak, uysal, halim selim.

m. 75a-6

mülāzemet: (A) Bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma.

m. 73a-10

m. eyle-: Bağlanmak.

-ñ 73a-10

münhezim: (A) Bozguna, hezîmete uğramış, yenilmiş.

m. 74b-10

m. ol-: Bozguna uğramak.

-urlar 74b-10

müntefiʿ: (A) Faydalanan, yararlanan, kazanç sağlayan.

m. 64a-8

m. ol-: Faydalanmak.

-duḳça 64a-8

müntehā: Bir şeyin varabileceği son nokta,

son, nihayet.

m.15a-13

m.-sı 15b-9

m. –sına: 15a-7

münḳād: (A) Boyun eğen, boyun eğmiş, râmolmuş, tâbi, itâatkâr.

m. 61b-3

m. ėt-: Boyun eğmek.

-di 61b-3

müretteb: (A.) Sıralanmış, sıralı, tertipli.

m. 11b-15

m. –sına: 15a-7

mürettīb: 1. Tertip eden, nizâma, sıraya koyan.

m. ḳıl-: Tertip etmek, düzenlemek.

-mış 19a-15

mürġāb: (F) 1. Su kuşu. 2. Ördek. 3. Kurbağa.

m. 21b-5

mürġān: (F) Kuşlar

m.-dan 21a-9

mürşid: (A) Hak ve haikate ulaşma yolunda müritlerine örnek olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse, şeyh.

m. –e 18a-13

mürūr: (A) Geçme, bir yandan girip öte yandan çıkma.

m.-ı zemān: Zamanın geçmesi.

m.-ı zemān 21b- 6, 22a-8, 28b-11, 29b-9

m.-ında 27a-11

müsteʿār: (A) 1. Eğreti, takma.

m. 55b-3

müsellem: (A) 1. Teslim edilmiş, verilmiş.

m. 24b-9, 29a-2

müsellem ol-: Teslim olmak.

-an 24b-9

müsteṭāb: (A) Hoş, güzel bulunan.

m. 31a-14

müşrik: (A) Allah'a ortak koşan, birden fazla tanrıya inanan kimse.

m.-leri 69a-9

müşteri: (A) 1. Satın alan, alıcı. 2. Alışverişte bulunan. 3. İstekli.

m. -li 25b-11

müyesser: (A) Kolayı bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan.

m. ol-: Kolay olmak.

-mamışdur 26a-9

müżāyaḳa: (A) Sıkıntı, darlık, parasızlık, yokluk.

m. 57b-12

N

nādim: (A) Nedâmet duyan, pişman olan.

n. 22b-6

nāfiʿ: (A) Faydalı, faydası olan, menfaatli.

n. 79a-5

naḥīf: (A) Zayıf, çelimsiz, arık

n. 61b-6

naḳʿ: (A) 1. Suda ıslanma. 2. Sıcak suda haşlama. 3. Hayvanın yiyeceğini soğuk su ile ıslatma, tavlama.

n. 65a-12

naʿl: (A) At, eşek, öküz vb. yük hayvanlarının tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası.

n. 78a-15

n. –a 78b-1

n. ur-: Hayvanın ayağına nal çakmak.

-mazlar 78a-15

nām: 1. İsim, ad. 2. Ün, lâkab. 3. Yerine.

n. 28b-9, 13, 29b-9

-ına 28b-9, 29a-15

nā-meşrū: (A/F) Meşru olmayan, şeriatın izin vermediği.

n.-meşrū 63a-8,10

-dur 71b-10

nāmūdār/nāmdar: (F)Namlı, ünlü.

n.19a-4, 30a-9

nāmdārān: (F) Namlılar, ünlüler.

n.19a-9

naḳl: (A) Bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme.

n. 68a-12, 72b-1

naḳl ėt-: Aktarmak, anlatma.

-mişlerdür 72b-1

naḳlī: (A) Nakille öğrenilen, anlatılan ve rivayet edilen şeylere dayanan.

n. 16a-1

nā-pāk: (F) Pislik, murdar.

-lardan 28a-13

naṣb: (A) Dikme, saplama.

naṣb ėt- Dikmek, saplamak.

-er 23a-4

-mişdür 25a-5

nāvek: (F) Ok.

n.-in 23a-3

nā-yāb: (F) 1. Bulunmaz. 2. Benzeri bulunmaz

n. 31a-14

naẓar: Bakma, bakış

n. ėyle- Bakmak

-ye 18a-12

n. ḳıl-: Bakmak

-a 18b-4

nāẓır: (A) Nazar eden, bakan, gözeten.

nāẓır ol- Bakmak, gözetmek.

-up 22b-8

-ur 58a-5

nāzil: (A) 1. Yukarıdan aşağı inen, inici. 2. Bir yere konan, bir yerde konaklayan.

n. 23a-7, 61b-12, 65b-15

nāzil ol-: İnmek.

-dı 66a-4

-mışdur 65b-13, 66a-1, 66b-9

-sa 23a-7

nebātāt: (A) Bitkiler

n.-a 80a-11

necm: (A) 1. Yıldız

n. 54a-14

nefsānī: (A) Canlılığın uyandırdığı duygularla ilgili. 2. Kin ve garezle ilgili.

n. 28a-11

nehy: (A) Yasak etme.

nehy: 57a-10

nehy ʿan'il-Münker: Şerîatın yasak ettiği şeyleri yaptırmama.

nehy ʿan'il-Münker 57a-10

nevʿ : (F.) Çeşit, sınıf, tür.

n. 12b-10, 13b-6, 14b-4

n.-in 12b-8

n. -ile 17a-15,17b-13

n. –iledür 12b-9

nevā: (F.) 1. Ses, sadâ, makam, ahenk, nâme.

n.-dur 31a-9

nevbet: Nöbet, sıra.

n. 10a-3, 14b-11

nezir: 6b-13

nice/ niçe: Nasıl, ne şekilde.

n. 6a-12, 19a-4, 14, 22b-7, 23b-9, 26a-4, 27a-15, 27b-8

n.-si 22a-9

nihāyet: 1. Son uç. 2. Son derece.

n. 28b-9, 30b-4, 31a-4

-idür 28b-9

nīm-baḫş: 16a-14

niʿmet: (A.) Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış.

n. 61b-1

n.-in 61b-1

nīm-keş: (F.) Okun yarım çekilmesiyle yapılan bir ok atma şekli.

n. 16a-7

nişān: (F) 1.Ateş edilmek istenen hedef, nişangâh 2. İz, işaret.

n. 26a-8

nişān ḳıl: Nişan almak.

-urmış 25b-11

n.-lar 76b-3

n. ḳo- Menzilde rekor kırıldığı yere, taş dikinceye kadar kaybolmaması için bir miktar çakıl yığmak, menzil nişanı.

n. **ḳodı** 9b-4

n.-e 10a-1,2

n.- ı 10a-4, 14, 10b-1

n.- ına 24a-2

n.-lar 74a-1

nişāngir: (F.) Çizgi çizmeye mahsus marangoz aleti.

n. 20b-7

niyyet/niyyet: (A.) Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme.

n.-ine 64b-11, 65a-2, 65b-3

nizāʿ: (A.) Çekişme, kavga.

n. 26b-12, 29a-8

nizāʿ ol-: Kavga etmek, çekişmek.

-ınup 29a-8

niẓām: (A.) 1. Dizi, sıra. 2. Düzen, usul, tertip, yol, kaide.

n.-ı 58b-3, 58b-11

nīze:(F.) Mızrak, kargı, süngü.

n.-ler 58a-11

nuh: (F.) Dokuz 16a-15

n.-ḳadem 16a-15

nuṣret: (A.) 1. Yardım 2. Allah'ın yardımı. 3. Başarı, üstünlük.

n. 20a-12

n.-i 3b-15

nüzūl: (A.) Aşağı inme.

n. ėt- İnmek

-üp 21a-10

n. ḳıl-: Aşağı inmek.

-dı 28a-3

O/Ö

od: Ateş

o. 58b-15

o. -ına 64b-11

oḫşa-: Okşamak

o.-duñ 80a-6

oḳu-: Okumak

o.-(y)a 17a-7

oḳut-: Çağırtmak, davet ettirmek.

o. –dı 11b-4

oñıl-: İyileşmek, şifa bulmak, yara kapanmak.

o.-ur 77b-5

öç: Bahse tutuşma.

ö. 6b-7, 26a-8

ö. -i: 7a-8

ö.ile: 7a-11, 63-4

öçile.-dür: 7a-11

öç. –siz: 7a-11

ötüri/ötürü: -den dolayı, -in yüzünden.

ö. 18b-4

ʿ**özür/**ʿ**özr:** (A.) Bir kusur veya suçun hoş görülmesini gerektiren sebep. 2 Suçun bağışlanması. 3. Engel.

ʿ**ö.**-lenüp 23b-11

P

paḫıllık: cimrilik 4b-13

pāk: (F) 1. Temiz, arık. 2. Saf, hâlis, hilesiz.

p. ol-: Temiz olmak, hilesiz olmak

-mağın 27b-10

paldım: (F) Semer veya eyerin ileri kaymasını önlemek için hayvanın kuyruğunun altından kaba etleri üzerinden geçirilen kayış.

p. 77a-8

pehluvān: (F<A pehlevān) Usta kemankeş, okçulukta maharet sahibi kimse.

p. 23a-1, 6, 25b-12, 26a-8, 13, 26b-10, 28b-12

p.-ı ʿālem: Dünyanın pehlivanı.

p.-ı ʿālem 26a-13

p.-a 30a-2

p. –ān 28b-11

penāh: (F.) Sığınma, sığınacak yer.

-penāh: (F.) Sığınağı, koruyucusu manalarıyla birleşik kelimeler yapar.

p. 54b-3

p.-lar 22a-15, 25b-3, 4, 27b-8, 29a-9

p. –laruñ 18b-12, 24b-6

p.-lardur 24a-6

pereme / perre: (F) Kenar, uç, kanat.

p.-ye 22b-12

perezvāne: (zıvana<F. Zebāne) Bir parçanın diğerine kolayca oturmasını, yuvasına yerleşmesini sağlamak için parçalara açılmış girinti ve çıkıntılardan her biri.

p. 13a-8

p.-si 13a-8

pertāb (F.) Uzağa erişen ok.

p. 12a-11

pervāz: (F.) Uçma, uçuş.

p. 21a-5

peyk: (F.) haberci

p. 9a-4

peyvend:1.Ulaşma,erişme.
2. Bağ, ilgi, münâsebet, râbıta.

p. 77b-13

p.-siz 77b-13

puta: (F.) Deriden yapılmış içi pamuk çekirdeği ve talaş dolu, vuruşlarda ses vermesi için etrafına çanlar asılmış armut biçiminde ok hedefi, nişan tahtası, nişangâh.

p. at- Putaya atılan ok atışı, hedef atışı

-mak 15b-12

pūyān: (F.) Koşan. (en çok insan hakkında)

p. 23a-1

R

raʿī: (A.) 1. Otlatmak; yönetmek, gözetmek 2.Çoban.

r. 80a-8

r. ġanem: Koyun otlatma.

r. ġanem: 80a-8

rābiʿān: (A.) Dördüncü olarak.

r. 30a-10

rāḳīb: (A.) Herhangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biri.

r.-inüñ 23b-4

raġbet: (A.) İstek, arzu, alâka.

r. ėt- İtibar etmek, alâka göstermek.

-mediler 18b-12

raḫīş: (A) Ehven, ucuz. 2. Yumuşak elbise. 3. Ansızın ölüm.

r. 28a-12

-ı şemīn: 28a-12

raʿiyyet: (A) 1. Sürü, otlatılan hayvan sürüsü. 2. Bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk.

r. 23a-2

rasat/ rast: (F) Doğru, düzgün.

r. 9b-14

r. baġ-: Doğru, düzgün tutmak. (Ok)

r. baġ-: 9b-14

r.-ko-: 9b-14,16a-2

r. ṭut-:9b-14, 16a-1

rastlıġ: (F.) Doğru, düz.

r. –ına 10a-2

rāvī: (A.) Rivâyet eden, söyleyen, anlatan.

r.-sini 20b-13

refīḳ: (A.) Arkadaş, yoldaş.

r. 22b-15

rehā: (F.) Kurtulma, kurtuluş.

r. ḳıl-: Kurtulmak.

-ındı 25a-14

rem: (F.) 1. Ürkme. 2. Titreme.

r.-e 21b-5

remy: (A) Atma, tüfek atma.

r. 20a-1,3, 20b-13

reviş: (F.) Gidiş, yürüyüş. 2. Tarz, üslûp. 3. Tutum, yol.

r.-ini 27b-4

rıfḳ: (A.) Yumuşaklık, yavaşlık.

r. 78b-11

r. eyle-: Yumuşak hale getirmek. Yumuşak davranmak.

-ñ 78b-11

riʿāyā/ reâyâ: (A.) Bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk. 2. Bütün halk.

r. 57b-6, 58b-7

riāʿyet: (A.) 1. Gütme, gözetme. 2. Saygı, sayma.

r. 22a-15, 58b-12, 69b-11, 79a-11

r.-in 64b-6

r. ḳıl-: Gözetmek, saygı göstermek.

-maḳ 79a-11

r.-ındı 25b-2

ribāṭ: 1. Bağ. **2.** Sağlam binâ, kasır, konak. **3.** Konaklama yeri, han, kervansaray, imârethâne vb. **4.**Sınır boylarında, derbentlerde savaşçılar ve mücâhitler için yapılmış, sur içindeki kale mâhiyetinde müstahkem zâviye, müstahkem binâ.

r. 64a-11, 64b-8

ridā: (A.) 1. Örtü, şal. 2. Elbise üzerine giyilen hırka, cüppe, setre ve pardesü gibi giyecek.

r.-sıyla 72b-11

rihān: (A.) iddiaya girme, bahse tutuşma.

r.-dan 6b-7

risālet: (A.) 1. Elçilik. 2. Peygâmberlik.

r.-üñ 53b-4

rivāyet: (A.) **1.** Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma. **2.** Nakledilen haber veya söz.

r. 66b-3, 66b-11, 68a-9, 71b-4,12, 72b-3, 73a-4

rivāyet ėt-: Anlatmak, nakletmek.

-mişlerdür 73a-4

rivāyet ėyle-: Rivâyet etmek.

-di 71b-4

r.-lerinde 63b-3

riyāż: (A.) Bahçeler, ağaçlar, çimenlik yer.

riyāż-ı cennet: Cennet bahçeleri.

-dir 20b-7

r. 31a-11

ruḫṣat: (A.) İzinler, müsaadeler.

r. vėr- İzin vermek.

-mişlerdür 21b-4

rūm: (A.) 1. Arap ilinde başka ilden olan kimse. 2. Anadolu. 3. Osmanlı

r. 22b-2

rūy: 1.Yüz, çehre. 2. Yüzey, satıh.

r. 58a-9

rūy-ı celāl: Güzel yüz.

rūy-ı celāl: 58a-9

rūy-i zemin: Yeryüzü, Dünya.

-de 21a-3

ruzıḳ<rızḳ: (A.) 1.Azık, yiyecek içecek şey. 2. Allah'ın herkese bahşettiği nimet.

rükün/rükn: (A.) 1. Bir şeyin temel direği, en sağlam ve kuvvetli tarafı, istinatgâhı. 2. Sütun, direk.

r. 59a-1

S/Ş

sābıḳ/sābıḳā: (A.) Geçici, geçen, geçmiş.

s. 22b-6, 25a-11, 37a-10

s.-daki 24b-6

s.-üẕ-ẕikr: Yukarıda söylenmiş, zikri geçmiş.

s.-üẕ-ẕikr: 30a-5, 31a-2

ṣabī: (A.) Ergenlik çağına gelmemiş olan ve İslam dînince yükümlü sayılmayan erkek çocuk.

ṣ. 79b-9

ṣābit:(A)1. Hareketsiz, kımıldamayan, yerinde duran. 2. İspât edilmiş, anlaşılmış.

ṣ. ol-: Anlaşılmak.

- dı 28b-8

sādāt: (A.) 1. Seyyitler, ulular. 2. Hz. Hasan neslinden gelmek üzere Hz. Muhammed'in soyundan olanlar.

s. 30b-13

ṣadaḳa: (A.) Karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb.

ṣ. 67a-5

ṣādır: (A) Çıkan.

ṣ: 28a-6

ṣ.ol-: Çıkmayan.

-mayan 28a-6

ṣafra: Eski tıpta beden yapısının esasını oluşturduğu kabul edilen dört unsurdan biri. 8b-9

ṣaġış: Sayı, adet, miktar, hesap.

ṣ.-ınca 64a-13

ṣaġrı: Hayvanın yan tarafları. (At)

ṣ 41b-6

ṣ.-ların 70b-8

ṣāḥib: Bir vasfı olan.

ṣ. 18a-5

ṣaḥīḥ: (A.) Doğru, gerçek.

ṣ. –i 14a- 11

ṣaḫt: (F.) 1.Katı, sert, çetin, pek. 2. Kuvvetli, güçlü, sağlam. 3. Güç, zor.

ṣ. 24a-4, 26b-2

ṣaḥīḥ: (A.) Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.

ş. 65a-8

ṣaḥrā: (A.) Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova. 2. Çöl.

ş.-da 74a-7

sā'ir: (A.) Seyreden, harekette olan, yürüyen. 2. Bir şeyden kalan başka şey.

s. 27b-8

ṣaḳar: Hayvanların ve özellikle atların alnındaki uğursuz sayılan beyaz leke, küçük akıtma.

ş. 73b-8

ṣaḳın-:1. Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek. 2.Korumak, esirgemek, gözetmek.

ş. 78a-11

ş.-alar 78a-11

saḳḳa: (A.) Su dağıtan, su taşıyan.

s. 58a-4

ṣalāḥ: (A.) 1. Düzelme, iyileşme, iyilik. 2. Rahatlık, barış.

ş.-ı endişe: Endişenin düzelmesi, iyileşmesi.

ş-ı endişe 23b-1

şalın-: sallanmak 12b-2

s.-ı 12b-2

sālif: (A.) Geçen, geçmiş.

s.-ī 29a-8

sālik: (A.) Bir yola giren, bir yolda giden. 2. Mürşîd.

s. 22b-15

s.-i raġibe: İstekli mürşîd

s.-i raġibe 22b-15

s̲āliṣen: (A.) Üçüncü olarak.

s̲. 30a-10

sanç-/sanc-: Saplamak.

s.-a. 40b-5

sancāḳ: (T.) Alay bayrağı.

s.-ı 27a-11, 28a-15

s̲āniyen: (A.) İkinci derecede, ikinci olarak.

s̲. 30a-10

saʿy: (A.) Çalış, çabalama, gayret, emek.

saʿy ėt- Çalışmak, çabalamak.

-mek 60a-5

s. ėyle- Çalışmak, çabalamak.

-(y)en 20b-11

-ñ 24b-4

-di 21a-7

şarʿ: Sırtından yere atmak.

ş. 71a-9

şarʿ ėt-: Birini yere atmak.

-emez 71a-9

şayan: 1. İnatçı 2. Katı, sert.

ş 17a-11

şayf: (A.)Yaz mevsimi.

ş 8b-2

şayıl-: Kabul edilmek, addedilmek.

ş.-maḳdur 23a-9

sebʿ: (A.) Yedi [sayı]

s. 28b-1

sebeb/sebep: (A.) 1.Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yâhut kimse, neden, bâis, âmil.

s. 68b-8

s.-i ʿizzet: Hürmet sebebi.

s.-i ʿizzet: 68b-9

s.-i z̲illet: Hakirlik sebebi.

s.-i z̲illet: 68b-9

sefer: (A.) 1. Yolculuk. 2. Savaşa gitme. 3. Savaş.

s. 26a-2

s.-i baʿīd: Uzak sefer.

s.-i baʿīd 59a-4

s.-i hümāyūn: Mübârek yolculuk, kutlu savaş.

-a 26a-2

sehm: (A.) 1. Ok 2.Yay

s. 21a-2

sekil: Bâzı atların ayaklarındaki, bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık.

s. 74b-4, 77a-14

sekil: Ayağında sekisi olan.

s. 73a-10,11,77b-2

s.-ñ 77a-13,14

seklāvī: Uzun boyunlu, ince boğazlı ve küçücek başlı ve suñaḳ burunlu ve koşucu bir at cinsi.

s. 77b-6

semīn: (A.) Şişman, semiz, besili, yağlı.

s. 28a-11

s̲emīn: (A.) Pahalı, kıymetli.

s̲. 28a-12

selāmet: (A.) Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik.

s. 73b-9

s̲elāṣe: (A.) Üç.

s̲.-de 26a-11

selāṭīn: (A.) Sultanlar.

s. 21b-3

selāṭīn-i selef: Önceki sultanlar.

selāṭīn-i selef: 57b-13

s.-i ẕīşān: Şerefli sultanlar.

s.-i ẕīşān 21b-3

selef: (A.) 1. Bir yerde, bir işte, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse.

s. 24b-11

semrīt-: Semirtmek, tavlandırmak, şişmanlatmak.

s. 78a-1

s.-ür 78a-1

seng/senk: (F.) Taş.

s. **s.**18b-11, 28b-3, 29a-5, 79a-8

s.-e 23a-2, 26a-12,

seng-i menzil: Menzil taşı

s.-i menzil 29a-5

senk/seng: (F.) Taş.

s.18b-13

sere ola 17a-11

ser-āmed: (F.) Başta bulunan, ileri gelen.

s. 28b-7

s.-i hünerverān: Hünerlilerin ileri geleni.

s.-i hünerverān: 28b-7

ser-i çenber: Bir ok atma şekli.

s. 16a-12

ser-efrāz: (F.) Başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan.

s.26a-5

s.-efrāz-ı aḳrān: Akranlarından üstün olan

s.-e.-ı aḳrān 26a-5, 28a-10

sergerdān:(F.) Ne yapacağını bilmeyen, şaşırmış bir durumda olan kimse, şaşkın, perişan.

s.ol-: Şaşkın, perişan olmak. 11a-9

serīr: (A.) Taht.

s.-i salṭanat: Saltanat tahtı.

-a 27a-9

seyf: (A.) Kılıç.

s. 28b-2, 58b-7

s.-üñ 28b-2

server: (F.) başkan, reis 5a-5, 11a-15

s.-i dü-cihān: iki dünya önderi 5a-5

sevda: Eski tıpta insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği kabul edilen dört ana unsurdan biri. 8b-9

sezā-vār: (F.) Münâsip, uygun, yaraşır.

s. 25b-4,8, 58a-15

ṣıddıḳ: (A.) Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sâdık.

ṣ. 80a-12

ṣıġa-: 1.Sıvamak, okşamak. 2. Meshetmek.

ṣ. –ñ 70b-8

ṣ.-(y)up 67a-13

ṣıḳlet: Ağırlık, yük.

ṣ. 78a-10

sigirt-: Koşturmak.

s. 64a-15, 71b-11, 78b-4, 13

s.-eler 78b-4

s.-meyeler 78b-4

s.-mekte 79a-2

s.-se 64a-15, 71b-11

sikke: (A.) 1. Para üzerine vurulan damga. 2. Madeni para, akçe.

s. 29b-4

silāḥdār: (A/F.) Silâhları muhafaza eden memur.

s. 27a-10

sīne-keş:(F.) Göğüsten çekilerek yapılan ok atma şekli.

s.7b-1, 16a-10

s.-dür 7b-1

sitt: (A.) Altı [sayı]

s. 28b-1

ṣına-: Denemek, tecrübe etmek.

s. 8a-12

s.-maḳlığıla 8a-12

ṣıvar-: Su vermek.

ṣ. -maḳ 64b-3

sipāhi: (F.) Tımar sahibi süvâri askeri.

s. 25b-15, 59b-13

s.-lerine 59b-13

sipihr: (F.) 1. Asmân, semâ. 2.Talih.

s. 53b-4, 54a-13

sipsü: Sivri uçlu.

s. 17a-10

siñir: Kas kirişi.

s.-i 15a-9,10

s.-inüñ 15a-11

sirāyet: (A.)1.Geçme, bulaşma. 2.Etkisi altına alma, yayılma.

s. 58b-13

s. ėt-: Bulaşmak, yayılmak.

-er 58b-12

sir- ser ḳulāb: (Okçuluk) Bir atış biçimi.16a-13

siyāset: (A.) 1. Memleket idaresi. 2. Politika. 3. Diplomatlık.

s.57a-6

s.-den 25a-14

şudūr: (A.) Sâdır olma, meydana çıkma, olma.

ş. 30a-3

ş.-da 62a-11, 66a-5, 71a-9, 74b-6

şudūr ėt: Meydana çıkarmak, olmak.

-üp 30a-3

şuleḫā: (A.) Sâlih, iyi, yarar, salâhiyetli, günah işlemeyen kimse.

ş.-dur 57a-8

küttāb ve şuleḫā: Kâtipler ve sâlihler.

küttāb ve şuleḫā 57a-8

şun-: Uzatmak .

s. 10b-15

s. –a 14a-6,17b-15, 18a-6

ş. -an 17b-11,14

s. -anuñ: 10b-15, 11a-1, 18a-6

ş. -ıcaḳ 18a-1

s. -ıp 21a-11

s. -ıvėre 18a-2, 5

s. -ıvėreyim 17b-12

ş. -maġa 17b-10

şuñaḳ: Su kabı, kırba, maşrapa.

ş. 77b-7

suprek: ?

s. 12a-1

süñi: Süngü, kargı, mızrak.

s. 16b-5

sünik/ sünük: Sırık

s. 25a-1

sürḫ: (F.) Kırmızı, al.

s. 76b-9

s.-i nūr : Kırmızı nur.

s.-i nūr 76b-9

sürü-: Sürüklemek, götürmek.

s.-(y)e 17a-2

Ş

şābb: (A.) Genç, delikanlı, yiğit.

ş. 31a-14

şabşal: 1. Derli toplu olmayan, üstünü başını düzeltmeye özen göstermeyen, derbeder ve kılıksız (kimse). **2.** Alık, aptal.

ş. 76a-1

şeyḫ ü şābb: İhtiyar ve genç.

ş.-dur 31a-14

şād: (F.) Sevinçli

ş.-ı kām: Sevinçli istek 20a-14

şākird: Bir ustadan sanat öğrenen kişi, çırak.

ş. 18a-4, 34b-1

ş.-e 18a-4

ş.-i 30b-7

şaʿr: (A.) Kıl

ş. 77a-8

ş.-ı maḫlūḳ: Kıllı yaratık.

ş.-ı maḫlūḳ 77a-8

ş.-ı meftūl 77a-9

şaşt: (F.) Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları kirişin titremesini engelleyen ve okun hedefi bulacak şekilde düz gitmesini sağlayan yüzük, zihgir.

ş. 9b-14, 23a-7, 26b-11

ş. at-: Sağ tarafa atmak.

-dı 23a-7

ş.-ın 9b-14

şāyīʿ: (A.) 1. Duyulmuş, herkesçe bilinmiş. 2. Taksim olunmamış müşterek hisse.

ş. 21b-13

şedīd: (A.) Şiddetli.

ş. 59a-4

ş.-e 59-4

şehvānī: (A.) Şehvete mensup, şehvetle ilgili.

ş. 28a10

şemʿ-ī endām: (A.) Bir ok türü. Bu okun boğaz kısmı incedir. Göbeğe kadar kalınlaşır. Baldırdan itibaren fare kuyruğu gibi gittikçe incelerek sonlanır. 11b-13, 12a-3

-dür 11b-13

şerʿ: (A.) 1.Allah'ın emri, ayet, hadis, icmâ-i ümmet ve kıyâs-ı fukahâ üzerine kurulmuş olan din kaideleri. 2. Şeriat.

ş. 58b-11

ş.-i şerīf: İslâm şeriatı.

ş.-i şerīf: 58b-11

şerā'īṭ: (A.) Şartlar.

ş.-i 30a-3

şerīʿat: (A.) 1. Doğru yol. 2. Allah'ın emri.

ş. 57a-11

şerʿiyye: (A.) Şerîata ait, şeriata uygun.

ş. 57b-3, 70a-1

ḥiṣṣe-yi şerʿiyye: Şerîata uygun hisse, pay.

ḥiṣṣe-yi şerʿiyye 57b-3

-leri 57b-3

şikāl: (A.) 1. Devenin ayağının bağlandığı ip, bukağı, köstek, el ve ayak zinciri. 2. Üç ayağı sekili (beyaz) at.

ş. 74b-2

şimāl: (A.) Dört ana yönden biri, yüzünü doğuya dönen kimsenin sol tarafına düşen cihet, kuzey.

ş. 15b-1, 21b-10

ş.e. -dur 11b-13

şinik: Tahıl için kullanılan, sekiz kiloluk ölçek.

ş. 9a-10, 78a-5

ş. -gi: 9a-10

şita: Kış.

ş. 8b-6

şuġl: (A.) İş, uğraş, meşgul olacak şey.

ş.-inde 21a-7

T/Ṭ

ṭāʿat: (A.) 1.Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma. 2. İbâdet, takvâ.

ṭ. –im 68b-8

taʿbīr: (A.) 1. İfade etme, anlatma. 2. Bir mânâsı olan söz.

t. 23a-5, 23b-9

taʿbīr ėt- Anlatmak.

-erler 23a-5

t.-in 23b-10

taʿbīr ḳılın-: Anlatılmak.

-ur 27a-13

t. olın-: Anlatılmak, ifade edilmek.

-a 24a-15

-ur 23a-7, 14

ṭabla: 1. Satıcı vb.'nin kullandığı tahtadan tepsi. 2. Bir şeyin düz ve geniş bölümü.

ṭ. 35b-1

ṭ. -(y)a 35b-5, 8, 36a-8, 36b-11, 38a-8,13, 39b-13

ṭ. -(y)ı 37a-5, 40a-3

ṭ. -(s)ın 40a-10

ṭ. -(s)ına 36a-6, 37b-3, 38a-6, 39a-6, 40a-2

tafṣīl: (A.) Etrafıyla, etraflı olarak bildirme.

t. 30b-2

taḫassür: (A.) 1. Hasret çekme. 2. Çok istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülme.

t. 28b-4

taḫassür çek-: Hasret çekmek, üzülmek.

-erdi 28b-4

taḥiyyāt: (A.) Allah ömürler versin!" demeler, selamlar, hayır dualar.

t. 2a-1

taḥḳīḳ: (A.) 1. Doğru olup olmadığını araştırma. 2. Doğru olup olmadığını meydana çıkarma. 3. Doğru, gerçek.

t. 22b-15

t.- idür 24a-12

taḥḳīḳā/ taḥḳīḳān: (A.) Gerçekten.

t. 61b-4, 62a-9, 66a-12,14, 72a-1, 73b-9

taḥḳīḳ ėt-: (Bir şeyin) doğruluğunu araştırmak.

-miş 19a-13

t. ol-: Doğru olmak.

-ur 21a-15

t. bol-: Doğru olmak, doğruluğunu meydana çıkarmak.

-dı 28a-14, 28b-2

taḥmīd:(A.)Hamdetme, elhamdülillâh deme. 2. Eskiden kitapların başında Allah'a hamd ifâde eden sözlerin bulunduğu kısım.

t. 69a-2

taḥsīn: (A.) 1. Güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama. 2. Güzelleştirme, güzel kılma.

t. ėyle- Beğenmek, alkışlamak.

t. -(y)e 23a-6

ṭaġıl-: Dağılmak, yayılmak.

ṭ. –a 16b-14

ṭā'ife: (A.) 1. Bölük, takım güruh, fırka. 2. Kavim, kabile.

ṭ.-nüñ 23a-12, 57a-2, 74b-8

ṭ. –sinde 67b-5

ṭ.- sinüñ 74a-7

ṭaḳın-: 1. Kendine takmak. 2. Bir nitelik veya durum almak.

ṭ.-up 20a-12

taḳallüd: (A.) 1. Takma, takınma, takınılma, gerdanlık gibi boyna geçirme.

2. (kılıç) kuşanma, kuşanılma.

t.-i taʿlīm 20a-9

taḳarrüb: (A) 1. Yaklaşma, yanaşma. 2. Vakti yakın olma.

t. 25b-7

taḳarrüb-i kesb ėt-: Büyük pâyeli bir adamın yanına yaklaşabilmeye sahip olmak.

-üp 25b-7

taḳāżā: (A.) 1.Serzeniş, azarlama, başa kakma. 2. Zorlayarak isteme, talep, istek, arzu.

t.-sı 65a-11

taḳrīr:(A)1.Yerleştirme, yerleştirilme. 2. Sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma. 3. Anlatma, anlatış.

t. ėt-: Anlatmak.

-erler 23a-8

taḳvīyet: (A.) Takviye, güçlü.

t. 70a-14

taʿlīm: (A.) Bir şeyi öğretmek için yapılan düzenli çalışma, alıştırma.

t. 11b-8, 34b-1

t. –i 11b-8

taʿlīm ėt-: Düzenli çalışmak, alıştırma yapmak.

-mek 72a-1

-üp 26a-5

t. ḳıl-: Alıştırma yapmak.

-dı 11b-7

taʿlīḳ: (A.) İlgili.

t. 15b-14, 18a-9

taʿlīmḫāne: (A.) Eğitim yapılan yer**.**

t.-sinde 26b-9

ṭamaḳ: Sağ el başparmağına takılan ve atış yüzüğünün başparmağa oturan uzunca kısmı.

t.-ġı 13b-3

t.-ġından 14a-4

ṭaʿm: (A.) Yeme 2. Tad, lezzet, zevk.

ṭ.-e 20a-12, 22b-3

ṭamaʿ: (A.) Doymazlık, çok isteme, aç gözlülük.

ṭamaʿ ḳıl-: Aç gözlülük etmek.

-up 21b-7

tāmme: (A.) Bütün, noksansız, mükemmel.

t. 70a-15

t.-sinden 70a-15

ṭaʿn: Kınama, ayıplama.

ṭ. 18b-5, 58a-15

ṭaʿn-ı āġyār: Ayıplanan yabancılar.

ṭaʿn-ı āġyār: 58a-15

ṭ. -a ur-: Ayıplamak, kınamak.

ṭ. 18b-5

-masun 18b-5

ṭarīḳ: (A.) Yol, usul.

ṭ. 15b-8

ṭ. 15b-8, 25b-10, 63a-8, 78b-6

t. –i 13a-14

ṭ.-ile: 15b-8

ṭ.-i ʿāmm: Geniş yol, genel yol.

ṭ-i ʿāmm 22a-1

ṭaşra: Dışarı.

ṭ. 6a-5, 16b-15, 23a-8, 27a-10, 34a-12, 41a-2, 57b-9

ṭ. -dan 58a-7

ṭ. -sına 23a-7

ṭ. –sında 77a-15

taşnīf: (A.) Sınıflara ayırma, sınıflandırma.

t. ḳıl-: Ayırmak, sınıflandırmak.

-dı 11a-13

tafṣil: (A.) Etrafıyla, etraflı olarak bildirme.

ṭāvūs-ı melā'ik: Hazret-i Cebrail.

ṭāvūs-ı melā'ik 9a-3

t. -i 19a-13

ṭayat-: Dayatmak.

ṭ.-up 19b-12

taʿyīn: (A.) 1. Ayırma, belli etme.

t. 24a-14, 24b-10, 27b-1, 33b-5, 56b-12,14, 57b-4

taʿyīn bul-: Belli etmek, ayırmak.

-a 24a-14

t.-i taʿlīm 20a-9

tasṭīr: (A.) Satır dizme, yazı yazma, yazılma.

t. **-ini** 21b-9

taşavvūrāt: (A.) 1. Tasavvurlar.2. Zihinde şekillendirme, kurma.

t. -da 27b-6

ṭayerān: (A.) Uçma.

ṭ. 21a-5

tāzī: (F.) Uzun bacaklı, uzun burunlu, çekik karınlı, genellikle tavşan avında kullanılan, çok çevik bir av köpeği cinsi. 2.Çok hızlı koşan.

t. 79a-8

taʿẓīm: (A.) Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma.

t. 62b-8

taʿẓīmen: (A.) Hürmet ve ikrâm ederek.

t. 63a-5

teʿallüm: (A.) Bir şeyi herkesin bilmesi, bir şey herkesçe bilinme.

t.-de 20b-4

tecārüb: (A.) Tecrübeler.

t. 8a-12

t.-ler 8a-12

tecerrüd: (A). 1. Her şeyden boş olma, her şeyden uzak olma. 2. **Tas.** Her şeyden vazgeçip Allah'a yönelme.

t. -le 27b-15

tedārik: (A.) Hazırlama, araştırıp bulma, ele geçirme, edinme.

t. -inde 25a-3

tedbīr: (A.) 1**.** Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çâre, önlem. 2. Üzerinde tasarruf etme, idâre etme, yönetme.

t. -lerin 77b-11

te'dīben: (A.) 1. Te'dip için, te'dip suretiyle. 2. Terbiye ederek.

t. 28a-15

te'emmül: (A.) İyice, etraflıca düşünme.

t. 69b-3

t.ol-: Etraflıca düşünmek.

t. ol-: 69b-3

t. -una 69b-3

te'essüf: (A.) Eseflenme, kederlenme, tasalanma, acıma.

t. et-: Kederlenmek, tasalanmak.

-erek 28a-7

tefāṣīl: Tafsiller, ayrıntılar.

t. 19a-4

tefāvüt: (A.) 1. İki şeyin birbirinden farklı olması. 2. İki şey arasındaki fark.

tefāvüt ėyle-: Fark etmek, farklı olmak.

-r 24a-9

tehī: (F.) Boş

t. 73a-6

tehlīl: Kelime-i tevhidi, "Lâ ilâhe illâllah" sözünü söyleme.

t. 17a-8, 69a-2

t. ėt-: "Lâ ilâhe illâllah" sözünü söylemek.

t. ėt-: 17a-8

tekbīr: (A.) İslâm dininde Allah'ın büyüklüğünü belirtmek için söylenen "Allâhu ekber" sözü.

t. 14a-3, 17a-7, 69a-2

t. ėt-: Tekbir getirmek.

t. ėt-: 14a-4

-esin 69a-2

tekebbür: (A.) Kibirlenme, büyüklük satma.

t. 64b-5

tekrīm: (A.) Saygı gösterme, yüceltme, ululama.

t. 62b-8

tekye: (A.) Tekke, dergâh.

t. -si 22a-1

te'līf: (A.) Eser yazma, toplayıp kaleme alma.

t. 75b-4

t. ėt-: Eser kaleme almak.

-üp 75b-4

temessük: (A.) Borç senedi.

t. 22a-5

temmet: (A.) Bitti, tamam oldu.

t. 42a-4

temṣīlī: (A.) Temsîli ile ilgili, temsile ait.

t. 58a-2

tenāvül: (A.) 1. Alıp yeme, alınıp yenilme.

t.-ine 21a-8

tenzīh: (A.) Kusur ve günahlardan temizleme, temiz olduğunu söyleme

t. 68b-15

teraḳḳī: (A.) 1. Yukarı kalkma, yükselme. 2. İlerleme.

t. 26b-5

terendāz/tīrendāz : (F.) Ok atıcı, ok atan.

t. 22b-1, 25b-12, 29a-1

t. -en 19b-9

t. lık ėt-: Ok atıcılığı yapmak.

t. -lıġı 24a-4

t. -lar 23a-4, 23b-10, 24a-12, 24b-1

t. -lara 21b-3

t. -laruñ 21a-14, 22a-5

t. -lıġını 23a-6

terāndāzān/tīrendāzān:(F.)Ok atanlar, ok atıcılar.

t. 19a-1, 9, 22a-12, 23b-1, 26a-11

t.-ı Rūm: Anadolu, Osmanlı tīrendāzānı.

t.-ı Rūm 22b-2

terġīb: (A.) Arzu ettirme, isteklendirme.

t. 20b-15, 29b-12

tertīb: Düzenleme.

t. 15a-9, 30a-6

t. -i 15a-9

ters: Hayvan pisliği.

t. 64a-13, 64b-1

t. -leri 64b-1

tesāvī: (A.) 1. Bir ve müsâvî (eşit) olma, beraber ve bir derecede bulunma.

t. 28a-12

tesbīḥ: (A.) Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme.

t. 68b-15, 69a-2

tesḫīr: (A.) Ele geçirme, emri altına alma, kendine tâbi kılma, zaptetme.

t. 61b-3,8,10

t. ėt-: Zaptetmek.

t. -üp 61b-3

tesmiye: (A.) Ad koyma, adlandırma, belli bir isimle isimlendirme.

t. ėt-: Adlandırmak, isimlendirmek.

-mişler 60a-9,10

-mişlerdür 67b-6

tesrīḳ: (A.) Birine hırsız deme, birini hırsızlıkla suçlama.

t. 42a-3

teşbīh: (A.) Benzetme, benzetilme.

t. 75a-3

teşrīf: (A.) 1.Şeref verme, şereflendirme. 2. Bir yerden bir yere gelme veya gitme.

t. 70a-7

t. ėyle-: Gelerek veya giderek şeref vermek, şereflendirmek.

-r 70a-7

tevcīh: (A.) 1. Çevirme, yöneltme. 2. Rütbe, mevki verme.

t. ḳıl-: Rütbe vermek, mevki vermek.

-ındı 27a-12

teveccüh: (A.) 1.Çevrilme, yönelme, doğrulma. 2. Bir yere doğru hareket etme.

t. 26b-12

t. ėt-: Yönelmek, hareket etmek.

-diyse 26b-12

tımar: Binek hayvanlarının kıllarını, derisini temizleme.

t. ėt-: Binek hayvanların kıllarını temizlemek.

t. 78a-3

-eler 78a-3

tīre-ger: (F.) Ok yapan sanatkâr.

t. 29b-14

tīr-keş: (A.) 1. Ok atan kimse, okçu. 2. Ok kabı, okluk, kuburluk, sadak.

t. 41b-5

t. –den 36a-4, 13, 36b-11, 37a-4, 37b-3, 39a-5

t. –ine 35b-9

t. -inden 35b-3

tīz: (F.)1. Çabuk, seri, tez. 2. Keskin.

t. 79a-8

tizçek: Hemen, çabuk.

t. 78a-12

ṭoġru: Doğru.

ṭ. 71a-13

ṭ. –sın 71a-13

ṭoġur: Doğurmak.

ṭ. -duġı 63-2

ṭoġrıl-: Bir yere doğru yönelmek.

t. -dı 10a-6

ṭoḳun-: Dokunmak.

ṭ. -acaḳ 77a-7

ṭ. –up 75b-15

ṭoḳuz: Dokuz.

ṭ. 13a-3, 4,11, 14a-15,15a-6, 24b-7,9, 28a-4, 59a-13

ṭolaşıḳ: Dolaşmak, ilişmek, şataşmak.

ṭ. 76a-3

ṭolu: 16a-6

ṭ. -dan 16a-6

ṭ. –ya 16**a-7**

ṭoyumluḳ: 1. Ganimet. 2. Ziyafet, bahşiş.

-dur 67b-14

tozkoparan: 1.Çok rüzgârlı (yer). 2. Çok hızlı ok atanlar için kullanılır.

t. 18b-15, 26a-10,12, 26b-11, 27b-2, 28a-4, 28b-4, 29a-6, 11

t. uñ 26b-9, 27b-13

ṭuman: Don.

ṭ. 17a-6

t. -ın: 17a-6

ṭur-: 1. Durmak. 2. Ayağa kalkmak.

ṭ. –a 13b-5, 14a-6

ṭ. –alar 15b-4

ṭ. –anlardan 14a- 7

ṭ. –dı 10a-6,7, 27a-7

ṭ. -duġı 23a-2, 26a-14, 66a-13

ṭ. -dılar 20a-6

ṭ. –mazlar 71b-10

ṭ. -uñ 10a-5, 10b-14

ṭ. -up 23a-3

ṭ. -ur 59a-14

tūşe: (A.) Ölmeyecek kadar yenecek şey, azık.

t. 58a-7

ṭut-: Tutmak, sabit kalmasını sağlamak, bekletmek.

ṭ. –a 14b-1, 16a-1, 17b-15, 18a-2

t. –an 13a-12, 14a-2

t. -ayım 10a- 8

t. –alar 12a-10, 12b-15

t. –dı 11a-12

t. -duñ 10a-12

t. -mağın 11-a-11, 12a-15

t. –mak 12a-8, 12b-2,3, 18a-1

t. –up 18a-7, 27a-5

tīz: Çabuk, seri.

t. 16a-8

ṭutam: 1. Bir şeyin bir defada avuç içi veya parmaklarla tutulabilen miktarı deste.

2. Yay boyunu belirlemek için kullanılan yaklaşık 11 santimlik uzunluk ölçüsü.

ṭ. 13a-3,4,10,11, 14a-15, 14b-4,15,15a-6, 24b-9, 33b-6

ṭ. -a 24b-7

ṭ. -dan 24b-6,8

ṭutḳal: Yapıştırıcı madde.

t. -ı: 15a-10

ṭuyur-: Duyurmak

ṭ -dılar 20b-3

türkī: 1.Türkçe 2.Bir tür kabza tutma şekli.

t. 10b-7

t. -dür 10b-7,10

U/Ü

ʿ**ubūr:** (A.) Bir başka tarafa geçme, geçilme.

ʿ**u:** 22a-9

ʿ**u. ėt-:** Bir başka tarafa geçmek.

-mek 22a-9

ʿ**ubūdiyyet:** (A.) 1. Kulluk, kölelik. 2. Aşırı bağlılık. (birine)

ʿ**u. ḳıl-:** (birine) bağlılığını göstermek.

-mışlar 22b-5

uçmaḳ: Cennet.

u. 1b-12, 9a-10

u. **-un** 9a-12

u. -dan 11a-6

ʿ**uḳalā:** (A.) Akıllılar, akıllı olanlar.

ʿu 57a-8

ʿ**ulemā ve** ʿ**uḳalā:** Alimler ve akıllılar.

ʿ**ulemā ve** ʿ**uḳalā** 57a-8

ʿ**uḳbā**: (A.) Öbür dünya, âhiret.

ʿ**u. -**(y)a 79b-12

ʿ**ulemā:** (A) Alimler, bilginler.

ʿ**u.** 57a-8, 78b-14, 79a-10

ʿ**u.-yı dīn:** Din âlimleri.

ʿ**u.-yı dīn:** 79a-10

ʿ**ulūfe: (**A.) 1. Sipâhilere, yeniçerilere (üç ayda bir) verilen maaş.

ʿ**u. –si** 26b-4

ur-: 1.Takmak, yerleştirmek.

u. gel/gil 13a-14

u. **-ıla** 14b-5

u. –salar 16b-13

2.Vurmak, atmak.

u. 64b-6

u. -sıya 23a-8

u. -mayalar 18b-3

u. -up 39b-13

ur-: 1.Vurmak, çarpmak.

2. Giydirmek, giyinmek, takmak, yüklemek.

u.-an 78b-10

ʿ**urūc:** Yukarı çıkma, yükselme.

ʿ**u. ėt- :** Yükselmek.

ʿ**u. ėt- di** 11b-3

ʿ**Umdetü'l Mütenāşılīn:** "Okçuluğun Ok Atmanın Prensipleri" anlamında eser adı. 3a-3

ülük: İbrik, testi gibi şeylerin emziği.

ü.-lü 12a-1

ü.-lüdür 11b-14

ümerā: (A.) 1. Emirler, beyler. 2. (askerlik) Binbaşı, yarbay, albay rütbelerinde bulunan fermanlı subaylar.

ü. -dan 28b-15

uz: İyi.

u. 4b-12, 7a-10

u. ata: 4b-12, 7a-10

ürket-, ürküt-: Ürkmesine sebep olmak

ü. –di 11a-12

üstād: (F.) Öğretmen, hoca. (bk. üstāz)

ü. 18a-4, 24a-12

ü. -ān 23b-1

ü. -ānı 19a-14

ü. -ını 30b-8

ḳabża-i ü. 10b-1

ü. - lar 10b-3

ü. -ları 34b-6

ü. –lara 14a-3

üstāẕ: (F.) Öğretmen, hoca.

ü. 7a-12, 7b-4

ü. –a 18a-11

ü. -lar 7a-12, 10b-3, 18a-3

ü. -larla 17b-4

ü. -sız 18b-3

ü. -sızdur 17a-14

üslūb: (A.) Tarz, yol, biçim, usul. 2. İfade yolu.

ü. 36a-10, 36b-4, 39a-3, 58b-12

ü.-ı ḳadīm: Eski tarz

ü.-ı ḳadīm 58b-12

ü.-ı sābıḳ: Geçmiş tarz, önceki tarz.

ü.-ı sābıḳ: 37a-10, 13, 37b-12, 38b-11, 39b-2, 40b-7

üstayān: Üstadlar.

ü. 19a-5

üzengi/üzengü: Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan altı düz demir halka.

ü. 27a-7, 34a-2, 36a-1, 41b-1, 77a-7

ü. -(y)e 27a-7, 36a-7, 78a-6

ü. -leri 78a-9

üzre: Üzere.

ü. 57a-13

V

vācib: (A.) Yapılması gerekli olan, terk edilmesi caiz olmaya husus.

v. 7b-13

v. -dür: 7b-13

vaʿd/vaad: (A.) Söz verme, üstüne alma, taahhüt etme.

v. -ini 62a-8

vāḳiʿ: (A.) 1. Vukuʿ bulan, olan, düşen, olagelen.

v. 21b-13, 22b-1, 24b-9,31a-10

vaḳtā: (A.) Ne vakit ki, –diği zaman.

v. 69a-7

vārīd: (A.) 1. Gelen, ulaşan, vâsıl olan.
2. Olması mümkün olan, olabilecek olan.

v. 61a-4, 71b-3

v. ol-: Ulaşmak, gelmek.

-mışdur 61a-4, 62a-5, 63b-4, 64b-10, 67a-5, 68a-8, 69b-12, 70a-6, 71b-3, 73a-5

vāsiʿ: (A) 1. Geniş, açık, enli 2. Allah'ın adlarından biri.

v. 20b-8

vaṣiyyet: (A.) Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey.

v. 22b-13

vaż'ʿ: (A.) Belirleme.

v. 17b-10

v. -ı: 17b-10

vebāl: (A.) Günah.

v. 78b-11

v.-e gir-: Günaha girmek.

-er 78b-11

vech: (A.) 1. Sebep, vesile, münâsebet. 2. Yüz, surat, çehre. 3. Tarz, biçim, yol.

v. 25b-4, 64b-4, 74a-15

v. - i 67a-15, 80a-8

v. –ile 25b-4

v.-i meşrūḥ: Açıklanmış sebep.

v.-i meşrūḥ: 74a-15

veḫūş / vuhûş: Yabani hayvanlar.

v. 8a-10

vėr-: Vermek, bağışlamak.

v. -meyeler 18a-8

ve'l-ḥāṣıl: (A.) Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası.

v.-ḥāṣıl 64b-4, 68a-7

velvele: (A.) 1. Şaşkınlık. 2. Gürültü, patırtı, yaygara.

v. ṣal-: Gürültü, patırtı yapmak.

-ması 26b-15

vird: (A.) Belirli zamanlarda okunan ayet, Esmâ-i Hüsnâ veya dualar.

v. 13b-6, 57a-15

vird-i zebān: Diline dolama.

v.-i zebān 57a-15

vuḳūʿ: (A.) 1. Düşme. 2. Rastlama, isâbet etme. 3. Olma, oluş.

vuḳūʿ bul-: İsâbet etmek, rastlamak, olmak.

-a 24a-5

vüsiʿ: Güç, kuvvet, tâkât.

v. 3a-2

Y

yābānī: (F.) Yabana mensup, ıssız yerlerde yaşayan vahşî.

y. -dür 23a-11

yaġrın: Sırt, sırtın yukarı kürek kısmı.

y. 75b-2

y. -lu 75b-2

yāḫūẕ/ yāḫūd: (F.) Veya.

y. 7a-2, 23b-13, 71b-8,74a-1

yaġır: 1. Hayvanların sırtında çıkan yara. 2. Sırtı yaralı. (hayvan)

y. 78a-10

y. ėt-: Hayvanın sırtının yaralanması.

-er 78a-10

yalġuzek: Bir tür kabza tutma şekli.

y. -dür 10b-7, 10b-8, 10

yaḳin: (A.) Sağlam bilgi, iyi kat'î olarak bilme.

y. 58a-6

yalıñuz: Yalnız, tek.

y. 7b-5

yancıḳ: Kalça

y. -ları 75a-6

y. -lı 76a-5

yarlıḳ: Ferman

y. -da: 17b-8

yaraḳ: Hazırlık

y. -(ġ)ın 15a-8

yaraġın ėyle-: Hazırlık yapmak, hazırlanmak.

y. 15a-8

yaraḳlan-: Hazırlık yapmak

y. -maġa 19b-15

yārān: (F.) Dost, arkadaş.

y. -ına 22b-13

yāş-: 1. Yayın kirişini gevşetmek. 2. Yassıltmak, düz hale getirmek.

y. **-up** 38a-1,5

yavuz: 1. Fenâ, kötü.2. Sert, çetin, yaman.

y. 76b-12

yeg: Üstün, daha iyi.

y.-dür 65a-13

yeglük- yegilük: Üstünlük.

y. 7b-12

yeñ: Giyeceklerin kol kısmı.

y. -inden 15a-2

yet-: 1. Yetişmek, erişmek, ulaşmak, vasıl olmak. 2. Olgunlaşmak.

y.elüsi 74b-11

yeyni: 1. Hafif, ağır olmayan. 2. Kolay.

y. 75b-15

yımşāḳ: Yumuşak.

y. 77b-3, 78b-2

yımurṭa: Yumurta.

y. 16b-11

yigirmi: Yirmi (20)

y. 8a-2, 13a-7,15a-6,13, 16a-6,7, 16b-12, 17a-9, 26b-4, 30b-8, 74b-12,75a-15

yoḫluḳ: Yokluk.

y. -dan 64a-9

yoḫsa: Yoksa, acaba.

y. 12a-4

yunşa: Yontma biçimi.

y. 11b-15

y. -ları: 11b-15

yor-: Yormak.

y. -duñ 80a-6

yorult-: Yormak.

y. 80a-5

y. -dı 80a-5

yöş: Düzen.

y. 9b-11

y. -en 9b-11

yultar/yular : Yular.

y. 17a-1, 77b-13

y. -ın 77b-13

yum-: Sıkıp kapamak.

y. -maḳ gerekdür 10a-9

y. -maduñ 10a-12

yumul-: Kapatmak.

y. -maġa 10a-15

yügrük: 1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek. 2. Yürürlük, hızlı gitme.

y. 59b-5, 8, 76a-4,15, 76b-5, 77a-2, 77b-7

yügür- : Koşmak, hızlı gitmek.

y. 8a-10

y. -ür: 8a-10

yümn: (A.) Uğur, mut, bereket.

y. 20b-10

yüñ: Ok yeleği, yük, sakal.

y. 17a-11

y. -i: 17a-11

yürügen: 1. Keskin. 2. Hızlı yürüyen.

y. 76b-4

Z/Ẓ/Ż

żabaḥ: (A.) [At] Sesli sesli solumak.

ż. 61b-14

żabṭ: (A.) 1. Sıkı tutma. 2. İdâresi altına alma, kendine mal etme. 3. Silâh kuvveti ile bir yeri alma.

ż. 56b-14, 57a-4, 61b-8, 68a-12

żabt u ḥıfẓ: Kendine mal etme ve koruma**.**

żabṭ u ḥıfẓ: 56b-14

żabṭ u siyāset: İdaresi altına alma, yönetme.

żabṭ u siyaset 57a-6

żaʿf: (A.) Zayıflık, kuvvetsizlik.

ż. 78b-13

ẓāhir: (A.) Görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.

ẓ. 24a-11

ẓ. –dür 63a-7

ẓ.-l-mīzān: Belli ölçü, açık ölçü.

ẓ.-l-mīzān 24a-11

żaʿīf: (A.) Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.

ż. 2b-5, 59a-7,9,11, 61b-6

żaʿīf ol-: Zayıf, güçsüz olmak.

-up 59a-7

żarb/darb: (A.) Vurma, dövme.

ż. 58a-9

ż. u ḥarb: Vurma ve savaş, dövmek.

ż. u ḥarb: 58a-9

ẓarīf: (A.) Davranışları, durumu insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve edâsı hoş olan, hoşa giden.

ẓ. 76a-1

zāviyedār: (A./F.) Küçük tekke şeyhi.

z. 22b-8

żāyīʿ: (A.) Elden çıkan, kaybolan, yitik, zarar.

ż. 28b-11

żāyīʿ ol-: Kaybolmak, elden çıkmak.

-mış 28b-11

zeʿāmet: (A.) [tar.] Osmanlılar devrinde Sipâhîlere verilen en büyük timar.

z. 28b-15

zebde: (zübde**)** (A. zubde) Eskimiş. 2. İyi toprak.

z.-sini 19b-2

ẕehgīr: (F./A.) Sağ elin başparmağına takılan atış yüzüğü, şast.

ẕ 13b-2, 14a-4,5

ẕ. –de 16a-5

ẕ. -üñ 14a-4

ẕ. –ci 30b-3,13

zeḫḫār: (A.) Dolu, taşkın, coşkun. [deniz]

z. -dur 31a-10

ẕelīl: (A.) Aşağılanan, hor görülen (kimse), hakir.

ẕ. 69a-10

zemān: (A.) 1. Zaman, vakit, çağ, devir. 2. Mehil, süre.

z.-ı sābıḳa: Geçmiş zaman.

-daki 24b-6

zenbūr: (F.) Arı, eşek arısı.

z. 58a-8

zeyd yaġı Zeytin tanelerinden çıkarılan bitkisel yağ.

z. 14b-9

zeyzān: Ok taliminde kullanılan bir ok çeşidi.

z. 14b-3

z. -ı 15a-6

z. -uñ: 14b-3

z. **-laruñ** 14b-15

ẕikr: (A.) Sözünü etme, ismini söyleme, anma.

ẕ. ėt-: Anmak, sözünü etmek.

-dügi 65b-6

-er 69a-4

-mişlerdür 74b-5

ẕikr olun- Adı geçmek

-an 25b-3, 34b-2, 39a-3,76b-3

-acaḳ 18b-11, 26b-13

-up 74a-13

ẕikrā: (A.) 1. Anma, hatırlama. 2. İbret, örnek.

ẕ. 30b-5

zimām: (A.) Yular.

z. 61b-6

z. –ını 61b-6

zinhar: (F.) Asla, sakın.

z. 18b-4

zīr: (F.) Alt, alt taraf, aşağı taraf.

z. 16a-12

zīrā: (F.) Çünkü, şundan dolayı.

z. 16a-10, 17b-6, 18a-13, 57a-15, 59b-5, 63b-1, 75a-8, 78a-9, 79a-1

ẕira: (A.) 1. Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü. (75-90 arasında değişen şekilleri vardır.)

ẕ. 24b-2

zirāʿat: (A.) Ekincilik, çiftçilik, tarım.

z. 21a-4

ziyāde: (A.) 1. Artma, çoğalma. 2. Artan, çoğalan. 3. Çok bol, aşırı fazla.

z. 23a-14, 31a-10, 58b-12, 59a-15, 78b-4, 79a-4

z. -sine 29a-4

ziyāretgāh: (A./F.) Ziyâret yeri, türbe.

z. 31a-13

z.-ı ẕevād: Ziyaret edilen kişiler.

z.-ı ẕevād 31a-13

ziynet: (A.) Süs.

z. 61a-9

ẓuhūr: (A.) Görünme, meydana çıkarma.

ẓ. ėt-: Görünmek, ortaya çıkmak.

-di 27a-14

-en 60a5

-se 57a-7

ẓ. –üp 25b-3, 26a-8

ẓ. ėyle-: Görünmek, ortaya çıkmak.

-(y)en 19a-9, 19b-4

di 26a-4

-üp 29b-7

ẓ. getür-: Ortaya çıkarmak.

-di 28a-6

ẓulmet: (A.) Karanlık.

ẓ. 59a-15

ẓ. –de 59a-15

ẓulüm: (A.) Adâlete aykırı davranma, hak edene hakkını vermeme, haksızlık, adaletsizlik.

ẓ. 79a-7, 79b-2, 80a-11

ẓulüm ėt-: Adalete aykırı davranmak.

-memek 79b-2

-meyeler 80a-11

ẓulümāt: (A.) Karanlıklar, zulmetler.

ẓ. 59a-3

ẓ. –a 59b-3

zūr: (F.) Kuvvet, güç.

z. 27b-4

z.-ı bāzū: Kol kuvveti.

z.-ı bāzū 27b-4

Ẕü-l-ḳarneyn: 1. İki boynuzlu. 2. Büyük İskender.

Ẕü-l-ḳarneyn: 59a-3

SONUÇ

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde Hüsrev Paşa 816 künyesiyle kayıtlı bulunan incelediğimiz eser, geçmişten günümüze insan yaşantısında önemli yeri olan at ve ok hakkında verdiği önemli bilgiler bakımından dikkate değer bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlu dünya üzerinde varolduğundan itibaren hayatta kalma mücadelesi vermiştir. Tehlikelerden korunmak ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çeşitli araçlar yapmaya çalışmıştır. Bu nedenle de ok ve yay ilk çağlardan itibaren en çok kullanılan araçlardan olmuştur. Atın evcilleştirilmesiyle de insanın işi biraz daha kolaylaşmış hem avlanmak hem de savunmak için ok, yay ve attan ateşli silahların kullanımına kadar faydalanılmıştır.

Üç ayrı risaleden oluşan ve Arap yazı sistemine uygun harekeli bir nesihle yazılan mecmua, dil hususiyetleri bakımından müelliflerin zaman zaman düzensiz imla şekilleri ve bazı kelimelerde harekelerin kullanılıp bazılarında kullanılmaması ise metnin okunmasında güçlüklere sebebiyet vermiştir. Eserin yazılış tarihi ile ilgili kesin bir bilgiye yer verilmese de dil özelliklerinden ve kullanılan eklerden Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine uygun şekilde yazıldığı görülmektedir. Metinde ünlülerin yazımındaki düzensizlik eklerde de görülmektedir. Aynı ek hem düz ünlü ile hem de yuvarlak ünlü ile yazılmıştır. Bu durum dil ve dudak benzeşmelerinin incelemesinde karşımıza çıkmaktadır. Eski Türkçeden beri Türkçe kelimelerde ve eklerde süregelen dil benzeşmesi dudak benzeşmesinde görülmemektedir. Metinde karşımıza çıkan ikili- çoklu yazılışlar, ses hadiselerinde kelimenin hem ses hadisesine uğramış hem de uğramamış şeklinin kullanımı kelimelerin okunuşunda bir problem olarak karşımıza çıkmıştır. Ses ve ses hadiseleriyle ilgili özellikleri incelediğimiz metinde, dil özellikleriyle ilgili çalışma yapacaklar için incelenecek birçok başlık bulunmaktadır.

Sonuç olarak, incediğimiz metin döneminde yazılan ya da Arapçadan tercüme edilen bu alandaki diğer eserler gibi önemli bir yere sahiptir. Okçuluk ve atçılık

hakkında verdiği faydalı bilgiler ve kaynaklarda çok fazla bulunmayan terimlerin kullanımı yanında dil özellikleri bakımından da bu alanlarda çalışanlar için geniş bir inceleme alanı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, M, Şinasi, *Osmanlı'da Sportif Atıcılık Nişan Taşları*, Yem Yayın, İstanbul, 2013.

Akalın, Şükrü Hâluk, (haz. vd.), *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2011.

Aktepe, Kürşat, *Okçuluk,* Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2012.

Ayanoğlu, İsmail Fazıl, *Ok Meyadanı ve Okçuluk tarihi***,** Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları., y.y.y., 1974.

Aydın, İbrahim, (Yay.Haz.), *Bahtiyarzâde Okçukluk Risâlesi* İstanbul Fetih Cemiyeti, Tarih Okçuluk Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2017.

Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C:I, MEB Basımevi, İstanbul, 1998.

Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, 2. Baskı, TDK Basımevi, Ankara, 1986.

Belek, Kayrat, "Eski Türklerde At ve At Kültürü", *Gazi Türkiyat Dergisi*, Bahar 2015/16, s. 111-112.

Bulut, Abdullah, Râsih İbrahim'in Okçulukla İlgili Bir Manzûmesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* C.50, 2002/1.

Duran, Nizamettin, *Kültür Uygarlık ve Spor*, Hatay'a Hizmet Vakfı Yayınları, Antakya, 2003.

Delice, H. İbrahim, *Hulasa Okçuluk ve Atçılık – Hüseyin b. Ahmet el- Erzurumi*, Kitabevi, İstanbul, 2003.

Deny, Jean, *Türk Dil Bilgisi,* (Haz.) Ahmet Benzer, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2012.

Develi, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar***,** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle),* 12. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.

Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara, 1983.

Duman, Musa, *Vasiyet-name-Birgili Muhammed Efendi***,** R Yayınları, İstanbul, 2000.

Duman, Musa, *Makaleler-Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2013.

Ercilasun, Ahmet Bican, *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi,* Akçağ Yayınları, 2016.

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi,* 20. Baskı, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993.

Esin, Osman, Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür: At, *Ulakbilge***,** 2017, C:V, Sayı 14, Volume 5, Issue 14, s. 1315-1334.

Göksu, Erkan, *Okla Yükselen Millet*, Okçular Vakfı, İstanbul, 2018.

Görgünay, Neriman, *Eski Türk Damgalarında Ok ve Yay,* Kültür Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Gurulkan, Kemal-Karaca, Yılmaz, vd. (Yay.Haz.), *Arşiv Belgelerine Göre Osmalı'da Spor,* T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, İstanbul, 2018.

Gülsevin, Gürer-Erdoğan, Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitab, Ankara, 2013.

Halaçoğlu, Yusuf, At, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C: IV, 1991.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995.

Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük,* Say Yayınları, 2015.

Kanar, Mehmet, *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul, 2011.

Klopsteg, Paul E, Çev: Ömer Seyfi Saruhanoğlu-Uğur Kaşif Boyacı, *Türk Okçuluğu*, Okçular Vakfı Yayınları, İstanbul, 2019.

Korkmaz, Zeynep, *Marzabân-nâme Tercümesi (Destûr-ı Şâhî),* TDK Yayınları, Ankara, 2017.

Küçük, Murat, Türkiye Türkçesi Ağızlarında, At Donları ve Nişâneleri ile ilgili Adlandırmalar, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* 7/4, Fall 2012, p. 2287-2304, Ankara- Turkey.

Mutçalı, Serdar, *Arapça- Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995.

Nâci, Muhallim, *Lûgat-ı Nâcî,* 6. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, t.y.

Öngel, Hasan Basri, *Türk Kültür Tarihinde Spor*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

Öztopçu, Kurtuluş, *Kitâb Fi'İm An Nuşşâb, Memlûk Kıpçasıyla 14.yy'da Yazılmış Bir Okçuluk Kitabı,* Kebikeç Yayınları, İstanbul, 2002.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü***,** C:I, MEB Yayınları, İstanbul, 1971.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C:II, III MEB Yayınları, İstanbul, 1993.

Rodlof, W, *Sibirya'dan C:I-II***,** Çev: Ahmet Temir, Marif Matbaası, İstanbul, 1957.

Redhouse, Sir James W, *Turkish and English Lexicon,* 5. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995.

Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî,* Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989.

Sümer, Faruk, Türklerde Atçılık ve Binicilik, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 9. Sayı, Sivas, 2000..

Steingass, F, *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları İstanbul, 2005.

Şenaslan, Necip Fazıl, Osmanlı Sahasında Tercüme Edilmiş İlk Okçuluk Risâlesi: Umdetü'l-Mütenâlisîn, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Estitüsü (TAED),* Erzurum, 2016.

Ser'atlı, Tahir Galip, *Şeyh Kadızâde Mehemmed Kitab-ı Makbul*, *Atalarımızın Gözüyle At*, Neşreden: Uğur Yaraman, İstanbul, t.y**.**

Şahintürk, Hasan-Karaca, Yılmaz, vd. (Yay.Haz.) *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Türk Okçuluğu*, Okçular Vakfı Yayıncılığı, İstanbul, 2019.

Tekin, Talat-Ölmez, Mehmet, *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Dil ve Edebiyat 2, İstanbul, 2003.

Toparlı, Recep-Vural, Hanifi-Karaatlı, Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.

Türkmen, Mustafa Nuri, *Osmanlı'da Av Kültürü*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2013.

Turan, Fikret, *Bahşayiş Lügati-Bahşayiş Bin Çalıça*, TDK Yayınları, Ankara, 2017.

Vural, Hanifi - Aksoy, Yaşar Metin, *Kavsnâme(Kemankeş Mustafa Efendi)*, Taşhan Kitap Yayınları, Tokat, 2010.

Yatsı, Mehmet, *Okçuluğun İlkeleri Umdetü'l Mütenâzilin,* Palet Yayınları, Konya, 2016.

Yavuz, Kemal-Canatar Mehmet (hzl.), *Okçuluk Kitabı, Telhîs-Resâilât-I Rumât,* İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2010.

Yıldız, Doğan, *Türk Spor Tarihi,* Eko Matbaası, İstanbul, 1979.

Yücel, Ünsal, *Türk Okçuluğu*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

İnternet Kaynakları

https://www.academia.edu/

https://dergipark.org.tr/tr/

https://islamansiklopedisi.org.tr/

http://lugatim.com/ Kubbealtı Lugati

https://sozluk.gov.tr/ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (Güncel Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü, Derleme Sözlüğü).

https://kuran.diyanet.gov.tr/

TIPKIBASIM

Süleymaniye Kütüphanesi

Hüsrev Paşa 816

1

EYÜP HASEKİ PAŞA KÜTÜPHANESİ
Kısım : Hüsrev Paşa
Yazma Kayıt No.
Eski Kayıt No 816
Tasnif No.

114

Mikrofilm Arşiv
No 3580

Süleymaniye Kütüphanesi
Hüsrev Paşa
Eski Kayıt No 816

Türkiye Yazmaları
Süleymaniye Kütüphanesi

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ربّ العالمين • وصلّى الله على سيّدنا محمّد وآله وصحبه
اجمعين وسلام على المرسلين • هزاران هزار بار شكر ومنّت
اول عظيم جبّارك عظمتنه كه جهاد يعني غزا اتمكلكي محمّد مصطفى
نك اول رسول مجتبانك اول نبيّ مهتدانك اول امام مقتدانك
اورزينه فرض قلدي اسلام دين يولنده مؤمنلر نفسلرين
وماللرين فدا قلدوقلرني كندوعظمتنه فرض قلدي شويله كم
قرآن عظيم وكلام قديم ايجنده يا دقلدي قوله تعالى
ان الله اشترى انفسهم من المؤمنين واموالهم بان لهم الجنه
يعني بدرستي حق تعالى جلّ جلاله صاتون الدي اول مؤمنلردن
نفسلرين كندونك عظمتي يولنه قربان قلدلر • واول مؤمنلروك
ماللرين كندونك رضاسنه صرف اتمشلردير بنيه بدل اتمامغني

ويردي

ويردي دخي بي حدّ تحيّات بي عدّ اول حبيبك اورزينه
اولسونكم صاحب الزرع والمغفر واللواء والمنبر خاتم
الرسل وهادي السبل محمّد الرسول الله صلى الله عليه
وسلّم • دخي الله تعالينك خوشنود لغي ايرشسون الينه
واصحابينه واتباعينه وخدّامتينه واحبّائينه اما بعد
شويله معلوم اولدكه دين يولنده غزا قلمغه جهد ايدنلرك
ودخي روح روانلرين حق تعالينك يولنده قربان قلمغه عهد
ايدنلرك بورسالهنك جمع اولمغينك سببي اشبو نوعله
اولديكه بزاضعف عبادكم ابي سان محمّد ابن شيخ مصطفى
السّير عفى الله عنه وعن جميع المسلمين عالم ايجنده سياحتلو
قلرگن شرقي وغربي كشت ايدوب رسول حضرتينك
خبرلرين عاشقلرينك سمعينه ايرشدوركن سير مزروم
ولايتينده ال عثمان قليمنده امير سليمان بن بايزيد خان بن
مراد خان زمانينده خلّد الله ملكه وشيّد اركانه
انقد شهريه يتشديكم اكا عام لغتينه معروف مشهور

انكوريدم ايدر اول مبارك ملكوك ايجنده بر دلربا و دلبر
غريب بر غرّه و عادت هنرى بر له جمع اولور لر حضرتنه غريب
قرنه اشه اوغرد مكه پهلوان بن الحاجى محمد بن الحاجى بك دام
عمره و زياده قوته بلسنجه بر نچه الفت و صحبتا تدك اولك
عزيز قرنداشمز بو ضعيف دعاجيدن قوس نامه خبر ندن
نسنه صوردى مكركم اول دم الميزده بر نسخه مختصر
الاعزتن بلنلر قتنده معتبر و ارايدى انى حضرتلرينه عرض
ايدم اول مخدوم مكرم اول صاحب صناعت معظم كندو
كرملرندن استدعا ايدلر دلروزكم بو قوس نامه عرب
دلندن تركى دلنه ترجمه قله سين تاكه بو صنعته هوس
ايدنلر و عشق كوزنلر بو رساله اوقيه لر ايجندن فائده دويه لر
ايشلدوكلرى ايشه هوسلرى و رغبتلرى ارتوا وله سين
دعى ثواب ايجنده اوله سز بزدعى اجر جزيل حاصل قله وز
دديى پس بو كمينه لر كمينه سى دعى اول سوزى قبول قلدم
بو نجه كون اجهاد ايدم دور شدم اول غازيلر كه اسلام

دينى يولنده دور شمشلر اخو الرندن برنچه باب بو رساله
ايجنده يادقلدم الدن كلدوكنجه وسع طاقت اولدوغنجه
ادبى عمدة المتناصلين قودم پس حق سبحانه و تعالينك
عظمتندن دلكمن اولدركم عونى و عنايتى يولداشلر ايده
بو نسخه غريبك ايجنده كى خبرلرى اوقينلروك اوقدقلرين
طوتنلرك كوكللرين ايدن قله جهاد ايتمكلكى هوسلرين
ارتوره قوتلرين و نصرتلرين و فرصتلرين زياده قله بمنه
فصل اول اوق اتمقلغنك شرف و ثوابى و اجرى سويليه لم
حق تعالى عظمتى بر له كلام قديم و قرآن عظيم ايجنده غازيلر
ايچون رسول حضرتنه امر ايلديكم قوله تعالى وَاَعِدُّوا لَهُمْ
مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللّٰهِ
وَعَدُوَّكُمْ يعنى حق تعالى ايدركه يا محمد اوكره ديكر غازيلره
كه كوجوكزيتدوكنجه قوتدن دعى آت هنرندن تاكه اول
اوكرندكلرى بر له بنم دشمنلرمدن دعى كندو دشمنلرندن
دعى كم كافرلردن انتقام اله لر ديدى عقبه بن عامر

الجهنی ایدر بن رسول حضرتیندن اشتدم کہ پیغمبر علیہ
السلام ایدر حق تعالی عظمتی برلہ قرآن ایچنده قوت دیوا
اکثدوغی اوقا تمقدر اول حدیث کہ رسول حضرتی بوامر
اورزینہ بیوردی اشبو دکہ بنجہ حدیث وارد اولدی
حضرت رسولدن عقبہ بن عامر الجهنی روایت ایدر قال
رسول الله صلی الله علیہ وسلم الا ان القوة فی الرمی الا ان
القوة فی الرمی الا ان القوة فی الرمی زیرا حق تعالی بیوردی شدد
واعدوا لهم ما استطعتم من قوة رسول حضرتی اوچ کرہ
تکرار ایتدیکہ قوت اوقا تمقدر دیدی صدق رسول الله و
وصدق حبیب الله بینه رسول حضرتی مصابیحده بیوردی
کہ ابی سعید خدری دیدی روایت ایدر رسول حضرتندن اشدم
قال رسول الله صلوات الله علیہ وسلامه علیکم بالرمی
فان نبلکم تضرب به فی المواطن کلها یعنی اول جهاد فخری
بیوردیکم ای اصحابم واجبدر اوزرینه اوقا تمقلعنی اوکرنمک
بیغمبریکز دوکلی یرلرده نصرتی انکله بولدی دیدی بینه

سعد بن ابی زید عنوی ایدر رضی الله عنه خالد بن زید
ایله ایکیمز اوقا تمغه چقدق ابن عامر برزم خبر یمزی اشتتر
قاتمزن کلدی یله همراه اولوبا اوقا تمغه چقدق
هربار برزم اکسنکمزی اکره دردی زیرا عرب ایچنده
بوعقبه اوقا تمقلغله کلدی بنی منزلدن الدی خالد
بن زیدا وبینه وارد قایتدك یا خالد کلبنه اوقا تمغه کیدیلم
دیدوك خالدا یتدیکی سزوارك خوش بن دخی ردیکزدن
ایرشدم دیدی سعید بن زید ایدر بزعقبه ایله اوقمیدانه
ایرشدك برزمان اوقا تدوك اندن کلدی خالد بن زید
عقبه ایتدی یا خالد نیه اکلندوك دیدی خالدا یتدی
برمهم ایشم وارایدی ایچون بترددم دخی کلدم دیدی عقبه
ایتدی یا خالد نقدر مهم ایشك اولهر قچنکم اوقا تمغه
دعوت ایسه لر اول ایشی ترك ایدوب اوقا تمغه کیدیلم سین
دیدی زیرا کم برکون رسول حضرتندن اوقك قدری اوزره
برعظیم حدیث ایشدوب دورورم انی سکا سویلیه یم

دِدِی خَالِدْ اَیتدِی بیوُرْیا صَاحَبَهٔ رَسُولُ اللهِ دِدِی بَنْ
دَخِی اَبِی اِسْیدُوبْ بِرْفَائِدَهْ حَاصِلْ اِیدَهْ یِمْ دِدِی عُقْبَهْ
اَیتدِی یَا خَالِدْ بَنْ حَضْرَتِ رَسُولْدَنْ اِشْتِدُمْ اَیدُرْ
اِنَّ اللهَ یُدْخِلُ السَّهْمَ الْوَاحِدَ ثَلٰثَهً الْجَنَّهِ صَانِعُهُ لِحَسْنَتِ فِی
صَنْعَتِهِ الْخَیْرَ وَرَامِیهِ وَمُنَیِّلَهُ صَدَقَ رَسُولُ اللهِ وَقَالَ
رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَسَلَّمَ اِرْمُوا وَارْکَبُوا وَاَنْ تَرْمُوا
اَحَبَّ اِلَیَّ مِنْ اَنْ تَرْکَبُوا دِدِی یَعْنِی اُولْ اَشْرَفِ مَخْلُوقَاتْ وَ
خُلَاصَهٔ مَوْجُودَاتْ مُحَمَّدْ مُصْطَفٰی عَلَیهِ اَفْضَلُ السَّلَامْ
اَوْلَکِی حَدِیثْ شَرِیفِنَدَهْ بیوُرْدِیبِرْ اُوقْ اَتْمَقْ سَبَبِنْدَنْ اُوچْ
کِشِی اُوچْمَاغَهْ کِیرْسَهْ کَرَکْدُرْ اَوَّلْ دُرُوجِیسِی صَنْعَتِنْدَهْ
هُنَرْکُوسْتَرَهْ تَاکِمْ اَتَانْ کِشِی اَتْمَغَنْدَنْ اِیخْمِیَهْ اِیکِنْجِی اَتْجِیسِی کِمْ
اَتْدُوغِنْدَهْ هُنَرْ بَنْدَاوَلَهْ یَعْنِی اُوزَاتَهْ اُوچْمَغِی اُوکَرَهْ دِیْجِیسِی کِمْ
اُوسْتَاذْدَنْ کُورْدُوکْنِی بِخَلَلْ اَتْمَیَهْ بِلْدُوکِنِی اُوکَرَهْ دِدِی
وَدَخِی اِیکِنْجِی حَدِیثْ اُولْدُرْکِمْ اَتْکْ اُوقِی وَبِنْکْ اَتَهْ نِیَّتْ غَزَا
اِیجُونْ اَلَّا بِلُوکْزِکِی بِنِمْ قَاتِمْدَهْ اُوقْ اَتْمَقْ اَتَهْ بِنْمَکْدَنْ سُوکْلُودُرْ

دِدِی یِنَهْ سَعِیدْ بْنِ اَبِی وَقَّاصْ زُهْرِی رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَیدُرْ
بِرْکُونْ رَسُولْ حَضْرَتِنْدَنْ اِشْتِدُمْ اُحُدْ غَزَاسِنْدَنْ دُونِجَکْ
بیوُرْدِیکِمْ قَالَ النَّبِیُّ عَلَیهِ اَفْضَلُ الصَّلَوَاتْ وَاَکْمَلُ التَّحِیَّاتْ
مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمْیَ وَتَرَکَهُ فَقَدْ عَصٰی صَدَقَ رَسُولُ اللهِ یَعْنِی اُولْ
سَرْوَرِدْ وُجُودَانْ اَیدُرْ هَرْ کِشِیکِمْ اُوقْ اَتْمَقْلِغِی اُوکَرَهْ نُوبْ
یِنَهْ تَرْکْ اَیلَسَهْ حَقْ تَعَالٰی قَتِنْدَهْ عَاصِی لَرْدَنْ یَازِیلُورْ
یِنَهْ جُنْدَبْ بْنِ عَمْرْ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَیدُرْ رَسُولْ حَضْرَتِنْدَنْ
اِشْتِدُمْ بیوُرْدِی قَالَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَیهِ وَسَلَامُهُ مَنْ تَرَکَ
الرَّمْیَ بَعْدَمَا عَلِمَهُ رَغْبَةً عَنْهُ فَاِنَّهَا نِعْمَةٌ قَدْ تَرَکَهَا صَدَقَ
رَسُولُ اللهِ یَعْنِی شَفِیعِ مَخْلُوقَاتْ مُحَمَّدْ مُصْطَفٰی اَیدُرْ هَرْ کِشِیکِهْ
اُوقْ اَتْمَقْلِغِی تَرْکْ اِتْسَهْ اُوکَرَهْ نُکْدَنْ صُکْرَهْ قَصْدِلَهْ
بِلْسُونْکِی اُولْ بِرْ نِعْمَتْ دُرْکِهْ اُولْ کِمْسَهْ اُولْ نِعْمَتِی اِلَنْدَنْ چِقَارْدُرْکِهْ
اَنْکْ کِبِی نِعْمَتْ دُنْیَادَهْ اِلَنَهْ کِیرْمِسَهْ کَرَکْدُرْ دِدِی یِنَهْ
عُمَرْ بْنِ الْاَکْوَاعْ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَیدُرْ بِرْکُونْ حَضْرَتِ
رَسُولْ عَلَیهِ السَّلَامْ دَنْ اِشْتِدُمْ کِهْ قَالَ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَسَلَّمَ

مِنَ الْحَدِّ قَوْسًا فِي بَيْتِهِ نَفَى اللّٰهُ عَنْهُ الْفَقْرَ بيوردى صدق
رَسُولُ اللّٰهِ يعنى اول رسول حضرتى ايدر هر كشى كه غزا نيتنه بر
يايى السه اوينه صقلسه حق سبحانه وتعالى اول كشينك
اوندن يوقسللغى دفع ايده دى وحديثده وارد اولوب ايدر كه
حضرت رسول ايدر اويونلرده اوچ سنه نك اويونى حلال در
برسيى اولدركه برغازى غزا نيتنه برات اوكرده ينه اوينه
يوكروكه قوشه برقلنده ره ايكنجى اويون اولدركه اوق اتجيلر
بربريله اوق قوشلر يانسان اته لر غزا نيتنه كافره اورمق
قصدينه اوچنجى اويون اولدركه ايكى حلال برى بريله اوينده
كولشه لر بونلر جميعسى حلال در ودخى رسول حضرتيندن
بواوق اتمق حقنده چوق حديث شريف وارد در وكلى جمع
اولوب بورساله ده شرح ايتمك اولمز هر بر عنبردن بر اوچ
چاشنى كوسترمه لرمز خبردن بر نجه اقوال سويليه لم كه
خير الكلام ما قل ودل ديمشلر يعنى سوزك خير لوسى اولدر
كه ازاولده وچوق نسنيه دليل اوله اوق قوشمقلق اوزرينه

كلن خبر لرى ودخى شرطلرين وصورتلرين واحوالرين
اوزرينه كلن خبر لرى سويله نور امّا بلكزكم اوق قوشمقلق
جائز در شويله كم ابو هريره رضى الله عنه روايت ايدر
ايدركم بركون رسول حضرتى بنى الدى كيدى مدينه دن
طشره چقدق كوردوك بر بولك اصحابى طورر لر اوق
اتر لر عمر بن الاكواع رضى الله عنه اورتا لرنده رسول حضرتى
مبارك جمالنى كوردلر قوشو كلدلر رسول حضرتى بونلره
بيوردى كه ارموا وانا مع ابن الاكواع يعنى اول سيد كائنات
بيوردى اتك اوقى بن عمر بن اكواع يارديم ايده يم دى دوندلر
اصحاب ايتدلر يا رسول الله صلى الله عليك كيف نرمى
انت مع ابن الاكواع دديلر يعنى اى تكرى رسولى حق
تعالى سنك رحمتى سيزوك اوزركزه اولسون بزنجه اوق
انه لم چونكى سز عمر بن الاكواعه يارديم قلار سز ديلر هم
اول براتجى دوردديلر دوندى رسول حضرتى تبسم ايدوب
ايدر ارموا وانا معكم كلهم يعنى اتكزكه بن دوكليكزه

يارديم ايدرم ددى يله مجاهدن روايتدر ايدر بن
رسول الله دن اشتدم كه قال النبى صلى الله عليه وسلم
الملائكة لايحضرون لهو لكم الا النضال والرهان
يعنى اول خلاصة موجودات بيورركم حق سبحانه وتعالى
نك فرشتهلرى سروك اويونلاريكزدن هيچ برنده حاضر
اولمزلر الاكه اوق اتمقده وات قوشمقده ديرازهرى ايدر
رهاندن مراد اوچ ايله آت قوشمقدر ديرابو اسحاق دماوندى
كرمانى ولايتنك بنام ايجيسيدى ايدر رسول
حضرتندن صوردقلرنده يا رسول الله اتلرم اوچ
ايله اوق اتمق در لرلر اوجنه رسمله قوسونلركه شرع ايچنده
حلال اوله دللر رسول حضرتى ايتدى ايجيلر اوق اتمغه
طورد قلرى وقتده برينه ديه كم اگر سن بنى يگرسنك سكا
اشبو مقدار نسنه نذر اولسونكه سكا ويره يم ديه ياخود
ايده كم ايكمزدن هر قيمز اول نشانى اورسه اوزرينه
بو قدر نسنه اولسون ديه معلوم ايده كم اول كشينك اكا

قدرتى اوله النكدن كلمين نسنه انك اوزرينه يوكلتميه لر
ياخود بربولك جماعت اشتمغه كلسلر اوچ ايله اشتمق دلسه لر
اول قرعه صالمق كرك يعنى اوق بره غلر زيرا قرعه صالمق
رسول حضرتندن سنتدر بش برجماعت دخى اوچ برله
اوق اتمق دلسه لر قرعه صالشه لر ايكسز اولا لرجون
قرعه بونلرى ايكى بولك قله دونه لر اتشه لر كم بربولك
شكسه كركدر بربولكى يكلسه كركدر انلركم يكيلورلر
اوچى انلر وبيرلر تاكم يكيلنلر غايتده رغبت ايدوب هوس
ايدهلر اوكرنه لر بخچه بريكيلوب اوچ ويره لم ديه لر واتدوقلرين
اوزاته لر امازهرى رضى الله عنه ايدر قنكم اتجيلر اوق اتمغه
چقالر اتدقلرى اكرا وجله دروا كرا وجسز دركركم
بركندولر دن وستاذلر بلكلوارالرنده حكم اوله هر كشى
نظر يله نمقدارلوايسه كن يله كم هر كشى مقدارلو مقدار يله
خصم دردده يسكن آويله آلوى يكلنه خصم اتميه زيرا
ادم وارد ركسك يوليودرودخى كشى وارد ركم

كوشكش دريعني بيغنه چكيدروكشي واردر سينه
كشدريعني كوكسنه چكيدروكشي واردر اومزده
كشاد ويرروكشي واردر قولده ديرسك كشاد ويرر
بونلرى جمعسنى اول اوستاذ كورمك كرك اول برر دفعه
اول جماعت يالكز اندرمق كرك اندن صكره هركرش
قلمق كرك دخى اوچ قويجق اتجيلر ايقلرى التندن بر
دوركله لر يعني ترازو برله برابر برر قمق كركدر يا بر
جزى چكلمك كركدر تاكم بو اتمغه طورنلر قدملرنى اول
جزيه قويه لر برابر دوره لر ايلر وكيرو طورميه لر وردخى
دوكه لينك اوقى براوله يا ايلرى براوله طورشلرى طورتشلرى
قضه لرى كشاد لرى برابر اوله اندن اتشه لر اول وقتن
يكلوك النك اولو يعني بلنه دكمشدر سهيل بن احمد ايدر
واجبدر اوق اتجيلر كم اوقك حدن يله لر يا يك دخى حدن
يله لر تاكه اول وقتن اتدقلرى اوق نقدر يورر يله لر شويله
كم پيغمبر اصحابى غايت اوزاق اتدقلرى مكه ارشونى برله

اوچ يوز ارشون تا ارلردى اندن ارتق كمسه اتمزدى الا
عقبه بن عامر جهنى كلدى اوچيوزكرمى ارشون اتدى قلان
اصحابى اوچيوزى كمدى تاكم بو پيغمبر حضرتنه سويلشدكم
رسول حضرتى ايتدى نقدر كوجوكز يترسه اوقى اوزاق
اتكزكم مابين العدضتين روضة من رياض الجنة دديى
يعني اول مخلوقاتك مختارى محمد مصطفى عليه السلام سويلر
كم اوزاق اتكز كوجوكز يتشدكجه كه اوق اتلدوغى دمدن
دوشدوكيره دكن منزل نقدر ايسه هر براوقه حق تعالى
اوچماق ايچنده اول قدر چايرلو چمنلو اقصولو اوچر قوشلو
بكرر وخوش يعني بيان حيوانلو اوباغلو بقچه لو كوشكلو سرايلو
مقام ويرر ديى دخى ماتقدم كى اولولر اوذوق زمانله
تجارلر اتدلر وچون صنا مقلغله بوعلمك اورزينه عمر
چورتدلر ايمشلر كم حق سبحانه وتعالى عظمتيله بوعالمركن
فسادى وجوده كتورن كوكدن يره دكن دورت منزل قودى
دورر دنجى منزلن طوپراق منزلن قودى دوندى فصللرى دخى

قدرت برله دورت بخش ابتدی اول فصلی یهار وقودی کراکا
ترکی دلنده یا زایی دیرلر حد مدتی اوچ ایدر اندن ضیف
فصلی حکم ایدر لر اکا ترکی دلنده یایی دیرلر انك حد مدتی
اوچ ایدر اندن حریض فصلی حکم ایدر اکا دخی ترکی
دلنده کوز ایی دیرلر انك دخی حد مدتی اوچ ایدر اندن
صکره شتا فصلی حکم ایدر کم انك دخی ترکی دلنده قیش
ایی دیرلر پس حق تعالی عظمتیله آدم پیغمبر کم علیه
السلامی یارتدی جسدن یعنی کوده سینی بودورت دولی
ترکیدن ترکب ابتدی بری صفرا و بری سودا و بری بلغم و بری
قان پس عقل اسی اولنلر بودورت فصلك بخشین قلدلر
اوق اتمق اوزرینه شویله کم یازایلرندن اوق قاین اغجندن
دوزلمش اوله انی اته لرچون یای فصلی ایرشه قمش اوق اته لر
چون کوز فصلی ایرشه چامر اغجی اوقی اته لرکه بو اوچ فصلده
اول اوچ اغجك اوقی یورردیمشلردر طبیعتك بانجه اول
اوقلرکم قواق اغجندن دوزلمش اوله انی اوغراش کوننده اته لر

قجنکم قیش فصلی ایرشه کرکدر ابتجیلر چار دیوارایچینه
کره لر ادمانی ایده لر شویله کم برکون اول اشرف مخلوقات
وخلاصهٔ موجودات محمد مصطفی اودرطاوس ملائك
پیك حضرت مطوق بالنور جبرائیل امین صلی الله علیه
وسلم کلدی ایدر یا رسول الله ربك یقرئك السلام ویحصك
بالتحیة والاکرام ای دکری پیغمبری حق سبحانه وتعالی
سزه سلام قیلور سلام برله درود اسنلك ویرور
بیورکه اوق اتمق اوزرینه قادر اولکردیر وامتکزه دخی
دیلك عزا ایچون اوق اتمغه دورشسونلر کم هر کم غزا
نیتیله اوق اتسه هر بر اتمنه اوچماق شنکی برله برشنه
ثواب ویررلر دیدی پیغمبر حضرتی ایتدی یا قرنیا شم
جبرئیل اوچماغك شنکی نقدر اوله دیدی جبرائیل ایتدی
یا رسول الله اوچماغك شنکی یرله کوك آراسنجه در
دیدی دوندی رسول حضرتی ایتدی یا جبرائیل اوقنه
رسمه اتمق ادمانی نه صفتده اتمك کرك بکا اوکرتکل

تاكه بن دخى اصحابمه تعليم ايدم حق سبحانه وتعالى
حضرتنك بيورغنى يرينه كتورم ددى جبرائيل قنادينله چالدى
بر يارايرلى يره دكه كبى اولدى يعنى بر تعليم خانه صفت
اولدى اندن جبرائيل اول جلوغى يرده برلشتيرمان قودى
اندن بر يايى الينه الدى دخى يدى يايى اوزنيرده طوردى
دخى ايكى قدمن قوشكه طوتدى شويله كم ايقلرينك ثر مقلرينك
ايچ يوزينه بر برينه قرشو طوتدى اوكچه لرين طبش يوزينه قلدى
دخى قائم اولدى ايكى طوردى يانى دخى طوغرلتدى
قولين قائم طوتدى ايتدى يارسول الله بويرك اشيدم
فائده اولحاصل اولوركه بويايى طوتن قول ديرك كبى كركدر
نظر دورست اولورد وشمنه قرشو طوتمغك يوزين يوشن
غازيلر بو مقامده اوكرن نورلر ددى دخى دورت برمغينى
جبرائيل يومدى برباش برمغينى اچوق قودى كزى راست
قودى شصدن راست بعلدى كوزن راست طوتدى
چكدى يايى اجندن اوق قولغنه كتوردى تاكم دمرن ايچ

قبضه كلدى نظركم اتدى نشانه يايك اردين ويردى ايدى
كشاد ويردى اوق راستلغنه چقدى نشانه طوقندى
اوچ نوبت بورسمله اوق اتدى قرشو اوقه كندو الوردى
كندو اتاردى اول دكدوكى نشانى اوردى اندن دوندى
ايتدى يارسول الله طورك سزدخى اتك ددى رسول حضرتى
طوردى اولير وار دى كم جبرائيل عليه السلام كنه طوغرلدى
طوردى دخى اول مباركك الينى اتمغه اوزاتدى ايتدى ياقرداشم
جبرائيل بن دخى باش برماغى اچوقى طوته يم ددى جبرائيل ايتدى
يوق يارسول الله سز مباركك برماغيكزى يومق كركدر ددى دخى
اوق چكلمك ايدركم بسم الله مجريها ومرسيها ديكز اندن
اتكز رسول حضرتى ايتدى يا جبرائيل سن برماغيكى نيچون اچوق
طوتدك يومدك ددى جبرائيل ايتدى يارسول الله فرشته لرك
برمقلرى جميع يوملمغه دستور يوقدر زيرا شويله در
يرى يوزينك مخلوقاتينك هر برينك نشانى واردر كه انوكله
بولنور كوك اهلى نوك دخى نوك كبيدر هر برى كوك فرشته سندن

Türkiye

بردورلی نشانی وارد رکه انکله بولنوردی امّا قبضهٔ استاد
بش صفتدر دوردی خلق ایجنده اشلنور بری کیزلودر
انی وستاد لر بلورلر بوعلم ایجنده قادر درلر بعضی وستاد لر
دمشلر درکه قبضه نك دوردی اشکاره اشلنور بری کیزلو
درديرلر امّا اول بش دینلروك قولی بودرکه بر قبضه جنك
بازدرایکنجی قبضه بهرامی اوچنجی کرفتدر دردنجی قبضه
ترکیدر بشنجی یلغزکدر اول قبضه جبرائل طوتدوغی قبضه
درا وستاد لر ایجنده کیزلو قبضه یلغوزکدر وامّا دیلروك
قولیلکم قبضه نك اصلی دورت دیرلر بری جنکابا یکنجی سی
بهرامدر اوچنجی سی ترکیدر دردنجی سی یلغوزکدر کرفتدر دیکری
بهرامدر دیربوایکی قولی اوکچون یازدقلری کمسیه مشکل قالمیه
چون حضرت رسول صلی الله علیه وسلم اتدی دخی دیله دکم
اتدوغی اوفی کندو مبارك الیله یرندن اله ینکم جبرائل المشدی
دوندی جبرائل ایتدی یوق یا رسول الله سن طورك اوقدر
بن صوبنی وین یرکه اتان ایله صونانك ثوابی برد رشویلکم قرآن

عظیم وکلام قدیم اوقیانله دکلیه نك ثوابی برد اوق دخی
اتن ایله صونه نك ثوابی برد ردی دخی جبرائل مقامینه
عروج ایتدی پس رسول حضرتی دورت صحابه سنی وقدیکی
اتلرا وق اتمق لغك علمن بلورلردی عرب ایجنده مشهورلردی زیرا
بویای ایله اوق علمی جهاندن قدیمدن وارایدی شویله کم قصص
حجریه ایدرا ول وقتن کم ادم پیغمبر هبوط اتدی یعنی اوچیوزیل
مینه اندی جبرائل ادمه کلدی اکنجیلك صنعتن اوکرتدی ادم
صفی علیه السلام اکنی اکدی قرغه کلدی اکدوکی اکنی
قوردی هلاك ایلدی ادم نبی انی منع اتمکده سرکردان اولدی
تاکه برکون جبرائل امین ادمه کلدی یای کتوردی وبرطوتم
اوق ویردی قدرتدن یرادلمش طوتمغین اتمغین کوسترردی
ادم انوکله اول قوشلری اورکندی اوّل ادم اوق اتدی یای طوتدی
اندن صکره چمشدشاه قچنکم دورلودورلو تضیف قلدی عقلی
یایله اوقه دخی دورلودورلو قوللرا تمشدر وطمسنده اتمه سنده
اندن صکره هر بر سروركه بحریا نلرا تمکله هنرلرا رتوردلر حوشجا

وتعالی جیبی دنیایه ظهور ایدی اسلام دینی یولنده غزا
قلمق امر اولدی وهم فرض کفایه اولدی جبرائیل کلدی
شویله کم حکایت کتاب اولنده بیان اولندی چون اول
دورت صحابه اوقدی برسی سعید بن ابی وقاص زهری
برسی عمر ابن الاکوع جهنی برسی جندب بن عمرو
برسی عقبه بن عامری جهنی ایدی حاضر کلدلر رسول حضرتلری
جبرائیل برله اولن قضیه بیوردی اول دورت صحابه یه تعلیم
قلدی جبرائیل تعلمی اوزره قلالار صحابه دخی سرا وکره دیدیلر
دیدی دوندلر اول اصحابلرایتدلر یا رسول الله اوزاغه
اتمق وارمیدر دیدلر رسول حضرتی وارر دیدی ایتدلر
یا رسول الله انوک کیدیدیرمه بیورمشدیلر یا اصحابی فحکم
اوزاغه اوقاتمق دلسه کز بلکز که اول اوق اوچ دورلو
اندامدن اتلمق کرکدر اول برشمع اندامدن کیچیسی ایسه
الوکلودر اوچنجی سی کرش الوکلودر دخی کرکم اول اتلاندن
اوقلروک ایچی محوف اولمه مدور اولمه یونشلری مرتب اولمه یوکی

صوبرک اولمه ایپک اولمه اولوکلو اوقلتر ازوسی کرک کم
اچوق اولمه کریش اولوکلو اوقلتر ازوسی یتمش شمع
اندامدن اوقلتر ازوسی کچمش اصحاب ایتدی لر یا رسول الله
اول اوچ اوق برکزدنمی اتلور یوخسه هر برینک برکزمی وارر دیدی
دیدلر رسول حضرتی ایتدی هر برا وقلتبرکزی وارر دیدی
شویله کم الی اربه انی اوچ کز اولور سول اوقلم تر ازوسی اچوق
اولمه انی یوقرو وکزلیه لر اتمغه میل ایدجک قضه کندو باشندن
دورت برموق یوقرو طوتمق کرکدر اول اوقلتر ازوسی
یتمش کز اوتدن قویه قضه سنی باشیله برابر طوته اول اوقلتر
کم تر ازوسی کچمش اولمه کزنی اشغه طوته لر اندن صکره اتار
اما پرتابا تن ادملک اوچ دورلو قامتی وارر دیدی اورزون
بویلو برمی اورته بویلو برمی قصه بویلو درکم اورزون
بویلو کشی جنکابازقضه دن اته اورته بویلو کشی ترکی قضه
دن اته قصه بویلی کشی بهرام قضه دن اته زیرا جنکابازقضه
قضه نک طوتمه غک اصلی بودرکم دمرن ایچ قضه دن

پس اوزون بویلونك قولی اوزوندر نقدر کم ایچریدن اترسه
دینج اترا اورته بویلو قچنکم جنکاز طوتمق دلسه اوق صاغلنی
چقارقصه بویلو دخی جنکاز طوتمق دلسه ایرشدرمز بو
اوچ بویلو ادم اوزونلو قصه لوا اوچ دخی برادمان اتسلر
اوچی چقوب برقبضه دن اوقاتسه لرا اوزون بویلونك اوقنه
اورته بویلونك قصه بویلونك اوقی ایرمیه الاهر بویی کندو
قبضه سندن اتسه لر برابر چقمغه احتمالی اولدمسلر
فصل ادمان اتمك لکمك نوعن سویلرا امّا اول آرنلرکه
اوقله یایك ادمانن اتمك دلسه لرا اول ادمان اوچ نوعله
در اوّل نوع بودرکه رومصندوغی کبی برصندوق الا لرد دخی
اوچ کیله چکت برکیله کبك کتورنه لرا اول چکدکده
کبکی اوچ باش اصلده لرصوایله دخی اول صندوغه
قویه لرد دخی برد یوارك ایچنه اوق ادمیله اوچ ادم اولچه لر
ادم دوکندوکی یرده دوره لرد دخی د یوارد ن یکا طوغرو له لر
قبضه باشیله برابر طوته لرا اول قبضه بویی یرده طوته لر

اولچه لرد دخی صندوغی برکده لرا اندن صکره اون کتوره لر
اوّلنده قوّتاون بتمن اوله وقلان برر بتمن ارتق اوله اندن صکره
اوچ چبوق کتوره لر بری طقوز طوتام بر برمق بری طقوز
برمق ایکی طوتام بری طقوز طوتام اوچ برمق اوله اندن
اول ارنلر کم ادمانه بل بغلمسلر دردا اوچ یای دخی کتوره لر
اوّلکی یایك قوّتاون بتمن اوله ایکنجی اون بش بتمن اوله اوچنجی
یکرمی بتمن اوله اندن اوچ اوق کتوره لر قاین اغجندن هر
اوقك دمرنی اوچ مثقال اوله پرز وانه سی دموردن اوله دمن
لك اوچی دوکمه کبی دکرمی اوله یاصّی اوله اوّلکی اوقك
اوزونی سکز طوتام ایکی برمق اوله ایکنجی اوق سکز طوتام اوچ
برمق اوله اوچنجی طقوز طوتام اوله اندن اول ادمانه لرا اوق
برسی بر کاره الله برسی ایده کرنلر سین دیه بویای طوتن
ایده کم چکرم دیه اول صورن کشی ایده اوّل بویایك المغینك دخی
طریقی وارد اوّل انلری یرینه کتور کل اندن اوقه آل اور کل دیه
الله آلن کشی الندکی یایك کرشین یرینه قویه یایك ارقه سنی

يُوقُرُوقِلَه اَلِنْدَه كِي اُوقِتَرَازُوايِدَه دَخِي اُورتَلِيوَاوُلْ يَايُكْ
كِرِشِي بِرْلَه بَاشْ اَرَالِغِنْدَه بَرَكِدَه اَنْدَنْ يَايُكْ اَيَاغِنَه زَهْكِيرِي
شُوبِلَه كِوْرَكِمْ زَهْكِيرُكْ طَمَغِ يُقَارُوكِچِه چَنْبَرَاشْعَه اُولَه دَخِي
كَنْدُويَايُكْ اَيَاغِنُكْ بَاشْ بَرْمَاغُنْ كَوْتُورَه صُولْ اَيَاغِنُكْ بَاشْ بَرْمَاغِ
اُوزَرِنَكْ قُوبِه دَخِي بُوْنُونِي وَبَلِنِي اُوكُونَه اَكَرَكْ اَدِبَلَه طُورَ
دَخِي بُونُوعِلَه وِيرِدْ اُوقِيَه وِيرِدْ بُودُرَاعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّجِيمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
هَزَارَانْ حَمْدُ وَثَنَا بَرْخَالِقِ عَالَمْ دَوَانْ اَفَرِينِدْ بَنِي آدَمْ رَا وَدُودْ
هَايِ حَدْ بَرَارْوَاحِ اَنْبِيَايِ حَقْ اَوْلْ اَدَمْ صَفِي رَا وَنُوحْ نَجِي رَا
وَاِبْرَاهِيمْ خَلِيلْ رَا وَاِسْمَعِيلْ زَبِيحْ رَا وَاِسْحٰقْ فَصِيحْ رَا وَمُوسَى كَلِيمْ
اَللّٰهْ رَا وَعِيسَى رُوحُ اَللّٰهْ رَا وَمُحَمَّدْ رَسُولُ اَللّٰهْ رَا وَهِمَّتْ بِي عَدَدْ
اَزْ خُلَفَاءِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ اَوَّلْ اَبُوبَكْرِ صِدِّيقْ رَا وَعُمَرْ بِنِ الْخَطَّابْ
رَا وَعُثْمَانْ بِنْ عَفَّانْ رَا وَعَلِيِّ مُرْتَضَى رَا وَحَسَنْ وَحُسَيْنْ وَلِي
رَا وَحَمْزَه بِنْ عَبْدُ الْمُطَّلِبْ سَيِّدِ شُهَدَا رَا وَعَبَّاسْ بِنْ عَبْدُ
الْمُطَّلِبْ جَدُّ الْخُلَفَا رَا وَسَائِرِ اَصْحَابِ اِكْرَامْ وَبَرُّ اَوْتَادْ وَاَقْطَابْ

رَا وَاَوْلِيَاءِ مَاضِي وَسَرْوَرَانْ بَاقِي وَصَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَى الْاَوَّلِينَ
وَالْاٰخِرِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ دِيه دَخِي چُونَ طُورَنْ
اُوسْتَادْلَرَ اِكْرَامِ اِيلَه اَنْدَنْ اُوجْ كَزْ شَهِيدْلَرْ رُوحِنَه تَكْبِيرْ
اِيلَه دَخِي اَكِلَه شَهَادَتْ بَرْمَغِينْ صَاغِ اَلِيلَه زَهْكِيرُكْ طَمَغِنْدَنْ
قُوبِه زَهْكِيرْ كَلَه بَاشْ بَرْمَاغِنَه كِيرَه اَنْدَنْ يَايُكْ صَاغِ يَانِنَه
طُورَ يُورِيه صُولْ اِلَنِي قَبْضَه صُونَه صَاغِ اِلَنْ اُوقَه صُونَه
دُونَه طُورَنْلَرْدَنْ دَسْتُورْ دِلَيه دَخِي اُوقِلَه يَايِ بِرْدَنْ كَتُورَهْ
صَاغِ اَلِيلَه اُوقِي چُوبَرَ صُولْ اَلِيلَه چُوبَرَ يَايِ كِرِي مَيْدَانَه
قُوبِه چَكَه كَزْ قُولَغِنَه دَمَرْ نَظَرْ يَاغِنَه كَلَه كُشَادْ وِيرَ
صُولْ اَلِنْدَه قَلَه چِقُوبْ كِمْتِيه اُوقِلَه يَايِ كُوتُورَمَكْ اَرْكَانِي اُوجْ
دُورْلُودُرْ صَحِيحْ بُودُرْكِه دِيدُوكْ هَرْ قَنْقِي اَنْجَكِه اَرْكَانِي كُوسْتَرْمَيه
اَنُوكْ اِنْجِلِغِي مَقْبُولْ دُوتْمِيه لَرْ اَنْدَنْ بُوَاتَنْ كِشِي اُولْ اُلْدُوغِي
كِيَانَ بِرْلَه اُوقِي اَشْعَه قُوبِه اَنْدَنْ اُولْ اُونْ يَايِكِمْ حَاضِرْ
قِلْمِشْلَرْدُرْ بِرِنْجِي اَلِنَه اَلَه كِه اُونْ بَتْمَنْ دُرْدَخِي اُولْ جِبْقَلَارُكْ
بِرِسِينْ كُوتُورَ كِرْ طُقُوزْ طُوتَامْ دُرْ وَبِرْ بَرْ مَقْدَدْ اُولْ يَايَه كِنْلِيه

چکه اینچ قضیه کتوره ینه یرینه قویه اندن بزای دخی طوته
کم اندن ارتقدر بودر چون اول ایش تمام اوله اول اوچ یایك
یرنی النه اله دخی برزیزان اله کم اول زیزانك اورونی سکز
طوتام ایکی برمق اوله دخی صندقایجنده کی چکردکه بوتوله
دخی ایکی اوچ کوندن برمغین اوریله وقتایقه هفتده برکره
حمامه کین حمامدن چقوب اوچ تمیه جهار شنبه کونی
دخی اوچ تمیه فرقکون تمام اولیجق برمقلرینك دریلری
برر قات قوله مش اوله اول چله تمام اولدوغندن نصکره
کونلك ومصطکی وزیت یاغی طوزله قرشدورن لرقیله لر
دخی حمامدن دورتینه لرتاکم کوفی صویوله دخی کله اول
قلان بش یای کم چکلمشدر بونوبت چکه پس بلکم ادمان
اتمکوك فائده سی وار ایمش اندن نصکره ایکنجی چلیه کیرمه
فصل چمنکم بودخی ارار لکی فرقکون تمام ایده اول بر
یای ایله کم اون بتمن ایدی اندن ایکنجی قرقه اول بش بتمن یای
النه اله دخی اول زیزانلروك برن اله کم سکز طوتام اوچ

برمغدی دخی ینه ادمانه بشلیه نتکم ادمان ایجنده در
اغچ اتمیه طاش اتمیه دخی قوللرین یکندن چقارمیه یانلرمی
اوستنه یاتمیه چونکم ایکنجی ادمان چقه اورته برماغنك
درسی دخی قاغان اوله اوکوز بویونوزی کبی اوله ایکنجی چله
دخی تمام اوله فصل چمنکم اوچنجی چلیه باشلیه اول
یکرمی بتمن یای ایله اول طقوز طوتام زیزانی اله فرقکون
دخی انوکله ادمان ایلیه اوچ چله دخی منتهاسنه ایرشدکده
اوزاق اتمکی یراغن ایلیه خرمن وقتی اوله بزای کتوره کم
اول یایك ترتیبی المایجندن اوله امایوبوزی اوله سکزی دوه
سکزی اوله طوتقالی بالق طوتقالی اوله اوزونی اوتایکی
دوینم اوله سکزینك طرنسی التمش درهم اوله اندامی یصی اوله
بوغزلری دیك اوله قضه سی اچ اوله دورت بچی درهم
کرش اوله قوتی یکرمی بش بتمن اوله منتها اوقلر اله
اتمغه چقدوغی کون بیل اوتمیه بولدی اوتمیه دوشنبه کون
اوله برزمان مغرب طرفنه اته برزمان مشرق طرفنه اته برزمان

شمال طرفنه برزمان یمین طرفنه بودورت طرفده اوق منزلن
قنده اولورسه اندن صکره اتجیلری برین جمع ایدن دخی اوق
یرینه چقه لر ایکی بولک اوله لرمیدانک یارسی برباشنده
طوره لر ویارسی دخی برباشنده طوره لرادمی اوق اته لر
سکز یوزادم یرین اوق ادمی اوله ندن معلوم اوله اوقدادمی
ایمشلردرکم اورته بویلو کشی کتوره لر بریانک ایاغیله
بش یاق اولچدره لر دخی اول بش یاق یری اوچ ادم صایه لر
اوقدادمی بوطریقله اولوردمشلر اول اوقک یرنه برمیل
یه لرمنتهاسی بودرکمسنه غریراولمیه هرکشیکم ایراغه
اوق اته کمسنه یی بسوخته اتسه انک کشادی کرک ایکی الی
دارچنبر اوله دشمان کشادی قلقان کشادی بودرکم
صاغ الی ارقه کین صول کوکسنه هرکشی پوته اتمق دورت
یوزادم یردنانک کشادی مصری کرک یدی درکشادی التی
دورلودرکی دورت دولو اتمق اوچ یوزاتمش التی تعلیق وار
دردمشلردردخبراوق اتمغک یدی دورلو ارکانی واردره

بری اولدرکم راست طوته ایکنجی ارکانی اولدرکم یانی نقلی
بغلیه اوچنجی ارکانی اولدرکه کین راست قویه دورد نجی ارکانی
اولدرکه چکه بشنجی ارکانی اولدرکه دمرنی اچ قصیه کتوره
التنجی ارکانی اولدرکه نظرنی بایک اردندن این یدنجی ارکانی اولدرکه
کشادوین بویدی ارکان دخی دهنکیرده بولنوردیمشلردر
دخی براوق یکرمی دورت قیراط درطولودن دمرن اوجه دکن
یکرمی قیراط درهرکشی طولویه کتورسه والسه اکا نیم کش دیرلر
کمسه انک اچلغنی قول اتمیه هرکشی بیراتسه اکا چودت دیرلر
انی دخی اتجیلر قول اتمیه لرهرکشیکم کوکسنه چکه اکاسنه
کش دیرلرانک دخی التشنی قول اتمیه بیراکم عجم ولایتیک
اتجیلری چمک اورینه بوبیتی ده دیمشلر بردورلو دخی اتمق
وارردکه اکاسرچنبر دیرلر وبراتمق وارددکه اکابرسیری
دیرلر وبراتمق وارددکه اکاسرسرقلاب دیرلر وبراتمق وارکه
اکانیم بخش دیرلر وبراتمق وارکه اکاقدمر دیرلر وبراتمق وارکه
اکادوقدمر دیرلر وبراتمق وارکه اکانه قدمر دیرلر اوق وارددکه

انك يوكى الماس كربدن دير لر واوق وارد ركزنك الماس
وارد ر انى اته لر واوق وارد ر انك كزنى بيز كبى اولة انى اته لر
واوق وارد ركه اكا اكنه دولر اته يا ى وارد ركه انى باشدن
باشه اكليلر اوچ يرده مهر ليه لر اندن اوقاته لر اتمق وارد ر
صباحدن اته لر اتمق وارد ر كونش ايكى سوكى بوى چقه هوا دقا
دوه اندن اته لر اوق وارد ركه برقونك يانندن يتمش ادمر رده
برر بوك ديكه لر قونك ايچندن اته لر اوق يوقا رو طغرى چقه
دخى دونه اول بوركه دوقنه بر اوق وارد ركه اته لر كه دون
ديه لر بردن ولود خى اتمق وارد ركه بز بوك بجه لوا وه كبيه
اول اوقى اته اوقله بله اتله باجه دن چقه اوق وارد ركه
برقولچ اولة تمام چكله اتله قوش اوقى اولة انك كزنده تمر ظه اولة
اتله قوش وارد ركه كز نسيز اتله قوش اوقى وارد ركه اندن بكرمى
دورت اوق اتله قچنكم بز تحته اورسلر برادايه چوقشه قچنكم
ايراغه اتسلر هر برى بز بكا طاغله اوق وارد ركه برمق كبى
اولة انى يا يله اته لر تحته دن طشره چقه اتمق وارد ركه كشينك

بوينونه بر يولتر دقه لر بر اوچنى بر اوقه بغليه لر اته لر اول
كشى سورويه اله كيه اول يكرمى دورت دولو اتمقكه
ديدوك بو نلر دن بنه كاملر ايمش لركم هر كشى اون ايكى بيك
اوق اتمق دلسه اون بش بتمن يايدن قرق كوندن كهر اوق
اته چون بر چله تمام اولة دونه بر نجه كون پر هيز ايده اندن
اتجيلرى جمع ايده ابدست اله طمانن مهر ليه دونه يرى قازه
طوغنه دكن صاغ ايا غن كومه اندن اوراديناوقيه تكبير
وتهليل ايده صلوات بر له اتمغه بشليه اون ايكى بيك اوق اته
قدمن ايرمه يه چون تمام ايده اندن صكره بر يا ى كتورن يكرمى بتمن
اولة اوق كتورن لر قاين اغجندن اولة دمرنى سپسوا ولة
فلكسنك اوزونلغى برسن اولة دورت يوكى اولة قرتالدن
اولة اول يوك اغرى اون يدى مثقال اولة اول اوق صيان
دمرندن كه قچنكم اول اشى دخى تمام اولة صنعتى ايچنده بولون
اولة هر اتجيلكم دركاه منكر اولة اوستاذ سنرذ رهر اتجيلكم
بر اقليمه وار انوك اركانى شبونوعله كركدر دركاه

اولدوغنی یره وارەدخی ایکی قدمنك اوزرینده برفاتحه واوچ
اخلاص اوقیه طاش ایشکی زیارتاتلیه صاغ قدمن ایچرو
بصه دزکاه اوکنه وارنجه هربرادمنه اوچ کره صلوات
کتوره کله دزکاه ایله کورروشه اندن اوستاذلرله کورروشه
اسنلشه دخی کچه صول طرفده اوتوره اول اوقدوغی قرانك
ثوابنی نیت غزا ایچون اوق اتلره باغشلیه زیرا بوا وقله
بایك علمی دخی هنری عزیز علمدر وشریف هنردر دخی هرکز
یارلقه ویولداشلق اوقدن یایدن یارویولداش یوقدر شول
کم دیمشلردر ودخی ایجیلر اتدوغی اندازه اوزرینه دیمشلر
ودخی ادب بابنده دیرلر بر ملکه یای صونمغه وضعی اشبو
رسمه دوکه یای صونن کشی صاغ الینك اردندن بایك باشنده
بغر التنده قویه تاکم قبضه اورتاده قله اندن اول ملکه صونی ویه
دخی اولکم اوقی ایجنده دیخ روزیلتمش اولورانلره یای اشبو نوعله
کرکدرکم صونن کشی بایك اشغه ایقدن طرفه باشنی صول
الیله طوته صاغ الن بایك قبضه سنده قویه دخی صونه وانکر

عامیلر دیرکندولردن طومق اوکمشلرانلره یای صونیجی
صاغ الیله بایك اشغه باشن طوته دخی صونی ویه دخی
اوستاذلردیمشلردرکه برکشی مجلس ایجنده مراتجیله دعوی
ایدوب یای دلسه بو اوستاذ شاکرده بایك اشغه باشنی
صول النه اله دخی صونی ویه اکر اول دعوی ایدن صاحب
اردن ایسه اول صاغ الن بو یای صونه نك النه صونه زیارتلیه
اندن یایی النه اله واکر بی دریغ طوتوب یایی المق ایسترسه
بله لرکم ارکانسزدرکا یای ویرمیه لردعوی سنی قبولك
ایتمیه لردخی اول تعلیق اشلری اکذوق دخی علمی کیزلدوك
ایتمدوك دکلدرکم بخیللق اوله لکن ایتمدوکمزك سببی اولدر
هرنی هنر اوستاذه خدمت ایتمدن مبارا بو رساله النه
کیره نظر ایلیه اول ایشی اول صاحب هنر لروك سرینی
فاش ایلیه دیدوك زیرا لازمدر هربرکشی کم برمرشده خدمت
ایده اندن اوکرنه رسول حضرتی صلی الله علیه وسلم بیورمز
لولا المربی ما عرفت ربی یعنی حضرت محمد مصطفی ایدرکا

تربیت ادجی اولمسیدی تکرپی یلمیدمردی چون الله
تعالینک حبیبی بویله دیمک پس امتنه لازم اولدرکه
اوستاذ سزایشه آل اورمیه لربابی هرمومنکم
بورسالهنک ایچنه نظرقله زنها راکسیکندن اوتورو
ترجمه ایدوب طعنه اورمسونکم بزعزیزک فرمانبله
تالیف اولندی تمت فصل فی اهل رمی
من الغزات المشهورین بولایت الروم من الثقات من زمان
ابوالفتح سلطان محمد بن سلطان مراد خان الی السلطنته سلیمان
بن سلیم خان الذی جلس علی سریر الملک سنه ست وعشرین الهجری
من تواریخ الاوان والاعیان اکرجه الی هذا الان تواریخ واثار
تالیف ایدن خودمیدان لرندن سنک سنک ذکر اولنا جق
پهلوانلرک جمعیته رغبت ایتمدیلرده للرده معروف ومذکور
اوق میدانلرندن سنک منزل دیکوب مشهور اولان جوان
مردان زمرهسی که بونلرک جمله دن مشاهری شجاع بورسوی
نام پهلوان واسکندر توزقوپران ومیر احمد قپودان وانلرم

اقران اولان ترانداز ان هرواتدن کیملر ایدوکینی
جدا بیان ایلمدیلر امتاکتاب کهنه الازکه جامع جمیع
حکایات واثار در بوخصوصک مستقل فصل اولمسی
محوج برفن اخر بیانینه نمودار در لکن بنجه شعور بولسم
سلیم خان وسلیمان خان زمانلرنده کی قواسان واستیان
زمره سندن زاربیت الله الغفار حسن بن نجیتا رعنی عنهما
الستاذ بوخصوصی علی التفصیل یازمش استانبول فتحندن
سنه ثمان وخمسین وتسعمائه تاریخینه کلنجه تمام
یوزیلده ظهور ایلین تیراندازان نامدار ان زمرهسی علی
الاسامی بلدرمش حتی مشاهیر منازل درت روزکار له
اتلوب علامت طشلری دکلمشدر انلری یعنی پای تخت
اولان ادرنه وبورسه واستانبوله حتی دار الملک
قدیم کلیبولیده واقع منزللری تفصیلی ایله تحقیق اتمش
لاسیما هر پادشاه عالیجاه کندو زمانندهکی استادانی بنجه
ترتیب قلمش وقسطنطنیه فتحندهکی اوق میدانی نه مقوله

Türkiye Yazma Eserler Kurumu

حدود معینه ایله تحقیق اولنمش در نقیر وقطمیر اولمق
رساله سنده یا رب بلدر مشدر بو حقیر انك زبده سنی
اختیار وانتخاب ایلدم وتاریخ رساله دن تاریخ تالیف
کتابه کلنجه وقت بش یلده ظهور ایلین هنرورلری داعی
کما ینبغی بلدر دم امدی خفی اولمیه که علم رمی تعلیمی سنت
اولان مهماتدندر اثناء جهاد وغزاده هرخدنك اهل دلیر
جنك مقامنده طوردوغی خصوصا فخر عالم حضرت
محمد اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم اوق یای صقلیوب
معرکه لرده برانداز لك ایدن اصحاب خاصه وسعدین
ابی وقاصه التفات واکرم بیوردوغی سنتك برندم
مشروح ومسطور دحتی برکون کندولر منبرم چقوب
مبارك الرندم قوس عربیه طایتوب واعدوا لهم ما
استطعتم من قوة نص کریمی مفهوم لطیفنی بیان بیوردقلرنی
اثنا ده اوح کرم الان قوة الرمی دیدیلر یعنی قوتلنمکدر و
یحسب الاستطاعه یرا قلنمغه که سعکین اولا اوق

انمقدن غفلت ایلمك ورمی علمنی محض قوت بیلك دیو
اصحابه سویلدیلر واول حینده قوسه انکار یمکله فن
رمی ایماسنی اراده قلدیلر وینه غزوات بنویه نك برندم
لیث الله المحارب علی بن ابی طالب کرم الله وجهه حضرت
رسول الله حضورینه وارد یلر یانلرنده برقوس عربی بولندوغی
حالنده قوسلرنده طوردیلر فخر عالم صلی الله علیه وسلم که علی کوری
قوسله متقلد کوردی هکذا اتانی جبرائیل متقلدا بمثل هذا القوس
یوم البدر بیوردی یعنی که بدر غزاسنده جبرائیل علیه السلام
بوکا بکزر بر یای طاقوب کلمشدر امتمه قوسله تقلد تعلیم ایمشدر
خبر ویردیلر بعده اللهم من استطعمك بهذا القوس فاطعمه ومن
استنصرك بها فانصره ومن استرزقك فارزقه دیدیلر یعنی که یا رب
هرکمه یای طقنوب اوق اتوب سندن طعمه استرسه اطعام ایله نصرت
دعاسن ایلرسه مقصود تام ایله رزق امید ین ایلرسه عطاء رزق ایله
شاد کام ایله بیوردیلر بوندن ماعدا من اتخذ قوسا فی بیته فقد فاز
مراد قوس فی بیته دیدیلر یعنی خانه سنده اوق یای صقلایان کمسنه فلاح

اوذره دردیو بلدیردیلر دینه علموا ابناءکم الرمی فانه نکایة العدو بیوردیلر
یعنی من تعلم الرمی ثم ترکها فلیس منا دیوب اوق اتمغه هوسلنوب بعده
قواعت ایدن بزدن دکلدر دیو دمی ترغیبی دمزبنی امته طویردیلر وبالجمله
بونک امثالی حدیث شریفده نهایت یوقدر اما ایجیلره وحین تعلمه
ازمایش ایدوب اوق یارشنلره مناسب اولان احادیث لطیفه دخی غایت
چوقدر جمله دن تعلموا الرمی فان ما بین الغرضین من ریاض الجنة بیوردی
یعنی اوق اتمغه ازمایش فلنک هرایکی نشانکز اراسی ریاض جنتدن اولمق
حدایق بهشتدن سزه واسع یرلر ویرلکدر دینلدی وبر حدیث شریفده دخی
بدا الجنة بالشهم الواحد ثلث نفر بیوردیلر دوردوزر غازده کفاره اصابت
ایدن براوقلک یمن برکتیله اول خدنکی اشلین واول اوق وبایی دوزوب
کرشلین خصوصا اول اوقی اتوب جهاده سعی ایلین جنته داخل اوله جهدر
دیو مژدنی وبراتنی امته طیوردیلر وبر حدیث شریفده دخی اوقلک صالغی
وداویسنی ومعلمی بیوردوب قوشکز برینه معلم عالم دمی اولان تعیین
بیوردیلر علی الخصوص مثاب اولوردیو بیوردب جنته دخول ایمه لرینی
یشارت ایدیلر ذکر ابتداء دینی در جهان ترغیب سلطان محمد خان

وتعیین حدوده سیدان بدار الملک عثمانیان امام جعفر طبری وسرات
الزمان موالفی مسعودی محلنده بیان ایلمشلردر کم سهم وقوس جنتدن
چمشدر وروی زمینده اولا حضرت آدم صفی علی نبینا وعلیه الصلوات
والسلام اوق اتمشدر یعنی ذراعت وخراسته مامور اولوب
نخم اکدکده رمه مرغاب عرض پرواز وطیران ایله جثت وجوانب یرووال
حضرتنک اکدکی کندم دانه لرین اشوب چقروب غدا ایدنلر هرچندکه دفعنه
سعی ایلدی ممنوع اولمدیلر انلر عبادت عبادن شغلنده بولندقچه فرصت
اولوب تخمک تناولنه محتاج اولدیلر بالاخره آدم پیغمبر علیه السلام حضرت
حلاق داد حکمر جنابنه مرغاندن شکایت ایلدی امر جلیل ایله جبرئیل
نزول ایدوب جنتدن برقوس وایکی اوق وبرکیش کنوردی صفی الله
بونلرنه ایله جبرائیل دیدکده خبر ویروب بای کوستروب هذه قوة دیدی
وکرش صونوب شدة الله بیوردی بعده اوقلری ویروب ذکایة الله
تعبیرین قلدی پس بای نجه قوریلوردی اوق نجه اتلوردی ونجه نشانلنوردی حضرت
آدم جنابنه اوکرتدی بوتقدیر نبیراندن زلک پیرلری ملائکه دن جبرائیل
اولوردی علیه السلام بشر زمره سیدن صفی الله جلیل ایدوکی تحقیق تولوردی

نبکم اصحاب رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم زمانده پیر بشر
قدملری سعد بن وقاص ایدوکی مقرر اولور بناء علی ذلک سلاطین
ذیشان خصوصا ال عثمان تیراندازلره رغبت والتفات ایدوب کلمشلردر
منزل اولرك مناصب جهتندن منازل قطیع انمه لریته رخصت ویرمشلردر
فلاجرم ابو الفتح مظفر علم یعنی که سلطان محمد خان محترم که استانبولی
الدی غلطه جانبندن کی صحرایی اوق میدانی تعبیر قلدی تاکیم مرور زمانله
بعض اشرا بریردن طمع قیلوب المیلر یعنی که موتالربنی دفن وباغ وباغچه
دیکمکله رباعث بولدرکه مزبور ابن بختیار رسالهسنده سوریلی یازمشدر
اگا بناء بوحقیردخی بو محلده تسطیر اتی مناسب کورمشدر بو وجهله که
ابتدا سوری جوزجوداعی یرندن شمال طرفنه بیوك بوکرتلنه واندن انجره
ویوزلقدن بکیجری اغاسی قره کوز اغا ایله غلطه قاضیسی اولان مولانا دیکلدوکی
طاشلره کیم اندهبر بیوك یرلو طاش وادی اولدراندن صکره بوبرازفتوللری
قرینده واقع منول نام ذمی دیوشایع محلهه واندن صکره بیلك بیوك قارلقدن
کچوب چاقللردهبه واندن شرفه دوغری حلواجی قارلغنه واندن قبلیه طوغری
جعفر اباد نام باغچه نك خندقینه بعده انجیر بکاریه واندن انجیلر بکاری یاغنه

بعده انجیلر تکیه سی قرینده کی برونده واقع طریق عامدن نهایت بولور
بوجمله باغ وباغچه ایکن سلطان محمد امری ایله فایق پاشا وزیر واسنا نبول
صوباشی مدللوئی داود بك نام اهل تدبیر اصحابنك حسن رضا ایله
صاتون الدیلر اول حدایق وبوستانی بوزوب اوق میدانی نامن قیوب
تیراندازلرك اللرینه حکم شریف ومسلك ویرد یلر وایجنده حدود اربعیی
مفصل ومشروح بیان ابلدیلر ابن بختیار رساله سی تاریخنه ذیل یوزاز
ولوطوس وبطی وقبله وبلدوزنامنده کی بش دوزکار ایله النمش بش مقدار
منزل اتمامشدر وجمله نك طاش یرلو یرینه دکلمشدر لاکن زمان مرور انجله
یلور کمسه قالمیوب دنیادن عبور انجله نجه سنی اونود لمشدر فالمشدر امما
میدانده کی نکیه بنیادینه بانی اولان وزیر اسکندر پاشا دركه عواخر عمرنده
بوسنه سنجاغی ویرلوب اندن قوه اولمشدر تا سلطان بایزید زمانینه دك
انجیلرك سوری قوزجوداعی دیکله معروف بر یرحکز وارایدی تیراندازان
بای تخت اندهادای صلواة ایدوب کلنور لرایدی پاشای مزبور سوری
قوزنام شخصك باغینه خریدار اولدقده حواله دردیو اول جوداعی
یقدر مشدی پهلوانلرادب رعایت ایدوب طنما مشلرایدی بعده زمان

پهلوان بايزد نام بير انداز كه بايزيد كم بايزيد خان اما سيه ده شهزاده يكن
بولشمش ايدى تكرار عجمدن كلوب بش كش چكدوكدن بير انداز آن دوم اينى
زيارت ايمك بيورملرى انلر دخى چاديرلرى قورولوب كلى اطعمه پيشروب
وضيافتلرى كوسنده پاشاى مسفور كندى باغنده بولنمغين برايكى
سفره يمك ايله وارمشلر يعنى كه عرض خلوص ايله عبوديت قلمشلر چادير
لرينه اوتورد قلرينى كورنجه سابقا چاردافى يقدوغنه نادم اولوب
نجه اعتذار دن صكره يانلرنده اول تكيه ومسجدى يامشلر پهلوانلر حسبى
ناظر اولوب استدكلرينى زاويه دار ايمك اوزره شرط ايمشلر آما شيخ سليمان
افنديلدن محمود ده نام عزيزى استيوب كتورمشلر اول وفات ايتدكدن
صكره قوه جى ده ده فقراسندن خمزه ده ده نام عزيزى استيوب اول خدمته
كورمشلر حتا نكيه نك جانب قبله سنده طوت اغاجلرين قووه جى ده ده
مرحوم كندوالهه دكمشلر وبركون مزبور خمزه ده ده پره مده بيوب كمال
صحت ايله كلوركن يانتده كى يارانته وصيت ايدوب وداعلهه جان ويرمشلر
كرامات تندن اكثر خلق اتفاق ايدوب كندوى اول اول نكيه ده كورمه مشلر
تحقيق رفيق واصطلاحات اهل فرق هر طالبه معلوم وسالك راغبه مفهوم

اولهكه بر پهلوان منزل اتمق طريقنده پويان ورمانه ونام ونشانم قالسون
ديو رغبت كنان اولسه اولا طورد غى محله برطاش ديكر اول سنكه
اياق طاش ديرلر انك رمانتده طوروب ناوكى اتار برطاش دخى
اوق دوشدوكى محله نصب ايدر تيراندازلر اكم طاش اطلاق ايلر اندن
صكره منزل اتانلر شولكى اناطاشنه دوغرى اته لر اورسى اندە ديو تعبير ايدرلر
وانوك تيراندازلغى نى خيلى تحسين ايليه قجن كه طاغينه اطوب اوقى
طشره سنه نازل اولسه شصت اندى تعبير اولنور نتكيم صولندن طرفه
طشره اتلان اوقه قبضه دن اتدى ديو تقرير ايدرلر جملدن مقبول اوره
سيه اتلمقدر اول ايكسى كويا يولندن صاپلمقدر هر قجن كه منزل طاشندن
ايراقلغى اوتوز ادمدن اكسك اولله ايچلرنده فى الجمله اعتبار بولله اول
حسابه زياده بيرون اولورسه يا باغه دوردى يو اعتبار والتفات قلنمه ديو
طائفه نك اعتبار لرندن هر بش ايلى بره ايكى آدم دينلور نتكيم اوج كز بويى
دليسه لر بش آدم مراد اولنور بعده ما جملدن اول اتلان اوقه فلاوذ
تعبير اولنور خيلجه مقبول طوتر لر وبر اوق كه مأمولدن زياده كيتسه
اوق فاجردى لافى ايلر لر بوندن ماعدا كه پهلوانكه ميدانه چقه

منزل اوقی امق ارادہ قیلہ اسناد ان هنر پیشہ وتیر اندازان صلاح اندیشہ
بلا عرض حاضر اولوب سنبل منزلہ دکمکلہ لایق اثر شہ ضیافتن ایدوروب
خیر دعاسن ادا قیلوب حسن اتفاق ایلہ طاش دکدروب اول اوا ضیافت
وافینک شایتہ کوره بذل نعمت هر نوع کلوتنک دست ایشہ ده فی زمانینا
بیلک لقمہ خوجلہ انجی حاصل اولوب جمعتدہ هر طاش دکدکده بوقاعدہ
انجلرندہ اوله کلمش عادتدر کاه اولورکہ پهلوان منزل انار نشان دکمک
ضیافتینہ قدر بی اولورمش کجی یاتر حالاکہ بعده زمان طاش دکمک نیت
ایدر انک کیبلره مخصوص خبر ده طاشلر یقیلور اول علامتہ چل قل
تعبیر مناسب کورلور امامنزل اتلدقده کی بینہ بوز مزدن پنجہ کمسنہ اوفلک
دوشدکی یری کوزلمکلہ کیدر لر یراندازلر اکاهواجی تعبیرین ایدرلر کہ
ایلروی واردر اعذر لنوب کلہ سنی بلمک ایچون یره قولان اوردر لوشوبلہ کہ
اتلان اوق آلکروده کی طاشہ دلک کیری قاله فواجه انوب اوقوک
بوریدی مضمونتہ اشارت قلینہ اگر کروده کی طاشہ دلک کہ واره باخود
اکینی اوچونجی طاشہ منزل اله هواجیلر بوکره دولبندانہ لر اوقلک
مناذل طاشلرینہ برینہ واردی مفهومنی اشارت ایدہ لر امامقنکہ جمله

کچہ قطع مناذل قلوب اتیاز هوا بیلر سنجہ اول زمانلرہ دولبند بوزلہ
جمله ی کجدک یتر همینکی مرادلر نشانتہ ایر کوردک دیکی ایر اقدت
اشارت واشاغت فلان لر تزئیب انجیلرک بوزخی قاعلہ مقرره سیدر کہ
هر کمسنہ کہ چوق یاسی تخت چلمکلہ قادر اوله امتانیر اندازلغی زیادہ
وقوع بوله فی نفس الامر منزلر اتوب زمانزده نام ولشان قالوب
یادا اولنلر بو مقوله پهلوانلر دورک حیدبلک کرک بورسلی شجاع
بوحالت کلمشلر دحتی روایت اولنورکہ شجاع مزبور اسنا بوله کجی
یلدز مهر بوزیدی درهم چکن یادیک انمش ویرکو قبضه اولان یاسی
برکلکده اون درهم تفاوت ایلر وبو بیات قیلمش فی الواقع اون
طوتام ایکی یارمق یاسی قوللنور ائمش اما توزهر ان ادرزمنزلین
اتدوغی کاه بوز اوتوز درهم اغر لغنده ظاهر المیزان ایمش بوده خی
اوستاد تیر اندازلر تحقیق دیدکلری کاه چلمک یکرمی دورت بخش اوله
بخشی قبضه برابرینه کلنجه یکرمی سی قبضه بلک ایچ طرفینه نامحله
تعبیرینه تعین بوله وقبضه ده ایکی یرمق ایچرودن انمغه ایر تلمغه
تعبیر اولنه ودخی منقولدرکہ فخر عالم صلی الله علیه وسلم اصحابنده

کی تیز اندا ز اولغرنی کیك وبویك یا یلردن اتلمغله ملکه ارشوبنی حسا
بنجه انجی اوجیوذ زراع اترلردی همان عقبه بن عامر رضی الله عنه
اوجیوذ یکرمی اتمشدر بومعنی عز حضور پیغمبر ده سویلشورکن قادر
اولدیجه اوزاغه اتمکه سعی ایلك بیوذ لمشلردر مابین الفرضتین من
ریاض الجنة حدیث شریفنی امته طیوذ مشلردر بوذ خی معلوم اولکه
زمان سابقده کی پهلوانلرك یا یلری اون برطوتام مدن اون کبی وارنجه
ایدی وقلری ایکیشه طولا سکزدن طقوز طوتام دك جایز ایدی شمدی
ابنه برطاوپای اون طوتام مدن اون برینه دك اولوذ پهلوان عالی
مسلم اولان تاریخ قوه جه سی طقوذ طوتام کمان ایشلمه سی واقع
قامش اوق اتوب تجربه سی خود کرتله نعین بولمش خصوصدر
درف کراسادان سلف وتیراندن سلف صاحب تنقاذ حرف
جملدن اول اق میدانیده اوق اتوب طاشن دکلرك بری مؤلف دیسا
لدنلی یدیری بختیار ایکنجی مؤلفی منلاخسروك خسام نام قولیدرکم قاضی
قولی دیمکله مشهوذ دوبری دخی مرحوم تودفیران دیمکله مؤلف تکرار
سکندرك اوستادی اولمق اوزره مزکوذ دوبر دخی انجی حسا مدرکه

هنروان مابینده خیلی مشهوذ وبنا مدر اگرچکه بوسنك منزل
دکمشدر اما اوستاد بختیار دوسی دیمکله مشهوذ اولان محلده
علامت دکمك تدارکنده ایکن قوه اولمشدر بعده عرب نام بر پهلوان
کلوب بختیار ده وه سی اشوروب یصی قیانام پره سنك منزل
نصب ایمشدر شمدیکی حاله اولا اگا اتلردن ولندا شادن ایلو بوبزم
قاعده مقرر یزدردن بعده بنه یکیری ذمره سندن شیر مرد نام بر پهلوان
قوبدی اولکی منزلی اشوب محلنده طاش دکدی واول کمسنه سلطان
محمد اسکندریه فتحنده ایکن اثنای جنکده شهید اولدی بونك طاش
قره قیادیو شهرت ویرلدی واورته دن یلدز هوا سی ایله اتلمق لازم
کلدکده قره قیا یاق طاش اعتبار اولندی بعده کودسنان نام پهلوان
قوبدی سابقا سلفکه دزدا دی ایکن قره مان اوغلی محاصره اینکله
وبو مکین سیاسی کم مقرر اولدی مرحوم سلطان محمد خان انك
کیلری صاغ قومیه جغی حسن تدارکله اول منزلی اندی تاکه بوحمله
عرض اولندقده کناهی بفشلنوب سیاستدن رها قلندی اندن صکره
بنه یکیری اوجاغنده بکلر قره کوزیدا اولدی لوطوس ویلدزو بو

هَوَالَّرَه مَنزِلَرِ اَنوُب هَر بُرِينِك عَلَامَتِي دِكدِي وَمُقَابِلَه دَه بُولُوكَه
چِقَارِيلُوب رِعَايَت قِلِنِدِي سُلطَان سَلِيم خَان اِيلَه تَبرِيزدَن كَلَان تُولدَه
قُوَّة اُولدِي بُوذِكر اُولِنَان پَهلُوانلَر سُلطَان مُحَمَّد زَمَانِنده ظُهُور اِيدُوب
هَر وَجهِلَه سَزَاوَار اُولَنلَر دِندِر اَمَّا شُول پَهلُوانلَركه سُلطَان بَايَزِيد خَان
زَمَانِنده اُولِي بِينه بَكلِي قَرَه كُوزدُركِه سُلطَان مُحَمَّد خَان عَصرِنِك جُمله مَنزِلَرِ اَنوُبَك
اِيكِنجِي صُهكَره بِينه تَكوَار مَنزِل اِتدِي اُول اُوچِي اُولكِي مَنزِلَردَن كُوجِه عَرَب پِيدَا
اُولدِي پَادِشَاهِ عَالَمَه تَقَرُّب كَسب اِيدُوب مَجلِسِنه دَاخِل اُولُوب كُلِّي اِلتِفَات
بُولدِي بَعضِ هُنَروَرلَرِي وَار اِيدِيكِي مَقدُور بَشَرَه كِلِمَه دِيَمَكه سَزَاوَار اِيدِي
جُمله دَن بِرِي كَمَان كِرَه اِيلَه هَوَا يُوزِينَه بِر فِندِق اَتمِش مَنزِلَنه وَارُوب
كِرُو دُونُوب اِينَكِن بِر فِندِق دَخِي قُونَدرمِش بُوطَرِيقِي اِيلَه دُورت كَشَّه
اُون مَرتَبَه دُك بَنده قه اَوِين بِر بِينه لِسَان قِيلدُرمِش مَزبُورُك مُشتَرِدُ
قُولِي كَمَال نَام بِر پَهلُوان تِيرِ اَندَاز بَيدَا اُولدِيكِه كَمَال جَلَادَتِلَه بَين الاَقرَان
اِنكِشتُنُمَا اِيدِي بُر مَرتَبَه قَدوقَامَتِي وَجهَه وَصَحَامَتِي وَارِمِش كِه اُولُور اُولمَز
اَدَم يُوزِينَه بَاقمَغَه قُورقَ اِيمِش مَزبُورِي خَان بَغشلَمِش نَعلَه حَرَم مُحتَرَم دَن
چِقمُوب سِيَاهِي اُوغلَانِي اُولمِش بَكلِي قَرَه كُوز مَنزِلِنِي بُورُوب اَشوُرِي اَتمِش دُر

لِذُوُر مَنزِلَه كِي دُوُرد وُنجِي طَاشِي اُول دِكمِشدُر مَرحُوم سُلطَان
بَايَزِيد مَزبُورُ بُوخُصُوص اِيچُون غَضَب اِيلَمِش سَفَرِلَرِمَا يُونَه كِيدَركَن
اِبِيصَهَالَه دَه اَصحَاب بُرداَرِ اِنمِشدُر بَعدَه بَقِيه حَي قُولِي بُرُوسَه لِي شُجَاع
نَام بِر تِيرِ اَندَاز جَلَادَت قِيَام دَخِي ظُهُور اِيلَدِي بِنَجه زَمَان كِشتَلَه لِك
اِيلَيُوب فِتنَه سَرَاَفرَاز اِقرَان اُولدُقدَه صُهكَره فِن دَخِي تَعلِيم اِيدُوب خَيلِي
اِمتِيَاز تُولدِي بُوسُنَوِي اُلاَصِل بِركُور تُوزدِلَاوَر اِيدِي دَره كَمَال مَنزِلَنده
اَشوُرِي اَتدِي اُول دَخِي لُدُوس مَنزِلِنِدَن طَاش دِكدِي اَلقِصَّه مَزبُور
پَهلُوَان اُوجَ مَنزِلَنه نِشَان اِنمِشدِر صُهكَره تُوزقُپَرَان ظُهُور اِيدُوب
اَنوُب اِيكِنجِي اَتُوب كِمشدُر مَنزِل اِتِي اَلذِكرِي اَتمَه سِي مُيَسَّر اُولمَا مِشدُر
وَبِالجُمله مَزبُور تُوزقُپَرَان بِكجَرِي ذِمرَه سِندَن اِسكَندَر نَام دِلِير جَهَان
وَفَرِيد هُنَروَرَان بَهتَر تِيرِ اَندَازَان زَمَان اِيدِيكِه بَاي تَخت ثَلَاثَه دَه اَعلَا
مَنزِلِلَرِ اَتمِشدُر كِلِيُولِي مَيدَانِنده دَخِي سَنَك مَنزِل دِكمِشدُر اَلقِصَّه مَزبُور
تُوزقُپَرَان هَر جَهتِلَه پَهلُوَان عَالَم اُولُوب بِكجَرِي قُوُونِنده بِركَره وَقت
وَارِدُر كِه تَمَام كَندِنِك بُوِينجَه يُوكسَك لِكِي وَارِدِر بُركُون طُوُدُوُنجِي
يَردَن صِغنُوب يَا اَللَّه دِيُو صِحرَادِي اُول كَره وَتَك اُوسَتِنده بُولُنُدِي

نه برفوذ بوکا قادر اولدی نه هوس ایده بلدی بر هنری دخی بولیدیکی
کندوسی چکدوکی سخت کمانک قبضه سنی صول الیله طارتردی
صاغ الیله توبخدن صیروب قوردی حتی سلطان سلیم خان زمانیده
وحضورنده بو هنری کوسترمدی بلوکده علوم سی اوتوز اچه ایکن یکرمی
اچه ترقی ایله اللی قلندی سلطان جهان برضعفرد کلوقونک وادلنجی
دیو بیورمدی بردخی وزیر ابراهیم پاشا بنا سنی تمام ایدوب سلطان
سلیمان دعوت ایدوب ضیافت اندوکنده بش دانه دمرقلفانی بری بری
ایچنه قویوب برلشدردی بعدم اتاوستندن کوندرحواله ایدوب جمله سنی
ولدی کجدی حالا یکرمی تعلیم خانه سنده اول قلفانلر اصلمشدر توزقوپرانک
دعاء خیرینه سبب اولمشدر حاصل کلام بلدزمنزلنده سرامد پهلوان توزقوپران
قوپرآن اولمشدر خصوصا ایکی کره اتمشدر اولکسی شصت حاینده اولوب
نزاعه مبدی اولمغله تکرار اثبات اتمشدر وهرنیه توجه اندیسه دست درس
بولمشدر لنجی بوذکر اولناجق لدوس منزلنه ظفر بولمیوب آه لدوس منزل دیو
دنیادن کچمشدر مکرکه یارخدا جل شانه وعلا انی قبودان احمد بیک ایچون
مهیا قلمش اول منزلک اتمه سی وسر هنروان اولوب عالمه ولوله صالمه سی

انک شاتله لاینی کورمش یعنی سلطان سلیمان دخی شهزاده ایکن حرم محترم
مدهامن دمیان وغلمان اراسنده زیردست دوزاوران اولوب
اودون بوکلی برمرکبی الماکبی کورمش واوج باشلی برده کوچکنی
برنده قالدرمش مزبور دودوش فخنده بله بولنوب برقطار چکرطوب یووه
لاغنی وجی اجینه طوتوب قودی دیوسکی برینه طایاندیر معین اول طاش
قالدردی وایکی قیونی براربرماغنه کجوروب براوز قصاب یوزنجه طوتدی
طوردی ونقدرات بوکسک اولورسه ایاغنی وذکیه بصدین بندی
کوران فتبارک الله احسن الخالقین دیرایدی بالاخره کندوی هلاک ایدن
دیوجانب سلطاندن منعنه اقدام بیورلمش سریر سلطنته جلوس اندکلرنده
سلحدار بولندی بعده چشنکیر باشلق ایله طشره چقدی برمقدار زمان مرور
ونده حکره میرعلم اولدی عاقبت دریا قبودانلغی ایله کلیبولی سنجاغی
توجیه قلندی بناء علی ذلک انجیلر حیدا ستده کاه احمد اغا دینلورکاه میرعلم
دیو تعبیر قلنورکاه قبودان احمد بک اطلاق اولنور بو اوصاف ایله اکلانه
انجق انلردن ابتدا که ظهور اندی ازمان کجمدن اخی پیری نام منزلی اطوب
طاش دکدی حتی التقات پادشاهیه مقارن اولوب کندویه نچه انعام

وَاحسان اولندقدن غبری باجی سینه علوفه لری تعیین اولندی و بالجمله
برزمان توزقپوان ایله معاصر اولوب ایشوردی میدانده بولشوب
اجمادن یازشوردی حتی اخی پیری منزلنی اندقده توزقپوان حیاتده
ایدی احمد آغانك اینشی وقدوقامت زوردا زوایله دوشنی کوردیکده
اندن خوف خشیتنی اثبات ده ایدی وبنم منزللری بوذاردسنه بوبوذاردیو
تصوراتده ایدی القصه توزقپوان کیتدی مزبور قپودان میدانه هنروردا
بنجه توزلوقپوب انك منزلنه جلوس ایدی ایام قلیلده اوج منازل بعیده
اتدی بنجه پولرینی کوب همان باغی طشلرنده قرارتدی سائر پهلوانلرکه
منزل اتارلرایدی برفرصتله قطع ایدوب دکه ده بردخی اتامزلرایدی مزبور
احمد بك پهلوانی بی پاك اولمغین منزلنی مکرر اتردی هرانده وغی بنه
بربرینه یقین دوشردی سائر پهلوانلرقامش اوقیله اندوغنی اول اغاج
ایله بی پاك اتردی القصه بربیلرروی ددکه کمال طاشنده اوتوزکش
ارشون اشوردی برکون توزقپوانك بویرادمنزلی اوزرینه اوق اترکن
هوادن دلنبالی نام صولاق نشانیدن اوقی اشوردی دوشدی مزبور
پهلوان عمرینی تجرد له کچردان امش بردلیو جهان ایدی سلطان سلیم خان

مصر فتحنده کیدرکن شام شریفده فوت اولدی حناصالحیه ده شیخ محی الدین
غربی جوارنده دفن اولمه سنی بیورلری غایتله پهلوان عالم ایدی برکون دخی
بروسه لی شجاعنده اشوردی ایکی اوقی خاکه نزول قلدی اول کون اوکنده همان
توزقپوان قالدیکه شجاعده طقوز آدم ایلروایدی وبالجمله سلطان بایزید
زمانندن بروقلان ده کمال منزلنی اغاج اوقیله بوزدی عمرنجه پهلوان
ده صاددا اولمیان انجیلفلری قپودان احمد بك ظهورکتوردی پس بونجه منزلدن
قالمیشدی فرصت الده ایکن انی دخی اتمامغین تاسف ایدرك دنیادن کندی
لنکه توزقپوان اه بروسه لی شجاعك لدوس منزلی دیو عقبایه کوز
ایدی حاصل کلام پویراز منزل جمله دن اشوردی انمشدی سرفراز اقوات
وهنروران پهلوانان اندوکنده اتفاق واردود همان عیبی اسیر لذت شکوانی
وحریص صحبت نفسانی اولدوغیدرکه نفسنه پرهیز ایتمیوب غت سمین
یاننده برابر ورحص شمین حضوردنده تساوی جهتله مقرر اولمغین بعض
ناپاکلردن کندویه رنج افرنج عارضین اولدی حتی اول مرض هولناك ایله
الت جماعی دوشوب خاص وعام میاننده مزکور اولمه سنی تحقیق بولدی
تادیبا لاترغیبا قپودان ایکن نکبولی شجاعی ویرلدی اندوخی معمر اولمیوب

وفات قلدی وبالجمله التجیلغی زمانی یدی یل اولدی سنه ست وسبع
میاتده انوك کبی سیفك وفاتی تحقیق اولدی اما اجمال مناذل که وارلك
ایسه انبول میاتده مقارن سنك منزلدر اولا بروسه ای شجاعك لدوس
منزل واردرکه توزقوپران انی اکدیجه تحسر چکردی منزل اتلیجه اویله انلیسه
دیو کوزیاشلری دوکردی اول طاش بختیارك ایکنجی عربك وچونجی شیرمردملك
دوردنجی بکلی قره کوزك یشنجی دده کمالك التنجی قپودان احمد بکلك پیشرو
یدنجیسی بورصه ای شجاعك ایدی احمد اغا انی اشروب سرامد هنروران
ایدوکی ثابت اولدی بری دخی اخی پیرك منزلیدرکه لدوس صوکیله احمد
بك انمشدر بو منزلك ایاق یری میدان سنورینك ینهایتدرکه نامینه چاقالر
دیه سی دینور جملدن اول اوق میدانتده کوملان میت مزبور اخی درکه کندوتك
کندونك منزلی ودیکلیس طاش وارنیش مرور زمانله ضایع اولمش بعده زمانه
اخی جلبی بری احیا اولنسون دیو بکری ذمره سندن اولاه طوب اسکندر پهلوان
اتوب طاش دیکمش بعده قره مصطفی نام دلاور انمشدر سلطان بایزید کماح
قلعه سن فتح اندکده یا یا باشلغی خاص اوجی باشی ایکن اولاه قلعه اول چقمانی
فرق لیش بیك اقچه زعامت ویرلمشدر بعده شیراوغلی بالی جلبی انمشدر که امرادن

پرینك فرزندی ولتمند یلدر بعده قرغه مصطفی اتدیکی خیلی نیراندن عالم پهلوان
مسلم ایدی اردنجه کماکر سینوبلی حاجی مصطفی وانك اردنجه سیاهی ایچافی
بك بعده قپودان احمد بك کلوب خیلی اشوری اندی واول اتدوغی منزلی
بوقحل اولدی لکن اول زیاده سینه قائل اولیوب تکرار اندی اولکی منزلدن
اوتوزلیش ادم اشوری دوشوب سنك منزل دیکدی بوبر دخی لدوس منزل
دیرکه بروسه ای شجاع اول منزل ایله سرامد سرمیدان اولمشدر توزقوپران
اکدیجه آه انی الله بلسم دیو حرارت عرضه فلمشدر مزبور احمد اغا اول منزلی
اشوری اندی لاکن سالفی یره اولمغین طاش دیکلمده تراع اولیوب ارتسی
سنه میدانه کلدی وجمیع پهلوانلر حاضر ایکن تکرار اوتوزلیش ادم اشوری
ایکی کون بری بری اردنجه منزلك حکمن اجرا ایدوب طاش دکدی اما توز
قوپران منزلریکه بریسی پویراز اندوغیدر اولا طاش دیکن قوجا احمد بعده
اجی سنان نام پهلوان موئید دار اردنجه بکلی قره کوزدر صهکره سنیس محمود اندکه
بکیری ایدی دده کمالدن اشوری انمشدی بعده سنان صوباشی اردنجه
صولاق بالی بریرینك منزلی بوزوب طاش دیکمش کن صوکره بروسه ای شجاع
کلوب جملدن ایلروا توب اول منزل انك نامینه قلمشکن صهکره توزقوپران کلوب

اوُن اِدِم مِقداری اشوُرِی اَتوُب مَنزِل مَزبوُرِی کَندِی نامِنه خَتم اَیلَدِی

بُرِی دَخِی یِلدِز هَوانِنه اَندُوغِیدُ اَیاق طاشِ کوُجُك مَرمَردُر اَولا شَبَه

مَردُ اَتمِشدُر اَردِنجه شَیخ زاده خَطّاط اَماسِی کِه حُسنِ خَطّ یازدِی

اوُق اَتمَقده دَخِی سِکه مَرمَرده قازدِی اَنلَر اَندِیلَر بَعدَه کوُرسِنان اَردِنجه بَکلَه

قَره کوُز نام پَهلَوان صَکوَه صوُیاشِی وبوُنُك عَقِبنجه دَده کَمال اَندَن صَکره صوُلاق

بالِی اَتوُب هَر بِرِی طاشِ دِکمِشکَن بِرُوسَه لِی شَجاعِی جُملَه اَندَن اشوُرِی اَندِه

بَعدَه زَمان بوُزقِیرَان ظُهوُر اَیلَیوُب اَنِی دَخِی بوُزدِی کَلدوُك لَندُوها جَعفَرك

مَنزِل اَلرِبنه کِه وَزِیر عَلی پاشا قُللَرِنه بوُسنه بَکیدِی بِر مُهیب اُدم اِیدِی چِرکِجی

بِرِی نام مَنزِل اَولا دَرزِی حَسَن نام پَهلَوان اَندِی لَکِن مُرُورِ زَمانِله طاشِ

بَلوُر سِز اَولدِی کِندِی بَعدَه اوسته عُمَر نام دِلاوَر اَتوُب مَنزِل طاشِ دِکدِی

بَعدَه یایچِی داوُد اَندَن صَکوَه قَرغَه مُصطَفی جَلِبی اَتوُب بَعدَه تَعلِیم خانَه یاشِی

وَانَك اَردِنجه بوُزدوُغانِجی مُصطَفی جَلِبی اَتوُب طاشلَرِینِی دِکِیوُب بوُتَرتِیب

اوُزَره بِر بِرِینَك مَنزِلِنِی بوُزمِش اِیکِن مَزبوُر تَرتِیب لَندُوها جَعفَر کَلوُب جُمله

سِنِی بوُزدِی اَمّا اَغاج اوُ قِیله اَندُوغِی مَنزِلِك بِرِی اَولا حاجِی حَسَن نِیر کَرانِه

بَعدَه دَفتَردار مَحمُود اَفَندِی زاده مُصطَفی جَلِبی اَمدِی اَردِنجه بِرادَرِی مُحَمَّد جَلِبی نِشان

دِکدِی بَعدَه کَخّاجِی دِیوانه قاسِم اَتوُب اشوُرِدِی بوُزدَغانِجی خَمزه دَخِی

اَکا مُعادِل اَندِی بَعدَه سُلَیمان پاشا قُللَرِندَن عَجَمی طوُسوُن دِیَکله مَشهوُر پَهلَوانه

صُدوُر اِیدِب عَلامَتِنِی شَرائِطِی اِیله دِکدِی لَکِن جَعفَر لَندُها کَلوُب جُمله سِنِی

بوُزدِی بوُمَنزِل اَنك طاشِنده قَوار اَیلَدِی وَبِنه بوُمَنزِل دَخِی وارُدوُکه اَوّل اَحمَد

کَمانِك اَندِی بَعدَه سابِق اَلذِکر اِسحاق بَك طاشِ دِکمِشدُر اَندَن صَکره عَرَب

اوُغلی وحُسَین کَمانگر وکَخّاجِی قاسِم وکوُده طوُسوُن وقَبوُرجِی خُسرَو بوُتَرتِیب

اوُزَره اَتوُب بِر بِرِینَك مَنزِلِنِی بوُزمِشلَردِر وطاشِ دِکمِشلَر اِیکِن مَزبوُر لَندُها

کَلوُب جُملَه اَندَن اشوُرِی اَتوُب طاشِ دِکدِی بوُمَنزِل دَخِی لَغَماجِی صوُلاق غَلَدُوکه

اَغاج اوُقدَن خَیلِی نامدار مَنزِلدِر اَولا دِیَکِرجِی قاسِم اَنِیش ثانِیا مُؤلِف رِسالَه

بَختِیار حاجِی حَسَن سَنَك مَنزِل دِکمِشدُر ثالِثا حُسَین نِیرکِیوُرِی اِیقاعِ فِلِیه اِلَی

صِغرِجِی اَتوُب هَر بِرِی طاشِن دِیَکوُب مُشارٌ اِلَیه بِالبَنان اِیکِن لُقمه جِی

صوُلاق جُملَه اَندَن اشوُرِی اَندِی ومَنزِل کَندوُده نِهایَت بوُلوُب عَلامَت دِکدِی

بوُمَنزِل دَخِی بِرِی اِیله اَتمِشدُر کِه نَقّاش مُحَمَّد جَلِبی ده نِهایَت بوُلمِشدُر

اَولا عَرَبجِی مَحمُود اَتمِشدُر بَعدَه زِیرجِی قاسِم اَنِی دَخِی کَجمِشدُر اَردِنجه قوُ

حُسَین طاشِ دِیَکوُب اِعتِبار بوُلمِش اِیکِن نَقّاش مُحَمَّد جَلِبی اشوُرِی اَتوُب طاشِ

بوندن ماعدا توزقوپران وبروسه‌ای شجاغ نام پهلوان احمد آغانوك وبورسه
وادرنه وكليبولیده منزللری وادردر اما تفصیل منازل كليبولی كون طوغسی
ایله ذهكیرجی ایاقی طاش قویوب اتمش اردنجه باشجی دخی صكره توزقوپران
اتوب نهایت بولمشدر اما احمد آغا آغاج اوقله بدل اتوب بایامزل دوشمش
وبایی قولمشدر حتی ذكری دوشن كذه صكره اندوغی منزلیدر دینلمشدر الخی
منزلی اوله امره ثانیا اوسته اوغلی اوجونجی احمد آغا اتمشدر لدوس هواسی ایله
بر منزل دخی وادرکه اوسته اوغلی منزلیدر بعده ساكزدی پهلوان محمد اتوب
اتمشدر غرابت بونكه دركه اوسته اوغلی منزلیدر بعده ساكزدی پهلوان محمد اتوب
یكرمی یدی كز بوی اوستادینی كجمشدر بعده دمان پیغامبكی اوغلی احمد نام سپاهی
آغاج اوقله طقوز بوی كزله اشوری اتمشدر بعده ماكون طوغروسنده بر منزل
اتمشدر اول طاش اوسننده اوغلنك ایكنجی بویاجی اوغلی پرت احمد نام رایس دركه
اوتوز اوچ ادم زیاده درصكره برادری صیدی جلبی صولاق یدی كز بوی اشوری
اتمشدر مزبور صولاق دنبركجی باشی اولمشدر بری دخی قبله منزلیدركه اولا هوا
ولی اتمشدر بعده ذهكیرجی باشی اردنجه باشجی عقبنجه سادات زمره سندن امیر علی
وورت كز بوی اشوری اتمشدر لكن قران قاپشمغله مدرجی اولمامغین چاقل علامتی
اتمشدر غرابت بونكه دركه بینه بونكه اشوری اتمش كز بوی برادر صیدی مزبور ذیكرجی
باشی

آتمشدر بوردخی بطی ایله ایكمشدر منزل وادردركه اول منزل دكی حاج مصطفی
ایكنجی سابق الذكر بكزاده اتمشدر اما بنه برادر صدیقی بوبی دخی اتمش كز بوی
اشور مشدر بوردخی قره پل منزلی وادردركه اول طاش امره نكدر ایكنجی اوسته
اوغلنك اوجنجی بكزاده نكدر انكه نهایت بولمشدر بوردخی پوراز منزل بیك
كزاده محصوصدر لكن برادر صدیقی ایكی یدم كچمشدر بری دخی هكی
منزلیدركه سابقا شهر امینی اولان بابا خلیلك اوغلی مرحوم ابراهیم جلبی كه
برقاچ یلكه محذوم ایدی خصوصا كه یخرج الحی من المیت نص شریفنه ماصدق
مفهوم ایدی انكر انوب نشان دكشدیر حتی امیر علی انكله بدل اتمشدر وبالجمله
كليبولیدن اوق میدانی نوادر دروكادون ومصلاسی نحف مدابن انصها
ردنلر میدانكی زیاده واقع وهوادری اوج طرفی دریای زخاذ دوبرجانبی
باغ وبستان وریاض پرازكهار احاطه مصلاسی ایكی اوج طرفده دریادن
وكسكن لكله خود اوج سماده مرمردن بر دیوار ومحراب وایكی طرفنده ایكی
منبر مستطاب فی الحقیقه اكثر مدابنده مثلی نایاب زیاده نكاه ذوادیدر
معلوم شیخ وشاید

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين

ولا عدوان الا على الظالمين وصلى الله على

سيدنا محمد واله وصحبه اجمعين اما بعد بكل كه سلحشور الق

اوينمق لازم كلدكده اولا ميدان باشي تعيين اولنه

وميدان باشندن اون اوچ توتام يايله اولجوب التمش

يايي اوزني برده اوكلكي قومي ايده لر واوكلكي قومدن

الكلي بش يايي اوزني برده اكنجي قومي ايده لر واكنجي قومدن

ينه الكلي بش يايي اوزني برده اوچنجي قومي ايده لر ميدان

باشندن اخر قومه وارنجه يوز يتمش يايي اوزني اولوده

بولندن صكره تكرار اوكلكي قومدن ميدان باشندن بكا

يدي يايي اوزني برده بر قومدكوب اورزنه كله قو

بحق اغاج دكله وكله قومندن ميدان باشندن بكا سكز

يايي اوزني برده بر قومدن اكي ايده لر اورزنه اوزكي طبله سي

قونلوب قليچ بندنده چالنه وكله قومي ايله اكنجي قومك

اورتاسي مقابله سنده صاغ جابندن اوتوز يايي اوزني

برده بر قومدن اكي ايده لر اورزنه كله اغاجي قونلوب بر كله دكي

اندن دكله واوچنجي قومكه اخر قومدن اندن بروز

صول جابندن بش يايي اوزني برده يولدن خارج اكي

يايي اوزني برده قباق صرغي دكله وقباقدن اوته اون

بش يايي اوزني برده يولدن خارج صاغ جابندن بر قوم

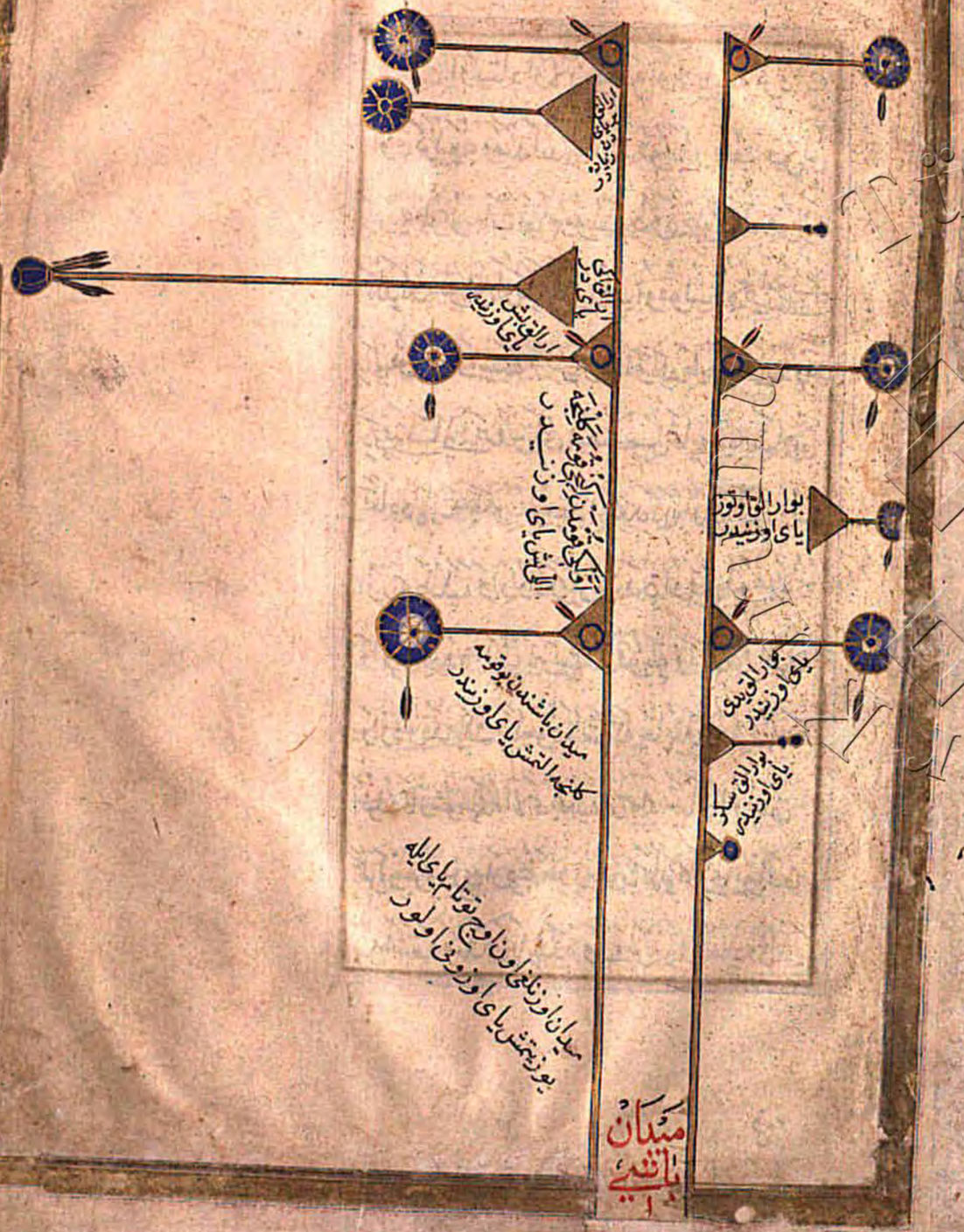
دكي ايده لر اورزنه كله اغاجي قونلوب بر كله دكي

اندن دكله واوچنجي قومكه اخر قومدن اندن بروز

صول جابندن يولدن طشره بر يايي اوزنده زياده جه

برده بر قومدكي دكلوب اورزنه كوندن طبله سي دكله

صورت میدان بودر

مبتدی شاکرد اولنلره تعلیم ایچون قوملرك اوزرینی
ذکر اولنان مقدارید ر امّا خصماته اویناتان کسلر
فن ظهار ایتلدکلری زمانده قوملرك مابینلرینه
قرقریای اورتیلکدر
وصیدان دوزلدکده جندیلر میدانه کلوب جریلوب
الای بکلیه لر واستادلرینی قرشولیه کچوب حضرت
رسول صلی الله علیه وسلم روح شریفلرینه
دعا اید وب وسعد و قاس حضرتلری ویلیلر لر
واوستادلر روحنه ویادشاه عالم پناه حضرتلری
سلامتلکنه ویاشالر ه وبکلره ویکیت یکل صفالغنه
وکچیش اهل ایمان روحنه دعا ایدن صکره دستور
ویرن بسم الله الرحمن الرحیم
نیت الغزا فی سبیل الله ویه لر

صورت

فن طاپیو اوستاد اولان کیسه اولا یا ینه برداته
اوق کزلیوب ومیدانه دن آت قویارروب قولنی
کریه طوتوب آت تمام یولنه دوزه لوب کله قومنه
کلدکده قولنی اوکینه کتوروب اوقوك اوجی آتوك
اکی قولاغی آراسنه برابر اولا اوکله طبلیه وارد وقده
دزکنی صاغی ویروب یای قبضه سن قاپیوب شاهین
قنادی یانینه چکوب برمقدار کتدکده اوکینه کتوروب
اورته طبلیه وارد قده کریسندن اوقنی قوصدروب
واوقنی یایدن الوب تیرکشنه قویه ومیدانه باشنه
وارد وقده باك وياخود پاشانه جابنده دورسکه
انوك قارشوسنه الای بغلیه لرجمله تمام اولیحق
تکرار بری بری ارد نجه دزیلوب کلدکلری یولدن
یینه اشغه میدانه باشنه وره لر فن صول اوزنکو

فن صاغ اوزنکو صاغ الیله دزکین طوتوه پارماقلرینی
دیجی صاغده اولا میدانه باشیندن آت قویارده قده
یاین تیرکشندن قاپیوب صاغ الیده اولان دزکنی
صول الیده ویره ویرکشدکدن براوق الوب یاپون
یاتوروب اوقنی اشغه دن کزلیوب شاهین قنادی
چکوب اوزنکی طبلسینه بش الی آدمیر قالدقده
یایی اوزنکیه برابر دکوب طبلیه کلدکده اوقنی
اتمه اوج طبلیه دیجی بویله اده فن صول اوزنکو
تکرار میدانه باشنه کلوب دزکنی صول اله ویروب
وقلقانی صاغ اومورزنه کتوروب اوکلکی اوسلوب
اوزره ایده فن صاغ کز میدانه باشنه کلوب
دزکنی صاغ الیه ویروب قلقانی صول اومورزنه
ویروب آت قویارده قده یاین تیرکشدن الوب

وَیا بی اوکینه دِکوب اوقِن دِیَر دَن کتورُب
دِرسکن دِکوب وات قولاغینه برا بر چکوب بِرده
بیان اورنکو طبلا سِنه اته اوچ قومه دَخی
بو اسلوب اوزره ایله قِن صول کن صیدان
باشنه کلوب دِرکنی صوله ویروب وقلقانی
صاغ اومورینه کتورُب اوکلکی ایله قِن صاغ
صورت دِرکن صاغ الده اولا واوچ دانه اوق
الوب بر بِن کزلیه واکیسِن پار مقلری ارا سِنه
الاوات قوپارِد قده یایی صاغ الده کزلمش ایکن
اوکینه کتورُب اوقِن اته واکینجی اوبی اوکلکی طبلیه
اورنه واوچنجی اوقی اکینجی طبلیه اتوب ویتر کشدن براوق
دَخی قایوب اوچنجی طبلیه اتده هر بِرا وبی اتده قده
دِرکنی النده الا قِن صول صورت دِرکنی صوله وقلقانی

صاغ الده ویروب اوکلکی اوسلوب اوزره ایده قِن
صاغ یا نباشی دِرکنی صاغ الده وقلقانی صوله ویروب
وبِردانه اوق کزلیوب اتقوپاردِقده اوقی اوکینه
اتوب وتکرار یتر کشدن براوق قایوب طبلا بی
گچرکن دِکوب اردنه طبلا بی اوزره اوچنه دَخی
بویله ایده بردر لو دَخی دِرکن صاغده قلقانده دَخی
صاغده اولا وبِردانه اوقی کزلیوب صول النده
طوتمه اتقوپاردِقده اتوب فی الحال قلقانی دکشوب
صول اومورینه الا وصاغ ایله یتر کشدن براوق
الوب اوسلوب سابق اوزره ایله صول یا نباشی
بندی دِرکن صول الده قلقان صاغ الده اولا
اوکلکی اوسلوب اوزره ایله قِن قلقان بندی
صیدان باشندن اوسلوب سابق اوزره اتقوپاردِقده

اوکنه براوق اتوب قلقانی صول اومونزندن صاغ
اومونزنه وبرنه دزکن صاغلده دورت صول الیله
پترکستدن براوق الوب یاننه طبلاسنه اته وینه
قلقانی ویاپی صول اومونزنه دکشوب قباغه
براوق اته اندن صکره اخرده اولان طبلایه براوق
اته قلیچ بندی دزکن صاغلده قلقان
صولده اولات قویارده اوکنه براوق اتوب
یالن قلیچ اولوب اکله اشیغی قومده اولان کله پی
چالوب اندن ایلروده اولان کله پی حمایل وادی
چله قلیچن قنه قاتوب قباغه براوق اته وینه
ایلروده اولان کله پی چله کرش بندی دزکنی
صاغده وقلقانی صولده اولوب اسلوب سابق
اورده اتقویارده اوکنه براوق اتوب صکره

کرشی یا صوب کیر ویاین قورده ویالن قلیچ اولوب
کله پی چله واندن قباغه براوق اته وایلروده
اولان کله پی دخی چله برده اولوده یخی چپ راست
کرش بندی دزکن صاغلده قلقان صولده اولوب
اولا براوق اتوب وکرشن یا صوب وینه قورب
وقلقانی ویاپی صاغنه دکشوب براوق یان طبلاسنه
اتوب وینه قلقانی ویاپی صوله دکشوب وقباغه
براوق اتوب واندن اخردکی طبلیه براوق دخی
اته قول بندی قلیچی چقاروب صاغ قولی اوزرینه
یاتوروب واوچ دانه اوق چقاروب برین کزلیوب
واکیسین برمقدری ارا بسته الوب صورت بندنده
ایتدوکی کبی اولا براوق اته اکنجی اوقی اولکی
طبلیه واوچنجی اوقی قباغه اته اندن صکره

یالن قلچی قلقان اوزرینه کتورووب صکن کی کله پی
چله وقلچی قینه قاتووب صکن کی طبلیه یان باشیچه
براوق اته یترکشن بندی دزکن صاغده قلقان
دخی صاغده اولوب ویالن قلیچی صول قولی اوزرینه
یاتوروب الینه براوق الوب کزلیوب اتوروب دقه
اتوب اندن یاپی صاغ قولتغینه وقلیچی صول قولتغینه
قسدروب صول الیله یاپی وقلقانی وصاغ الیله
قلیچی طوتوب قلقانی دکشوب وقلیچله اولکی کله پی
چله اندن قینه قاتوب قباغه اته اندن طبلیه براوه
اته صاغ یای بندی قلقانی ارقاسنه بغلیوب دزکن
صاغده اولوب وبراوق اته اوق کزلیوب اوسلوب سابق
اوزره اته ویاپی صول الیله کسه سندن صاغ الینه
ویرو وصاغ الیله یاپی آتی بوغازی التندن صول الینه

ویرو ومحکم اکیلوب قومده دکلن ایکی دانه اوچ الوب
یرینه ایلرو ویرینه قباغه اته وصوک طبلایه دخی
براوق اته صول یای بندی دزکن اولنان اوسلوب اوزره
صول یای بندی اده صاغ یترکشن بندی دزکن صاغده وقلقانی
صول ویرووب اتوه قوبارد قه یترکشدن پاین واوقن قاپوب
دیره دن کتوروب یکزلیه واولکی قومده اولان اوزنکی طبلا سنه
دوتوب صاغ یای اته بو اوسلوب اوزره اوچ قومده دخی
اته صول صاغ یای بندی دزکن صوله وقلقانی صاغده
ویرووب اولکی اوسلوب اوزره ایده صاغ کندرك
بندی دزکن صاغده وقلقانی صوله ویرووب اتوه قوبارد قه
اشغه دن کزلیوب وشاهن قنادی چکووب ایلانه دب
اتوك صاغ یا تندن بوینی التندن یرده اولان
اوزنکی طبلا سنه اته اوچ قومده دخی بویله ایده

صول کمندرك بندی دزکنی صوله وقلقانی صاغه ویروب
اوسلوب ساپق اوزره ایکی نعل بندی دزکنی صاغه
وقلقان صوله اولوب ات قویاردقده اشغه دنکزلیوب
شاهن قنادی چکوب ویا پی باشندن آشیروب آرقاسی
اوزرنه یاتوب اتوك قیچ نعل بصدوغی یرده اته یاحوذ
اتوك قویروغی اوستنده کوچك طبله بغلیوب اله اته
صول بندی دزکنی صوله وقلقانی صاغه ویروب اوکی
اوسلوب اوزره ایکی ساده کوندرن بندی کوندرن
صاغ یاننه طاقوب دزکنی صول الینه قلقانی دخی صول
الینه الوب اوج دانه اوق الوب برن کزلیوب
واکی سن بارماقلری آراسنه الوب صورت بندنده
ایتدوکی کبی ات قویاردقده بربری آردنجه ایکی اوقی
اتوب اوچنجی اوقی اوکی طبلیه اوروب فی الحال

یاین قلیجه اصوب ویا ینندن کوندرن الوب صقی
ایدوب طولاب ایدرك کوندر طبلاسینه کلدکده
کوندرله طبلایی اوروب اندن کوندرن کندویه
چکوب عادتا اوستنه یاپنه کوندر وقلیج بندی
دزکنی صاغه قلقانی صوله ویروب صاغ یاننده کوندری
طاقوب عادتا اوزره براق الوب ات قویاردقده
اتوب وقلیج بندنده ایتدوکی کبی یالنز قلیج اولوب
کله یی چالوب قلیجی قینه قاتوب قباغه دخی براوق
اتوب یانی قلیج اوزرنه اصوب یاتدن کوندرن
قاپوب کوندر طبله سن سنجه اگر قباغه اوقاترسه
دخی جایزدر فاما اترسه مقبول دکدر ولو دخی
کوندر بندی دزکنی صوله وقلقانی دخی صوله ویروب
کوندری اوکی قومرکه قلیج طبله سدر اول قومر

اوستنده دکه قویه ومیدان باشندن آت قویاردقده
حاضر کزلمش براوق اتوب ویا قلیچ اوستنه اصوب
صاغ الیله اول دکلن کوندری الوب صاغ قولتوغندن
الی اوچ دفعه حمایل واری چورو ب اندن کوندن
طبله سنه سنجه بندحربی صاغ یقه دن کن
وقلقان صولده اولوب یدی سکز دانه ویا اون
دانه اوقی یقاسنه قویوب اوسلوب سابق اوردن
براوقی کزلیوب حاضر طوته آت قویاردقده آته اندن
صکره یقاسندن برر برر الوب دپه ره دن کزلیوب
میدان باشنه وارنجه یتشدورد کی مقداری آته
دکنی الدن قومیه صول یقه دکن صاغدن وقلقان
صولده اولوب اوسلوب اوزل اوزره ایده زانت
دیکلوب اوقاتلو اولدقده اوچ دانه زانت

دیکوب بری برندن آرالغی قرقریای اوزنی اولا
ویولدن طشره بش یای اوزنی اولا وزانته
برابر وارمدن کوندراوزونلغی یردن اوقه
خلاص ویره جک

فنون سلحشوران

اوّل طاپو	صاغ اورنگ بندی	صول اورنگ بندی
صاغ گزبندی	صول گزبندی	صاغ صورت بندی
صول صورت بندی	صاغ یان باشی	صول یان باشی
قلقان بندی	قلیج بندی	کرش بندی
قول بندی	تیرکش بندی	صاغ یای بندی
صول یای بندی	ضاغری بندی	صول صاغری بندی
صاغ کمندرک بندی	صول کمندرک بندی	نعل بندی
صول نعل بندی	ساده کمندر بندی	کوندر و قلیج بندی

صاغ یقه بندی صول یقه بندی

صول طاپو

فنون کوندر

۱۰

اوّل طاپو	اوّل حو	اکنجی حو	اوّل نوک
اکنجی نوک	اوّل دلاب	اکنجی دلاب	سکیک
سکک حوی	اوّل تبریق	یان و یرمک	اکنجی تبریق
تا پشمق	میدان کسمک	صول طاپو	تمت

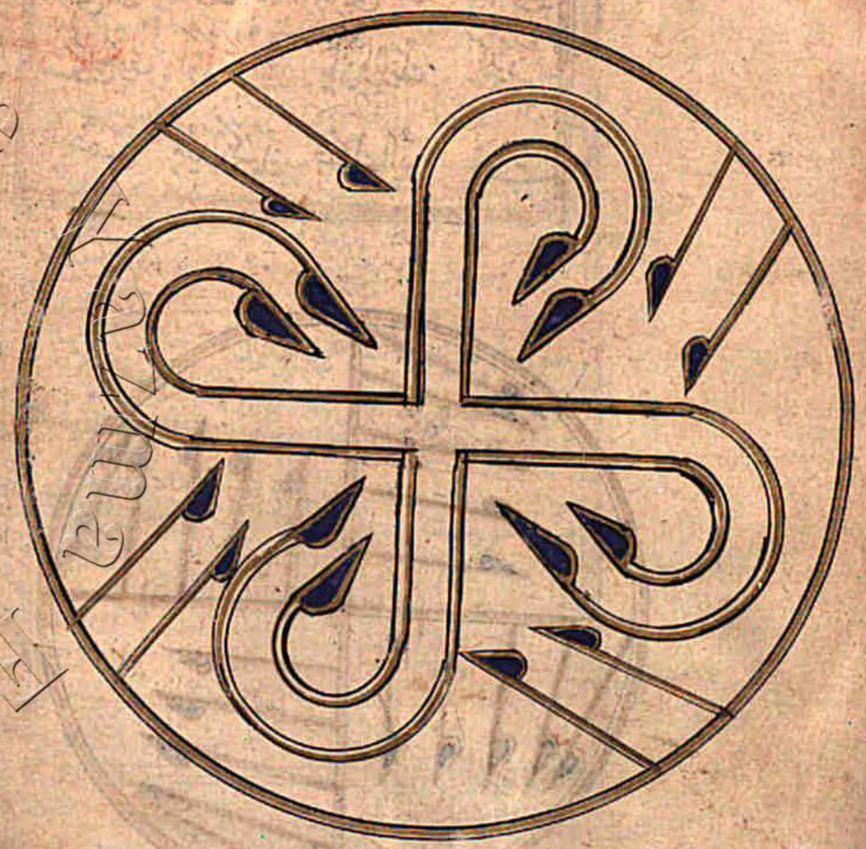
دورت باش

ساده هوپاره

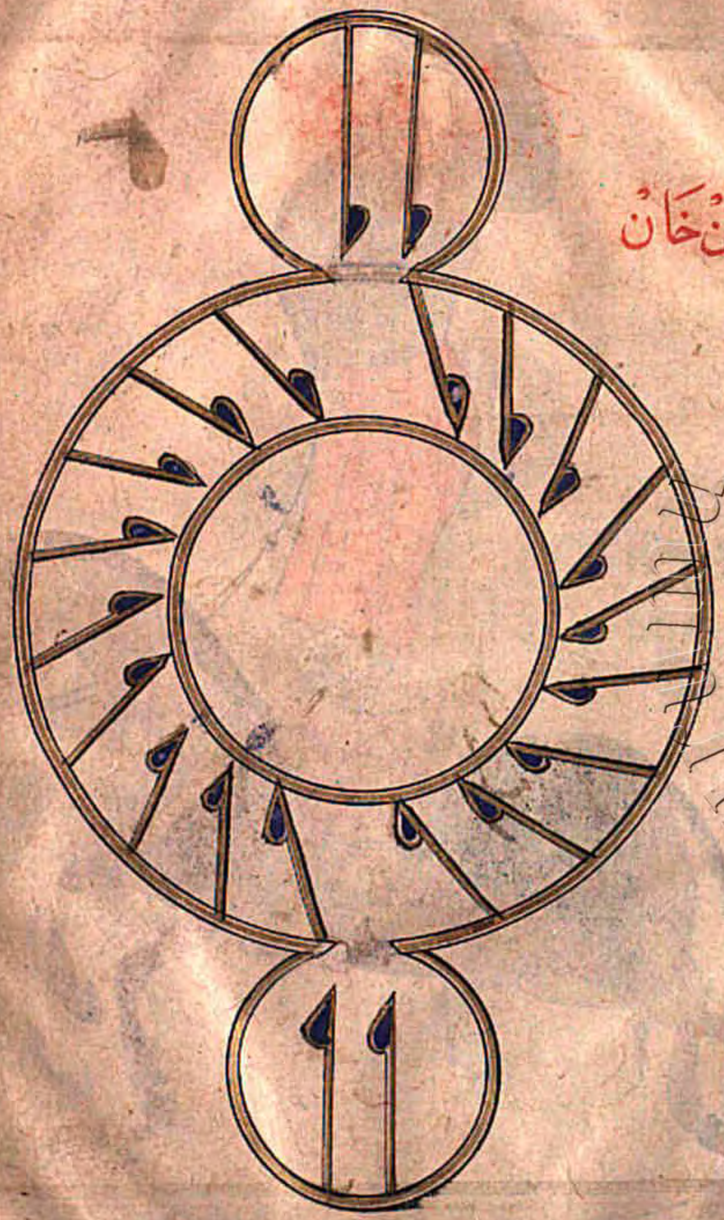

سکز باش سلسله

١٢

قَرَن خَان

١١

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

۱۴

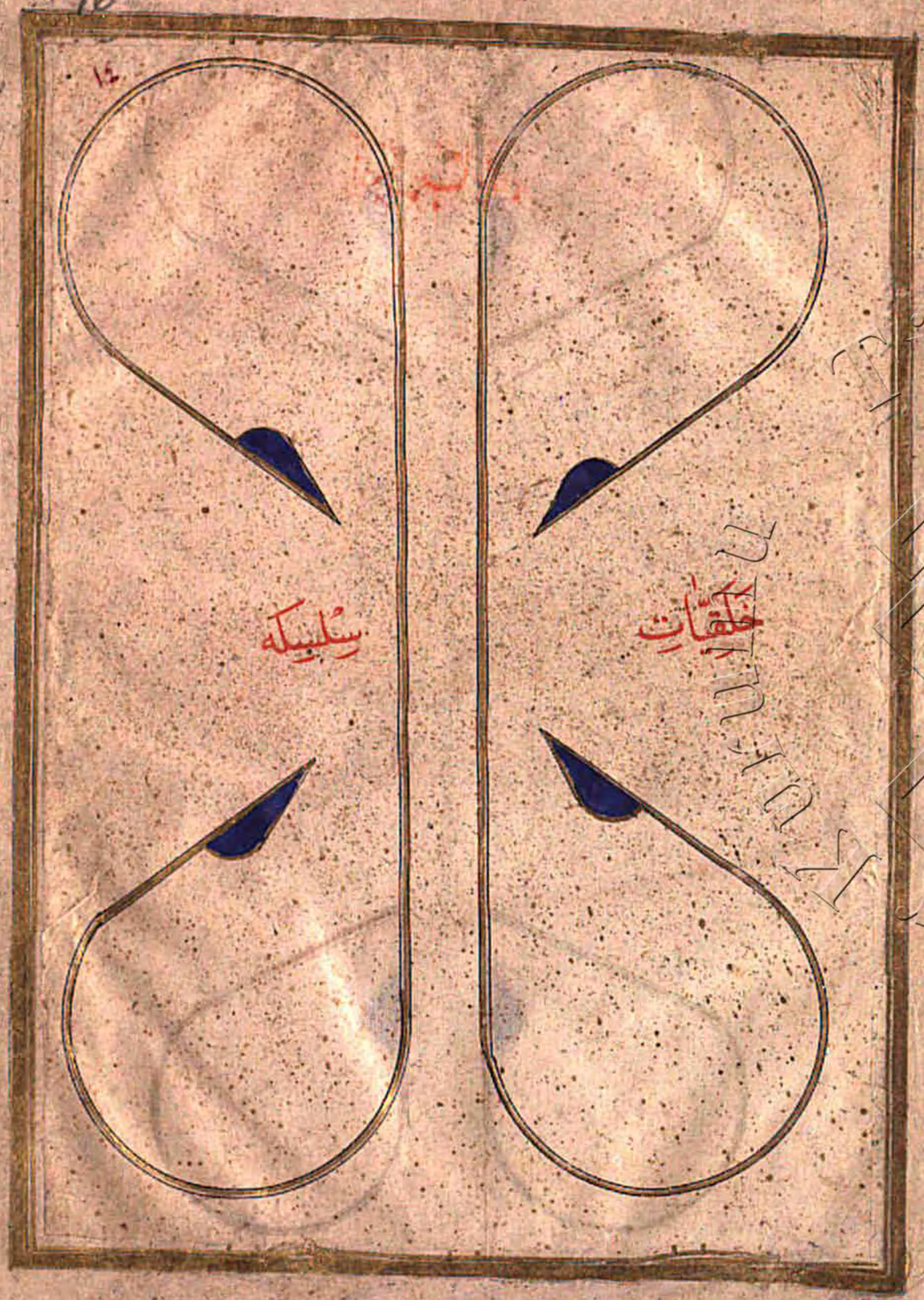
سِلَحْشُوْر

جَانْ بَازْ

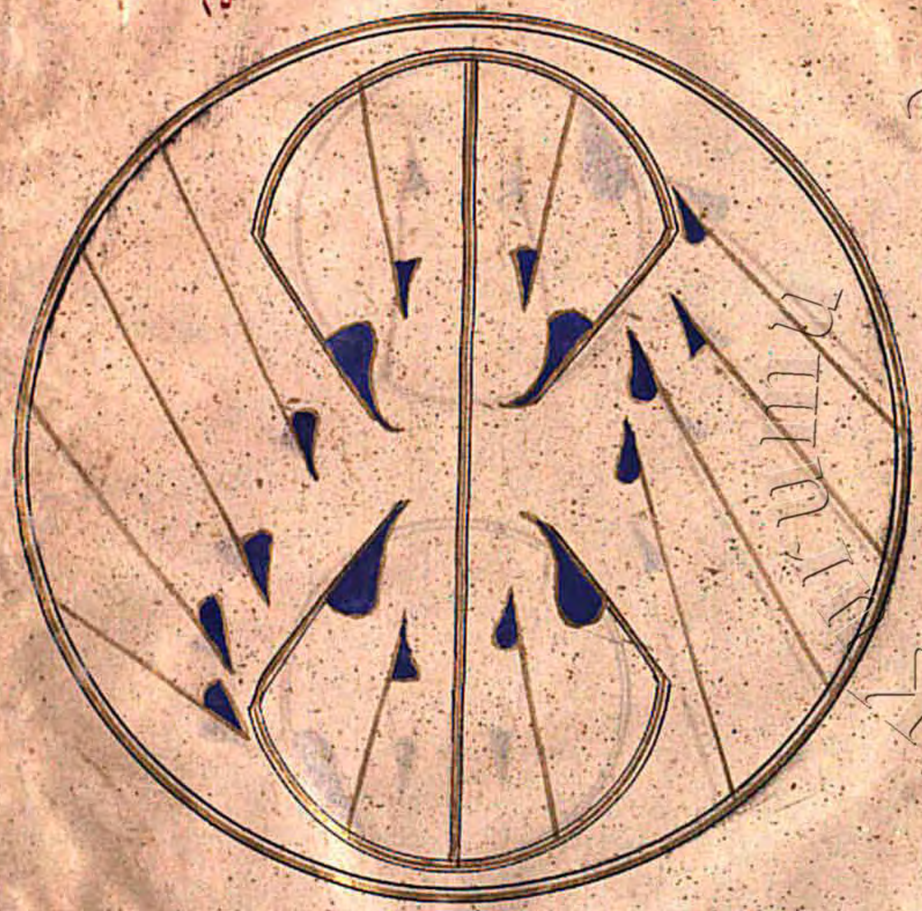

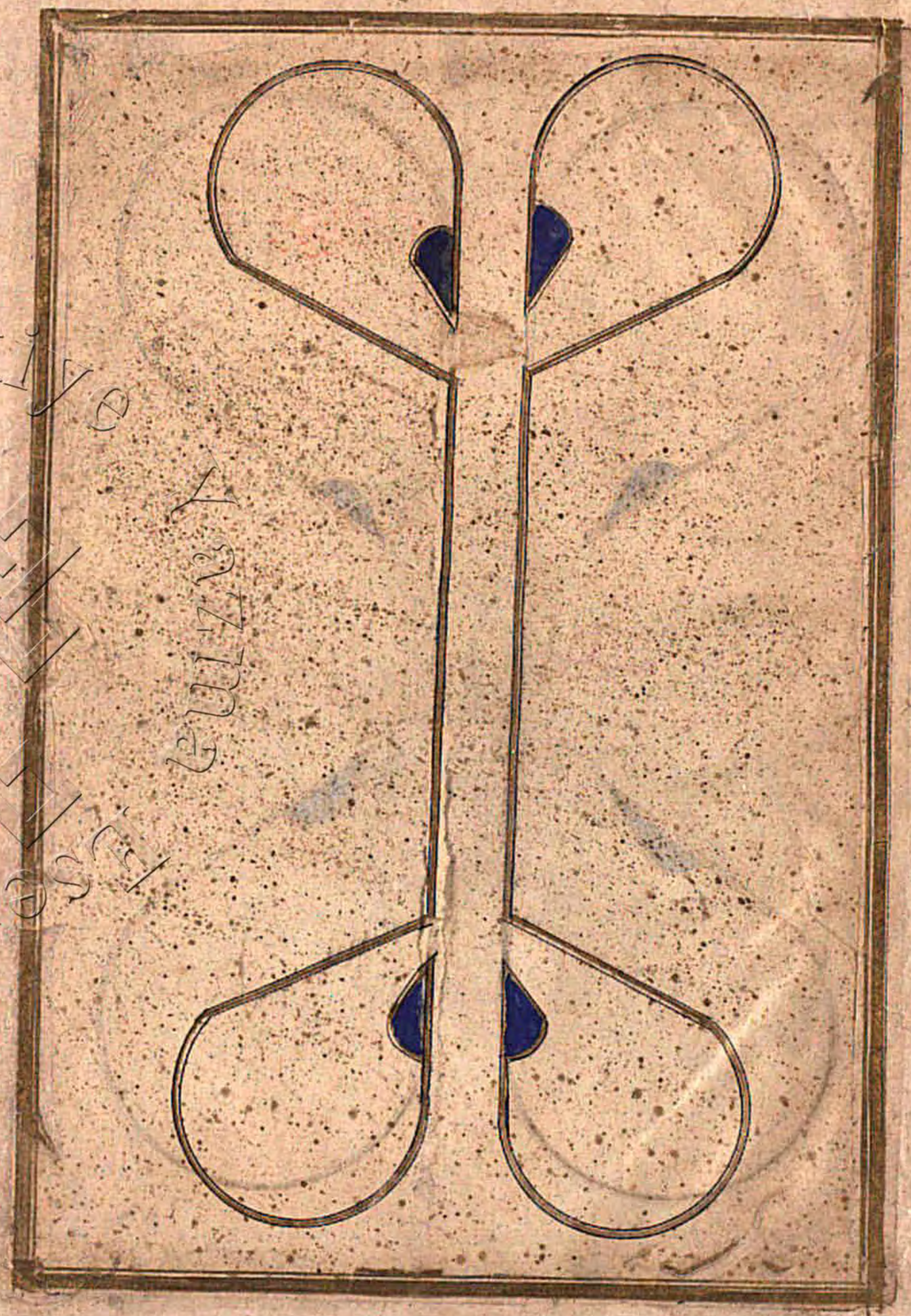
türkiye yazma eserler kurumu

سِلسِبِكه
خلقاتِ

دورت باش سلسله

١٥

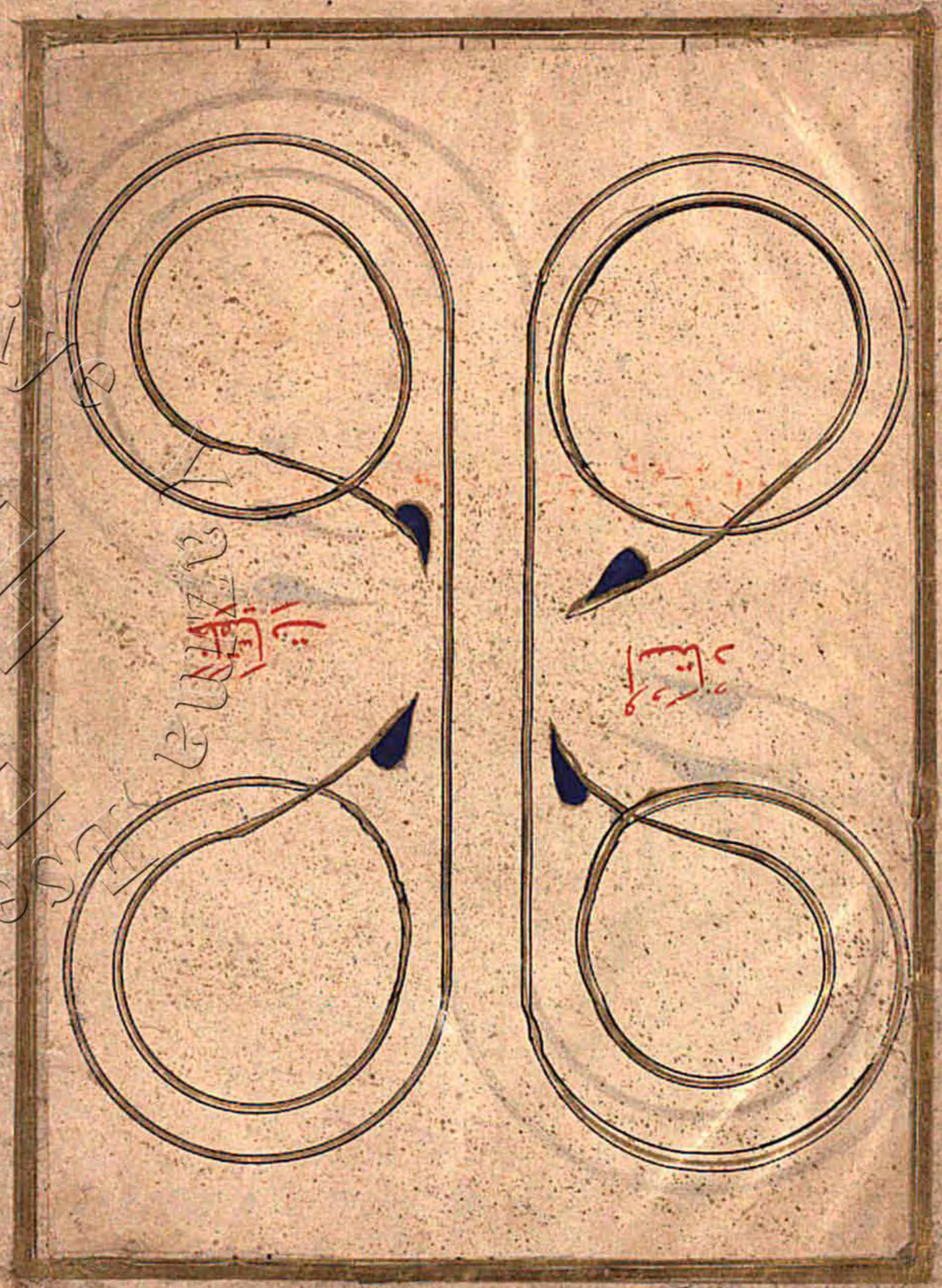
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

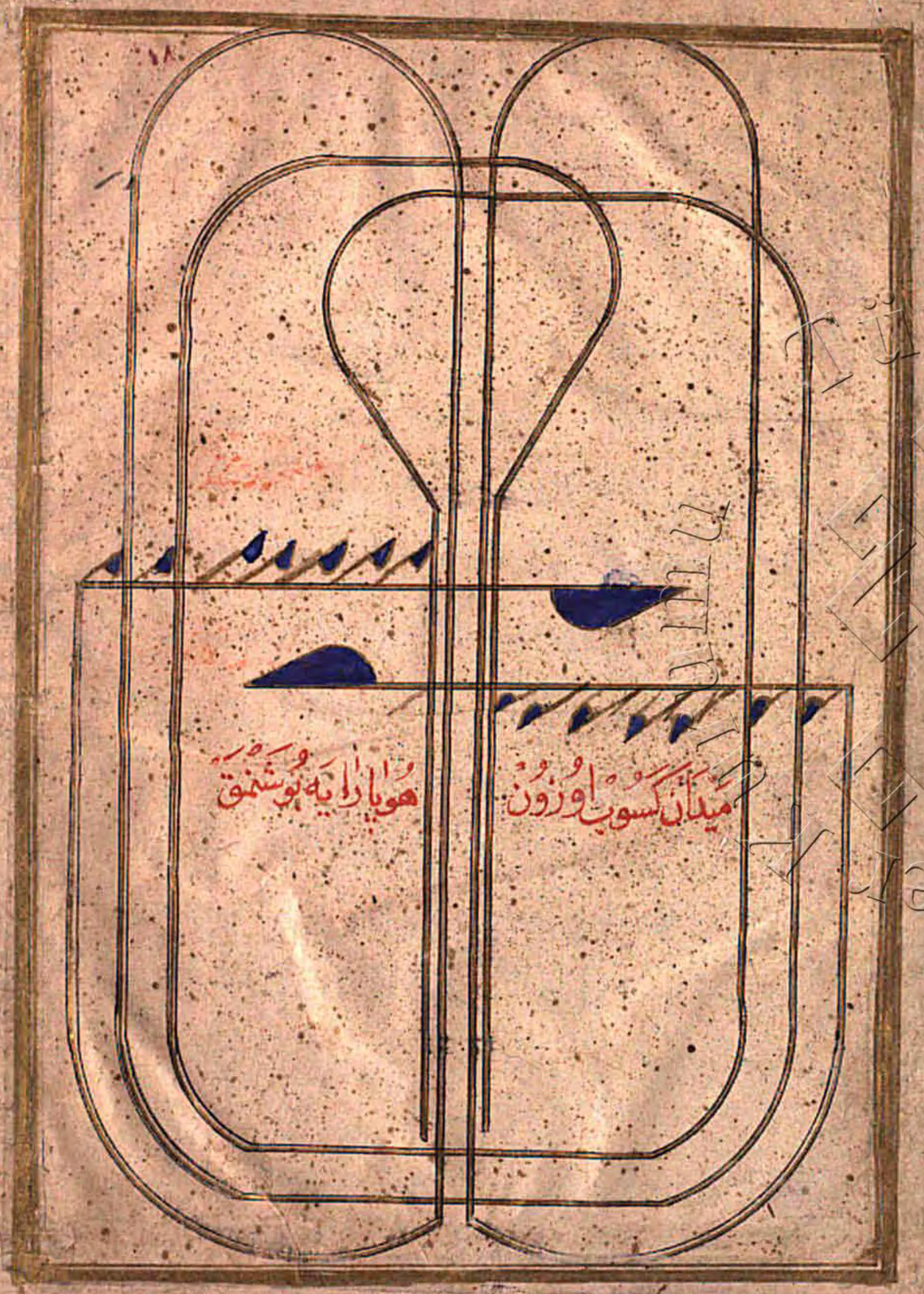
ایکی باش

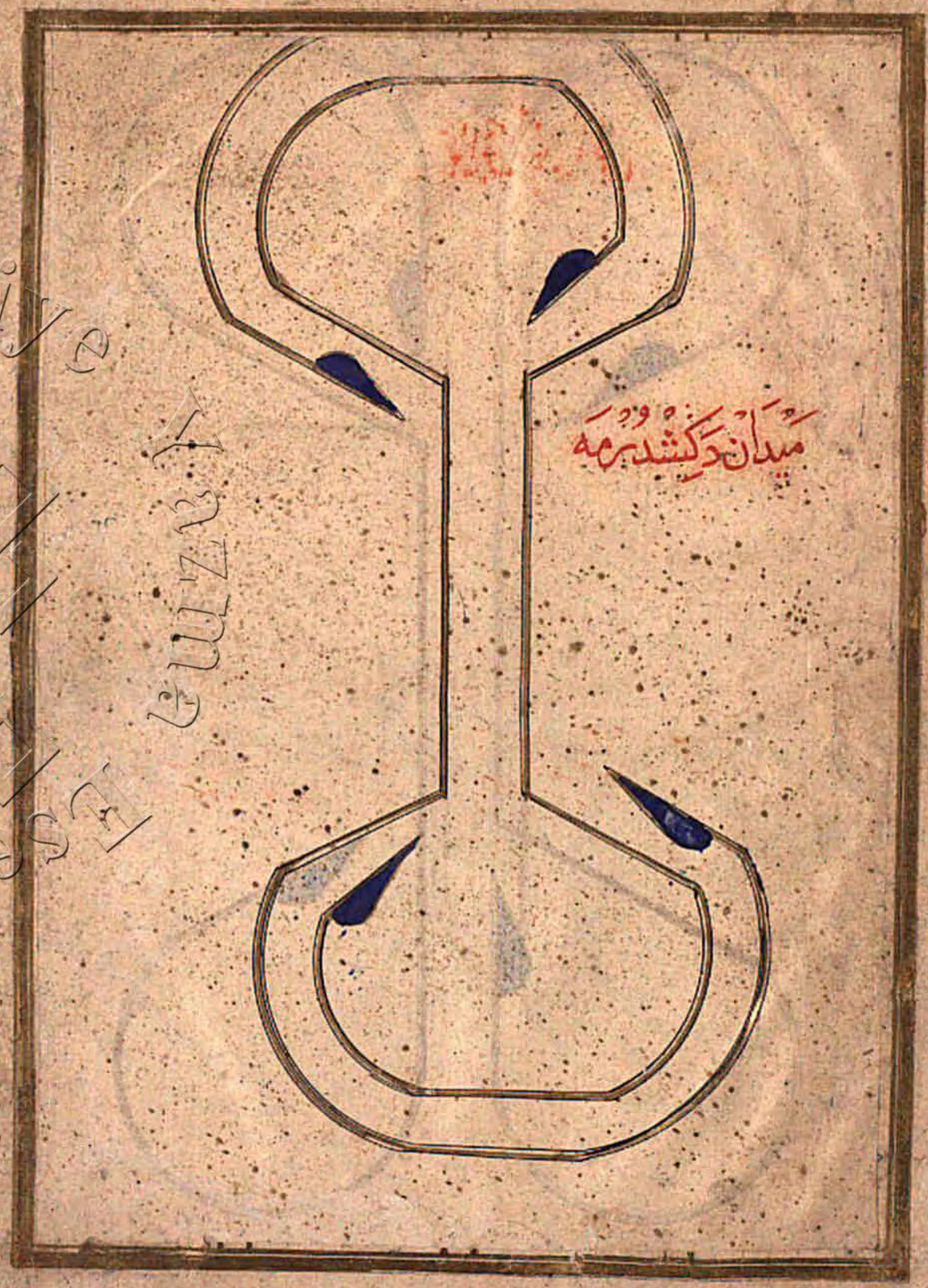

Türkiye Yazmaları

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بی حد و ثنای لایعد • اول حی و دائم و ابد •
و فرد و قائم و صمد • حضرتینک جناب کبریاسینه و شکر
و سپاس سعادت اساس • و توحید لباس • و مدح
و درود خمسته ورود • محمدی انفاس بی عد و بی قیاس •
اول خالق جن و ناس • و مسخر میاه و ریاح و فلک و افراس •
و منعم انعام انعام • و مرعی و حراس • خدای ربانی • و پادشاه
ممالکی یه که کافه کائناتی نظام بدیع اوزره ابداع • و عامه
مصنوعاتی اسلوب منیع اوزره اختراع • و مدارج وجودیی
ترتیب فایق اوزره تمهید • و معارج فیض وجودی نمط لایق
اوزره تشیید • بیورروب نسخه انسانی احسن تقویمده املاء
و ایمن اسلوبده انشا ایتدکدن صکره • مسالک معاشی تفهیم
و مناهج معادی تعلیم ایتمکله • خلافت روی زمینه خلیفه

و

و معرفت رب العالمینه حقیق • قلوب و سبب نظام عالمی علماء
قرآن عظیم الشان • و باهر البرهان • و سلطان صاحب سیف
و سنان • و شجیعان عسکر ودلاوران و فرسان ایله قلدی •
و بونلره رکوب و زینت • و اعدالری اوزره قوت ایچون خیل
خیر • سریع السیر • و جالب الیر • و سالب الضیر • و شبیه
الطیری • صورة حسنه و سیرة مستحسنه ده تصویر و تسخیر
ایدوب • محبت و رعایت • و تربیت و صیانت • فلنلری سنن
سنن انبیا و اصفیایه هدایت • و صاحب سعادت و سیادت
ایدی • فشکرا ثم شکرا ثم شکرا • علی الایه سرا و جهرا •
بیت عد کرم لطف خدایه مزین • نعمتلرینه کوره شنایه مزین •
هر موی تمام اولسه سخن کوی و زبان • بیکدن بریسنک شکرین
ادا ایده مزین • و صلات و سلام • اول فاتحه سور نبوت •
و خاتمه رسالت رسالت • و راکب فرس فراست • دارک درک
درایت • سیدانام و سند اسلام • فص خاتم انبیا و مرسلین
نص حدیث کنت نبیا و ادم بین الماء و الطین • افضل اولاد بشر

شفیع روز محشر • قائم مقام محمود • صاحب حوض مورود
سردار جمله زمرهٔ انبیا • سردار سبحان الذی اسری •
چراغ افروز انجمن وفا • فروغ اندوز شبستان صفا نظم
اول سپهر رسالتك كنشی • اولماسه نور نعلینك كون اشی •
شجره ایر مزایدی نور وضیا • شجره ویر مزایدی نشو ونما •
صفا بخش شاه نشین اصطفا • مقبول درگاه محمد رسول الله المصطفی
صلی الله علیه وسلم اوزرینه اولسونكه • دعائم قوایم توفیق قرین •
ایله ارکان دین متینی تأیید • ولوامع انوار شرع مبینی ظلمات ضلالی
نابدید ایدوب • منشور رسالتی براهین • هدی للناس ایله مبرهن
وطغرای غرای رحمة للعالمین ایله معنون اولوب • جمیع
سکان ارض وفلك • اعنی حیوانات وانس وجن وملك • نور
هدا سندن ورحمت عامه شامله واسعة الارجا سندن •
استعداد وقابلیت ذاتیه سنه لایق وسزاوار • بالفعل وبالقوه
حصه دار اولمشلردر عربی حب النبی الیوم جند مجیبه •
یارب فاحشرنی غدا فی حزبه عربیه یارا غبا فی حضر فضل محمد •

خفض علیك ففضله لایحصر • ان قلت مثل الرمل او مثل
الحصی • او مثل قطر الغیث قلنا اکثر • اکرم به مولی علیا قدره
متقدم ما کل له یتاخر • صلی علیه الله ما هب الصبا •
من نحو روضته الخطیرة یخطر • وکلد ستهای صلات متواصلات
رحمت ورضوان • وازهار عطیات بهیات ملك منان •
فارسان میدان اسلام وایمان • اولان ال واصحاب امجاد •
وزوجات واحفادنه که هر بری از تسام صورت کائنات •
وانتظام سلسلهٔ موجودات ه علت غائیه منزله سنده اولوب •
مانند وردطری زینت افزای شریعت پیغمبری • وانفاس
طیبه لری • نسائم روضهٔ رضیهٔ دین • وافهام مطیبه لری
شمائم عنبر بحر یقین در • خصوصا جهار یارنا مدارکه دار دین
پایدار ه جهار ستون استوار لردر • نظم دیگر
هر بری خسرو کردون تمام • هر بری سلطان سپهر احترام •
هر بری شیر برج صفا • هر بری نجم سمای هدا •
هر بری مرکز دنیا ودین • هر بری شاه زمان ورمین •

هَر بِرِسِی کو هَر بَحرِ وَفا • جُمله دَن اُول چادُر دُبی بَها •
کو هَر دَریای صَفا سُوزلَری • غُنچَهٔ کُلزَارِ وَفا اُوزلَری •
جُمله سِی شاهَانِ جَرِیمُ اللّٰه • مَحرَمِ سُلطَانِ رِسَالَت پَنَاه •
جُمله سِی بِر کو هَر کَنجِینه وَار • جُمله سِی بِر نَخلِ تَرَه بَرگ وَبَار •
هَر بِرِسِی یَك نَفَس وَیَك نُسُق • هَر بِرِسِی مَظهَرِ اَلطَافِ حَق •
جُمله سِی پَابَستهٔ یَك سِلسِلَه • جُمله سِی شَمع اُولمِش اُو بُلبُلَه •
صُبح کِبی قَفسِی صَادِق دَکِل • قَفسِی جَان وِیرمَکه لَایَق دَکِل •
اَنلَرَه بُردَاخی بُولُنمَز بَدَل • هَر بِرِسِی بِیرِی بِرِندَن کُوزَل •
دَولَتَا اَنُك جَانِنَه کِم هَر زَمَان • جَان وِیرُوب اَنلَارَه بُولُور تَانَه جَان •
بَندَه کَه اِی پَادِشَاه عَدل وَدَاد • اِیکِی جِهَانَدَه بُودُر اَنجَق مُرَاد •
اَنلَرَه قَطمِیر کِبی هَمدَم اِیت • سَایَه مِثَال اَنلَرَا اِیلَه مَحرَم اِیت •
وَبَعد بُو حَقِیر بِی مِقدَار وَفَقِیر فَضلِ غَفَّار • شَیخ مُحَمَّد
اَلمَعرُوف بِقَاضِی زَادَه • جُعِلَ اَلتَّقوٰی زَادَه • وَرَزَقَ اَلحُسنٰی
وَزِیَادَه • هِدَایَتِ رَحمٰن • وَعِنَایَتِ مُستَعَان اِیلَه سِنِّ اَلفِدَن
بُوَانَه وَسَنهٔ اَلفِدَن بُو زَمَانَه کَلِنجَه • فَضَائِلِ عُلُومِ کُلِّیَّه

وَفُنُون • وَمَعَارِفِ جُزئِیَّه کُونَاکُون • اِستِفَادَه وَاِفَادَه سِنَدَن
ظَعن وَحَضَرَدَه • وَاِقَامَت وَسَفَرَدَه • سَیرَدَه وَخَانَه دَه •
تَرَدُّدِ اِشنَا وَبِیکَانَه دَه • بِرَان خَالِی اُولمَیُوب • یَغُوصُ اَلبَحرَ مِن
طَلَبِ اَللَّآلِی • وَمَن رَامَ اَلعُلٰی سَهرَ اَللَّیَالِی • تَرُومُ اَلمَجدَ ثُمَّ تُنَامُ
لَیلًا • لَقَد اَطمَعتَ نَفسَكَ بِالمُحَالِ • فَحَوَاسِی اِیلَه عَامِل اُولُوب •
یَا نِمَدَن خَامَه وَدَوَات وَاَلمَدَن وَرَقَات تَألِیفَات کِمزَ اِیدِی •
وَهَر وَقتِی کِتَابَه مُطَالِعَه اِیتسَم خَاطِر فَاتِر خُطُورِ اِیدَن بَکَار
اَفکَار • مَا حَفَظَ فَرّ • وَمَا کَتَبَ قَرّ • مَضمُونِجَه قَلَم رَقَم اِیلَه
هَامِشَدَه جَلوَه کَر • وَکَاغِذَه مُصَوَّر • قَلُوردُم کِم
تَرکُ اَلاَوَّلِ لِلآخِر • مَصدَاقِجَه وَاِفرِنکَات فَائِقَه اِبرَاز وَلَطَائِف
لَائِقَه اِحرَاز اُولُنمَشدِی • قُلتُ هٰذَا مِن تَحدِیثِ بِنِعمَةِ اَللّٰه
وَشُکرًا • لَا عُلُوًّا فِی اَلاَرضِ وَلَا فَخرًا • اَعنِی بُو کَلِمَات دَن مُرَاد
تَمَدُّح وَتَصَلُّف دَکِلدُر • بَلکِه حَق سُبحَانَه وَتَعَالٰی دَن • وَاَمَّا
بِنِعمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّث • اَمرِ شَرِیفِنَه اِمتِثَالدُر • اَلحَمدُ لِلّٰه اَلَّذِی هَدَانَا
لِهٰذَا وَمَا کُنَّا لِنَهتَدِیَ لَولَا اَن هَدَانَا اَللّٰه • بَیت

بَن نه طِپرَاغِم كِه كَندم كوشترم • صاتدوغم كاه اولَه كَندم
كوشترم • خواجه نكذر جمله چون مال ومنال • كيسهٔ دلّال
بركشته حال • عار اولور تاج وقبای مستعار • عاقل ايسك
ايله ترك افتخار • وتحصيل اولنان معارف جزئيه دن برى علم
فراست دركه عالم صغره دن حال كبره دك اول وادیه دخی چوق
تكاپوی وجستجوی • وتجربهٔ افراسنيك خوی وبدخوی
اولنوب • وبنجه بيطار نامه لر تتبع قلنوب • وتخيل خيال حاك
خيل • بنجه منافعه سبب نيل ولمشدی • وفضائل فروست
وفرس مختاردهٔ برمقدار ايات واخبار واثار وكلمات كبار
انتخاب واختيار قلنمشدی • بو سنهٔ مباركه ده بويله مسموع
اولديكه دولتلو وسعادتلو پادشاه عالميناه • وفقه الله
تعالى لما يحبه ويرضاه فی اولاه واخراه • ويسر له اوفق الامور
لدينه ودنياه • وادام عزه وعلاه • واذل من عاداه وقلاه •
بجاه رسوله الذی اصطفاه • خادم الحرمين المحترمين • صاحب
العزين والكرمين • سلطان اعظم وافخم • وخاقان اعز واكرم

دره تاج دولت سلطانيه • غرهٔ افراس نجب عثمانيه • حامی اربابِ
صدق وسداد • ماحی اثار ضلال وفساد • چراغ روشن خاندان
دولت • ونهال كلشن اقبال وسعادت • تاجدار سكندر ايين •
تخت نشين سليمان نكين وجم تزيين • نور ديدهٔ داود مان آل
عثمان • اب روی سلاطين عرصهٔ زمين وزمان • المختص
بمزيد عناية الملك المنان • السلطان ابن السلطان السلطان
عثمان خان • ابن السلطان الاكرم الامجد • والخاقان
الافخم الارشد • المظهر الالطاف الملك الصمد • السلطان
احمد • ابن السلطان محمد • خلد الله خلافته وسلطنته الى يوم
الميزان • وجعل ظلال عدالته على الانسان والحيوان • جناب
عالیلری فارسی تخلص ايدوب • ذات ستوده صفاتلری اوزره
واسبق ميدان اولوب • لله دره فارسا كلامنه مظهر
اولمشلر • الحمد لله تعالى علامت سعادت عظمى • وبشارت
سيادت كبرى در • بناء على ذلك احوال افراسدن برر سالهٔ
جليله وتحفهٔ جميله جمع ايدوب • درر دولتلرينه اهدا ايتدم •

اميذ دركه حيز قبولده واقع اولمه • وتفأل كتاب مسكين نقاب
مستطاب كه اسمي كتاب مقبول • در حال خيول ايدوب • وبو
مقدمه وبر خاتمه ودرت باب اوزره ترتيب اتدم باب اول
افراس فراست قرين حقيقتده وفضائلنده وارد اولان ايات كريمه
واحاديث صحيحه واثار لطيفه ذكر وبيانندة در باب ثاني
اتلرك ايوسي وتلوسي علامتلري بيانندة در باب ثالث
اتلرك تدبير لرين وحقلرين بيان ايدر باب رابع اتلرك شرلرين
واشلرين بيان ايدر مقدمه معلوم اولاكه علماء اسلاف اتفاق
ايمشلر دركه • سبب نظام عالم بودركه • ادم اولغلانلري درت
بلوك قلينوب برارتق وبراكسك اولميه اتك درت يقلري كبي اولد
درت بلوكك اولكسي قلج ايچون تعيين اولنمشدر • ايكنجسي علم
وقلم ايچون تعيين اولنمشدر • اوچنجسي صنعت وتجارت ايچون
درد نجي اكين بچم ايچون تعيين اولنمشدر • وبو درت بلوكي
ضبط وحفظ ايلكي پادشاه ملق ديو تعيين ايمشلر امما
اولكي صنف كه قلج ايچون تعيين اولنمشدر اول پادشاه هلر

وزيرلر وبكلر وضابطلر وسائر قلجه خدمتايدن عسكردر
پس بونلرك اوزرلرينه لازم وواجب اولان بودركه • جنكه
لازم الات واسباب ايله دائم مقيد اولهلر • ايو اتلر بسليه
وات اجوالن بله لر • وبمكه وانمكه وسلاح استعمال قلمغه
واوقاتمغه وتوفنك اتمغه مشغول اولهلر • وباقي قلان بلوكلري
حفظ وحراست وضبط وسياست ايده لر • شرع شريف
مقتضاسنجه وبر طرفدن دشمن ظهور ايتسه جنك ايدوب دفع
ايده لر • ايكنجي بولك علما وعقلا وكتاب وصلحادر • بونلرك
اوزرينه لازم اولان بودركه • دائما اوقمغه واوقتمغه وعمل
اتمكه مشغول اولوب • امر بالمعروف ونهي عن المنكر ايده لر •
دخي فرض عين اولان شريعت حكملرين جمله اصناف اهلنه اوگره
لر • وخلقي عبادته واطاعته قدرة لر • وارالرنده خوشلق
اوزره دلريلوب محبت وصداقته قدره لر • وجمله خلقك
ايلوكنه خير دعا ايليه لر خصوصا پادشاه عالميناهك ايلوكنه
باشقه دعا اتمكي ورد زبان ايده لر • زيرا پادشاه سائر خلقه

حكايت منظومه

بويله نقل اتدى براهل انصاف • صانمه بوقصه وتمثيلى خلاف •
چونا وغل حاصل ايدر بالادرسى • جمع اولور برين اروچروسى •
ايچلرندن برسى باش اولور • كمى سقا كمى فراش اولور •
كمى معمار وكمى ناظر اولور • هربرى خدمتنه حاضر اولور •
اتفاقيله ايدرلر معمور • برى برينه يقين ينجه قصور •
انلره مسكن اولور اول كوشه • طشرى دن اكه طشرلر توشه •
اره ده كاهل اولوب برزنبور • خدمتنده اكر ايلرسه قصور •
كوستروب هربرسى روى جلال • ضرب وحربيله قورلر فى الحال •
جمله سنى خشم وعتابيله سورر • انى شيطان كبى كودن اوچرر •
نيزه لر اوروب اكه خاريدن • چقرلر كوجيله دارىدن •
بردخى كلسه هلاك ايلرلر • مسكنن قهرله خاك ايلرلر •
اندن بى كار اولان ايلرسه مقام • هربرسى ايدر ايشينى تمام •
ادم اولانه بوحال عبرت اولور • كوزكوره اينه غيرت اولور •
يا الهى بنى بى كار ايتمه • طعن اغيارە سزاوار ايتمه •

كوره بدنده كى قلب كبيدر • پس هرقنى له يورك صاغ اولە جمله
بدنه صاغلق حاصل اولور • پس بويله طائفه نك بيت مالى
مسلمينده حصه شرعيه لرى وارىدر • اوچنجى بلوك كه صنعت
وتجارت ايچون تعيين اولمشدر • انلره لازم اولان صنعتلرينه
لازم اولان نسنه لره چالشمقدر • دردنجى بلوك كه اكين ايچوندر
انلره رعايا ديرلر • بونلره لازم اولان معاشدە كندولره وسائر
اصناف اهلينه كفايت ايده جك قدر اكين اكمكه وباغ وباغچه دكمكه
ومعاش ايچون لازم اولان حيوانات بسلمكه چالشمقدر • امّا
عاقل ومكلف ايكن بودرت بلوكدن طشره قلان كمسنلر كندو
چالشرينه قونميوب البته جبرايله بودرت بلوكدن برينه الحاق
اولنمق كركدر • تاكه مفت خور اولوب سائر اصناف اهلينه
مضايقه ايله اختلال نظام عالمه سبب اولميه لر • سلاطين
سلف زمانلرنده بومقوله معطل كمسنه لر هربيلده برقاج كره
تفتيش اولنوب منع اولنورلر ايمش • نوليدى شمديكه زمانلرده
دخى تفتيش اولنوب • خلق بى كار اولمقدن منع اولنه لردى •

Türkiye

چاپك ايله عمله جان وتنى • بى عمل لردن ازاغ ايله بنى •
نثر امدى هر بر صنف اهلنك كندولره مخصوص اولان عمل اوزره
ثابت اولمالرى ملك وسلطنتده نظامى ايجاب واقتضا ايدر •
واهمال ايمه لرى ملكده اختلال ايجاب ايدر • پس بو قاعده دن
بلنديكه لايق دكلدركه بر صنف اهلنى بر اخر صنف اهلنه قاريشدوره
لر • زيرا بو اختلال ايجاب ايدر • نتكم بو زمانده اولان اختلالك
بر سببى دخى رعايا اهل سيفه واهل علمه خلط اولنمسيدر
انكله اسباب معاش دخى مكدر اولوب ولايتده قحط وغلا
بر مرتبه يه وارديكه زمان اولده بر ر اقچه يه النان نسنه شمدى
اونر اقچه يه بولنماز اولدى • مادامكه پادشاهك محافظه سى
شرع شريف وترتيب قديم اوزره اوله ملكى نظام جهتيدن
زياده اولور • امّا بو اسلوب قديم رعايت اولنمقده اهمال
اولنسه سلطنته فساد سرايت ايدر • دخى معلوم اولاكه
حق تعالى خلقى عناصر اربعه دن يارتدى • اعنى صو وطبراق
واود وييل • واتلرك عنصرلرنده ييلى غالب قلوب وپادشاهلق

ازكا اينك بر ركنى اتلرا وزره بنيا ايلدى • قومقده وچمقده
وجنكده وقطع مسافه اتمكده اتك كركدر • اول سبندن
اسكندر ذو القرنين شراب حيات ايچون ظلماته سفر ايتدكده
ارسطاليس حكيمى دعوت ايدوب • بو سفر بعيد وشديده
تحمل ايدر اتلرا انتخاب اتمكه امر ايتدى حكيم دخى اتلرك جميع الوانلرن
جمع ايدوب جمله بر زمانده صوويم ويروب براخوه بغلديلر •
اوچ كوندن صكره يوقلديلر كوردى لركه آل آت ضعيف اولوب
دوشمش موته قريب اولمش آنى اخراج ايدوب يروبروب بسلديلر
• درد نجى كون ينه نظر ايتديلر كوردى لركه قوله آت ضعيف اولمش
آنى دخى اخراج ايتديلر • بشنجى كون ينه نظر ايتديلركه آق آت ضعيف
اولمش • التنجى كون كوردى لر چيل آت ضعيف اولمش • يدنجى كون
كوردى لر قره آت ضعيف اولمش • سكزنجى كوردى لر قير آت ضعيف
اولمش • طقوزنجى كون كوردى لر طوروات ضعيف اولمش • اونجى
كون كوردى لر خرمايى طوروات ايا غ اوزره طورر • پس بلديلركه اول
آجلغه وصوسزلغه جمله دن زياده دايانور ايمش وظلمتده كورملرن

تجربه ایچون برغایت قوکو یمیجه ده اوکلرندن برقلچغن چکدیلر اولا
سیاه آت کوردی اندن خرمای طوری کوردی • پس بوایکسیندن
یوزیکرمی بیک آت سجدیلر انلر ایله ظلماته کتدیلر • وبنه کلدیلر
ومعلوم اولهکه انسانلرن صکره آتدن کوزل وقوتلو وکورکلو
واشتکن ویوکرک هیچ برحیوان یوقدر • زیرا هرنه قدر قوتلو
حیوان اولسه آت آنی کوکسی ایله یقر • وآق سوت ایچندهکی
آق قلی کیجه ایله کورر • وکندوسندن برهدوشن برتویه یک
صداسینی اشیدر • وغایت یوکرک اولان حیوانات یکه جیران
وطوشان ویبان قویونی واوکوزی واشکی ودوه قوشیدر جمله
سنه آت اوستنده اولان اثقال وآلات وادم ایله آردندن
یتشور • اکر اول اثقال وآلات اول حیوانات وزوندهکی اولسه
ایدی حرکته مجال اولزدی دیمشلر • وبودخی معلوم اولهکه
اهل اسلام سپاهیلری وجندیلرینک جمله سنک پیروپیش
قدملری حضرت عمر در رضی الله تعالی عنه • انلرک آته
بنجیلکی اولمرتبه ایدنیکه صاغ الی ایله کندونک صول قلاغنی

طوتوب صول الی ایله صاغ قلاغنی طوتوب ایکی الی ایکی قلاغنه
ایکن اونکیه بصمیوب صچرانه بنزایدی • وآت سکردرکن
برجانبندن کروب اوبرجانبندن اوستنه چقرایدی • واوتیسن
الی مبارک ایقلری ایله قوللانرایدی جندیلکده انلردن ظهور
ایدن افعال برکیسه دن دخی وجوده کلدی وکلمز • پس اکا سعی
ایمک عبث هوسبدردیمشلر • زیرا اکثر احتمال بودرکه کراست
طریقی ایله اولهٔ • ومعلوم اولهکه رسول اکرم صلی الله
تعالی علیه وسلم • حضرتلرینک یکرمی اوچ اتلری وارایدی وهر
برینک اسم ایله تسمیه ایمشلرایدی • پس سنتدر ومبارکلک
وارددر • هرکشی اتلرینک اول اسملردن برایله تسمیه ایمکده اول
اتلرک آدلری بونلردر • سکب • مرتجز • طرف • لحیف •
لزاز • ظرب • ورد • سبحه • ابلق • ذوالعقال • ذواللمه •
مرتجل • مراوح • مرواح • سرحان • یعسوب • یعبوب •
بحر • شحا • مندوب • سجل • ملاویح • بجیب •
وسنه سنیه دن برى دخی اولدرکه اته بنزکن استعاذه وبسمله

ایله بنه لر بعد الرکوب اوچ کره • اعوذ بکلمات الله التامات
کلها من شر ما خلق • بسم الله الذی لا یضر مع اسمه شیء
الارض ولا فی السماء وهو السمیع العلیم • دیه لر بعده بو ایت
کریمه اتقیه لر • سبحان الذی سخر لنا هذا وما کنا له مقرنین •
وانا الی ربنا لمنقلبون • باذن الله تعالی جمیع ضرر لردن محفوظ
اولله لر باب اول غزا ایچون آت بسلمك فضائلی بیانندر • حق
سبحانه وتعالی کلام قدیمنده بیورمشدرکه • واعدوا لهم
ما استطعتم من قوة ومن رباط الخیل ترهبون به عدو الله وعدوکم
واخرین من دونهم لا تعلمونهم الله یعلمهم وما تنفقوا من شیء فی
سبیل الله یوف الیکم وانتم لا تظلمون • یعنی کفار ایچون
حاضر لك شول جنکده سز قوت ویرن نسنه لردن قادر اولدوغکز
قلج وکوندرو اوق ویای وقلقان وآت وغیری الآت کبی دیکی
غزا ایچون بغلنان آتلردن کوجکز بیتدوکی قدر حاضر لك بونلرده
حاضر لق ایله حق تعالی نك وسزك دشمنلریکزی قورخودرسز •
یعنی قریب اولان مکه کافرلرین وانلردن غیری بعید اولان کافرلری

دخی قورخودرسز کیم سز انلری عینی ایله بلمزسز • الله بلور آت
والاتکز حاضر اولیجق جمیع کفار سزدن خوف ایدر دیمکدر
بعض روایتده • واخرین من دونهم لا تعلمونهم دن مراد جنیدر دیمکدر
آتدن خوف ایدوب آتاولدوغی اوه کرمزلردیمکدر وارد المشدر
• ودخی شول سنه که سز آنی فی سبیل الله خرج ایدرسز
انك عوضی سز ویریلور ظلم اولنمز سزدیمکدر • وبر ایت کریمه
ده دخی حق تعالی امتنان ایدوب بیورمشدرکه • والخیل والبغال و
الحمیر لترکبوها وزینة • یعنی الله تعالی سزك ایچون آتلر وقاترلر
وحمارلر دخی یارتدی تاکه سز انلره بنه سز وانلر ایله زینت
اظهار ایده سز وبنه کتاب کریمنده بیورور • وجعل لکم
من الفلك والانعام ما ترکبون • لتستووا علی ظهوره ثم تذکروا
نعمة ربکم اذا استویتم علیه وتقولوا سبحان الذی سخر لنا
هذا وما کنا له مقرنین • وانا الی ربنا لمنقلبون • یعنی الله تعالی
سزك ایچون قلدی ویارتدی کمیلردن ودورت ایقلی حیوانلردن
شول شیئکه سز اکه بنز سز انك ارقه لری اوزره اوتوره سز اندن صکره

ربکزك نعمتن اکا سزاولحیوانك وکهینك اوستنه یندوکلز
وقتده • دخی دیه سز تزینه ایدرایزدوکلی اکسکلك صفتلرندن اولل
اللهی که برزه شوبنی تسخیر ایدوب مطیع ومنقاد ایتدی • حال بوکه
بزآنی ضبطه قادر دکلایدك کوجمزیمزایدی • دخی تحقیقا بز
رحمتزه دولنوب وارجایز • فکراولنسه نه عجب سنه درکه عظیم
قوتلودوه لرك بکی قادرلنوب برینك زمامنی برغایت ضعیف ونحیف
کیسنه الته الوب یدسه جمله سی اکا مطیع اولوب اردنجه کیدر
اکر تسخیر الهی اولمسه بریکبك هوای دم ضبطایده مزدی • اتلر
دخی انسانه تسخیر اولمش ارقه سنه ایرواغزنه اویان اوروب
استدوکی یرده بنروانر اصلا مخالفت ایتمز اکر تسخیر حق اولمسه
کیسه یانینه قریب اولامزدی • ودخی والعادیات سوره سنك
غازیلرك اتلری حقنده نازل اولمشدر • حق تعالی انلره قسم ایدوب
والعادیات ضبحا دیو بیورمشدر • یعنی غازیلرك شول اتلری حقیچون که
سکردرلر دخی اوازویررلر دیمکدر • ضبح دیو عرب دلنده آت
سکرتدوکی زمانده قیقی ویردوکی نفسك اوازنه دیرلر وغازیلرك

حق

حق تعالی حضرتنده مرتبه لرین بوندن بلك کرکدرکه کلام قدیمنده
انلرك اتلرین ذکر ایدوب یمین یلرشول سکردکلرکه سکردرلرو
نفسلریله آواز ویررلر انلرك حقیچون دیو بیورر • ائمه حدیثدن
امام بخاری وغیرلر رحمه الله علیهم روایتلرنده ابوهریره دن
رضه وارد اولمشدرکه ایتدی • رسول الله صلی الله علیه وسلم
بیوردیکه • من احتبس فرسا فی سبیل الله ایمانا وتصدیقا بوعده
فان شبعه وریه وروثه وبوله فی میزانه یوم القیمة • یعنی برکسنه
که حق جل وعلایه ایمان ووعدینی تصدیق ایدوب فی سبیل الله بر
آت بسلیه تحقیقا اول اتك یمی وصویی وفشقسی وبولی قیامتده
کونینده اول کسنك میزانینه قونزدیمکدر • یعنی خیرات وحسناتی
جانبنه قونزدیمکدر • شفاء صدوردره مذکوردرکه عبد الله
بن سلمان رضه روایتیله رسول الله صلی الله علیه وسلم بیوردیکه
• من قل عمله فلیرتبط فرسا فی سبیل الله فان شبعه وریه
وروثه وبوله وشبعه حسنات فی میزانه یوم القیمة • یعنی
برکسنك که عملی ازاولهاول کشی فی سبیل الله کندوایچون

برآت بغلسون زیرا اول آتك یمی وصوی وفشقسی وبولی وقیلی
قیامت کونده انك میزانده حسنا تدرده یمکدر • حاصل کلام غزا
نیتینه بسلندوکی زمانك جمله سیئه نقدریه یسه ونقدصو
اجدیسه وندکلو فلان وفلان ایلدیسه هب میزانینه قورلر
جملسی حسنا تدن صایلور • یمکدر بعض روایاتده اتلرك فشقسی
وبولی صاحبلرینه جنتده مسك اولسه کرك در • یمك وارد
حق تعالی قتنده دین اسلامك عزتی شو مرتبه ده در که انکیچون خدمت
ایدنلره بودکلو تعظیم وتکریم ولطف واحسانلر اولور • وامام
طبرانی رحمه الله نقلنده خباب بن ارت نبی علیه الصلوة
والسلام مدن روایت ایلمشدر که • الخیل ثلثة ففرس للرحمن وفرس
للانسان وفرس للشیطان فاما فرس الرحمن فما اتخذ فی سبیل الله
وقتل علیه اعداء الله واما فرس الانسان فما استبطن ویحمل علیه
واما فرس الشیطان فمار وهن علیه وقومر علیه • یعنی آت جنسی
اوچ قسمدر برقسمی انسانکدر برقسمی شیطانکدر
اولکسی اول آتدرکه فی سبیل الله غزا ایچون البسه دخی اوزرینه

حق تعالی انك اعدا سی قتل اولنه • یعنی غازیلر اوستنه بینه لرد خی
کافرلری قتل ایدر لر • ایکنجسی اول آتدرکه طغوردوغی مراد
اولنه ویوك اوریله • اوچنجسی اول آتدرکه قوشدوریله واوزرینه
قمار اولنه • یعنی اوجله قوشدوریله دخی اوج نه ایسه الینه • وآت
رحمانك ولمغك معنا سی الله یولنه غازا ایچون بسلندوکیدر تعظیما
رحمانکدر دیو بیورلمشدر • وانسانك وشیطانك ولمغك معنالری
دخی ظاهردر • شول آتکه انسان کندو فائده لنمك ایچون بسلر
انسانکدر دیو بیورلمشدر • شول آتکه نامشروع طریق اوزره
قوشدوریلور شیطانکدر دینلمشدر • وشویله معلوم اولکه
اوجتوب آت قوشمق نامشروع اولدوغی شول زمانده درکه
اوکدل ایکی جانبده اولمه مثلا ایکی کمسنه بربرینه دیه کیه اکربنم
اتم کرسه سن بکا بش التون ویرم اکر سنك اتك کرسه بن سکا
بش التون ویرم بن دیه بو شرط اوزره قوشا لر بو تقدیرجه حرام
اولور • امامشویله که اوکدل اخردن یا برجانبدن اوله مثلا برکشی
برکشیه اکر سنك اتك بنم اتمی کرسه بن سکا بش التون ویرم دیه

اِتِّفَاقْ اُولْ كِمْسَنَكْ اَتِى كِمْسَه دَخِى اَلْتُونِى اَلْسَه حَلَالْ اُولُورْ زِيرَا
مَالْ وِيرِمَكْ شَرْطِى اِيلِه جَانِبَدَنْ اُولْمَا يِنْجَه قُمَارْ اُولَمَزْ • وَاِمَامْ
بُخَارِى وَاِمَامْ مُسْلِمْ رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْهِمَا رِوَايَتْ اِيدَرْلَرْ كِه اَبُو هُرَيْرَه دَنْ
رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ وَارِدْ اُولْمِشْدُرْ كِه اَيْتْدِى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمْ حَضْرَتْلَرِنَه اَتْ خُصُوصِنْدَنْ سُؤَالْ اُولُنْدِى بُيُورْدِيلَرْ
كِه • اَلْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ هِىَ لِرَجُلٍ وِزْرٌ وَهِىَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ وَهِىَ لِرَجُلٍ اَجْرٌ
فَاَمَّا الَّتِى هِىَ لَهُ وِزْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا رِيَاءً وَفَخْرًا وَنِوَاءً لِاَهْلِ الْاِسْلَامِ
فَهِىَ لَهُ وِزْرٌ • وَاَمَّا الَّتِى هِىَ لَهُ سِتْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ
ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللّٰهِ فِى ظُهُورِهَا وَلَا فِى رِقَابِهَا فَهِىَ لَهُ سِتْرٌ • وَاَمَّا
الَّتِى هِىَ لَهُ اَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ لِاَهْلِ الْاِسْلَامِ فِى مَرْجٍ
اَوْ رَوْضَةٍ فَمَا اَكَلَتْ مِنْ ذٰلِكَ الْمَرْجِ اَوِ الرَّوْضَةِ مِنْ شَىْءٍ اِلَّا كَتَبَ اللّٰهُ
لَهُ عَدَدَ مَا اَكَلَتْ حَسَنَاتٌ وَكَتَبَ لَهُ عَدَدَ اَرْوَاثِهَا وَاَبْوَالِهَا
حَسَنَاتٌ وَلَا تَقْطَعُ طِوَلَهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا اَوْ شَرَفَيْنِ اِلَّا كَتَبَ
اللّٰهُ لَهُ عَدَدَ اَرْوَاثِهَا وَاٰثَارِهَا حَسَنَاتٍ وَلَا مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا
عَلَى نَهَرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَا يُرِيدُ اَنْ يَسْقِيَهَا اِلَّا كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ عَدَدَ مَا

شَرِبَتْ

شَرِبَتْ حَسَنَاتٌ • حَاصِلِ مَعْنَا بُودُرْ كِه آتْ جِنْسِى اُوچْ قِسْمْدُرْ
يَعْنِى اَتْكْ اُوچْ كِمْسَيه نِسْبَتْ اُوچْ حَالِى وَارْدُرْ بِرْ كِمْسَيه كَاهْدُرْ
بِرْ كِمْسَيه بِرْدَه دُرْ بِرْ كِمْسَيه اَجْرْ وَثَوَابْدُرْ شُولْ كِمْسَه كِه
اُولْ مُسْلِمَانْلَرَه كُوسْتَرُوبْ فَخْرْ لَنَمَق وَاَهْلِ اِسْلَامَه عَدَاوَتْ
اِيچُونْ بَغْلِيُو قُوْرْدِغِى بَسْلَرْ اَكَا اَنْدَنْ كُنَاهْ حَاصِلْ اُولُورْ •
وَشُولْ كِمْسَنَه كِه فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اُولْ بَغْلِيُو قُوْرْدِغِى بَسْلَرْ اَكَا اَنْدَنْ
كُنَاهْ حَاصِلْ اُولْمَازْدِغِى اَرْقَه لَرِنَه بُيُونْلَرِنَه حَقِّ اللّٰهِى اُونُتْمَزْ
يَعْنِى بُيُوبَ اَنْدِيجَه وَمُنْتَفِعْ اُولْدُقْجَه صَدَقَه دَنْ وَشُكْرْدَنْ اَللّٰهُ
تَعَالَى جَانِبِنْدَنْ اُونُتْمَزْ اُولْ بِرْدَه دُرْكِه بِرْدَه نُكْ مَعْنَا يُوخْ اُللّٰهُ دَنْ
صَقْلَرْ اُوغُورْ لُودُرْ مُبَارَكْدُرْ دِيمَكْدُرْ • وَشُولْ آتْ كِه اَهْلِ اِسْلَامْ
مَصْلَحَتِى اِيچُونْ اُلُوفْ غَزَا اَوْ يَاطْ اِيچُونْ بَسْلَنُورْ صَاحِبِى اَنِى بِرْ جَايِزَه
يَا بِرْ يَا بَنْجَه دَه بَغْلِيُو قُوسَه اُولْ كِشِيه اَنْكْ جَمِيعِ يِدُوكِى اُوتْلَرْ
صَاغِشْنْجَه حَسَنَاتْ يَازِيلُورْ • وَجَمِيعْ تَرْسْلَرِى وَبُولْلَرِى
دَكْلُو وَاَيَاغِنْكْ اِيزْلَرِى دَكْلُو حَسَنَاتْ يَازِيلُورْ • وَهَرْ بَارَكِه
اُوتْلَدُوغِى يَرْدَه اَيَاغِنَه بَغْلُوا اُولَانْ اِيچِ قُرُوبْ بِرَ اِيكِى مَيْدَانْ سِكْرَتْسَه

ترسلری وبو للری قدر وحسنات یازیلور ● وهر بارکه صاحبی
انکله برارمق وسنه اوغراسه آت اولاجرمقدن ایچه یاخود
صاحبی ایچون صورمق مراد ایدنسه حق تعالی انك اجدوکی قدر
حسنات یازردیمکدر ● والحاصل آت بسلمك اوچ وجه اوزره
در اگر مجرد خلقه کوسترو ب فخر وتکبر مراد اولنورسه کناه
حاصل اولور ● اگر بنمك ایچون یاخود ایچون یاخاى طغور بق
ایچون بسلنوب رعایتنه ایدوب حقین ادا ایلرسه مبارکدر حق تعالی
فقردن صقلار ● اگر غزا ورباط ایچون یعنی سرحد لرینکلمك ایچون
ودشمن قهر ایچون بسلنورسه آنك اجر وفضیلتی تقدر ایدوکن همان
الله تعالی بلور ● وبعض حدیث شریفده وارد اولمشدر که
غزا نیتنه آت بسلمك جهنم اودینه پرده اولور دیو بیور لمشدر
زید بن ثابت دن رضه مرویدر که ایتدی ایشتدم رسول الله
صلی الله تعالی علیه وسلم بیور دیکه ● من حبس فرسا فی
سبیل الله کان له ستره من النار ● یعنی برکسنه که
فی سبیل الله غزا ایچون بر آت صقلاسه اول آت اکا جهنم اتشندن

پرده اولمه دیمکدر ● وبعض حدیث شریفده دخی برکسنه فی
سبیل الله آت آلوب بغلمق نیتنه ایلسه اکا بر شهید اجری
ویریله دیو بیور لمشدر ● ابی جعفر محمد بن علی دن مرویدر که
رسول الله صلی الله علیه وسلم ● من هم ان یربط فرسا بنیة
صادقة اعطی اجر شهید دیو بیور مشدر یعنی برکسنه فی سبیل
الله غزا قلمغه کرچکدن نیتله ایله بر آت آلوب بغلمغه همت
ایلسه اکا بر شهید فضیلتی ویریلور دیمکدر ● فی الحقیقه ثواب
وفضیلت اول زمانده حاصل اولورکه قصد صحیح ونیت درست
اولوب کرچکدن غزا ایلمك مرادی اوله ● امّا شویله که بعض
عوام اتدکی کبی غزا نیتنه بر آتی بغلیو قویه یا بر قلیچی اصاقویه
امّا اصلا غزایه بر مباشرتی یا قلبنده شوق وتقاضاسی اولمیه
انك قطعا نفعی یوقدر ● اویله ایلمکدن ایسه انی بر اهلنه بغشلیوب
غزا الرده قوللندرمق یکدرکه نیچه اجر وثواب حاصل اولور ●
عالم السر والخفیات هر کشنك قلبی اجوالن بیلور لطف واحسانی
اکا کورهٔ ایدر ابی امامه باهلی دن رضه مرویدرکه حق تعالی الذ

قول شریفی ● الذین ینفقون اموالهم باللیل والنهار سرا
وعلانیة فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون
آیت کریمه سن تفسیر ایدردی وبیورردیکه بر کمسنه غنیتنه
برآت بغلسه امام اعظم ایله رکوب استمک ایچون اولماسه
فی الحقیقه غزا مراد ی اولسه اول کمسنه بو آیت کریمه ده
حق تعالی ذکر ایدوکی کمسنلردندر دیدی آیت کریمه نک
معناسی بودرکه شول کمسنلرکه مال الرین یکجه ده وکوندزده
کزلو واشکاره الله یولنه خرج ایدرلر ● یعنی هر زمان وهر حال
اوزره مال الرین احسان ایمکدن حالی اولمزلر انلرک اجر وفضیلتی
حق تعالی قتنده در انلره خوف یوقدر وانلر محزون اولمزلر دیمکدر
قاضی بیضاوی رحمه الله تعالی تفسیرنده ایدر بو آیت کریمه
بعضلر قولنجه حضرت ابی بکر صدیق رضی الله تعالی عنه حقنده
نازل اولمشدر شول زمانده که قرق بیک آلتونی وار ایدی کیسین
یکجه وکیسین کوندزکیسین آشکاره کیسین کزلو صدقه ایلدیی
وبعضلر قولنجه حضرت علی کرم الله وجهه حقنده نازل

اولمشدر شول زمانده که هما ندرت اقچه یه مالک اولمشدی ارتوغه
مالک اولمامش ایدی جمله سن الله یولنه صدقه ایلدی کیسین یکجه
وکیسین کوندزکیسین آشکاره وکیسین کزلو ویردی ● وبعضلر قولنجه
فی سبیل الله آتلر بغلیوب انلره خرج ایدنلر حقنده نازل اولدی
دیو نقل ایتمشدر ● وشفاء صدوردہ عبادة بن صامت دن روایه
مروی درکه ایتدی اشتدم رسول الله صلی الله علیه وسلم
بیوردی ● ان الفرس لیستن فی طیله وصاحبه نائم علی فراشه
فما تبقی له خطیئة الا وقعت ولقد نزل الله فی ارتباط الخیل
والانفاق علیها ایتین من القرآن ● من ذا الذی یقرض الله قرضا
حسنا فیضاعفه له اضعافا کثیرة ● وقوله تعالی الذین
ینفقون اموالهم باللیل والنهار سرا وعلانیة فلهم اجرهم
عند ربهم ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون ● یعنی تحقیقا
صاحبی دوشکی اوستنده اویورکن آتا یاغنی بغلو طوردوغی زمان
قلغردخی صاحبنک هیچ برکتاهی قالمزدوکلورکیدر ● والله تحقیقا
حق تعالی حضرتی آتلر بغلیوب انلری بسلیوب خرج ایتمک حقنده

ایکی آیت اندر مشدر بر سی • من ذا الذی یقرض الله قرضا حسنا
فیضاعفه له اضعافا کثیرة • ایتی درکه معنا سی کیمدر
شول کمسه که حق تعالی یه قرض حسن ویره دخی حق تعالی انك ویردوکنك
چوقامثالن اکا ویره دیمکدر • حق تعالی یه قرض حسن ویرمك
معنا سی فی سبیل الله غزا ایچون آت بسلمکدر دیدیلر • ویرسی
دخی الذین ینفقون اموالهم باللیل والنهار سرا وعلانیة •
آیت کریمه سیدرکه تفسیری هنوز کمشدر حاصل کلام غزا
نیتینه آت بسلمك بجه فضیلتلو نسنه درکه بو حدیث شریف
مقتضا سنجه حقدن ایکی آیت کریمه نازل اولمشدر • وائمه
حدیثدن امام طبرانی وغیرلر نقل ایدرکه ابو کبشة انماری رضی الله
رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلرندن روایت ایتمشدرکه
الخیر معقود فی نواصی الخیل واهلها معانون علیها والمنفق
علیها کالباسط یده بالصدقة • یعنی خیر آتلرك الرندن
بغلودر وصاحبلری آنلرا اوزره یاردم اولنمشلردر وآنلره مال
خرج ایدن الرنده صدقه یه اچان کبیدر دیمکدر • مراد شریفی آت یوری

مبارکدر وآنلری بسلمك خصوصندن صاحبلرینه حق تعالی یاردم ایدر
آنلره خرج اولنان مال صدقه یرینه کچر دیمکدر • بعض روایاتده آت
بسلین کمسه کوندزلر اورج طوتوب هیچ افطار ایتمین ویکیجه لر
صباحه دك عبادت ایدوب هیچ فتور ایتمین ودائما صدقه ویروب
هیچ الن صدقه دن منع ایتمین کمسه کبیدر دیمك وارد اولمشدر •
وبینه امام احمد رحمه الله تعالی روایتیندن جابر رضه رسول الله
صلی الله علیه وسلم دن روایت ایلمشدرکه • الخیل معقود فی
نواصیها الخیر والنیل الی یوم القیمة واهلها معانون علیها
فامسحوا بنواصیها وادعوا لها بالبرکة وقلدوها ولا تقلدوها
الاوتار • معنا سی آتلرك الرنلرینه خیر ونیل قیامته دك بغلودر
یعنی دشمن اوزره طفر بولمق وخیر یتشمك انکله اولور وآنلره
بسلمك خصوصندن الله تعالی معیندر صاحبلری یاردم اولنمشلردر
آتلرك الرنلرینی الکزله صغیوب سیلك وآنلره برکتله دعا ایلك یعنی
یارب سن مبارك ایله دیو دعا قیلك وبیونلرینه قلاده بغلمك
کرشلر بغلمك دیمکدر • وکرش ممنوع اولدوغندن وجهی یوقدر

جَائِزْدُرْكِهْ كَزْدُوكِي يَرْدَهْ بِرَاغَاجْ طَالِنَهْ اِيلِشَهْ دَخِي قِيرْلِيَهْ
بُوغُولَهْ دِيمِشْلَرْدُرْ • اَمَّا اِبْرِشِيمْ وَاِيلِكْ كِبِي بَعْضِ ضَعِيفْ نَسْنَلَرْ
اُولَبِجَقْ قَرِيلُورْ دَخِي خَلَاصْ اُولُورْ • وَبَعْضِ رِوَايَاتَدَهْ دُنْيَا وَآخِرَتْ
خَيْرِلَرِينَكْ جُمْلَهْ سِنِي اَتَلَرَكْ اَلْنِلَرِنْدَهْ بَغْلُودُرْ قِيَامَتَهْ دَكِنْ دِيمَكْ اُولْمَشْدُرْ
وَآتْ طَائِفَهْ سِنْدَهْ خَيْرْ جُوقْ اُولْدُوغِيچُونْ عَرَبْ قَوْمِي اَتَهْ خَيْرْ دَخِي
تَسْمِيَهْ اِتْمِشْلَرْدُرْ • حَقْ تَعَالَى حَضْرَتِنَكْ كَلَامْ قَدِيمِنْدَهْ سُلَيْمَانْ
پَيْغَمْبَرْدَنْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِكَايَتْ اِيدُوبْ •
اِنِّي اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي • بُيُورُدُوغِي يَرْدَهْ خَيْرْ دَنْ مُرَادْ
اَتْدُرْ اِمَامْ مُسْلِمْ نَقْلِنْدَهْ جَرِيرْ دَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رِوَايَتْ اُولُنْدِيكِهْ اَيْتْدِي
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضْرَتِنَهْ كُورْدُمْ مَكِهْ مُبَارَكْ
بَرْمَعِنِيلَهْ اَتِنَكْ اَلْنِنْدَهْ غِي صَاچِي بُوكُوبْ اَلْخَيْلُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِيهَا الْخَيْرُ
اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْاَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ • دِيُو بُيُورُرْدِي يَعْنِي اَتْلَرَكْ
اَلْنِلَرِنْدَهْ بَغْلُودُرْ خَيْرْ قِيَامَتَهْ دَكِنْ • اَوْلْ خَيْرْ دَنْ مُرَادْ اَجْرْ وَثَوَابْ دُرْ
وَغَنِيمَتْ دَكِهْ طُويْ مُلْقُدُرْ دِيمَكْدُرْ • اِمَامْ بُخَارِي وَاِمَامْ مُسْلِمْ
رَحِمَهُمَا اللهُ تَعَالَى عُرْوَةْ بْنِ اَبِي الْجَعْدْ دَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رِوَايَتْ اِتْمِشْلَرْدُرْ

اَيْتْدِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيْتْدِيكِهْ • اَلْخَيْلُ مَعْقُودٌ
فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ الْاَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ • بُوحَدِيثْ شَرِيفُكْ
دَخِي مَعْنَاسِي اُوزَرِنَدَهْ يَازِيلَنْ حَدِيثْ شَرِيفْ مَعْنَاسِيدُرْ • وَاِمَامْ بُخَارِي
رَحِمَهُ اللهُ شُعَيْبْ بْنِ عُرْوَهْ دَنْ نَقْلْ اِتْمِشْدُرْ كِهْ اَيْتْدِي بْنِ عُرْوَهْ نَكْ
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَوْنَدَهْ كُورْدُمْ يَتْمِشْ اَتْ وَارِ اِيدِي دِيُو بُيُورْدِي وَاِمَامْ
قُرْطُبِي وَغَيْرِلَرِ رَحِمَةُ اللهِ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينْ دَخِي نَقْلْ اِتْمِشْلَرْدُرْ كِهْ عُرْوَهْ
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اِيچُونْ يَتْمِشْ اَتْ حَاضِرْ لَمِشْ اِيدِي بَسْلَرْدِي دِيدِيلَرْ وَالْحَاصِلْ
بُومَعْنَادَهْ عِبَارَاتْ مُخْتَلِفَهْ اِيلَهْ بَنْجَهْ حَدِيثْ شَرِيفْ وَارِدْ اُولْمَشْدُرْ
وَاَصْحَابْ كِرَامْدَنْ اُولُولَرْدَنْ چُوقْ كِمْسَنَهْ رِوَايَتْ اِتْمِشْلَرْدُرْ شُويْلَهْ
فَهْمْ اُولُنُورْ كِهْ پَيْغَمْبَرْ عَلَيْهِ الصَّلَوٰةُ وَالسَّلَامْ بُومَعْنَايِي اِهْتِمَامًا
تَكْرَارْ تَكْرَارْ بُيُورْمِشْلَرْدُرْ • وَهَرْكِشِي قَفِي عِبَارَتِلَهْ اِسْتِيدُوبْ
ضَبْطْ اِتْدِيسَهْ اَكْاكُورَهْ نَقْلْ وَرِوَايَتْ اِتْمِشْلَرْدُرْ • جُمْلَسِنْدَنْ مَالِي
وَمُحَصَّلِي بُودُرْ كِهْ آتْ غَايَتْ اِيلَهْ مُبَارَكْدُرْ بَسْلَيَنْ كِمْسَيَهْ اَجْرْ وَفَضِيلَتْلَرْ
حَاصِلْ اُولُورْ وَبَسْلَمَكَهْ حَقْ تَعَالَى مُعِينْ اُولُورْ صَاچِي فِقْرْدَنْ خَلَاصْ
اُولُورْ • زِيرَا پَيْغَمْبَرْ عَلَيْهِ الصَّلَوٰةُ وَالسَّلَامَهْ بَعْضِ كِمْسَهْ لَرْ كَلُوبْ

فقردن شکایت ایدوکلرندہ آت بسلمکہ اللہ تعالی آت ایچون اون رزق
کوندہ رزبرنی آت یرو طقوزنی صاحبی ایچون قلورديو بيورمشلردر
پس آت بسلمکدہ دنیا واخرت خیرلری حاصل اولوردیمکدر ●
وامام مردمیری حیات حیواندہ وامام دمیاطی کتاب الخیلدہ حضرت
علی دن رضی اللہ تعالی عنہ روایت ایدرلرکہ حضرت رسول اکرم
صلی اللہ تعالی علیہ وسلم بیورمشلرکہ حق تعالی آت یرتمق مراد شرفیلر
اولدقدہ یویرازیلینہ دیدیکہ بن سندن بر مخلوق یارادمشکہ آنی دوستلرینہ
سبب عزت ودشمنلرینہ سبب ذلت وطاعتم اهلینہ سبب جمال
وکمال قیلام ریح دیدیکہ یارت یاربّ پس جناب حق بیلدرنبر مقدار
الوبات یارتدی وسنی عربی یارتدم ودنیا واخرت خیرلرینک جملہ
سنک اوک صاحبکہ بغلدم وغنیمتلری سنک ارقکدہ جمع ایلدم
وصاحبکی شکا محبت وشفقت ایدجی قلدم وسنی قنتسز ایکزینہ
قوشکبی اوچر قلدم ● پس سن صاحبک استدوکنہ یتشمک ایچون
وقورقدوغندن قورتلمق ایچون سن وبن سنک اوزرکہ ارلر قلمکہ
آنلربنی تسبیح وتنزیہ ایدرلر اکسیکلک صفتلرندن واوکرلر کما

صفتلری ایلہ وبرلرلر ذات وصفاتی سندخی آنلر ایلہ بیلہ بنی
تسبیح وتحمید وتهلیل وتکبیر ایدہ سن دیدی ● پس آت دخی امر
حقہ امتثال ایدوب صاحبی هر قنی ذکر مشغول اولسہ بلہ
مشغول اولوب ذکر ایدر ملائکہ کرام علیهم السلام چونکہ
آنلک بوصفت وشرفی اشتدیلر وحسن صورتن کوردیلر ایسہ
یاربنا بزم ایچون دخی آنلر خلق ایلہ دیو دعا ایدیلر پس حق تعالی آنلر
ایچون ابلق آتلر یارتدی بسرک دوہ بویلو ● دخی وقا کر حق تعالی آتی
یرہ ارسال ایدوب دورت یاغیرہ بصدی ایسہ کشندہ حق تعالی
دیدی مبارک قلندک جملہ خیوانلردن سنک کشنمک ایلہ مشرکلر
خورو ذلیل ایدم وسنک کشنمک ایلہ آنلرک قولقلرین طولدرم
وکوکللرین قورقدم ● پس جناب حق جمیع اشیای حضرت آدمہ
عرض ایدوب کوسترد کدہ بیوردیلرکہ یا آدم بونلردن دلدوکک
نسنہ کندک ایچون اختیار ایلہ حضرت آدم علیہ السلام آتی
اختیار ایتدی ● پس حق تعالی دیدی کندوکہ واولادکہ سبب
عزت ابدیہ اولاجق نسنہ اختیار ایتدک مبارک اولسون بزم برکتم

سِرُّكَ اُوزَرِيكَ دُرُوسِرْدَنْ سُوكُلُوبِرْ مَخْلُوقْ يَارْتَمَدُمْ بُوحَدِيثْ شَرِيفْ
قَتِي مُفَصَّلْ اُولَمَاقْ اِيلَهْ نَقْلْ مَعْنَا اِيلَهْ اِخْتِصَارْ قِلِنْدِي • پَسْ بُوحَدِيثْ
شَرِيفْ آتَكْ قَتِي چُوقْ فَضَائِلِنَهْ دَلَالَتْ اِيدَرْ تَأَمُّلْ اُولُنَهْ وَاصْحَابْ
كِرَامُكْ بَعْضِ اُولُرِنْدَنْ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينْ مَنْقُولْ دُرْ كِهْ
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمْ حَضْرَتِنَهْ دُنْيَا مَتَاعْ لَرِنْدَنْ
اَكْ سُوكُلُو نَسْنَهْ خَاتُونْ لَرِي وَاتْلَرِي اِيدِي • مُعَقِّلْ بْنِ يَسَارْ دَنْ رَضِيَهْ
رِوَايَتْ اُولُنَمِشْ دُرْ كِهْ اَيْدِي • لَمْ يَكُنْ شَيْءٌ اَحَبَّ اِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ النِّسَاءِ مِنَ الْخَيْلِ • يَعْنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَهْ
خَاتُونْ لَرِنْدَنْ صُكْرَهْ اَتْلَرِنْدَنْ سُوكُلُورَكْ بِرْ نَسْنَهْ يُوغِيدِي بُو تَقْدِيرْجَهْ
كِشِي خَاتُونِنْ وَاتْلَرِنْ سُومَكْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَكْ
سُنَّتِنَهْ رِعَايَتْ اَيْلَمَكْ اُولُورْ • وَبَعْضِ اَحَادِيثْ شَرِيفَهْ مَضْمُونِنْدَهْ
وَارِدْ اُولَمِشْ دُرْ كِهْ عَرَبِيَاتْ حَقْ تَعَالَى يَهْ دُعَا اِيدَرْ صَاحِبِي كَنْدُوسِي سُومَكْ
اِيچُونْ وَرِزْقِ چُوقْ اُولْمَقْ اِيچُونْ وَصُكْرَهْ حُسْنْ خَاتِمَهْ اِيلَهْ اُولَمَكْ اِيچُونْ
دِيُونْ بُيُورُلْمِشْ دُرْ • عَبْدُ اللهِ بْنِ مُبَارَكْ رَحِمَهُ اللهُ رِوَايَتِنْدَهْ سُدِّيْ رَحِمَهُ اللهُ
عَمْرُو بْنِ عُتْبَهْ دَنْ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى نَقْلْ اِتْمِشْ دُرْ كِهْ غَزَايَهْ كِيدَرْ اُولَدِهْ

دَخِي دُورْتْ بِيكْ دِرْهَمْ شَرْعِي يَهْ كِهْ قِرْقْ بِيكْ اَقْچَهْ اِيدَرْ بِرْ آتْ صَاتُونْ
اَلْدِي دَخِي دُوسْتْ لَرِي نِيلَرْدُكْ بِرْ اَتَهْ بُوقَدَرْ اَقْچَهْ صَايُوبْ دِيُو سُويْلَدِي
اِيتْدِي بِنِمْ دُشْمَنِمَهْ قَرْشُو بِرْ آدِيمْ وَارْدُو عِنِي بَكْ دُورْتْ بِيكْ دَنْ
سُوكُلُودُرْدِيُو بُيُورْدِيلَرْ وَعَمْرُو بْنِ عُتْبَهْ دِيدُكْ لَرِي كِسْنَهْ تَابِعِينْ
اُولُولَرِنْدَنْ وَغَازِيلَرِنْدَنْ وَشَهِيدْ لَرِنْدَنْ دُرْ • وَبَعْضِ حَدِيثْ شَرِيفَهْ
وَارِدْ اُولَمِشْ دُرْ كِهْ آتْ جَنَّتَهْ دَخِي اُولُورْ بِرْ مُبَارَكْ حَيْوَانْ دُرْ كِهْ تَكْرِيمْ
تَعَالَى حَضْرَتِي قُولْ لَرِينْ دُنْيَادَهْ وَاخِرَتَدَهْ اَنْكْلَهْ تَشْرِيفْ اَيْلَرْ عَبْدُ الرَّحْمَنْ
بْنِ سَاعِدَهْ رَضِيَهْ اَيْدُرْ بْنْ آتِي سُورْدُمْ دَخِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ حَضْرَتِنَهْ سُؤَالْ اِيدُوبْ يَا رَسُولَ اللهِ هِيچْ جَنَّتَهْ آتْ اُولُورْمِي
دِيدُمْ بُيُورْدِيكِهْ • اِنْ اَدْخَلَكَ اللهُ الْجَنَّةَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنْ كَانَ لَكَ
فِيهَا فَرَسٌ مِنْ يَاقُوتٍ لَهَا جَنَاحَانِ تَطِيرُ بِكَ حَيْثُ شِئْتَ • يَعْنِي يَا عَبْدَ
الرَّحْمَنْ اَكْرَحْقْ تَعَالَى سَنِي جَنَّتَهْ قُويَرْسَهْ اَنْدَهْ سَنُكْ يَاقُوتْدَنْ بِرْ اَتَكْ
اُولُورْكِهْ اِيكِي قَنَادِيلِي اُولُورْ سَنِي اِسْتَدُوكْ يَرِنَهْ اُوچُورُورْ دِيدِي
وَبُو مَعْنِيَهْ بِرْقَچْ حَدِيثْ شَرِيفْ وَارِدْ اُولَمِشْ دُرْ جُمْلَسِنِي بِرِي بِرِينْ تَقْوِيتْ
اَيْلَرْ وَحَقْ جَلَّ وَعَلَا نُكْ قُدْرَتِ تَامَّهْ سِنْدَنِ بِرْ سَنَهْ بَعِيدْ اُولَمَزْ

قادر مطلقدرنه دیلرسه ایلرز • بعض علما دیمشلردرکه برکسنه
فی سبیل الله غزا ایچون آت الوب بغلیه اول کسنه حق تعالی انك
امرین یرینه کتورمش اولور زیرا • واعدوا لهم ما استطعتم من قوة
ومن رباط الخیل ایت کریمه سی مقتضا سنجه آت بسلمکه امر اولمشدر
وآیت کریمه نك تفسیری باب اولنده کچمشدر • ورسول الله صلی الله
علیه وسلم امرین دخی یرینه کتورمش اولور زیرا بیورمشدرکه •
ارتبطوا الخیل وامسحوا بنواصیها واعجازها • یعنی آت بغلك وبغلقدن
مراد بسلمکدن یعنی آت بسلك والیلرین وصغرلرین صیغه دیمکدر
بوندن دخی مراد محبت ایدوب اوخشاتمدیمکدر • سلمان فارسیدن
رضه روایت اولنمشدرکه ایتدی اشتدم رسول الله صلی الله
علیه وسلم بیوردیکه • حق علی کل مسلم ان یربط فرسا اذا
اطاق • معناسی هر مسلمانك اوزرینه واجبدر برآت بغلق قادر
اولدوغی زمانده دیمکدر وآتك جمله منافعندن بری بودرکه اولدوغی
اوه جن کرمز رسول الله صلی الله علیه وسلم بیورمشدرکه •
الجن لا تدخل بیتا فیه عتیق من الخیل • معناسی جن کرمز شول اوه کهٔ

اندهٔ جنس عربی ویخشی آت اولهٔ دیمکدر بو حدیث شریفدن فهم
اولنور کهٔ آت بسلیجك اعلاسن بسلمك کرك ایمش • حکایت
اولنور کهٔ برکسنه عبد الله بن مبارك حضرتنه کلدی یا امام بکا
اومدهٔ طاشدن ترلر یلمزین کیم آتردیدی عبد الله بیوردیکه وار برعربی
آتنه آل اوکهٔ بغله دیدی اول کشی کتدی برعربی آتله کلدی اوینه
کتوردوکی کبی طاشدن کسلدی اتلر اولدی صکره عبد الله حضرتنه
حکمتی نه ایدی یا امام دیو سوآل ایتدیلر ایتدی جنیلر ایدی آت
وار یحق کتدیلر دیدی وشیطان جنس عربی آت یاننده اولان
کسنهٔ صرع ایمکه مزدیمشلر شفاء صدوردهٔ ابو الحسن اسکندر ایتدی
نقل ایدوب دیمشدرکه رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر
ویروب بیوردیکه ابلیس علیه اللعنه برکون حضرت عیسی علیه
السلام یانینه کلدی دخی عیسی علیه السلام ایتدی یا ابلیس
سکا برنسنه صورایین طغرو سن سویلرمیسن ایتدی یا روح الله
صورنه صورر سن دیدی عیسی علیه السلام اندیرمدی دخی
ایتدی سکا شوغایتله ایلین نسنه وقتی بیحضور اولدوغنسنه

نذر ديديدى ايتدى الله يولنده غزا ايچون كوندرديلردن برى كويده ياخصار لردن
برخصار رده آت كشنده وكيدرديدى وبن اول اوه كرمزين كه آنده غزا
نيتنه آت بسلنه ديدى • ابن عساكر رحمه الله نقلنده وارد اولمشدر
كه ابو ايوب انصارى رضى الله عنه روايت ايلديكه رسول الله صلى الله
عليه وسلم بيورمشدركه • لا يحضر الملائكة من اللهو شيئا الا
لهو الرجل مع امراته واجراء الخيل والنبال • يعنى ملكلر لهو
قيمندن برشيه حاضر اولمزلر الا كشى خاتونيله لهو اتسه ياخود
آت قوشسه ياخود اوق يا رشسه اول وقت حاضر اولورلر ديمكدر
لهو ديمك اويون واكلنجه ديمكدر • حاصل كلام بونلردن غيرى اويونلر
هبنا مشروعدر ملكلر اوراده طورمزلر فقرلر اما كشى خاتونيله اوينا سه
يا آت سكرتسه يا اوق يا رشسه ملكلر قچمزلر • وابو هريره رضى الله
عنه دخى روايت اولنمشدركه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم
دخى بيورديكه • كل لهو من الدنيا باطل الا ثلثة تنيالك بقوسك و
تاديبك فرسك وملاعبتك اهلك فانها من الحق • يعنى دنياده هر اويون
باطلدر الا اوج اويون دكلبرسى يايكله اوق اتوب يا رشمق برى دخى

اتكله ادب تعليم ايتمك وبرى دخى خاتونكله اوينامق تحقيقا بو اوج
اويون حقدر ديمكدر • وعمر بن عبد العزيز دن رحمه الله تعالى
نقل اولنوركه ايتدى بنم يانمده ثابت ولديكه رسول الله صلى الله
عليه وسلم بيورمشدركه • من كان له فرس عربى فاكرمه
اكرمه الله تعالى وان اهانه اهانه الله تعالى • يعنى بركمسنه نك
عربى آتى وله دخى آكا اكرام ايده الله تعالى آكا اكرام ايدر واكر اهانت
ايدوب حورطو ترسنه الله تعالى دخى آنى خورطو ترديمكدر • امام بيهقى
رحمه الله نقل ايدركه تميم دارى رضه حضرتلرى كوردى يلر آتنه يم ويرمك
ايچون اوترمش كندو آرپه آيرتلر اهلى وجماعتى طورر لر بعض كمسلر
كوروب ايتديلر يا تميم بو آرپه يى نيچون برخدمتكاركه ويرمدك كه آيرتليه
سسندن غيرى آرپه آيرتليجق كمسه يوقمى ايدى ديديلر ايتدى بندن
غيرى كمسه وارديدى امما كمسيه ويرمدم اصلى اولدركه بن اشتدم
رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بيوردى كه بركمسنه آتينك آرپه سن
آيرتلسه يرا صدوغى حالده اول كشيه هر دانه آرپه مقابله سنده
اون حسنه يازيله ديو بيورمشدر ديدى • بو حكايتى امام طبرانى

وَابْنِ عَسَاكِرْ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِمَا دَخِي يَازُوبْ نَقْلْ اِيتْمِشْلَرْدُرْ اَوْلْ زَمَانْدَهْ
تَمِيمْ دَارِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قُدُسْ شَرِيفْ بَكِي اِيدِي دِيمِشْلَرْدُرْ وَحَضْرَتِ
عَايِشَهْ صِدِّيقَهْ دَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا رِوَايَتْ اِتْدِيلَرْكِهْ اَيْتْدِي بِرْكُونْ
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ اُوتُورُرْدِي يَانِتْدَهْ اَتِي بَغْلُوطُورْ
دِي بِنْ اَيْتْدُمْ يَا رَسُولَ اللهِ بُوَاتَكْ تُورْبَهْ سِتْ بْنْ اَصَابِنْ اَيْتْدِي اِسْتِهْ سُنْكَهْ
اَجْرِ عَظِيمْ قَزَانَاسِنْ وَبِرْ كِمْسَنَهْ كِهْ بِرْ اَتَهْ تُورْبَهْ اَصَهْ اَنْكَهْ مُقَابِلَهْ سَنَهْ
اَوْلْ كِشِيَهْ بِرْ حَسَنَهْ يَازِيلُورْ وَيَمِنْ يَدْكَدَنْ صُكْرَهْ يِنَهْ تُورْ يَاسِنْ اَلَهْ
اَنَكْ مُقَابِلَهْ سِتْ سَنَهْ بِرْكَا هِيَ مَحْوْ اُولُنُورْ دِيُو بُيُورْدِي مُسْلِمْ بْنْ يَسَارْ دَنْ
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نَقْلْ اُولُنْدِيكِهْ اَيْتْدِي بَكَا خَبَرْ وِيرْدِيلَرْكِهْ بِرْ كُونْ رَسُولُ اللهِ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ حَضْرَتِ جِقْدِي دَخِي اَتِنَكْ يُونْزِنِي مُبَارَكْ
رِدَاسِيلَهْ سِلَدِي وَبُيُورْدِيكِهْ بُوكِيجَهْ بْنْ اَتْدَنَا اُوتُورِي عِتَابْ
اُولُنْدُمْ ● مَعْلُومْ اُولْدِيكِهْ كِشِي هَمَانْ اَتِنِي خِدْمَتْكَارِينَهْ اِنَا نُوبْ كَنْدُوْ
فَارِغْ اُولْمَاقْ مَعْقُولْ وَجَائِزْ دِكِلْ اِيمِشْ كَنْدُودَخِي يُوقْلِيُوبْ كُودُمَكْ
كَرَكْ اِيمِشْ اَتَا اِيجُونْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ حَضْرَتِنَهْ عِتَابْ
اُولُنُوبْ اِنْجُونْ اَتِكِي كُونْ زَمْزَمْ سِزْدِنْ اِيلْجَكْ غَيْرِ يَلْرَكْ حَالِي نَجَهْ اُولُورْ ●

اَنَسْ بْنْ مَالِكْ دَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَرْوِيدُرْ كِهْ اَيْتْدِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ
بُيُورْمِشْدُرْ كِهْ اَلْبَرَكَةُ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ ● يَعْنِي بَرَكَتْ اَتْلَرْكِ اَلْنِدَهْ
دُرْ بُو حَدِيثْ شَرِيفِي اِمَامْ بُخَارِي وَاِمَامْ مُسْلِمْ رَحِمَهُمَا اللهُ تَعَالَى
رِوَايَتْ اِيتْمِشْلَرْدُرْ وَاَبُو دَاوُدْ رَحِمَهُ اللهُ نَقْلِنْدَهْ عُتْبَهْ اِبْنِ اَلسَّلَمِي دَنْ
وَارِدْ اُولْمِشْدُرْ كِهْ اَيْتْدِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ اَتْلَرْكِ يَلِسِينْ
وَبَرْجِكِنْ وَقُوَيْرُوغِنْ قِرْقِمَا قَدَنْ نَهِي بُيُورْمِشْدُرْ قِرْقِمَقْ جَائِزْ دِكِلْدُرْ ●
وَاَبُو دَاوُدْ وَنَسَائِي اَبِي وَهْبْ دَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رِوَايَتْ اِيتْمِشْلَرْدُرْ كِهْ رَسُولُ اللهِ
صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بُيُورْمِشْلَرْدُرْ كِهْ ● عَلَيْكُمْ بِكُلِّ
كُمَيْتٍ اَغَرَّ مُحَجَّلٍ اَوْ اَشْقَرَ اَغَرَّ مُحَجَّلٍ اَوْ اَدْهَمَ اَغَرَّ مُحَجَّلٍ ● يَعْنِي سِزْ
مُلَازِمَتْ اَيْلَكْ اِيرْلِكْ هَرْ طُورْلِي اَتَهْ كِهْ اَلْبَتَّهْ غُرَّهْ سِي وَاَيَاغِي بَنْدَهْ سَكِلِي
اُولَهْ يَا اَلْ اَتَهْ وَيَا سِيَاهْ اَتَهْ كِهْ اَلْبَتَّهْ غُرَّهْ سِي وَاَيَاغِي بَنْدَهْ سَكِلِي اُولَهْ
دِيمِكْدُرْ ● وَاَبُو قَتَادَهْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمْ
حَضْرَتِنْدَنْ رِوَايَتْ اَيْلَمِشْدُرْ كِهْ ● خَيْرُ الْخَيْلِ الْاَدْهَمُ الْاَقْرَحُ الْاَرْثَمُ ثُمَّ
الْاَقْرَحُ الْمُحَجَّلِ طُلْقِ الْيُمْنَى فَاِنْ لَمْ يَكُنْ اَدْهَمَ فَكُمَيْتٌ عَلَى هٰذِهِ الشِّيَةِ ●
يَعْنِي اَتْلَرْكِ خَيْرِ لُوسِي قَرَهْ اَتْدُرْ كِهْ اَلْبَتَّهْ وَبُونْدَهْ وَاُوسْتْ طُودَاغِنْدَهْ

اذا جئت وله وايقلرى سكل اوله واوك ايقلرينك صغى سكل اولميه
اكر بوذكر اولنان صفتلرا وزره سياه آت بولنمزسه كميت اوله ديو
بيوردى كميت ديدكلرى قره ايله قزل اورتاسنده بزرنكدر ديمشلر
غالبا بودياردە يغز ديدكلرى طونلدركه نه بللوسياه درنه
بللو قزلدر • امام طبرانى وحاكم رحمهما الله نقللرنده عقبه بن عامر دن
رضه مرويدركه ايتدى رسول الله صلى الله عليه وسلم بيوردىكه •
اذا اردت ان تغزو فاشتر فرسا اغر محجلا طلق اليمنى فانك تغنم وتسلم
يعنى چاغن غزا ايتمك ديلسك بر آت الكه آلنى صقر اوله ايقلرى سكل اوله
صاغنده سكل اولميه تحقيقا سنن طويرا اولورسن وسلامت اوزره
اولورسن ديمكدر • حاصلى بويله اولان آت غايت مباركدر واوغورلو
اولورسن ديمكدر • امام دارمى رحمه الله روايتيله ابو قتاده رضه ايتدى بر كمسنه
رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرتينه كلوب آت الماق استرين نه
اصل آت آلايين ديدى بيوردى يلرکه • اشتر ادهما ازثم محجلا طلق اليمنى
او من الكميت على هذه الشية • معناسى صاتون آل شولاتى كه سياه
اوله وبورنك اوستى آق وايغى سكل اوله صاغ جانبنده سكل اولميه

ياخود ياغز آت آل بونشانلرا وزره ديمكدر • وابن عباس دن رضه
روايتا ولنوزكه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بيوردىكه
يمن الخيل فى شقرها • آتلرك خير وبركت وقوتى آل لرنده در يعنى اشقر
اولان آت ايودر ديمكدر واشقرا ولدزكه آل اوله ويلسى قويروغى قزل
اوله عمرو بن حارث روايتيله يلرکه رسول الله صلى الله عليه وسلم
بيوردىكه • لو جمعت خيول العرب فى صعيد ثم ارسلت لكان
سابقها الاشقر • يعنى عرب طائفه سنك آتلرى بر صحراده جمع
اولنسه دخى صالويرلسه آنلرى كن اشقرا ولورسى ديمكدر •
حاصلى جميع آتلرك يوكرى آلا تايمش نافع بن جبير رضه روايتيله مسند
رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بيوردىكه • اليمن فى الخيل
فى كل احوى واجم • يعنى خير وبركت آتلرده هر آت كه قره ويسيله
بكزه يه اندە در يعنى قحتى سياه اولميه بر مقدار كوكرك اوله ديمكدر
ورسول الله صلى الله عليه وسلم دن برچوق دولوآت ذكر اولنوب
خير وبركت بوندە در كه دينلمشدر هر برى مباركدر حاصلى سياه
آت وياغز آت وآل وكوكرك آت كه وجه مشروح اوزره ذكر

اُولنان نشانلر اُوله هب مبارکدر • ابو هریره دن رضه مرویدر
که رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتی آته شمائل اولدوغن
سوم زدی شمائل کتابنده یازیلر که اتك اولك ایاغنك صاغی وقیچ ایاغنك
صولی سکل اوله سکل اولمق اتك یلکه لری آق اولمقدر • بعضلر ذکر
ایتمشلر در که حضرت امام حسین رضی الله عنه شهید اولدوغی زمان
بواصل آت اوزرنده ایدی دیدیلر • شفاء صدوردده مذکوردر که
رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر که قچن کوزسکز
که برطائفه نك آتلری باشلرین یوقرو طوتمه لر وچوق کشنیه لر بله سزکه
فرصت انلر کدر • وقچان کوره سزکه باشلرین اشغه طوتمه لر وآز
کشنیلر وقویرقلرین صلا لر بیله سزکه بو مقوله قوم منهزم اولورلر
باب ثانی آتلرك ایوسی ویتلوسی بیانندهدر ایوکامل آت اولدرکه
آنده یکرمی یدی اوّلی یا آیله اولان ترکی اده لرجمع اوله ۱ یورکن ۲ یوکرك
۳ پیپکن ۴ یصی ۵ یوکسك ۶ یوغن یلکلی ۷ یومشق توللی ۸ یصدغ
قرنلی ۹ یومری طرنقلی ۱۰ ینجقلی ۱۱ یغز ۱۲ یوفقه دریلی ۱۳ یای یوینلی
۱۴ یورکلی ۱۵ یتغی کشن ۱۶ یلینی ۱۷ یلسی انجه واوزون ۱۸

یدلکن ۱۹ یوش ۲۰ یتغن ۲۱ یوزکج ۲۲ یدی یاشلی ۲۳ یوزی کوزل
۲۴ یولی ۲۵ یرتمجلی ۲۶ یجانجی ۲۷ یرتلمش • بعضلر دیمش ایوآت
اولدرکه آنده اون ایکی تشبیه بولنه اوچ یری کوزل عورته بکزیه
اوچ یری دوه یه بکزیه اوچ یری صوصغرینه بکزیه اوچ یری
قاتر بکزیه امّا عورته بکزین اوچك یری کوزل کده ایکنجی صاچی
ملایم وانجه واوزون اولمقده اوچنجسی یانجقلری عورت یانجغی
کبی چوق اولمقده امّا دوه یه بکزین اوچك یری بویی اوزون اولمقده
ایکنجی کریکلری زیرادوه کریکلری کبی آت المالکوزلی اولور اوچنجی
قیچ سکرلری یوغن ودك اولمقده امّا صوصغرینه بکزین اوچك
یری اولدرکه یلکلری یوغن وقصه اوله اوکوزکبی ایکنجی قرنی
آلتی یصی اولمقده اوچنجی قویرق یتغی کشن اولمقده • امّا قاتره
بکزین اوچك یری اولدرکه قولقلری اوزون اوله ایکنجی اولدرکه
قویروغی قاتر کبی قصجی قویرقلی اوله اوچنجی طرنغی یکلکده اوزلقده
دکل زیرا اتك طرنغی تورب کبی دکریمی کرکدر • بوتشبیه لر
بینه اول یکرمی یدی یاده بولنور حاصل کلام اولدرکه آتلر ایوسی

وهنر لوسی کوزل اولور نته کم انسانده دخی برکشی کوزل یوزلو وهیبتلو
وقوتلو واوزون بویلو ویصی یغزنلو وخوش اوزلو اولسه اکثریا
خوبی دخی کوزل اولور • اطلبوا الخیر عند حسان الوجوه بیور لمشدر
حضرت امام شافعی رحمه الله برقیافت نامه کتابی تالیف ایدوب
اندن دیمشدرکه هرکشی کرانی کوزکوردوکی کبی کوکل سوسه اندن
فائده بولسیور امّا اکرکوکل سومسه اندن ضرر اولور بو مجربدر امدی
بواعتبارا وزره اتلرك ایوسی اولدرکه کوزل یوزلو جیران کوزلو
اوله قولغری قیش یابراغی کبی اولوب ایکی قولاغی ارهسی کشش
واوفق دشلو یومری النلو قوری باشلی اوزون بوینلی وکچلی وقصه
بللی وکوجك بوکرلی واومزلی ویوجه بویلی ویصی اویلوغه طوغری
وچوق کوکسلی وقویرق یتغی کشش وبودلری اراسی وکریکلری ارا
واککی واشقلردن اشغه سی سیاه اوله وتیز کورز اوله وبانجی
اوله یعنی یورکن ایکی قولاغی ایله ایکی جانبه اشارت ایدرکبی
کندوی ترازولیوب صقینی صقینی یوریه اوکنه ارمق کلورسه
صچره یه ویسی اوله یعنی یورکن ایقلری یرمه برك طوقنوب

شبشلی ادم کبی یورومیوب ظریف حریف کبی یورویه کندوی اشغه
قویویرمیه واوکی قچندن وقچی اوکندن یوکسك اولمایوب ایکسی دخی
برابر اوله وایکی ایقلرین کشش بصوب اوکلری وقچلری طولاشق
اولمیه والماجغی یومری اولمیه برالماجغی اکسك اولسه یوکرك
وهنر لو اولور وقیچ اویلو قلری یانجقلی وایچ یاننك دخی اتلریه
چوق اوله ویرتجلی اوله • یعنی اغزنك یرتجلری یوکسك اوله قصه
یرتجلی آت هنرسز اویك باشلی اولور وصویه کلمك صاغ ایاغن
اول بصه اکرصولی اول بصرسه صولاقدر وبلن اکمیه وبلنك
قوللك یری اینجه اولوب قرنی یصی اوله وقسرق کوردکده کشنیه
اکرکشنمز ایسه دلسزدر • وبوینو وا ومورنی دوز اولوب ایرلکی
لچی اولمیه وقصمی قویرقلی اولوب قویرق کمکلری اینجه وقصه اوله
وباش صله صله وصالینرق یورویه اشقلری یومری اولمیه وقچ
ایاغن اوکندن اشری بصه وقشاینجی ایکی اوك ایاغك دوکه و
قویروغن اکمیه وچوق صلمیه وقچی اورکك اولوب قچن قچن کتمیه
صول ایکوسی برکشك اولان آت هنرلو ویوکرك اولور • اکر

Türkiye

بِرآتك بوينده برقاشق قلجغزلرى قولاغنه يقين اولورسه اشكن
اولمزامّا نقدر قولاغندن اراق اولسه اولقدر اشكن اولور
بوذكر اولنان نشانلر جمله سى برآتده جمع اولمق قتى آز اولور جمله
سندنا همر وآلزم يوروكن اولماسيدر آندن صكره يوركك اولما
سيدر يوركك اتك قج سكرلرى يوغن ودك وبلاتى چوق اولور بغز
خرمايى طورواتكه يلسى وقويروغى انجه واوزونا وله هنزلو
اولور جمله آتلرك طوروسى طوروسيدر يعنى جمله نك سلطانى
كبيدر بيت طورى آتى بلكه اولور كوه طور • لونى آنك صانكه
اولور سرخ نور • آندن صكره آچق طوروات دخى اعلا دراندن
صكره دمرقيرآت كه يلسى وقويروغى واشقلردن آشغه سى سياه
اوله رخت كوزل يارەسور وصووغه طيانور وهنزلو اولور سيا
آت ياوزاشكن ويوركك اولور چيل آت يلسى وقويروغى اوزون
وطرنغى سياه اولور سه هنزلو اولور آق آت دخى اكر يلسى و
قويروغى سياه اولور سه هنزلو اولور قوله آت چقيندە
ديمشلر • آت كراوله قوله • آلله آنى برپوله • مكر يلسى قويروغ

قاره اوله • ويلكيدن قويروغه برسياه يول كله • اول وقت
هنزلو اولور وآل آت يوركك اولور واسى دياردە چوق هنز
كلور امّا صووغه وآچلغه وصوسزلغه وبالچغه وطاشه
دويمزنادرين مزاجدر واتك مقبولى اولدركه كميت اولوب هيچ
سكلى اولميه بلكه آلندە آلتون قدر غره سى اوله واكر سكل
اولورسه بنى طرفنده وقيچ آياغندە اوله واتك آلندە ايكى نشان
اولور آكا قبز مفتوح ديرلر واوك آياغنك اوزنكى طوقنه
جق ير نده برقاشق تولر بتر آكا شعر مخلوق ديرلر وبالدم ير نده
برقاشق تولر اولسه آكا شعر مفتول ديرلر وبو جمله يى آكر تجيلر
اوغرسز در ديرلر • امّا بوينده بورقاشق تولر اولسه آكا
جناح الفرس ديرلر غايت ايو طوتر لر وبنى طرفنده اولان اوك
آياغى ايله ايكى قلرى سكل اولسه آكا مطلق اليمين ديرلر وغا
اوغرلو طوتر لر وچپراز سكلك اوغرلو سى اولدركه اوكى يى
طرفنده وقيچى قسمى طرفنده سكل اوله وسكلك ايچ يانده سيا
بكلر اولسه صاحبنه ضرر يتشور وطشره سنده اولسه

ضرر غین اولور واکر آرذندن اولسه ارذیجه قوغن دشمنه ضرر
اولوب آتی تکرلنودیرلر ودرت آیاغی سکل آت درت منقسم
اولوق کرکدیر لرخصوصاکه طرنقلری دخی آق ویمشاق
اوله آندن هیچ یولدا شلق کلمز واتك آنه قرنینده چك قلانیرسه
آق اولور پس تیزجك یاره اولوب ویاره سی کج اوکیلوردیمشلر
وجمله آتلرك ایوسی وکوزلی سکلاوی جسیدرکه اوزون
بیونلو وانجه بوغزلو وکوجك باشلی وصوکاق بوردنلو ویوکرك
اولور اندن کهیلان وطرهی وکبیشه وخوان ومحمودی ومغنك
وابیان وحزینیق وکرك ودکلاوی وصعیدیدر وبغداك
وبصره ولحظه نك وترکمانك وغزه وشامك وبربه قومنك ومصرك
بعضی یرلرینك ایووبوکرك آتلری اولور باب ثالث آتلرك تدبیرلرین
وخللرین بیان ایدر آتك تدبیری بودرکه پیریني غایت تمز وقورو
ایده لروبولارین ایکی جانبدن بغلیه لروکوستك وپیوندسز
قومیه لروالتنه قورو فشقی دوکه لروقسیجی التنه یرقاب دوته لر
واوزون کونلرده یمن کون واریکن ویه لرودون یارسنده صو

ویرمك آتی یك سمریدرقبه قوشلقده برصوویه لربرذخی اکندیدن
صکره ویره لروکاهی یلسینی وقویروغنی وایقلرینی سیصوایله
یویه لروکوندهایکی کره محکم تیمار ایده لروارچکون یاتریوب
بنه لرکزدون لرایقلری آچیله ویاتن آته برکله ارپه یی بش
کجه ده ویه لر امایوله کیدن آته شنك ویه لرکرتملی وارسه
صولق دخی ویه لروآته بزکن اوزنکیه یك بصوب آغرلغین
ویرمیه لرهمان تیزجك اوستنه بنه لرآندن صکره اوزنکیه
لرسیاهی اولدرکه ایکی اوزنکیسی ایچنه ایکی آچه قوسرایاغی
آلتنده قلسه برقوناق یرکیده اول آچه لرد وشمیه زیرا اوزنکیلرینی
بوش قویوب ثقلیتی ایه ویرمك آتی یغرایدر ودرلمش آتك ایرینی
تیزلمیه لروداندن ویغمور دن آتی یك صقنه لروبورغون آته
تیزجك یمروصوویرمیه لروصکره صوبی یمدن اول ویه لروآتك
یلکلرینك یلجغنی محکم یویه لروباشن الارتاکه آت یلغنا ولمیه
واتك هربرآیاغنی سکزمخ ایله نعل ایده لرطاشه ایوبابشربربه
قومی آتلرینه نعل اورمزلربرسیلجه قوربغه اولورآنك قرنی یارلر

آتك طرنا عنه محكم سورر لر طرنغي يك اولوب نعله محتاج اولمز زيرا
ولا يتلرى دخي يمشق قومدر وحرب زمانيندة آيقراته بنه لر زيرا
يرايه تحمل ايدر وآتا وچ دزكندن وهر دزكندة برميلدن آرتوق
سكرتميه لر زيرا بسلوآت كه اوچ دزكندن زياده سكرده لر چيلر
هلاك اولوب صاحبنه چوق كناه اولور حيوانلر حقي ايسه
انسان حقيندن اشد واصعبدر زيرا انسان ايله برطريقايله حلال
لشمك ممكن اولور اما حيوانلر ايله ممكن اولماز اخرتده عذاب اولوق
لازم كلور رسول الله صلى الله عليه وسلم بيورركه
فان المنبت لا ارضا قطع ولا ظهرا ابقى • يعني اتي يك سورك
ياحدندن زياده يوك اورن كشي يول الامز ومركبي هلاك ايدوب
وباله كيرر پس بندوكوك حيوانه رفق ايلك مقدارنجه قوللانوب
اسركك كندو نفسكزي واول حيوانجغزي دمكدر زيرا قتي چوقدر
سكرتمك كشنك بدننه ضرر وقواسنه ضعف وحواسنه خلل
ويرر • بعض علمادمشلردركه آته يمك مرض كبيدر وآت سكرتمك
مرض موت كبيدر يعني خسته لك مقدمات موت اولدوغي كبي

آته يمك دخي مقدمات موتدر زيرا احتمال دركه آت يقله صاحبي
هلاك اولة سكرتمكدن ايسه بو احتمال دخي ارتقدر پس مرض موت
كبي اولور حضرت علي رضي الله عنه بيورر • كل شئ بحاور حده
انقلب ضده • يعني هر نسنه كه مقدارندن زياده اولة ضديه دونر
نافع ايكن مضر اولور ينكه حديث شريفده • خير الامور اوسطها •
بيورر لسشدر يعني دوكلي اشلرك خير لوسي اورته لريدركه نه قتي چوق
ونه آز اولة عدالت بودركه ايكي طرف دخي ظلم ومذموم در بيت
يورر چوق بيزنازي يي كل وسنك • اكل اكل الور منزل خرلنك •
فروكم يك ينه آتمك يقر اول • شوصوكرة بيزآقه كبري يقر اوك •
علماء دين وفقهاي مسلمين دمشلردركه بكسه ده حقوق حيوانات
يلمك وعايت قلمق اولمسه اكا حيوان بسلمك وبمك حلال اولماز •
حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم بيورر لر • ان امرأة دخلت
النار في هرة • يعني بر عورت بركدوسنك حقني كوزتمكله جهنمه
كردي ديرالله تعالى حضرتنك انسانه جمله تكليفلرينك اصلي
ايكي نسنه اوزره دوربري تعظيم لامر الله بري شفقت على خلق الله تعالى

يعني بري الله تعالى نك بيورد قلبرينجا ولولا يوب طوتمق وبري الله تعالى
نك يرتدوغي نسنه لره اكر انسانلر حيوانلر اسركيوب آجيمق ظلم اتمك
برحديث شريفده دخي بيورمشلر • ارحموا من في الارض يرحمكم من
في السماء من لا يرحم لا يرحم • يعني سز اسركك يرده اولان انسانلر
وحيوانلره تاكر سز انلري اسركرسكز سزه رحمت ايدركه كلركه حالكيكي
اولان الله جل جلاله شول كسنه كه انلري اسركمز اولدخي اسركنمز •
برفاجره عورت برصوسوسكلبه مرحمت ايدوب بر يلي ايدوكي يله برقيود
صوچكوب ويرمكله مغفوره اولوب اهل جنتا ولدوغي حديث
مشارقده مذكوردر • صاحب الكشاف ايدر صبي ايكن برسرچه
قوشجغزي طوتوب اياغنه ايپ بغلادم برديوار دلوكنه قچدي ايپي
چكدم آياغي قرلدي بعد زمان بن دخي آتدن دوشدم آياغم قيرلديي
الحمد لله تعالى سرچه نك حقي بندن دنيا ده آليوب عقبايه قلماديي
البته كمسنك حقي كمسه ده قلماز امدي كيشي حقوقدن برك صقنمق
كركدر خصوصا كه حيوانات حقي غايت كوچكدر • بودر آسايش عالم
بودر مقبول انس وجن نه كمسه سندن اينجنسون نه سن بركمسه دن

انجن • امام ابو الليث رواياتيدركه حضرت كليم الله موسى صلوات
الله على نبينا وعليه جناب حقه سؤال ايدوب يا رب بني نه سبب ايله
كندوكه رسول وكليم ايتديك ديدي حق تعالى بيورديكه برقيونجغني
اسركه دوكك سبب ايله اولقيون سريدنا يرليوب قچدي وسني
قتي بك يورولتدي سن آني عاقبت يتشوب طوتدك ورحمت ايدوب
قوجدك اي مسكينه نيچون كندكي يوردك ديو اوخشادك پس بو سبب
ايله بن سني خلقته پيغمبر قلدم ديدكده • فقيه رحمه الله تعالى ايدر
انبياء كرام عليهم الصلوة والسلام رعي غنم اتدكلرينك وجهي
بودركه حيوانات اوزره شفقتلري كامل اولدقدن صكره انسان
اوزره حاكم اولالر بوندن حصه بودركه حاكملركندولري انسانه و
حيوانات بلكه نباتاته عدالت ايدوب ظلم اتميه لر وحضرت عمر
رضيه من عدل ملك ومن ظلم هلك قولري غايت مجرب الصدق كلامدر نظم
عدل الله قائم اولور جمله نبات • عدل له زندر دورر موجودات •
عدل الله داد ايدن حصن حصين • اولدي آلام وبلالردن امين •
دركه ظلمت ظلم امرا • ايركورركندويه طاغلرجه بلا •

عَدْلِلَه رُوشَنْ اُولُورْ مِلْكِ جِهَانْ • بِنَكِمْ جَانِلَه جِسْمِ اِنْسَانْ •
رَحْمَتْ اَكَاكِه اُولَه خُلْقِي لَطِيفْ • اَنْدَنْ اِنْجُمْيَه بِرْمُورْ ضَعِيفْ •
عَدْلِلَه اُولْ يُورِي مَقْبُولِ خُدَا • بِيلْدِي دِكْلَه اُو سُلْطَانِ سَخَا •
پَدَرْ شَاهِ شَهِيدَانِ حُسَيْنْ • يَعْنِي دَامَادِ اِمَامُ الْحَرَمَيْنْ •
عَدْلِلَه تَخْتِ حُكُومَتْدَه اِيكَنْ • فَضْلِلَه تَخْتِ خِلَافَتْدَه اِيكَنْ •
يُولْدَه بِرْ سَهْوِلَه اُولْ ذَاتِ شَرِيفْ • بَصْدِي بِرْمُورِي اِتْمَدِي ضَعِيفْ •
مُورِ اِيچُونْ حَالِي دِكَرْكُونْ اُولْدِي • آجِدِي اَغْلَدِي مَحْزُونْ اُولْدِي •
خَوْفِ اِيدُوبْ اُولْ مُورْدَنْ شِيرِ خُدَا • دِيدِي بَكْ نَالَه اِيلَه وَاوَيْلَا •
ضَرَرِمْ اُولْدِي بُو مَظْلُومَه بَنِمْ • نُولَه طَشْلَرْلَه دُوكَرْسَمْ بَدَنِمْ •
خَاكْدَنْ كُتُورُوبَنْ شَفَقَتِلَه • اَلِنَه اَلْدِي بِرْ زَرْ حُرْمَتِلَه •
قُوْيْنِنَه قُوْيْدِي اُو سُلْطَانِ سَخَا • اَيْوَا اُولْنْجَه اَكَا اِتْدِي دَوَا •
حِكْمَةُ اللّٰه اِيلَه اُولْ كِيجَه هَمَانْ • دُوشْنَه كِرْدِي آنَكْ فَخْرِ جِهَانْ •
دِيدِي لُطْفْ وَكَرَمْ وَعِزَّتِلَه • حَذَرْ اَيْلَه يُورِيمَه غَفْلَتِلَه •
سَكَا لَايِقْمِي يُورْدَكْ مَسْرُورْ • تَاكِهَانْ اِنْجِنَه سَنْدَنْ بِرْمُورْ •
آبِنِي اَكْمَزْ مِسِنْ اَيْ بَابِ عُلُومْ • رُوزِ مَحْشَرْدَه اُو مُورِ مَظْلُومْ •

حَقِّنِي اِسْتَيُوبَنْ خَيْرَتِلَه • يِپُوشَه دَامَنَكَه شِدَّتِلَه •
بُوكَلَامِي دِيدِي چُونْ آكَا رَسُولْ • خَوْفِ اِيدُوبْ غَايَتِلَه اُولْدِي مَلُولْ •
بُو مَلَالَتْدَه اِيكَنْ كِيرُونِي • شَادِ مَانْ اِتْدِي اُو عَالِي نَسَبِي •
دِيدِي اَيْ يَارِ كُزِينْ اُولْ مَسْرُورْ • اِلْتِمَاسْ اَيْلَدِي حَقْدَنْ سَنِي مُورْ •
دِيدِي يَا رَبِّ اُو عُمَّانِ وَفَا • قَصْدِلَه اِتْمَدِي بُو اِيشِي بَكَا •
قَلْبِكْ آيِنَه سِنِي صَافْ اَيْلَه • دِكْلَه بُو قِصَّةْ اِنْصَافْ اَيْلَه
سَعِيدُ الْحَيَاتْ وَشَهِيدُ الْمَمَاتْ • سَرْسَرْوَرَانِ پَادِشَاهِ عُزَّاتْ •
شَه غَرِيبَانِ اَعْنِي سُلْطَانِ مُرَادْ • كُلِسْتَانَه وَارِ مَاعِي قِلْدِي مُرَادْ •
بَهَارِكْ بُورْسَمَه كُورْبْ زِينَتِنْ • تَفَكُّرْ اِيدَرْكَنْ حَقِّكْ قُدْرَتِنْ •
يَانِنَه اُولَانْ قُولَرِينِكْ بِرِي • قُوپَارُورْ صُونَرْ بِرْ كُلْ اَحْمَرِي •
دِيدِي اُولْ قُولِينَه قُورْبِسُونْ قُولُكْ • مِمَّا تِينَه اُولْدُكْ سَبَبْ اُولْ كُلُكْ •
دِرِيغَا كِه تَسْبِيحْ اِيدَرْكَنْ حَقِّي • آكَا مَانِعْ اُولْدُكْ بُوكُونْ اَنِي شَقِّي •
اِيدَرْكَنْ كُلِسْتَانَدَه عَرْضِ جَمَالْ • هَلَاكْ اَيْلَدُكْ بَادِ صَرْصَرْ مِثَالْ •
صَبَايِ اَجَلْ كِيبِي اِيرْدُكْ اَكَا • وَجُودِي چِرَاغِينَه وِيرْدُكْ فَنَا •
كُلْ اُوجُدَنْ اِتْدِي هَزَارَانْ عِتَابْ • خَطَا اِيدَه نَه آجِدِي رَاهِ صَوَابْ •

شوکم عدلی ارماغنی اوزادر • نباتاتی داخی کورکوزادر •
عدالتایدن پادشاه شفیع • اولور عالمه صنکه فصل ربیع •
انکله کولر آچلور کاینات • صفا بخش ومعمور اولور هر جهات •
جهاندار اولندہ فراست کرك • کورر کوزی عین عدالت کرك •

باب رابع آتلرك دشلرین ویاشلرین بیان ایدر معلوم اولا که طای
اتك اوّل ایکی دشی اشغه دن وایکی دشی یوقرودن چقار اول دشلر
ابتدائیات وثنایادیر لر آنلرك یانندہ درت دیش دخی بتر آنلر واسطات
دیر لر آنلرك یانندہ چقان درت دیشه رباعیات دیر لر تمام اوکی
اون ایکی دیش اولور اچروکی دشلر ایله قرق ایکی دیش اولور آت اوچ
یاشنه وارنجه دشلری صارو اولور قولن دشنك قیاغی آچرو
آزوسن یرر • دردنده ثنایاسی دوشر ویرینه ینه بتر • بشنده
قولن دشنك دبی یوغن اولور • التیسنده ایجلرنده قوه جه چوقجقلر
اولور وایکی چکه سی اورتاسنده اولان یومریجه برجکز بتر پس آرتوق
بیومکدن قلور • سکزنده اولچو قورد دخی درك اولور • طقوزنده
سلنمکه باشلر • اونبنده دخی زیاده سلر وبورنی ایچنده بردلك پیدا

اولور بو دشلرك حالی بویله اولمق اکر آت بعض نسنه کمرمکه
معتاد دکل ایسه در واکر بولدوغی دموری واغجی کرمکه معتاد
ایسه یاشی دشندن معلوم اولماز چکه سندن بلمك کرکدر
کنج آتك چکه کمکری یوغن اولور یاشلندقجه ایجلور حتی بچاق
یوزی قدکی کسکین اولور • پس آتلاون یاشندن یوقروسی تخمین
وفراست ایله معلوم اولوب جزمه مجال اولماز • وآتك عمری
انسان عمرینك نصفیدر پس آت قرق والکی یاشنه وارمق اولور
نتکم انسانلك بعضی یوز یاشنه وارر • الله سبحانه وتعالی
اولسنی سعادتلو پادشاهمز دخی نصیب ایلیه آمین یا معین

خاتمه آتلك منافعی بیانندہ درآتك بینیسنی یالیله قاریشدرسه کر
ضعیف البصر کسنه نك کوزی اوزره اورسه کر قوتلنه دوره
واوچقلو کیشیه بردرهم یدرسلر نافع اوله آتك دلنی بریان
ایدوب بالله یسه کر خفقان رنجکیده ره برکمسه آتك صاغ
کوزین شکر ومسك ایله قوریدوب کوتورسه خلقا یچنده شریف
اوله وآتك یوره کن قوریدوبا اوچقلو کیسیه برمثقال یدرسلر

نافع اولمه وبالله خلط ايدوب يسه لرقا وقه عي طاشي ايده • آتك
بغرنه بشروب يرقاني اولان كمسنه يه يدرسلر نافع اولمه آتك اودني
برمقدار كوتلك وطوبالو قوشدروب قانا شين كمسيه يدرسلر
نافع اولمه • آتك طلاعيني اسكي سركه ده بشرسلر بش مثقال يسه
طلاعي اولان كمسيه نافع اولمه آتك حياسني صبر وطوز ايله
دوكسه لرنقريس رنجنه بال ايله سورسلر نافع اولمه وسركه ايله
ازسه لرقرنجه اينه دوكسه لرقرنجه يي كيدرر آتك سودينه
طوغرمز عورت بش كزا جسنه حامل اولمه وارق كمسه اجسه
سمرويه ضيق النفس رنجنه وصنجويه نافع اولمه آتك قانني
قودزايت طلاين كشنك يرنه سنه سورسنه لرنافع اولمه وداء الثعلب
رنجنه دخي نافع در • آتك دشني اويخوده خورلين كشنك باشي آلتنه
قوسلرسه واوغلا بجقدرك بشكنه قوسلر ضرر لردن امين اولالر
آتك طرنغن يراوده كومسه لراولاوده اولنلره سحر وضرر تاثيراتيه
آتك آياغني بل اغرسنه وياخود اغرسنه سورسلر نافع اولمه آتك
تويني يقسلر كولين بورني قانني دكمين كمسه نك بورنيه اوفرسلر دكه

وياره لره اكسه لر نافع اولمه آتك كموكني يا قسلر بياض اولنجه اندن دوكوب
يمرده صاريسنه خلط ايدوب اشهالي اولان كمسيه يدرسلر نافع
اولمه باذن الله تعالى آتك منافعنده وكندوتك دخي امراض ومعالجاتنده
سوز چوقدر لكن طبع پادشاهيه ملال ويرمكدن احتراز ايچون
ايجاز واختصار قلندي • بيت

وصفي دوكنمز سخنك قل تمام • ويرسوزوكه زينت خير الكلام •
پادشاها حق قله عمرك دراز • دائم ايده سروقدلك سرفراز •
كلشن مقصودك اولمه تازه تر • نخل مرادات اولمه بارور •
تازه قله حق چمن بختكي • رشك سپهر ايده خلا تختكي •
پاي شمندك صله افلاكه كرد • مهره اين رايت كيتي نورد •
هر دم آلكده اولمه شمشير زر • آينه شاهد فتح وظفر •
ذاتكه كرعالمه اولدر نظام • اولمه سراپرده عزت مقام •
مهر منوركي هر يا مداد • عرض جمالي ايله قلوب عدل داد •
اسب نجيب اوزره بنوب كامران • عزم ايده يجك دشمنه لشكر كشان •
فتح وظفر بدرقه راه اولمه • دولتله يا ريجك الله اولمه •

خَيْرِلَه خَتْم اَيْلَه اِيدُوب اِخْتِصَار • خَاتِمَهٔ دَعْوَتِی پَايَانْكَار •
سَنَدِ خِی جَامِی كِبِی يِلِی اِرْتِيَاب • قِلْ رَقَم خَاتِمَه تَمَّ الْكِتَاب •